

Doktori (PhD) értekezés

**ÖNKÉNTESSÉG A
CSÍKI-MEDENCE FIATALJAI KÖRÉBEN**

Silló Ágota

Debreceni Egyetem

BDT

2019

ÖNKÉNTESÉG A CSÍKI-MEDENCE FIATALJAI KÖRÉBEN

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a Szociológia tudományágban

Írta: Silló Ágota okleveles szociológus

Készült a Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskolája
(Szociológia és Társadalompolitika Doktori Programja) keretében

Témavezető: Dr. habil. Fényes Hajnalka

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr.

tagok: Dr.

Dr.

A doktori szigorlat időpontja: 20...

Az értekezés bírálói:

Dr.

Dr.

Dr.

A bírálóbizottság:

elnök: Dr.

tagok: Dr.

Dr.

Dr.

Dr.

Az értekezés védésének időpontja: 20...

„Én, Silló Ágota teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés önálló munka, a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült, a benne található irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljeseek. Nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve 5 éven belül nem vontak vissza tőlem odaítélt doktori fokozatot. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.”

Debrecen, 2019.....

.....

Silló Ágota

DEBRECENI EGYETEM

Bölcsészettudományi Kar

Humán Tudományok Doktori Iskola

Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

Doktori (PhD) értekezés

Önkéntesség a Csíki-medence fiataljai körében

Készítette:

Silló Ágota

Témavezető:

Dr. habil. Fényes Hajnalka

egyetemi docens

DEBRECEN

2019

Tartalom

I. Bevezetés.....	8
1.1. Téma, témaválasztás indoklása	8
1.2. Kutatási módszerek.....	10
1.3. A dolgozat felépítése	10
1.4. Köszönetnyilvánítás.....	12
II. Szakirodalmi áttekintés.....	13
2.1. Az önkéntesség definiálása	13
2.2. Történeti háttér	16
2.2.1. Önkéntesség és modernizáció	16
2.2.2. Önkéntesség a posztmodern világban	20
2.2.3. Az önkéntesség a posztkommunista országokban	25
2.3. Önkéntesség Romániában	30
2.3.1. Társadalomtörténeti háttér	30
2.3.2. Jogszabályi környezet.....	32
2.3.3. A romániai önkéntességkutatások eredményei.....	34
2.3.4. Az önkéntesség társadalomtörténeti vonatkozásai Székelyföldön.....	39
2.3.5. A kaláka története Székelyföldön	41
2.4. Önkéntesség motivációi és típusai.....	44
2.4.1. Szociológiai megközelítések.....	44
2.4.2. Pszichológiai megközelítések	46
2.4.3. Marketing és közgazdaságtani megközelítések	48
2.4.4. Az önkéntesség típusai	54
2.5. Az önkéntesség és a tőkefajták kapcsolata	57
2.5.1. Társadalmi tőke.....	57
2.5.2. Gazdasági tőke.....	60
2.5.3. Kulturális és emberi tőke.....	60
2.5.4. A tőkefajták kapcsolata az önkéntességgel	62
2.6. Az önkéntesség munka- és szervezetszociológiai megközelítésben	65
2.6.1. Önkéntes munka a munkaszociológiai elméletekben.....	65
2.6.2. Az önkéntesség mint atipikus munkaforma.....	73
2.6.3. Munkaszocializáció és önkéntesség	75
2.6.4. Szervezetszociológiai megközelítések	78

2.7. Fiatalok és önkéntesség	81
2.7.1. Megváltozott ifjúság – ifjúsági korszakváltás	81
2.7.2. A székelyföldi fiatalok	84
2.7.3. A fiatalok önkéntessége napjainkban	87
2.7.4. A fiatalok önkéntessége Közép-Kelet Európában és Erdélyben.....	90
2.7.5. Nemzetközi önkéntesség és önkéntes turizmus	93
III. Az empirikus kutatás módszertana	97
3.1. Kutatási kérdések és vizsgálati dimenziók.....	97
3.2. A kutatás alanyai	100
3.2.1. A Csíki-medencében élő 18-30 év közötti fiatalok.....	101
3.2.2. Külföldi fiatal önkéntesek a Csíki-medencében	101
3.3. Kutatási módszerek és mintavétel	103
3.3.1. Kérdőíves adatfelvétel és mintavétel.....	103
3.3.2. Fókuszcsoportos interjú és mintavétel	104
3.3.3. Félig strukturált interjú és mintavétel.....	105
3.4. A terepmunka menete és körülményei	106
3.5. A kutatás terepe	108
IV. Az empirikus kutatás eredményei.....	111
4.1. A kutatás alanyainak általános jellemzői.....	111
4.1.1. A kvantitatív kutatás alanyainak jellemzői.....	111
4.1.2. A kvalitatív kutatás alanyainak jellemzői.....	117
4.1.3. Az alanyok önkéntességének előzményei a kvalitatív kutatás fényében	119
4.2. Az önkéntesség értelmezése és meghatározása.....	123
4.2.1. A csíki fiatalok önkéntesség értelmezése	123
4.2.2. Különbségek a csíki és a külföldi fiatalok önkéntesség értelmezésében	129
4.3. A Csíki-medencében önkénteskedő fiatalok önkéntes tapasztalatai és jövőbeli tervei	132
4.3.1. A csíki fiatalok önkéntességének jellemzői.....	132
4.3.2. A csíki önkéntesek jövőbeli önkéntességtervei	139
4.3.3. A külföldi fiatalok önkéntességének jellemzői és önkéntességtervei	142
4.4. Az önkéntesek motivációi.....	147
4.4.1. A csíki fiatalok önkéntességének motivációi	147
4.4.2. A külföldi fiatalok önkéntes motivációi	156
4.5. Az önkéntesség és az értékek kapcsolata.....	160
4.6. A társadalmi tőke, illetve annak hatása az önkéntességre	167

4.6.1. A csíki fiatalok társadalmi tőkéje, és annak hatása az önkéntességre.....	167
4.6.2. A külföldi és csíki önkéntesek társadalmi tőkéjének különbségei a kvalitatív kutatás nyomán	173
4.7. A csíki fiatalok kulturális tőkéje, és annak hatása az önkéntességre	174
4.8. A csíki fiatalok vallásossága, és annak hatása az önkéntességre	178
4.9. Az önkéntesség, a kaláka és az egyéb segítő tevékenységek kapcsolata a csíki egyetemisták körében.....	182
4.10. Önkéntes tipológiák a csíki fiatalok körében a kvalitatív kutatás alapján.....	187
V. A kutatás összegzése és következtetések	191
Felhasznált irodalom.....	203
Internetes források	213
Ábrák jegyzéke	214
Táblázatok jegyzéke.....	215
A szerző tudományos közleményei	217
Tartalmi kivonat.....	219
Abstract	221
Függelékek	223
i. Függelék: A csíki egyetemistáknak szóló kérdőív.....	223
ii. Függelék: Egyetemistáknak szóló fókuszcsoportos interjúvázlat.....	236
iii. Függelék: Csíki fiataloknak szóló interjúvázlat.....	237
iiii. Függelék: A Csíki-medencében önkénteskedő külföldi fiataloknak szóló interjúvázlat	240

I. Bevezetés

1.1. Téma, témaválasztás indoklása

Kutatásom témája az intézményes keretek között zajló önkéntesség jellemvonásainak feltárása egy székelyföldi társadalmi csoportban, fókuszba helyezve a fiatal felsőfokú végzettséggel rendelkezőket, illetve egyetemistákat. Emellett igyekszem párhuzamba állítani a feltárt jellemvonásokat a Székelyföldön önkénteskedő külföldi fiatalok önkéntes jellemvonásával.

Az önkéntesség hagyományokkal bíró társadalmi jelenségnek számít a nyugati társadalmakban. Jelentősége attól függ, hogy az adott társadalom milyen kulturális és társadalmi értékeket és jelentést kapcsol hozzá. Emiatt az önkéntességnek több definíciója is kialakult a szakirodalomban. Az egyik megközelítés szerint az önkéntesség egy olyan tevékenység, amelyet az egyén másokért végez, energiát, időt vagy pénzt ajándékozva, cserébe pedig nem vár el anyagi juttatást, hanem társadalmi elismerést remél (Juknevičius 2003). Egy másik megközelítés szerint az önkéntesség csak formális keretek között folyhat, civil szervezetek bevonásával (Sheard 1995, Voicu – Voicu 2009).

A különböző országokban nemcsak az önkéntesség értelmezése változik, hanem annak fejlettségi szintje és gyakorlata is. A gazdaságilag fejlett társadalmakban az önkéntességnek kialakultak olyan formái, amelyek által az egyének azzal foglalkozhatnak, amivel igazán szeretnének, mivel fizetett munkájuk kapcsán ez nem valósulhat meg. Ez által az egyén lelki feltöltődést, mások elismerését, erkölcsi elégtételt, stb. kap. Ahhoz, hogy az egyének ezeket a morális tölteteket megkapják, anyagi áldozatvállalásra is hajlandóak: például, aki egy másik országban szeretne önkénteskedni, az fizet egy önkéntes turista csomagért. A nyugati fiatalok körében népszerű az önkéntesség modern formája, amely egy tudatosan megtervezett tevékenység, és amelynek hozadékait a későbbiekben a munkaerőpiacon tudják hasznosítani. Ugyanakkor a munkaerőpiac részéről is igény van az önkéntesek munkájára és a szakmai, vagy egyéb kompetenciáikra. A fejlett társadalmakban előnyt jelent egy-egy munkahely betöltésekor az önkéntes tapasztalat, ami motiválni tudja a fiatalokat az önkéntességre.

A kelet-európai társadalmakban az önkéntesség szervezett megjelenésére az 1989 évi rendszerváltást követő időszakban került sor, nyugati kezdeményezésre. Így a formális önkéntesség egy „import árunak” számított, amelyet a poszt-kommunista társadalom nehezen tudott befogadni. Ezért van az, hogy például a Voicu szerzőpáros (Voicu – Voicu 2003, Voicu – Voicu 2009) szerint az önkéntesség még mindig egy hiányzó láncszemnek számít ezekben a társadalmakban. Viszont teljes mértékben nem érthetünk egyet azzal, hogy Közép-Kelet-

Európában nincs önkéntesség, hanem inkább kezdetleges fázisban van, ahol keverednek a modern jegyek és értékek a poszt-kommunista értékrendszerrel, létrehozva egy sajátos önkéntességet.

Székelyföldön a sajátos kulturális, társadalmi és történeti háttér egy más jellegű önkéntes gyakorlatot alakított ki: ahol a hagyományos értékeken nagyobb a hangsúly Románia más régióhoz képest. Az ország ugyanakkor hátrányosabb helyzetben van az önkéntesség menedzselésében is a nyugati államokhoz képest (lásd Németország, Egyesült Királyság): nincs kiforrott törvényes keret, nem elég elismert és népszerű ez a tevékenység, illetve az önkéntesség-kutatások száma is korlátozott. A romániai önkéntességről az Eurobarométer kutatásokból, néhány országos szintű és néhány civil szervezethez kapcsolódó kutatásból olvashatunk. Ezek a kutatások viszont nem tartalmazznak Székelyföld területére vonatkozó méréseket. Ebből kifolyólag ezek a kutatások nem alkalmasak arra, hogy megfelelő képet kapjunk a székelyföldi önkéntességről. A sajátos helyzet indokolja, hogy e magyar kulturális dominanciájú régióban készüljön szociológiai felmérés az önkéntességről, hiszen Székelyföldön ez egy hiánypótló kutatás, amely a jövőben egy térségi szintű önkéntességgel kapcsolatos szakpolitika kidolgozását is elősegítheti.

A kutatás során kíváncsi voltam arra, hogy az önkéntességgel kapcsolatos nemzetközi tendenciák hogyan csapódnak le a székely társadalomban. Olyan nemzetközi tendenciákra gondolok, mint például: egyre több felsőfokú végzettségű, illetve egyetemista vesz részt az intézményes keretek között zajló önkéntességben (a kötelező önkéntességen túl). A tanulási idő kitolódásával a civil szervezetek részéről megnőtt az igény a szakképzett önkéntesek iránt. Egyre több civil szervezet jött létre, ahol az önkéntesség egy nélkülözhetetlen forrássá vált azok működésében. Emellett megváltoztak az önkéntes motivációk is a különböző modernizációs folyamatok során (pl. individualizmus, szekularizáció): megjelentek az individualista és a világi motívumok, a közösségorientált önkéntességet pedig felváltotta az egyénorientált önkéntesség. Ahogy fentebb már említettem, a Székelyföld¹ sajátos helyzete, sajátos önkéntességet eredményezhet, amely nem teljes mértékben követi a nemzetközi mintákat. Kutatásom során tehát fel szeretném tárni az önkéntesség jellemvonásait egy olyan társadalmi milliőben, ahol még hasonló kutatás nem készült, mindezt összehasonlítva a nemzetközi önkéntességkutatások eredményeivel.

¹ Egy székely-magyarok által többségben lakott 12.000 km² területű, több mint 800.000 lakost számláló régió Románia közepén, sajátos hagyományokkal és társadalomszervezési modellekkel; területi-közigazgatási egységet nem alkot (Bárdi – Pál 2016).

A témához személyes kötődések is fűznek. Egyetemista koromban én is önkénteskedtem, amely a későbbiekben a hasznomra vált. Segített a munkaerőpiacon elhelyezkedni, kapcsolatokat gyarapítani, személyiséget fejleszteni, újat tanulni. Abban az időben ezt nem terveztem tudatosan, de ma már tudom, hogy erre oda lehet figyelni. Ezzel a kutatással szeretném felhívni a székely fiatalok figyelmét az önkéntesség fontosságára, hasznára, amellyel több hátrányt is le tudnak küzdeni annak érdekében, hogy esélyeik növekedjenek a munkaerőpiacon.

1.2. Kutatási módszerek

Kutatásommal céloom feltárni és magyarázatokat találni a Csíki-medencében élő fiatalok önkéntességére. Ezért a kvalitatív és kvantitatív kutatási módszereket egyaránt használom.

Kvalitatív módszerként a félig strukturált interjút és a fókuszcsoportos interjút alkalmazom a csíki és a külföldi fiatalok esetében. Kvantitatív módszerként az önkitöltős kérdőíves felmérést alkalmazom a székelyföldi egyetemisták vizsgálatában. A két módszer ötvözésével a kérdőívekből feltárt adatokat mélyebben meg tudom érteni a személyes megkeresés és interjúzás által. Emellett az interjúk segítségével lehetőségem van választ kapni olyan kérdésekre, amelyeket a kérdőívben nem volt lehetőségem feltenni.

1.3. A dolgozat felépítése

Dolgozatom öt nagyobb fejezetből épül fel. Az első felében igyekszem kifejteni azokat a témákat, amelyek segítenek kutatásom elméleti megalapozásában a meglévő szakirodalom segítségével, illetve a kutatás módszertanát mutatom be. A második felében a kutatásom eredményeit tárgyalom, végül pedig néhány összegző gondolatot, következtetést fogalmazok meg.

A *Szakirodalmi áttekintés* című fejezet hét alfejezetből áll. Az első alfejezetben az önkéntesség szakirodalomban megjelent definícióit mutatom be, ahol felhívom a figyelmet az önkéntesség komplex jellegére és értelmezésének problematikusságára. Emellett megemlítem az önkéntesek jellemzőit és azokat a területeket, ahol önkénteskedni lehet. A második alfejezetben az önkéntesség történeti háttérét taglalom. Elsőként az önkéntesség általános történeti áttekintéséről értekezek, majd a posztmodern világban és a posztkommunista országok viszonylatában mutatom be az önkéntesség alakulását. A következő alfejezetben igyekszem leírni a romániai önkéntesség kultúrájának alakulását és annak jellegzetességeit, amelyet a

székelyföldi önkéntesség társadalomtörténeti vonatkozásaival folytatok. Végül a székelyföldi kaláka intézményének rövid történetével zárom. A negyedik alfejezet az önkéntesség motivációinak kutatási eredményeit mutatja be szociológiai, marketing, pszichológiai és közgazdaságtani megközelítésben, amelyet az önkéntesség típusainak a leírása követ. Az ötödik alfejezet a társadalmi, kulturális, gazdasági és humán tőkét taglalja, összefüggésbe hozva azokat az önkéntességgel az eddigi kutatások alapján. A hatodik alfejezetben az önkéntességet vizsgálom munka- és szervezetszociológiai megközelítésekben. A hetedik alfejezet a fiatalok és az önkéntesség kapcsolatát vizsgálja. Először az ifjúsági korszakváltásról írok globális, majd székelyföldi viszonylatban. Ezt követően részletezem a fiatalokat jellemző nemzetközi és önkéntes turizmust. Majd a kelet-európai fiatalok önkéntességének jellemzőivel zárom.

A harmadik fejezet a kutatás módszertanát mutatja be. Elsőként a kutatási kérdéseket és vizsgálati dimenziókat részletezem, majd a kutatás alanyait mutatom be. Ezt követően a kutatási módszereket és mintavételi technikákat prezentálom, majd a terepmunka menetét és körülményeit írom le, amelyet a kutatási terep bemutatása követ.

A negyedik fejezetben a kutatás eredményeit mutatom be tíz alfejezetben. A kutatás alanyainak általános jellemzésével indítom ezt a fejezetet, amelyben a kvalitatív kutatás alanyainak önkéntességével kapcsolatos előzményeket mutatom be. A második alfejezet a fiatalok önkéntesség értelmezését írja le. A harmadik alfejezetben a fiatalok önkéntes gyakorlatait (milyen gyakran, hol, milyen területen önkénteskednek, milyen feladatokat látnak el az önkéntesség során stb.), illetve az önkéntességgel kapcsolatos jövőbeli terveit foglalom össze. A negyedik részben a fiatalok önkéntes motivációit vizsgálom. Az ötödik rész az önkéntesség és az értékek kapcsolatát, a hatodik alfejezet az önkéntesség és a társadalmi tőke kapcsolatát, a hetedik rész az önkéntesség és a kulturális tőke viszonyát, a nyolcadik rész az önkéntesség és a vallásosság összefüggéseit, a kilencedik rész az önkéntesség és a kaláka kapcsolatát mutatja be. Az utolsó alfejezet azokat az önkéntes tipológiákat tartalmazza, amelyeket a kvalitatív kutatás alapján hoztam létre a csíki interjúalanyok esetében.

Az ötödik fejezetben olvashatjuk az összegzést és a következtetéseket. Ebben a részben elsőként megfogalmaztam a kutatási kérdésekre adott válaszokat, amit a kutatás eredményeinek összegzése követ. A harmadik rész a dolgozat újszerűségét mutatja be. A negyedik pedig a tanulságokat és a következtetéseket. Az utolsó, lezáró részben az elemzés korlátait és a téma továbbgondolását taglalom.

1.4. Köszönetnyilvánítás

Ahhoz, hogy ez a dolgozat megvalósulhasson, nagyon sok személynek a hozzájárulására volt szükség. Elsősorban a családomnak tartozok köszönettel. Köszönöm szépen a páromnak azért, hogy támogatta beiratkozásomat a doktori iskolába, és türelemmel viselte azt az időszakot, amíg a disszertációmát írtam, illetve minden házi munkától mentesített ahhoz, hogy csak ezzel tudjak foglalkozni. Köszönöm szépen szüleimnek, hogy mindig támogattak tanulmányaim során, testvéremnek a sok türelmet, és a sok csendes órát, amelyeket el kellett viselnie mellettem a tanulmányaim során.

Nagyon sok szakmai támogatóm volt doktori tanulmányaim során, akiknek szintén köszönettel tartozom. Elsősorban köszönöm Biró A. Zoltánnak a szakmai támogatást és a sok szakmai tanácsot. Köszönöm Ferencz Angélának, volt főnökömnek, hogy az akkori munkahelyem mellett támogatta azt, hogy felvételezzek a doktori iskolába. Köszönöm Fényes Hajnalka Zsuzsanna témavezetőmnek a szakmai irányítást, Czibere Ibolya tanácsadómnak, és Kovách Imrének, a doktori iskola vezetőjének a rengeteg szakmai támogatást kutatásom, illetve a dolgozat megírása során. Köszönöm a *Care2Travel Egyesületnek* a segítséget a külföldi önkéntesek interjúzása során. Köszönöm azoknak az egyetemi tanároknak, professzoroknak, akik segítettek kutatásomat a Csíkszeredai Sapientia EMTE-n: Lázár Ede, Kósa István, Bakó Rozália-Klára, Tódor Erika-Mária, Nagy Benedek, Máté István, Madaras Szilárd, Bodó Julianna, Nisztor Laura, Székely Kinga-Katalin, Bálint Gyöngyvér, Telegdy Balázs, Pál Enikő, Péter Emőke-Katalin és Ambrus Tünde.

Nem utolsó sorban köszönöm barátnőmnek, Sárosi-Blága Ágnesnek, hogy társam volt tanulmányaim hosszú útján, így doktori tanulmányaim során is, biztatott és lelki támaszt nyújtott nekem. Köszönöm Bakos Kingának, doktoranda kolléganőmnek, hogy „feláldozva” autóját, nagyon sok alkalommal kivitt Debrecenbe, hogy részt vehessünk a doktori program kurzusain. Köszönöm Nagy Anitának is, hogy a dolgozat megírása alatt lehetőséget biztosított számomra arra, hogy tornával megőrizhessem testi és lelki egyensúlyomat.

II. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Az önkéntesség definiálása

Az önkéntesség komplex társadalmi jelenséggé vált, amelynek meghatározása társadalmi, történelmi, politikai, vallási és kulturális tényezőktől függően többféle lehet (Voicu – Voicu 2009, Szigeti 2003). Az önkéntességet kutatók között is változnak az önkéntesség definíciók attól függően, hogy a kutató épp az önkéntes tevékenység mely jellemzőjét hangsúlyozza kutatása során (Voicu – Voicu 2009). Fényes és Kiss (2011) tanulmányukban szintén az önkéntesség definíciós nehézségeire hívják fel a figyelmet, amelyet a XXI. század változásai generáltak. Az individualizált társadalom létrejötte magával hozta a biográfia fontosságát, illetve az önkéntesség sokszínűségét (Fényes – Kiss 2011). A továbbiakban az önkéntesség variációit szeretném bemutatni a teljesség igénye nélkül, a különböző önkéntesség definíciók, funkciók és dimenziók mentén. Az alább felsorolt definíciók három fajta megközelítést sugallnak, amelyeket három típusba soroltam: egyéncentrikus, intézménycentrikus, és társadalomcentrikus megközelítések (1. ábra). A megközelítések mindegyike hangsúlyozza, hogy mi helyeződik az önkéntesség centrumába: egyén, intézmény, társadalom.

(1) Az önkéntesség anyagi juttatás nélküli tevékenység, amelyet az egyén mások vagy környezete számára végez. Az egyén az önkéntesség által idejét, fizikai/intellektuális energiáját vagy pénzét adja mások számára, cserébe erkölcsi elégtételt és mások elismerését kapja (Juknevičius 2003).

(2) Az önkéntesség nemcsak azt jelenti, hogy az egyén az idejét vagy energiáját adja mások számára vagy valamely ügy érdekében, hanem kulturális és gazdasági jelenség is egyaránt, amely a társadalom mozgatórugójának egyike, és amelynek hatása van a társadalmi felelősségvállalásra, illetve jelzi az állampolgároktól elvárt társadalmi kötelezettségek és társadalmi részvétel szintjét (Anheier – Salamon 2001).

(3) Ochman és Jordan (1997) értelmezése szerint az önkéntes munka jó módszer arra, hogy az állampolgárok maguk is bekapcsolódjanak a közéletbe, illetve hozzájáruljanak az életükben bekövetkező változásokhoz (Ochman – Jordan 1997).

(4) Hustinx (2010) szerint napjainkban intézményesen egyénre szabott önkéntességről beszélhetünk, ami azt jelenti, hogy az önkéntesekre nem, mint valamely csoport tagjaira tekintenek, hanem egyénekre, egyéni elvárásokkal, elképzelésekkel és szükségletekkel. Ennek függvényében az önkéntesség egyéni feladatokat és választást jelent (Hustinx 2010).

(5) Voicu és Voicu (2009) értelmezésében az önkéntesség olyan tevékenység, amellyel az egyének idejük egy részét töltik, anélkül, hogy jövedelmet kapnának, szabad akaratukból formális, vagyis intézményes keretek között dolgoznak mások vagy egy közösség megsegítésére (Voicu – Voicu 2009).

A fenti definíciók azt sugallják, hogy az önkéntesség meghatározásoknak három típusát különböztethetjük meg annak függvényben, hogy a szerző épp mire helyezi a hangsúlyt (1. táblázat). Ez a hangsúly általában az önkéntességnek valamilyen szintű pozitív hatását, illetve hasznát jelenti, amely tetten érhető az egyén, a szervezet vagy a társadalom szintjén.

1. táblázat: Az önkéntesség meghatározásainak tipizálása

Definíció típusa	Hivatkozott szakirodalom
Egyéncentrikus	Juknevičius 2003, Hustinx 2010
Szervezetcentrikus	Hustinx 2010, Voicu – Voicu 2009
Társadalomcentrikus	Anheier – Salamon 2001, Ochman – Jordan 1997

Forrás: saját szerkesztés

Láthatjuk, nem egyszerű meghatározni az önkéntességet, sokszínű tevékenységgé vált. Fényes és Kiss (2011) összefoglalja az önkéntesség jegyeit, amelyek tartalmazzák az önkéntesség minden formáját, kizárva azokat a tevékenységeket, amelyek nem illenek ebbe a kategóriába:

1. Az önkéntes munkának nincs anyagi ellenszolgáltatása, ami nem zárja ki azt, hogy anyagilag támogassák az önkénteseket foglalkoztató szervezetet, vagy a munkavégzés során felmerült költségét elszámolják, de nem nevezhetjük önkéntességnek a kölcsönös segítségen alapuló kalákát, vagy a honorált polgári munkát.
2. Mások számára végzett munka, általában segítő céllal vagy egy ügy érdekében (anyagi/szellemi javak, vagy szolgáltatások előállítása); megjegyezendő, hogy nem számítanak önkéntes munkának az elsődleges kapcsolatok (rokonok, család, barátok, szomszédok) és a közvetlen környezet számára tett szívességek.
3. Az egyén önként, szabad elhatározásából és akaratából végzi, nem kötelező jelleggel, ezért nem önkéntes munka a régi társadalmi munka vagy a hazafias munka.

4. Motivációja lehet belső (szubjektív, értékorientált) és külső (instrumentális) indíttatású; napjainkban az önkéntes munka nemcsak egyirányú, hanem kölcsönös előnyökön és hasznokon is alapszik (nem feltétlenül anyagi) (Fényes – Kiss 2011: 36-37).

Nemcsak az önkéntesség meghatározása bizonyul problematikusnak, hanem a megnevezése is: munkának vagy tevékenységnek tekintjük? Erre a kérdésre próbál válaszolni Czike és Bartal (2005), összegezve az eddigi tapasztalatokat. Azok, akik az önkéntességet nem munkának, hanem tevékenységnek tekintik, arra hivatkoznak, hogy a munka fogalma munkaviszonyt feltételez. Az olyan munkaszerződés, amelyben az elvégzett munkának nincs értéke, jogilag érvénytelen, ennek függvényében egy szervezet és egy önkéntes közötti kapcsolatot polgári-jogi szerződés határozhat meg. Továbbá az önkéntesség annál tágabb fogalom, hogy csak munkának nevezzék. Amíg a munka fogalma a pénzkeresést jelenti, addig az önkéntesség közösségfejlesztést, a társadalmi tőke fejlesztését és személyes célok elérését is jelenti. Azok, akik az önkéntességet munkának tekintik, az önkéntesség előnyeit veszik figyelembe, vagyis a társadalom számára hozzáadott értékét. Ennek a szemléletnek a függvényében az önkéntességnek pénzben kifejezhető értéke van, amely megjelenik a nemzetgazdasági adatokban is (Czike – Bartal 2005). Fényes és Pusztai (2012) érvelése is az önkéntesség, mint tevékenység mellett szól, amelyet Dahrendorf (1983) elméletére alapoznak. Dahrendorf (1983) jóslata szerint a munkára épülő társadalom át fog alakulni a tevékenységek társadalmára, ahol a munka hagyományos formája és fontossága a háttérbe szorul. A tevékenységek értékessé és jelentőssé váltak a személyiségre nézve, illetve a közösség számára, ahol ezek a tevékenységek zajlanak, mint például a szabadidőben mások számára végzett önkéntes tevékenység (Fényes – Pusztai 2012).

Szeretném kiemelni, hogy kutatásom során azt a típusú önkéntesség meghatározást használom, amelyet Hustinx (2010) vagy a Voicu (2009) szerzőpáros is használ: az önkéntesség egy olyan tevékenység, amelyet az egyén szabad idejében végez egy közösség vagy egy ügy érdekében intézményes keretek között, egyéni elvárásokkal, elképzelésekkel és szükségletekkel, egyénre szabott feladatokkal. A kutatási témámhoz ez áll a legközelebb, azaz jól leírja, hogy mit jelent az intézményes keretek között zajló önkéntesség. Dolgozatomban pedig az önkéntesség megnevezésére mindkét fogalmat: a munkát és a tevékenységet is fogom használni, hiszen ma a munka világának átalakulását éljük, ahol a munka már nemcsak a bér munkát vagy a gazdasági értéket jelenti, hanem valamilyen személyes vagy személyek közötti, civilizációs, kulturális, jogi, politikai érték megvalósítását is. Úgy gondolom, hogy mindkét fogalom – az önkéntes munka és az önkéntes tevékenység – használata helyes.

Az önkéntesség komplex jellegéből adódóan, az önkéntes fogalmát sem egyszerű meghatározni. Az önkéntesek egyszerre több szervezetnél is folytathatnak önkéntes munkát, és ezeknél a szervezeteknél különböző szerepeket tölthetnek be. Az önkéntesek csoportja is értelemszerűen heterogén csoport, amelynek tagjai különböző korosztályokhoz tartoznak, különböző tapasztalatokkal és készségekkel rendelkeznek (Bussell – Forbes 2002). A kisgyermek kivételével bárkiből lehet önkéntes, aki tudatosan választja azt, hogy mások javáért tegyen. Jellemzője, hogy érett és felelősségteljes egyéniség. Sokan szeretnek önkénteskedni kortól, nemtől, nemzetiségtől és foglalkozástól függetlenül: a nyugdíjasok, akik tapasztalataikat és tudásukat szeretnék felhasználni, illetve a fiatalok is, akik szakmai pályájukat szeretnék építeni. Az önkéntes számára az önkéntesség hasznos/értékes munka, amely lehetőséget ad a szabad energiák hasznos felhasználására (Ochman – Jordan 1997).

A munkaerőpiaci helyzettől függetlenül is lehet önkéntes munkát végezni. Azok is önkénteskedhetnek, akik teljes munkaidőben dolgoznak. Az ő esetükben az önkéntesség meghatározott program keretében történhet, vagy van, aki szabadidejében önkénteskedik. Azok a személyek, akiknek nincs teljes munkaidős munkájuk, az önkéntesség lehet számukra atipikus munka vagy lehetőség, alapvető készségek fejlesztésére (Bussell – Forbes 2002).

Önkéntes munkát bármely területen lehet végezni, nemcsak szociális területen, hanem például a társadalmi élet és a környezetvédelem területén is (Ochman – Jordan 1997). Nagyon színes az önkéntesség területe: human szolgáltatás, művészet és kultúra, vallás, fiatalok fejlesztése, oktatás, egészségügy, stb. (Bussell – Forbes 2002).

2.2. Történeti háttér

Ebben az alfejezetben három részben mutatom be az önkéntesség kialakulását, az Amerikai Egyesült Államok példáján keresztül, hiszen a dolgozatban a legtöbb szakirodalmi hivatkozás amerikai tanulmányokra alapoz. A továbbiakban pedig kitérek a posztmodern és posztkommunista társadalmakban zajló önkéntesség jellegzetességeire.

2.2.1. Önkéntesség és modernizáció

Az önkéntesség az Amerikai Egyesült Államokban született. Más társadalmi jelenségekhez hasonlóan az önkéntességnek is van története. Dolgozatomban nem célom részletesen bemutatni az önkéntesség kezdeteit, csupán röviden szeretném szemléltetni azt, hogy honnan indult, illetve, hogy a modernizációs folyamatok milyen hatást gyakoroltak rá.

Az amerikai társadalom számára fontos az önkéntesség, mivelhogy a demokrácia működéséhez és fennmaradásához elengedhetetlen feltétel a szabad kezdeményezés és a civil szervezeteknél zajló önkéntesség. Amennyiben ebbe a folyamatba minél több állampolgár bekapcsolódik, annál közelebb kerül a társadalom a demokrácia ideáltipikus eléréséhez. Alexis de Tocqueville egyik amerikai útja során megjegyezte, annak a kulcsa, hogy Amerikában a demokrácia hatékonyan tudjon működni az, hogy az emberek hajlandóak legyenek önkéntes szervezetekben dolgozni (Sherr 2008).

Kezdetben, Amerikában az önkéntesség lényegében túlélési szükséglet volt. A 17. században farm-közösségeket hoztak létre annak érdekében, hogy közösen építkezzenek, marhacsordát tartsanak, és megosszák egymás között a munkát. Továbbá önkéntes csoportok dolgoztak együtt annak érdekében is, hogy templomokat építsenek, és különböző közösségi programokat valósítsanak meg. Emellett az állam nyilvános fórumokat tartott az önkéntesek számára, ahol munkanélküliek közül választottak ki egyéneket különböző tisztségek betöltésére, mint például kereskedősegédek a vásárokon, kisbíró, országúti ellenőr stb. Ahogy láthatjuk a kezdetekben az önkéntes munka nem a jótékonyásra irányult, később azonban a népesség növekedésével megnőtt a szegények aránya, és megnőtt az igény a gondoskodó állam iránt. Mivel az állam nem tudta egymaga kezelni a szegények problémáit, a lakosság önkéntesen kezdte segíteni a hátrányos helyzetűek csoportját. Lényegében az önkéntes szervezetek megalakulása arra vezethető vissza, hogy a közösség felismerte a jólét szükségességét (Sherr 2008).

A 18. és a 19. században az amerikai társadalomban végbement fejlődés egy része az önkéntességnek is köszönhető. Az önkéntesek fejlesztették a szállítást, az egészségügyet, a kommunikációt, a tűzvédelmet, a közbiztonságot és a nevelést. Önkéntes szervezetek alakították ki a tisztességes munka gyakorlatát a gyermekekre vonatkozóan, képviselték a nők és az afroamerikaiak jogait. Emellett magasabb szintű orvosi ellátást alakítottak ki, kidolgozták a mentális betegek gondozását, illetve az alkoholproblémákkal szenvedők kezelését. A legtöbb társadalmi szükségletet lényegében először az önkéntes szervezetek ismerték fel, amelyeket később átvállalt az állami gondoskodás (Sherr 2008).

Az Amerikai Egyesült Államok jó példája az intézményes önkéntesség kialakulásának, illetve annak, hogy az önkéntesség által a társadalom mely területeire lehet beavatkozni. Az amerikai társadalom fejlődéstörténete jól szemlélteti az önkéntesség magas színvonalú fejlődését.

Az önkéntes szervezetek napjainkban hidat képeznek az állampolgárok és az állam intézménye között. A civil együttműködések során az egyének olyan társadalmi, civil

képességeket és gyakorlatokat sajátítanak el, mint az együttműködés, a társadalmi felelősségvállalás és a szolidaritás, stb. (Halman 2003). Emellett bizalomra, toleranciára, kompromisszumra, reciprocitásra és demokratikus jellemre tanítja az embereket (Newton 1999). Társadalmi szinten az önkéntesség csökkenti az olyan deviáns magatartásokat, mint a drogfogyasztás, bűnözés, ugyanakkor serkenti a demokrácia és a gazdaság fejlődését (Halman 2003).

Mivel a demokrácia és az önkéntesség szorosan összefügg, ezért azt mondhatjuk, hogy az erős civil társadalom jelenti a demokrácia működésének kulcsát, mint ahogyan erre már Sherr (2008) is utalt. A demokratikus rendszerben az egyén nemcsak, mint szavazó vesz részt az állam életében, hanem politikai, civil és szervezeti feladatokat is vállal (Halman 2003). Ennek következtében a modern társadalomban három típusú önkéntesség alakult ki: (1) önkéntesség zöld, jóléti és egészségügyi szervezeteknél, (2) önkéntesség politikai és érdekképviseleti szervezeteknél, (3) önkéntesség vallási szervezeteknél (Inglehart 2003).

A demokrácia fejlődése mellett a modernizáció további hozadéka az értékek megváltozása, amely az önkéntességet is befolyásolta. Inglehart (2000, 2003) több kutatása az értékek változásának vizsgálatára irányult. Szerinte a kulturális értékek változásának két típusa figyelhető meg. Az egyik szerint az ipari társadalmakban a tradicionális értékeket² felváltották a racionális értékek³, amely egy alacsonyabb szintű társadalmi részvételt okozott. A változások másik szegmense a tudásalapú társadalmakra jellemző, ahol a túlélés értékeit⁴ felváltotta az önkifejezés értéke⁵, amely viszont magasabb szintű társadalmi részvételt és önkéntességet eredményezett (Inglehart 2003).

A felsorolt összes társadalomtípus közül, a legutóbbi társadalom típusban a legmagasabb az önkéntesség aránya (Inglehart 2003). Az értékek hatása az önkéntességre nézve nem teljes mértékben egyértelmű, hiszen nemcsak az értékeknek van hatása az önkéntesség gyakoriságára, de az bizonyos, hogy az értékeknek hatása van az önkéntes motivációk alakulására (Fényes 2015). Egy tradicionális társadalomban, ahol meghatározó szerepe van az egyháznak és a vallási értékeknek, az önkéntesség fő mozgatórugóját a kollektív értékek

² Azokban a társadalmakban, ahol a tradicionális értékek a jellemzőek, fontos a szülő-gyermek kapcsolat, az erkölcsi tekintély, a tisztelet, a szexuális normák és a családi hagyományok betartása. Elutasítják az abortuszt, a válást, az eutanáziát és az öngyilkosságot (Inglehart 2003).

³ Ezekben a társadalmakban a vallásnak nincs meghatározó szerepe az egyének életében, elfogadják az abortuszt, a homoszexualitást, a válást, nem fontos a férfi dominancia a gazdasági és politikai életben stb. (Inglehart 2000).

⁴ Azokban a társadalmakban, ahol a túlélés számít értéknek, jellemző, hogy az anyagi javakat felértékelik, alacsony a szubjektív jólétük, rossz az általános egészségi állapotuk, nem toleránsak, alacsony a bizalmi szintjük, elutasítják a nemek közötti egyenlőséget és a nehéz munkát szorgalmazzák (Inglehart 2003).

⁵ Ezekben a társadalmakban a hangsúly az önkifejezésen, a szubjektív jóléten és az életminőségen van. Ahol már garantált a túlélés, ott a társadalom tud koncentrálni a környezetvédelemre, a női mozgalmakra, és részt tud venni az ország gazdasági és politikai életének döntéseiben (Inglehart 2000).

képezik: a közösség javát szolgálni. Az önkéntesség helyszínét az egyház jelenti. A gazdaságilag fejlett társadalmakban, ahol a jólét és az életminőség magas szintet ért el, a legfőbb értéket az önkifejezés jelenti, ezért az önkéntesség motivációiban is a hangsúly az egyéni értékekre került: az egyén az önkéntesség során olyan tevékenységet vállal, amely során kiteljesedhet a személyisége és lelkivilága, illetve új tapasztalatokkal gazdagodhat. Ezekben a társadalmakban a szekularizáció hatására, az önkéntesség nagyrésze kikerült az egyház kereteiből és áttevődött a civil szférába. Kutatásom egyik részét képezi megvizsgálni azt, hogy ez az értékváltás milyen hatással van/volt a székelyföldi térségben, ahol egy tradicionálisabb közösség él, ugyanakkor megfigyelhető az egyéni értékeken alapuló önkéntesség.

A modernizáció részeként az individualizmus és a szekularizáció is meghatározta az önkéntesség átalakulását. Azáltal, hogy az önkéntes motivációk között megjelentek individualista és világi motívumok, a hagyományos önkéntességet felváltotta a modern, a közösségorientáltat egyénorientált, a tagságon alapulót pedig a projekt alapú önkéntesség. Amíg a tradicionális önkéntesség élethosszig tartó elkötelezettséggel járt, addig a modern önkéntesség csak ideiglenes és elköteleződésmentes. Manapság az önkéntességet inkább a saját érdekek és szükségletek alakítják, semmint a közösségért való tenni akarás. Az önkéntesek nem az idősekre vagy a hátrányos helyzetűekre fókuszálnak, hanem sokkal inkább a menekültek helyzetére, az emberi jogok védelmére, állatvédelemre és más trendinek számító modern problémára (Hustinx – Lammertyn 2003).

A nemzetközi migráció – mint modernizációs folyamat – szintén hozzájárul az önkéntesség átalakulásához. Ezt a témát is többen kutatták (pl. Aleksyńska 2011, Voicu 2014). Az önkénteseket már nemcsak az motiválja, hogy a saját közösségük kötelekeiben végezzenek önkéntes munkát, hanem más idegen közösségeket is meg szeretnének ismerni. A külföldön fizetett munkát vállalók egy része bekapcsolódik a fogadó társadalom civil életébe, és néha önkéntes munkát is vállal. Fontos megemlíteni, hogy lényegében csak azok a külföldön dolgozó egyének vállalnak önkéntes munkát, akik nagy valószínűséggel előtte otthon is gyakorolták az önkéntességet. Ez továbbra is erősíti azt a feltételezést, mely szerint az egyén kulturális háttere befolyásolja az önkéntességre való hajlandóságát (Aleksyńska 2011). Egy másik álláspont szerint az önkéntességet tanulni is lehet. Voicu (2014) azt állítja, hogy ha az egyén olyan társadalmi közegben tartózkodott külföldi munkája során, amelyben fontos társadalmi normának számított a civil részvétel, akkor azt a társadalmi mintát az egyén internalizálhatja. Külföldi munkája végeztével pedig megtörténhet hazatérése után, hogy az otthoni környezetben elkezd önkénteskedni, továbbvíve az újonnan szerzett kulturális mintát (Voicu 2014). Ilyen értelemben a nemzetközi migráció is hozzájárul az önkéntesség népszerűsítéséhez.

Kutatásomban ez a jelenség fordítva jelenik meg, de ez a szakirodalmi utalás jó kiindulási pontot jelenthet a székelyföldi önkéntesek és a külföldi önkéntesek esetére nézve. Ugyanis a térségbe érkező külföldi önkéntesek hozzák magukkal az önkéntesség mintáját, amelyet átvehetnek tőlük a székelyföldi önkéntesek a közös önkéntes munka eredményeként. Hiszen vannak esetek, amikor a külföldi fiatalok együtt önkénteskednek a helyi fiatalokkal. Ez az eset is arra utal, hogy a kultúrák találkozásaként az önkéntesség mintája átvehető és tanulható.

2.2.2. Önkéntesség a posztmodern világban

A szervezeti keretek között működő formális önkéntesség hosszú fejlődési utat tett meg az úgynevezett fejlett társadalmakban, amelyeket másként posztmodern társadalmaknak is nevezünk. Az önkéntesség melegágyának számítanak az Amerikai Egyesült Államok mellett Nyugat-Európa egyes országai is. Ezekből a társadalmakból indult el az az elgondolás, amely szerint anyagi javakkal, illetve emberi erőforrással szükséges segíteni a hátrányos helyzetűeket olyan súlyos helyzetekben, mint a természeti katasztrófák, háborúk, járványok vagy az éhínség. A következőkben szeretném bemutatni, hogy hogyan jellemezhető az önkéntesség kultúrája a fejlett, posztmodern társadalmakban. Ezt viszonyítási alapnak szánom a későbbiekben a közép-kelet-európai és a romániai önkéntesség tendenciák elemzése során.

A 2000-es évek elején Putnam (2000) arra a következtetésre jutott, hogy az Egyesült Államokban hanyatlak a civil részvétel, amely az önkéntesség alapját képezi. Kutatási eredményei alapján az önkéntesség hanyatlásának négy okát határozza meg:

1. Az emberek egyre több időt töltenek munkával az idő és a pénz versenyében, így kevésbé hajlandók olyan civil tevékenységekben részt venni, mint az önkéntesség.
2. A mobilitás megnövekedése. Az amerikaiak olyan gyakran költöznek egyik helyről a másikra, hogy gyakorlatilag nincs idejük megismerkedni szomszédaikkal, és részt venni az önkéntes tevékenységekben.
3. Csökken a tradicionális családtípus aránya, mely a társadalmi tőke hordozója. Egyre több család szakad szét, és csökken a gyerekvállalás aránya.
4. A technológia és a média befolyása az emberek életére: az emberek fennmaradt szabadidejükben inkább tévét néznek, számítógépet és okostelefont használnak, és kevésbé ápolják személyes kapcsolataikat (Putnam 2000: 246).

Összességében a fentebb felsorolt folyamatok hatására az egyéneknek kevesebb idejük és energiájuk maradt az önkéntességre. A kutató szerint a legnagyobb csökkenés a fiatal generációk esetében figyelhető meg, melyet két okra vezet vissza: (1) egyrészt a fiatalok

kevésbé hajlandóak az önkéntességre, (2) másrészt a generációs változások hatására a fiatalok idősebb korokra, ugyancsak kevésbé lesznek hajlamosak az önkéntességre (Putnam 2000).

Amíg Putnam a társadalmi részvétel hanyatlásának okát a generációs változásokban látta, addig Inglehart (2003) úgy gondolta, hogy az önkéntesség nem csökken az Egyesült Államokban, hanem inkább átalakulóban van. Miközben csökken a tradicionális önkéntesség, egyre elterjedtebb a fiatalok körében az új típusú, a rugalmasságon alapuló önkéntesség (Inglehart 2003).

Putnam (2000) és Inglehart (2003) kutatásai mind azt eredményezték, hogy a gazdasági fejlődés nem serkenti, hanem inkább akadályozza a társadalmi részvétel arányát. Az ipusított társadalmakban az iparosítás során olyan szervezetek jöttek létre, mint a szakszervezetek, amelyek a hivatalos iratok szerint sok taggal rendelkeznek, de ténylegesen csak néhányan folytatnak valamilyen tevékenységet (Inglehart 2003). Az ipari társadalomban szakszervezetekhez tartozni kötelesség volt, ezért minden munkás szakszervezeti tagsággal rendelkezett, de azokból csak néhány tag volt aktív. Ezek függvényében a szakszervezetek és azok működése torzítja a társadalmi részvételt, ezen belül az önkéntességgel kapcsolatos adatokat.

Emellett a posztindusztriális folyamatok eredményeként fokozottá vált az urbanizáció, megnövekedett az ingázással töltött idő, megjelentek a két keresős családok, illetve elterjedt az elektronikus kommunikáció. Ezek az új jelenségek pedig elveszik az emberektől a civil aktivitáshoz szükséges időt és energiát (Inglehart 2003).

Kutatása során Inglehart (2003) megvizsgálta azt, hogy az önkéntesség átalakulása egy amerikai jelenség, vagy más posztindusztriális társadalmakban is megfigyelhető. Kollégáival 17 gazdaságilag fejlett országban, illetve 31 fejlődő és volt szocialista államban folytatott vizsgálatot, melynek során arra a következtetésre jutottak, hogy ugyan csökken a fiatalok tagsága és civil részvétele bizonyos önkéntes szervezetekben, idősebb társaikhoz képest, viszont mégis magasabb a fiatalok tagsága és önkéntességi aránya az idősekhez viszonyítva. Ilyen értelemben nehéz megtalálni a civil részvétel hanyatlásának okát (Inglehart 2003).

A fiatalok szívesebben tevékenykednek ifjúsági és sport szervezetekben, mint az idősebbek. A gazdaságilag fejlett országokban a fiatalok kevésbé vesznek részt más típusú szervezetek tevékenységében. A fejlődő társadalmakban viszont inkább több típusú szervezet életében vesznek részt. Ez a tendencia azt sugallja, hogy a fiatalok társadalmi részvételének hanyatlása valamilyen mértékben csak köthető a gazdasági fejlődéshez, de nem egyértelműen csak a gazdasági helyzet befolyásolja azt. Továbbá a fejlődő országokban a fiatalok hajlamosabbak az ingyen munkára, és nagyobb arányban vállalnak tagságot különböző civil

szervezeteknél idősebb társaikhoz képest. A kutatás végére tehát bebizonyosodott, hogy a generációk közötti különbségek nemcsak a fejlett társadalmakban figyelhetőek meg (Inglehart 2003). Ez a megállapítás kutatásom szempontjából fontos, hiszen relevánssá teszi azt, hogy érdemes kutatást folytatni a fiatal önkéntesek esetében, mert az önkéntes gyakorlatok átalakulóban vannak az olyan fejlődő társadalmakban is, mint Románia, ezen belül Székelyföldön is. Még ha nem is készültek ezelőtt Székelyföld léptékű önkéntes kutatások, érdemes megvizsgálni, hogy a székelyföldi fiatalok önkéntes gyakorlatai hogyan viszonyulnak a külföldi mintákhoz.

A megvizsgált, mintegy 50 országban a legnépszerűbb önkéntes szervezeteknek a vallási, sport, szabadidős és a szociális profilú, pedagógiai, művészeti és kulturális szervezetek bizonyultak. Legkevésbé népszerűek a békemozgalmak, a harmadik világ fejlesztése és az emberi jogok védelme (Inglehart 2003).

Inglehart (2003) a vizsgált országokban az önkéntes szervezetek három típusát azonosította, három dimenzió mentén:

(1) Önkéntes munka környezetvédelmi szervezeteknél, békemozgalmak segítése, idősek gondozása, hátrányos helyzetűek segítése, illetve önkéntesség vállalása az egészségügyben és a fejlődő szegény országokban. Ez a típusú önkéntesség azokra az országokra jellemző, ahol magas a mezőgazdaságban dolgozók aránya és a társadalmat a túlélés/önkifejezés (Survival/Self-expression) értéke mozgatja.

(2) A második típusra a politikai pártokban, nőszervezetekben, szakszervezetekben való önkéntes munka a jellemző. Ez a típusú önkéntes munka egyaránt domináns a kommunista országokban (Kína és Vietnám), az agrártársadalmakban (Uganda és Fülöp-szigetek), illetve a posztindusztriális társadalmakban is (Egyesült Államok, Svédország). Ezekben a társadalmakban domináns érték az önkifejezés, és a legmagasabb a szolgáltatói szektorban dolgozók aránya. Ennek az aspektusnak a jelenléte azt feltételezi, hogy ezekben a társadalmakban csökken a szolgáltatói szektorban az önkéntesek aránya, viszont az önkifejezés fontossága növeli az önkéntességet.

(3) A harmadik típus a vallási/egyházi, ifjúsági, sport, pedagógiai és kulturális szervezeteknél való önkéntességet foglalja magába. Ez a típusú önkéntes gyakorlat az Egyesült Államokra és az afrikai országokra (Zimbabwe, Uganda és Dél-Afrika) jellemző. Ezt a típusú önkéntességet befolyásolja a legnagyobb mértékben a kulturális változás: ezekben a társadalmakban a tradicionális értékeket felváltják a világi-rationális (Secular-rational) értékek, amelyek a civil részvétel hanyatlásához vezetnek. Másik oldalon pedig a túlélés (Survival) értékeit felváltja az önkifejezés értéke, amely viszont növeli a civil részvételt (Inglehart 2003).

Az önkéntesség Nyugat-Európában is változó tendenciákat mutat: általánosságban az önkéntesség északról délre, és keletről nyugatra csökken. Így Svédországban és Hollandiában a legmagasabb az önkéntesség aránya, míg Olaszországban és Spanyolországban a legalacsonyabb (Voicu – Voicu 2009).

Egyéni szinten vizsgálva az önkéntességet, a kutatások szerint az önkéntességre való hajlandóságot az iskolai végzettség szintje, a vallásgyakorlás, a társadalmi hálózat és a jövedelem szintje, illetve az életkor befolyásolja. Ezek függvényében azt mondhatjuk, hogy az önkéntességet növeli az, ha valaki domináns státussal rendelkezik (magas az iskolai végzettségi szintje, magas a jövedelme és fiatal). A társadalom szintjén az önkéntességet a gazdasági fejlődés, a bizalom és a magas iskolai végzettség serkenti. A két állítást összegezve azt mondhatjuk, hogy az önkéntességet a kultúra és az anyagi erőforrások befolyásolják (Voicu – Voicu 2009).

Az individualizmus hatására az egyének eltávolodnak családtagjaiktól, barátaiktól, szomszédjaiktól és kortársaiktól, mivel életükben nagyobb hangsúlyt kap az önmegvalósítás (szakmai karrier építése, sikerek, eredmények és személyes boldogság elérése), és egyre kevésbé fontos a közösségi értékek építése. Ez a folyamat is hozzájárul a bűnözés, a válás, a droghasználat, az öngyilkosság stb. elterjedéséhez (Halman 2003).

Halman (2003) azt állapította meg, hogy Amerikában az egyház és az olyan formális összejövetelek, mint a klubok keretében csökkent az önkéntesség, a jótékonyági és a szociális szférában viszont növekedést mutat. Magyarázat lehet, hogy egyre több idős ember kapcsolódik be az önkéntes munkákba, amely azért lehetséges, mert ez a generáció olyan közegben szocializálódott, ahol még a civil értékek fontos szerepet játszottak (Halman 2003).

A fenti kutatásokból tehát azt láthatjuk, hogy a 21. század elejére az önkéntesség nemcsak a fiatalok esetében változott meg, hanem az idősebb generációk esetében is. Ezek a változások hatással vannak, mind az önkéntesség helyszínének megválasztásában, mind a motivációk átalakulására.

A 21. század hozta gazdasági, társadalmi, politikai és technológiai változások jelentős mértékben befolyásolták az önkéntességet és a következő évtizedekben is alakítani fogják. Evans és Saxton (2005) szerzőpáros hét olyan trendet állapított meg, amelyek változásokat fognak eredményezni az önkéntességben:

1. Öregedő társadalom: A társadalom elöregedésével megnő a nyugdíjasok aránya. A nyugdíjasok arányának növekedése két hatást eredményezhet: (a) a nyugdíjasok valamilyen elfoglaltságot szeretnének keresni a nyugdíjas éveikre (pl. önkéntesség), vagy (b) az idős

emberek több ideig szeretnének a munkaerőpiacon maradni, ezért kevesebb idejük lesz az önkéntes tevékenységekre.

2. *A társadalom átlagban vagyonosodik:* Az önkéntesség szorosan összefügg az egyén által birtokolt források mértékével, a tehetősebbek nagyobb valószínűséggel önkénteskednek, mert jobban meg tudják engedni maguknak, valamint az alapvető szükségletek kielégítésén túl, fontos lesz számukra az érzelmek kifejezése és az önmegvalósítás.

3. *Családi és izolált életmód:* A 21. századra megváltozott a család összetétele: egyre kevesebb gyermeket vállalnak a szülők, ezért egyre kisebb a rokonság is, egyre több a válás, az újráházasodás, és csökken a házasságkötések száma. Ennek két hatása lehet az önkéntességre: (1) egyrészt csökkenhet az önkéntesek aránya, mert csökken a társadalmi kapcsolatok száma a hagyományos családi minta háttérbe szorulásával, (2) másrészt a család védőszeropének hanyatlása következtében, felértékelődik az önkéntesek szerepe, akik majd segíteni tudják az egyéneket a krízishelyzetekben, illetve a közösséghez való tartozást majd az önkéntességben fogják megélni az emberek.

4. *Kitolódik a tanulásban töltött évek száma és az anyagi függetlenedés:* A felsőfokú oktatásban résztvevők arányának növekedésével párhuzamosan megnőtt az igény a szervezetek részéről a szakképzett önkéntesek foglalkoztatására. Ez által a fiatalok képezik az önkéntes szervezetek célcsoportját. Ugyanakkor a fiatalok számára is előnyt jelent a munkaerőpiacra való belépésnél az előzetes szakmai tapasztalat, amelyre az önkéntes munka lehetőséget ad.

5. *Fokozottan gyarapodnak a választási lehetőségek:* A mai társadalomban egyre több választási lehetőség jelenik meg. A megnövekedett választási lehetőségek miatt, az egyének jobban megfontolják választásukat, például azt is, hogy melyik szervezetnél végezzenek önkéntes munkát.

6. *Információs és kommunikációs technológia, mint új életstílus:* A mai világban nagyon fontos, hogy a szervezetek az új információs és kommunikációs eszközöket is igénybe vegyék az önkéntesek toborzásánál.

7. *Az egyéni törekvések egyre magasabb szintre irányulnak:* A 21. századi egyén számára nem csak az jelenti az önmegvalósítást, hogy jó munkahelye és kényelmes élete legyen, hanem az is fontos, hogy barátságosak legyenek a szomszédai és hasznos legyenek mások számára (Evans – Saxton 2005).

A fent vázoltakból láthattuk, hogy az önkéntesség több évszázadra visszanyúló társadalmi jelenség, amely az Amerikai Egyesült Államokból indult. Folyamatosan változásban van, és alkalmazkodik az új társadalmi normákhoz, elvárásokhoz és helyzetekhez, fejlődését befolyásolta több társadalmi és történelmi folyamat (pl. az iparosítás, a modernizáció, a

kommunizmus, a demokrácia, értékek változása). Az önkéntesség valamilyen megjelent, vagy felgyülemlett társadalmi igényt elégített ki, de a jelenség eszenciája mindig is az volt, hogy valakit/valakin segítsünk, megoldjunk társadalmi problémákat, és különböző társadalmi célú ügyeket valósítsunk meg.

2.2.3. Az önkéntesség a posztkommunista országokban

Közép-Kelet-Európában az önkéntesség egy nemkívánt gyakorlattá vált a rendszerváltást követő időszakban. Ez annak a következménye, hogy a kommunizmus időszakában az állam kisajátította az állampolgárok szabadidejét annak érdekében, hogy az állam számára fontos kulturális, társadalmi és politikai ügyeket valósítson meg (Anheier – Salamon 2001). Az államhatalom célja, hogy rendelkezzen állampolgárai szabadidejével is, nagymértékben lecsökkentette, szinte teljesen megszüntette a társadalmi szerveződéseknek a mozgásterét. Ezért van az, hogy a posztkommunista társadalmakban, az 1990-es években a civil társadalmi szerveződések megjelenése új jelenségnek számított.

Ahhoz, hogy a demokratikus rendszer létrejöjjön, elengedhetetlen feltétel az önkéntes szervezetek hálózatának kialakulása. A civil társadalom kialakulásának fontos feltétele pedig az önkéntes szervezetek léte (Juknevičius 2003). A kommunista diktatúra idején, Közép-Kelet-Európában nemcsak a politikai élet működött a kommunista pártszervezetek kontrollja alatt, hanem a társadalmi élet és a jóléti rendszer fejlesztése is (Rimac – Zrinščak 2010). Ebben a feltételrendszerben a posztkommunista országokban késve tudott elindulni az önkéntesség kultúrájának fejlődése.

A kommunizmus idején a teljes kelet-európai társadalmi berendezkedést a szovjet minta befolyásolta, így az önkéntesség működését és jellemzőit a szovjet minta alapján határozták meg a következőképpen:

1. Vörös szombatok (subbotniks) bevezetése: A Szovjetunió első vezetője, aki gyakorlatba akarta ültetni Marx elméleteit, Vladimir Iljics Lenin volt. Lenin vezette be a vörös szombatokat, amelynek lényege, hogy minden szovjet állampolgár kötelessége ingyen dolgozni ezen a napon, a munkahelyén, továbbá a diákoknak az állam számára hasznos munkát kellett végezni. A vörös szombat évente egyszer, Lenin születésnapjához közeli szombatra esett. A rezsिम propagandája szerint, ez a kötelező ingyen munka hozzájárult a gazdasági fejlődéshez.
2. Szervezetekben való önkéntesség: Az oroszországi polgárháborút (1917-1922) követő időszakban megnövekedett a katonasághoz kapcsolódó önkéntes szervezetek száma.

Ezzel párhuzamosan gyarapodott a sport és kulturális szervezetek száma is. Ezekben a szervezetekben a részvétel kötelező volt, és elvileg a társadalmi integrációt segítette elő.

3. Az önkéntes tevékenységek mindegyike egyaránt érintette a gyermekeket és a felnőtteket is. A gyerekeknek idős, magányos és hátrányos helyzetűeken kellett segíteniük. A rendszer vezetői úgy gondolták, hogy ilyen formában ki tudják alakítani a fiatalokban az önzetlenség és áldozatvállalás érzését.
4. Az önkéntességet teljes mértékben átfogta a diktatórikus állam kontrollja. A rendszer kötelezővé tette az önkéntes munkát (lásd a vörös szombatok esetét) nem hagyva teret az egyéni döntéshozatalnak. Ezek után nem véletlen, hogy a kommunizmus bukása után nemcsak a „vörös szombatok” szűntek meg, hanem az önkéntesség értéke is nagyot zuhant az állampolgárok körében (Juknevičius – Savicka 2003).

A kommunista hatalom hamis modernizációs törekvései ellenére az állampolgárok megőriztek néhány gyakorlatot (pl. szűk családi, rokonsági, baráti körön belüli kapcsolattartás). Az állam minden területet ellenőrizni akart, miközben az egyéneken, közösségekben élt a kapcsolattartás igénye. Az állam tiltotta a nyilvános civil gyülekezéseket, amit az egyének úgy hidaltak át, hogy szűk körben (család, rokonság, közeli baráti kör) gyűltek össze, távol a nyilvánosságtól. Civil szféra szűk körben létezett ebben az időszakban, a társadalmi kapcsolatokat is nagymértékben korlátozták. Így a szolidaritás is csak ezekben a szűk körökben valósulhatott meg (Rimac – Zrinščak 2010). Ebben a társadalmi közegben a gyakorlatban nem volt helye az önkéntes tevékenységeknek.

A fent vázolt viszonyok azt eredményezték, hogy az emberek elveszítették bizalmukat az önkéntes munka és az önkéntes szervezetek iránt, így a rendszerváltást követően a civil szféra nem tudott megerősödni külső segítség nélkül. A tranzit időszak első felében külső támogatások (pl. Világbank) hatására próbálták újraépíteni a civil társadalmat, de a második felében ezek a külső támogatók távoztak, és a „mesterségesen” létrehozott civil szervezetek magukra hagyatva, nem voltak képesek az önszerveződésre. Ennek következtében az 1990-es évek végén sokan beszüntették tevékenységüket.

A diktatórikus rendszerek bukása előtt közvetlenül két típusú önkéntes szervezet létezett: a valódi önkéntes szervezetek és a kvázi-önkéntes szervezetek. A valódi önkéntességgel jellemezhető szervezetek voltak az egyházi szervezetek, a földalatti politikai körök, a zöld mozgalmak, amelyek az állam intézkedései ellen léptek fel. A kvázi-önkéntes szervezetek voltak a Fiatal Pionírok, vagy a Fiatal Kommunisták Ligája, amelyeket teljes mértékben az állam működtetett. A kommunizmus összeomlása után a valódi önkéntes és a kvázi-önkéntes szervezetek is megszűntek. A valódi önkéntes szervezetek azért szűntek meg, mert már nem

volt állami korlátozás, ami ellen „harcolni” kellett, míg a kvázi-önkéntes szervezetek azért szűntek meg, mert a rendszer, amely működtette, már nem létezett (Juknevičius – Savicka 2003).

Közép-Kelet-Európában a rendszerváltást követően a civil szféra fejlődése két lépésben valósult meg. Az első periódusban, a forradalmi időszakban nagyon gyors volt a civil szféra fejlődési üteme. Ebben a periódusban a helyreállító⁶ és az utánzó⁷ irányzat dominált. A második időszakban, a fejlődési szakaszban, a civil társadalom fejlődési üteme sokkal visszafogottabb volt, ugyanakkor a folytonos⁸ és az innovatív⁹ szemlélet volt a jellemző rájuk. Ugyanezek a folyamatok figyelhetőek meg az önkéntes tevékenységek fejlődése kapcsán is (Juknevičius – Savicka 2003).

A fennálló új helyzetben az önkéntesség fejlődését a volt szocialista országokban három scenárió felállításával igyekeznek magyarázni:

1. A Szovjetunióhoz tartozó országok működését továbbra is a marxizmus szelleme határozta meg, és az önkéntesség fejlesztését a régi ideológiák követése jellemezte. Ennek hatására Litvániában, Lettországon és Észtországban alacsonyabb az önkéntesség aránya, mint Lengyelországban, Magyarországon, Csehországban, Szlovákiában és Bulgáriában.
2. Az önkéntesség jelenléte nagymértékben befolyásolta a társadalom új politikai rendszerének kialakulását, a demokratikus együttműködést és a közjavak létrehozását. 1998 után a posztkommunista országok az önkéntesség alakulása szempontjából két csoportba tagolódtak. Lengyelország, Észtország, Szlovénia, Magyarország és Csehország alkották az első csoportot, ahol a reformok hamar végbementek, ezért az önkéntesség is kevésbé hanyatlott. Litvánia, Lettország, Szlovákia, Bulgária és Románia alkották a második csoportot, ahol viszont a demokratikus reformok nagyon nehezen indultak be, így az önkéntesség szintje is csökkent.

⁶ Marius Povalis Šaulauskas (1998) a posztkommunista társadalmakban végbemenő változásokat négy irányzatra bontja:

- a) Helyreállító (restitutive) irányzat: a változás a régi társadalmi struktúrák és intézmények helyreállítása révén valósul meg.
- b) Utánzó (imitative) irányzat: a változások a különböző társadalmi környezetben kialakult társadalmi struktúrák és intézmények utánzása által valósul meg.
- c) Folytonosság (continuative) irányzat: a változás a meglévő társadalmi struktúrák és intézmények átalakítása és fejlesztése révén valósul meg.
- d) Innovatív (innovative) irányzat: a változás a minőségileg új társadalmi struktúrák és intézmények létrehozása által megy végbe (Juknevičius - Savicka 2003: 127-128).

⁷ Uo.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

3. A harmadik scenárió szerint lehetnek olyan országok, ahol sem a marxista ideológia, sem a politikai és gazdasági változások dinamikája nem befolyásolta a civil társadalom fejlődését, beleértve az önkéntességet is (Juknevičius – Savicka 2003).

A volt szocialista országokban az önkéntes szervezetek hat típusáról beszélhetünk:

- a. Jóléti szervezetek (beleértve az idősek, rokkantak, hátrányos helyzetűek szociális ellátására irányuló szervezeteket, illetve az egészségügyi, szegénység, foglalkoztatás, lakhatás és faji egyenlőség problémáival foglalkozó szervezeteket)
- b. Vallási és egyházi szervezetek
- c. Szakszervezetek
- d. Politikai pártok és mozgalmak
- e. Érdekképviselői csoportok (fiatalok klubja, sport és szabadidő, oktatási és kulturális szervezetek, nők mozgalma)
- f. Ideológiai alapú mozgalmak (a harmadik világ fejlesztése, emberi jogok védelme, állati jogok védelme, béke és ökológiai mozgalmak) (Juknevičius - Savicka 2003).

A fent felsorolt szervezet típusok kapcsán elmondható, hogy a kommunizmus összeomlása után a szakszervezetek hanyatlása figyelhető meg. Erre magyarázat lehet az, hogy a kommunizmus idején kötelező volt a szakszervezeti tagság minden munkás számára, de ezek a szakszervezetek nem teljesítették vállalt kötelezettségeiket: nem engedték meg az alkalmazottaknak, hogy kiálljanak jogaikért. A vallási szervezetek aránya viszont nőtt a demokratikus rendszerekben, kivéve Bulgáriát és Lengyelországot. A szekularizáció miatt azonban azt is láthatjuk, hogy kicsit minden országban csökkent a vallási szervezetek fontossága. A jóléthez kapcsolódó szervezetek a kommunizmus idején, törvényen kívülieknek számítottak, mert az állam tartotta magát a jólét egyetlen forrásának. Általában a civil szféra oldja meg a jóléttel kapcsolatos problémákat, ha az állam erre nem képes. A posztkommunista országok esetében a rendszerváltás után azonban felmerül a kérdés, hogy a civil szféra elég erős és megalapozott a jóléti problémák megoldásához, figyelembe véve az előzményeket (Juknevičius - Savicka 2003)?

Közép-Kelet-Európában csupán két olyan ország van (Csehország és Magyarország), ahol a demokrácia és a civil társadalom fejlettebb a többi közép-kelet-európai országhoz képest, ennek következtében az önkéntesség aránya is magasabb. Viszont ez a potenciál igazából mindegyik posztkommunista országban megtalálható (Juknevičius – Savicka 2003). Az ezredfordulón azt láthattuk, hogy a kelet-európai országok többségében az önkéntesség még kezdetleges állapotban volt.

A közép-kelet-európai önkéntes kultúra jellegzetességeinek egy része a kommunista rendszer hatására alakult ki. A kommunizmus idején a modernizáció felemás volt. Az állam csak addig gyakorolt hatalmat, amíg sikerült állampolgárait kontrollálnia: több évtizeden keresztül uralta a civil társadalmat, korlátozta, tiltotta annak kezdeményezéseit, a közszféra pedig csak a politikai propagandának adott teret. Ez a tapasztalat pedig a volt szocialista országokban a közélet, és így implicit módon az önkéntesség elutasításához vezetett (Voicu – Voicu 2009).

A kommunista örökségnek köszönhetően Közép-Kelet-Európában a 2000-es évek elején nagyon alacsony volt az önkéntesség aránya, pl. Oroszországban csupán 8,8%. Más kelet-európai országokban valamivel magasabb az önkéntesség aránya, az átlag 16,2%, Romániában, például 15,7% a lakosság körében (Juknevičius – Savicka 2003). Erre az alacsony önkéntesség arányra az lehet az egyik magyarázat, hogy Közép-Kelet-Európában még mindig nincs elegendő önkéntes szervezet és önkéntes munkalehetőség (Juknevičius – Savicka 2003). Egy másik magyarázat szerint a gazdasági fejlődés ezekben a társadalmakban még nem érte el azt a szintet, ahol az egyének jóléte olyan magas, hogy biztosítani tudná, hogy több időt töltsenek az emberek olyan tevékenységekkel, mint a civil szervezeteknél teljesített önkéntesség (Halman 2003).

Az egyének önkéntességre való hajlamát egyéni szinten is lehet értelmezni. Az egyik megközelítés szerint az egyén önkéntességét a birtokában levő erőforrások (jövedelem, társadalmi és humán erőforrás) nagysága határozza meg: minél több erőforrással rendelkezik az egyén, annál nagyobb valószínűséggel vállal önkéntes munkát. A második megközelítés szerint az önkéntest a belső értékei és meggyőződése vezérli, amelyek a kulturális társadalmi háttérben gyökereznek. A kommunizmus emiatt is negatív hatással volt az önkéntességre, és kialakult egy önkéntesség-ellenes kultúra. Ehhez az aspektushoz hozzátevéődött továbbá a demokrácia tapasztalatának hiánya, a térség rurális jellege, és a patriarchális társadalmi berendezkedés hagyománya. Ezzel magyarázható az önkéntesség kultúrájának nehézkes fejlődése a posztkommunista országokban, mert a múltban megszokott volt, hogy az emberek face-to-face módon oldották meg a felmerülő problémáikat, és nem az önkéntes szervezetekben való részvétellel (Voicu and Voicu 2009).

Végezetül kiemelném, hogy ezekben az országokban a modernizáció még mindig nem teljesedett ki, folyamatosan épülnek ki a demokratikus infrastruktúrák is. Azért lassú ez a folyamat a rendszerváltás utáni időszakban, mert Kelet-Európát külső kezdeményezés hatására próbálták fejleszteni, és nem egy belső mechanizmus eredményeként valósult meg a fejlődés (Halman 2003).

Összegezve a posztmodern és posztkommunista országok önkéntességgel kapcsolatos sajátosságait, láthatjuk, hogy a posztmodern társadalmakban, mint például az Egyesült Államokban az önkéntességnek több évszázados hagyománya van, míg a posztkommunista országok többségében, így például Romániában is csupán pár évtizede beszélhetünk önkéntességről. Ebben a két társadalmi kategóriában a gazdasági, társadalmi, kulturális stb. folyamatok más-más szinteken valósultak meg, amelyek az önkéntesség eltérő formáit és fejlettségi szintjét eredményezték.

2.3. Önkéntesség Romániában

Romániában az önkéntesség a 21. század elején továbbra is új jelenségnek számít olyannyira, hogy a rendszerváltást követően, az első önkéntes törvényt 2001-ben fogalmazták meg. A következőkben a romániai önkéntesség alakulását és jellegét mutatom be.

2.3.1. Társadalomtörténeti háttér

Románia az egyik olyan kelet-európai ország, ahol a legalacsonyabb az önkéntesség aránya. Fényes (2015) viszont azt találta, hogy az erdélyi fiatalok körében¹⁰ magasabb az önkéntesség aránya a magyarországi fiatalokhoz képest (Fényes 2015). Arra vonatkozóan, hogy miért alacsony a romániai lakosság körében az önkéntesség Voicu és Voicu (2003) négy lehetséges magyarázatot vázol fel:

1. A kommunizmus öröksége: A kommunista időszakban nagyon alacsony volt a civil szervezetek aránya, amelynek két oka volt: az egyik, hogy az állam nem engedélyezte a civil szféra működését, illetve a másik, hogy törvény is tiltotta a civil szervezetek létrehozását. A már létező civil szervezetek (pl. Nők Nemzeti Egyesülete, szakszervezetek, egyházi szervezetek) működése az állam teljes kontrolja alá került. Emellett a kommunista rendszer állampolgárait a hazafias „önkéntességre” vagy „kötelező önkéntességre” kényszerítette, amely olyan munkákat jelentett, mint mezőgazdasági munkák, köztérek takarítása, facsemeték ültetése stb.

2. 1945 előtt Románia egy tradicionálisan rurális térség volt. Az önkéntesség viszont a városi környezetben jellemzőbb. Az önkéntes tevékenységeknek ebben az időszakban kulturális, oktatási, szociális és sport jellegű céljaik voltak, tagjaik pedig többnyire politikai

¹⁰ A kutatás a Partiumi Keresztény Egyetem hallgatói körében készült 2012-ben.

pártok tagjai is voltak. Ezért a kommunista korszak első felében, azokat az embereket, akik az előző rendszerben valamilyen politikai vagy társadalmi intézményhez kapcsolódtak, diszkriminálták, sokat bebörtönöztek, sokan pedig emigráltak. Mindezek miatt 1989 után az önkéntesség egy új jelenség a romániai társadalomban. Az önkéntesség mai formáját a rendszerváltást követően importálták a fejlett országokból. Azonban az 1990-es évek közepén, a nyugati támogatások csökkenése után, Romániában a bejegyzett önkéntes szervezetek csak kevesebb, mint tíz százaléka tevékenykedett. Ennek következtében a volt kommunista országok közül napjainkban Romániában található a legkevesebb civil szervezet.

3. Az önkéntességet nagymértékben meghatározza a jövedelem nagysága, az iskolai végzettség szintje és a társadalmi tőke. Románia az Európai Unió egyik legszegényebb országa ma is. 2003-ban a lakosságnak csupán 12%-a rendelkezett felsőfokú iskolai végzettséggel, illetve a lakosságra sem volt jellemző a társadalmi élet. A sajátos romániai kulturális és társadalmi millió nem kedvez az önkéntességnek. A társadalmi tőkét tekintve a legtöbb kapcsolat a rokonságon belül alakul ki. Ezek a szoros kötelékek pedig nem kedveznek annak, hogy az egyének más csoportokkal is kapcsolatokat alakítsanak ki. Ezen erős kötések sok kis szigetet hoznak létre a román társadalmon belül, amelyek egymástól függetlenek. Ebben a társadalmi környezetben pedig a másoknak végzett önkéntes munka nem tud elterjedt tevékenységgé válni.

4. Az egyházi környezet szintén hozzájárul az önkéntesség alacsony szintjéhez. Romániában a kutatások szerint a vallásosság befolyásolja az önkéntességet. Az országban a lakosság többsége ortodox keresztény, tehát viszonylag alacsony a vallási diverzitás, amely serkentené az önkéntességet¹¹. Az Ortodox Egyház szorosan együttműködik az állammal, akárcsak a kommunizmus előtt és alatt is. Az egyház a kommunista korszakban a társadalmi hierarchia része volt, ahol kevés volt az anyagi erőforrás, amely erősíthette volna az egyház segítő szerepét. Ilyen körülmények között nem alakulhatott ki szoros kapcsolat az önkéntes szervezetek és az egyház között (Voicu – Voicu 2003)¹².

Mindebből azt láthattuk, hogy Romániában, sem a múltbeli események, sem a társadalmi berendezkedés nem kedvezett az önkéntesség kialakulásának. Egy nagyon lassú

¹¹ De pl. Erdélyben sokszínűbb a vallási élet, ezért mondhatni versengő, kisebb felekezetek vannak. Ez a millió pedig kedvez az önkéntességnek, ezért Erdélyben magasabb lehet az önkéntesség aránya Románia összlakosságához képest. De ezek egyelőre feltételezések, mert erre vonatkozóan nincsenek nyilvános adatok, felmérések.

¹² Fényes (2015) tanulmányában összefoglalta a vallásosság és az önkéntesség kapcsolatáról szóló kutatásokat, amelyekből az derül ki, hogy a protestáns felekezethez tartozók nagyobb arányban önkénteskednek, mint a katolikus, illetve a katolikusok nagyobb arányban önkénteskednek, mint az ortodox felekezetűek. A vallási pluralizmus növeli a társadalmi hálók minőségét, amely következtében növekedik az önkéntesség előfordulása is: növekedik az önkéntes munkalehetőségek száma és egyben a verseny is önkéntes munkák elvégzésében (Fényes 2015).

fejlődési folyamatnak lehetünk szemtanúi. A rendszerváltást követően nyugati minta alapján próbálták újraéleszteni a civil életet, külső támogatásokkal, így nem ösztönösen éledt fel a civil önszerveződés. Andronic és társa (2011) is azt hangsúlyozza, hogy Romániában az 1990-es évek elején ugyan több civil szervezet is alakult, de csökkent a számuk a támogatások megvonása után, így számuk még mindig az európai átlag alatt van (Andronic – Andronic 2011).

2.3.2. Jogszabályi környezet

A romániai törvénykezés szerint a 195/2001-es számú törvény értelmében az önkéntes munka „olyan közérdekű tevékenység, amelyet olyan fizikai személy végez, akit önkéntesnek neveznek, olyan jogviszonyok között, amely eltér a fizetett munka és a civil szolgáltatás jogviszonyaitól” (Az önkéntességről szóló 195/2001 számú törvény). 2001 óta a törvényt többször is módosították: 2002-ben, 2006-ban és 2007-ben. Ezekre a változtatásokra azért volt szükség, hogy a romániai önkéntes törvény igazodjon az európai törvényekhez, illetve az önkéntesség transznacionális kiterjedése megvalósulhasson (Rebeleanu – Nicoară 2011).

2003-ban ratifikálták Romániában a 213/2003-as számú törvényt, amelyet harmonizáltak *A transznacionális és hosszú távú önkéntes szolgálat népszerűsítése a fiatalok körében* európai egyezményrel. Az egyezmény célja népszerűsíteni a transznacionális önkéntességet a fiatalok körében és felhívni a figyelmet az önkéntesség jótékony hatásaira mind a fiatalok, mind a közösség számára. Ez a fajta önkéntesség egyben egy informális tanulási lehetőség is, hozzájárul az állampolgári neveléshez, az európai öntudat és a szolidaritás kialakulásához (Rebeleanu – Nicoară 2011).

A 350/2006-os számú törvény szabályozza a 14-35 év közötti fiatalok önkéntességét. Ennek fő irányvonalai: az önkéntesség elősegítése a fiatalok körében; serkenteni a fiatalok társadalmi részvételét és felelősségvállalását a közéletben; állami támogatások által segíteni az ifjúsági szervezeteket, ahol a fiatalok különböző területeken önkénteskedhetnek (Rebeleanu – Nicoară 2011).

A 2011-ben, az Európai Unió által létrehozott *Európai Önkéntesség Éve* program célkitűzéseit Románia is adaptálta saját helyzetére: fejleszteni az önkéntesség körülményeit Romániában, felismerni az önkéntes tevékenységeket, növelni az ismereteket az önkéntesség fontosságáról, fejleszteni és támogatni az önkéntes szervezeteket annak érdekében, hogy az önkéntesség mennyiségét és minőségét növeljék. Ezek értelmében, Romániában 2011-ben az önkéntességgel kapcsolatos prioritások a következők voltak:

1. Kidolgozni az Önkéntesség Fejlesztésének Nemzeti Stratégiáját és a következő három évre, annak implementációs tervét.
2. A romániai önkéntes tevékenységek törvényes kereteinek és jogszabályainak kidolgozása és harmonizálása.
3. Egy állami szintű online felület kidolgozása, ahol megtalálhatók az önkéntes munkaigények és ajánlatok.
4. Az önkéntesség megszervezése a civil szervezetek bevonásával.
5. Egy olyan komplex értékelő rendszer kidolgozása, az érintett felek bevonásával, amely lehetővé teszi az önkéntesség által szerzett kompetenciák elismerését.
6. Egy országos szintű esemény szervezése, ahol díjazzák az önkénteseket.
7. Az önkéntesség népszerűsítése, értékeinek és fontosságának ismertetése a román társadalom számára (Rebeleanu – Nicoară 2011).

2014-ben hozták meg a 78/2014-es számú *A romániai önkéntes tevékenységekről* szóló törvényt, amely előírja, hogy a tanulmányi szakterületen végzett önkéntes tevékenység munka és/vagy szakmai tapasztalatnak minősül. A 2011-es törvény módosítása által az állam célja volt az önkéntességet vonzóvá tenni a civil szervezetek számára is, ezért számos olyan pontot tartalmaz az új törvény, amely az önkéntesek civil szervezeteknél való foglalkoztatására vonatkozik (pl. a szervezet biztosíthatja az önkéntes számára az étkezés, szállás és ingázás költségeit)¹³.

2016-ban újra módosították a 78/2014 *A romániai önkéntes tevékenységekről* szóló törvény 15. cikkelyét. A módosítás értelmében bele kell foglalni az önkéntes szerződésbe azt, hogy az önkéntest önkéntes koordinátor foglalkoztatja; a fogadószervezet biztosíthatja az önkéntes szállás, étkezési és ingázási költségeit; a fogadószervezet más, az önkéntes munka során felmerülő költségeket is biztosíthat az önkéntes számára; az önkéntes kérésére a fogadó szervezet köthet baleset, illetve betegbiztosítást.¹⁴

A jogszabályi környezet feltárása is azt tükrözi, hogy Romániában a rendszerváltást követő időszakban nehézkesen indult az önkéntesség jogszabályi kereteinek megfogalmazása, hiszen több, mint tíz évnek kellett eltelnie az első önkéntes törvény megjelenéséig. Így jogszabályi értelemben is az önkéntesség egy új jelenségnek számít, amelynek tényleges kezdete a 21. század elejére tehető. Számomra ez is azt sugallja, hogy érdemes a témát kutatni, és megvizsgálni az önkéntesség nemzetközi trendekhez való viszonyát, hiszen a

¹³ <http://lege5.ro/Gratuit/gm4tsojsgi/legea-nr-78-2014-privind-reglementarea-activitatii-de-voluntariat-in-romania/2>

¹⁴ <http://lege5.ro/Gratuit/geztcmrvgqzq/legea-nr-175-2016-pentru-modificarea-art-15-din-legea-nr-78-2014-privind-reglementarea-activitatii-de-voluntariat-in-romania>

törvénykiegészítések is mind az európai mintákat követik (lásd pl. az Európai Önkéntesség Éve Program okozta változások).

2.3.3. A romániai önkéntességkutatások eredményei

Önkéntességgel kapcsolatos kutatások Romániában 1996-tól kezdődtek. A legtöbb kutatás országos szintű, de az utóbbi években találunk olyan tanulmányokat is, amelyek egy régióra, egy megyére, vagy egy egyetemre vonatkoznak. Kutatási módszertanukat tekintve a legtöbb kérdőívet használ, viszont vannak esetek, ahol a kvantitatív módszer kiegészül kvalitatív interjú módszerekkel.

1996-ban a *Civil Társadalom Fejlesztéséért Alapítvány* (románul: Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile) által végzett kutatás szerint a romániai lakosság egyharmada már regisztrált önkéntesként. Az 1999-es European Values Survey szerint a romániai lakosság 10%-a vallotta azt, hogy valaha önkénteskedett. 2002-ben a *Közösségi Kapcsolatokért Egyesület* (románul: Asociația pentru Relații Comunitare) által végzett kutatás azt mutatta ki, hogy a lakosság 8%-a önkénteskedik. 2007-ben a Nyitott Társadalomért Alapítvány Közvélemény Barométere (románul: Barometrul de Opinine Publică al Fundației pentru o Societate Deschisă) szerint 14% körüli az önkéntesek aránya, 2010-ben pedig 10-15%. Bogdan Voicu (2005) viszont arra hívja fel a figyelmet, hogy ebben az arányban benne van a szakszervezetek, politikai pártok és egyházi szervezetek keretében végzett önkéntesség is. Ha kivesszük ezt a három szervezettípust, akkor az arány 7%-ra esik vissza, amely az egyik legkisebb európai érték: egynegyede a nyugat-európai átlagnak és kevesebb, mint fele a posztkommunista országok átlagának (Andronic – Andronic 2010).

A Dragan és Popa (2017) által végzett kutatás szerint a Nyugati régióban (Temes, Arad, Kassó-Szörény és Hunyad megyék) a megkérdezettek (közel 900 alany) 17,5%-a önkénteskedett 2017-ban. A legnépszerűbb tevékenységi területek csökkenő sorrendben a szociális/jótékonyági terület, oktatás és környezetvédelem. Az első két terület azért népszerű, mert a legtöbb civil szervezet ezeken a területeken tevékenykedik. A környezetvédelem pedig azért, mert az állam több környezetvédelmi programot is indított, ami széleskörű sajtónyilvánossággal járt együtt. Azok a személyek, akik nem önkénteskedtek, fő okként az időhiányt nevezték meg, vagy azt, hogy senki nem kérte fel őket, nem tudták, hol önkénteskedjenek. Ezek az okok azt mutatják, hogy egyes területeken kevés civil szervezet van jelen, illetve a meglévők csak kevéssé jelennek meg a médiában, és az önkéntesek toborzása sem elég hatékony (Dragan – Popa 2017).

Romániában a 2000-es évek előtt nem az önkéntesség volt a társadalomkutatások fókuszában, hanem inkább a filantropikus viselkedést vizsgálták. Ezért nincsenek adatok az önkéntesek arányáról, viszont találhatunk adatokat az önkéntesek profiljáról. 1999-ben pedig egy európai standard kutatás valósult meg, amely az értékeket kutatta a romániai lakosság körében. Ez a kutatás feltárta azt, hogy a romániai önkéntesek aránya a 20. század végén 10% (2. táblázat).

2. táblázat: A tipikus román önkéntes jellemzői a 2000-es évek előtti időszakban, önkéntesség kutatások tükrében

Kutatás éve	Kutatás szintje	Kutatás neve	Önkéntesek aránya	Önkéntes profilja/jellemzője
1996	országos	A lakosság szervezeti és filantropikus viselkedése	nincs adat	inkább férfi, nem állami szektorban dolgozik, közepes vagy magas jövedelmű, katolikus, nem számít a nemzetisége, szervezeti tag és Dobrudzsából való
1997	országos	A lakosság szervezeti és filantropikus viselkedése	nincs adat	inkább férfi, a közszférában dolgozik, közepes a jövedelme, protestáns, magyar nemzetiségű, szervezeti tag és Erdélyből származik
1999	országos	European Values Survey/World Values Survey	10%	több az önkéntes a szakszervezetekben Európa többi országához képest, illetve csak kevesebben érdekeltek a harmadik világ fejlesztésében és az emberi jogok védelmében.

Forrás: saját szerkesztés Andronic – Andronic 2010 és Dragan – Popa 2017 tanulmányai alapján

A 2000-es években végzett kutatások is országos szintű adatokat dolgoznak fel. 2007-ig nem az önkéntesség vizsgálata volt a kutatások fő célja, hanem azoknak csak egy szegmensét képezte. 2007-től viszont a kutatások központi témája az önkéntesség. Eredményeiket tekintve az ezredfordulóig az önkéntesek inkább férfiak, közepes vagy magas jövedelműek, és inkább szervezeti tagsággal rendelkeznek. 2002-ben az önkéntesek már nem feltétlenül férfiak, és megjelennek a fiatal és magas iskolai végzettségű önkéntesek, míg 2007-ben a nemek aránya átfordul, az önkéntes inkább nő lesz. Az utóbbi években (2010, 2017) végzett kutatások szerint már nem számít az önkéntes neme, a legfontosabb jellemzői, hogy fiatal és magas az iskolai végzettsége. (3. táblázat)

3. táblázat: A tipikus román önkéntes jellemzői a 2000-es évek utáni időszakban, önkéntesség kutatások tükrében

Kutatás éve	Kutatás szintje	Kutatás neve	Önkéntesek aránya	Önkéntes profilja/jellemzője
2002	országos	Filantropikus magatartás Romániában: Egyéni és Szervezeti Donorok (románul Tendiņte ale comportamentului filantropic din România: Donatori Individuali și Companii)	8%	inkább fiatalok, magasabb a jövedelmük, magas az iskolai végzettségük, nem feltétlenül férfiak és nagyvárosokból származnak, valamint általában magáncégek alkalmazottai.
2007	országos	Önkéntesség Romániában	14%	inkább nők, román anyanyelvűek, nem élnek házasságban, ortodox vallásúak, érettségi diplomával rendelkeznek és egyetemisták.
2010	országos	Study of Volunteering in the European Union. Country Report Romania	10-15%	nem fontos változó az önkéntesek neme, életkorukat tekintve 30 év alattiak, nagyvárosból vagy nagyon kicsi közösségből származnak, érettségivel rendelkeznek, és általában magán

				cégeknél alkalmazottak
2017	regionális	A szociális gazdaság vizsgálata a civil szervezetek és az önkéntesség tükrében Románia Nyugati Régiójában	17,5%	az önkéntesek többsége egyetemi végzettségű, őket követik az érettségivel rendelkezők. A legjobban preferált szervezeti forma az egyházak után az alapítványok.

Forrás: saját szerkesztés Andronic – Andronic 2010 és Dragan – Popa 2017 tanulmányai alapján

A 2007-ben végzett „Önkéntesség Romániában” című kutatás eredményei szerint a romániai önkénteseket a következők motiválják csökkenő sorrendben: szakmai tapasztalat, másokon segíteni, barátokat szerezni, külföldre utazási lehetőség, önéletrajzba beírni az önkéntességet, foglalkozásokat kipróbálni, saját ötleteket megvalósítani (Andronic – Andronic 2010). A Netedu és Blaj (2012) által végzett kutatás szerint a jászvásári egyetemistáknak csak kevesebb, mint negyede önkénteskedik. Az önkénteseket a szakmai tapasztalatszerzés, a másokon való segítség, az önéletrajz gazdagítása, barátok szerzése, szabadidő hasznos eltöltése és a személyiségfejlesztés motiválja, de önkénteskedhet kedvtelésből is. A tapasztalatszerzés azért lehet a leggyakrabban előforduló motívum, mert a munkaerőpiacra való belépésre legtöbb esetben szakmai tapasztalatot kérnek (Netedu – Blaj 2012). 2013-as adatok szerint a Brassó megyében megszervezett Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztiválján az önkénteseket többnyire a tapasztalatszerzés, a személyiség fejlesztése, legkevésbé pedig a kapcsolatháló bővítése és az önkéntességért kapott igazolás motiválta (Băltescu – Boşcor 2016).

Az egyetemisták által meghatározott főbb területek, ahol szívesen önkénteskednek, az ifjúsági, az emberi jogok védelme, az oktatás, a környezetvédelem és a szociális szféra (Netedu – Blaj 2012).

A romániai önkéntesség szintje az egyik legalacsonyabb Európában. Ennek hátterében állhat a közelmúltbeli tapasztalatok és a társadalmi struktúra jellege is. Romániában egy hermetikusan zárt jellegű kommunizmus működött, főleg az utolsó két évtizedben, amely nem tette lehetővé az önkéntes szervezetek elterjedését, mint Lengyelországban, Magyarországon és Csehországban. Továbbra is fennmaradt a zárt szerkezetű társadalom. Emellett a nagyarányú agrárszektor, a megkésett és részleges modernizáció egy hierarchikus társadalmi szerkezetet hozott létre, amely nem kedvezett az önkéntességnek (Voicu – Voicu 2003).

A legfrissebb kutatások kapcsán az derült ki, hogy Romániában az önkéntes 18-25 év közötti egyetemista vagy egyetemet végzett, aki nagyvárosban él (Dragan – Popa 2017). Az önkéntességre való hajlandóságát nem befolyásolja az önkéntes neme, iskolai végzettség típusa (alapképzés vagy mesteri), munkaerőpiaci helyzete (alkalmazott vagy sem), az étellel való elégedettsége és a vallásossága. Kismértékben viszont befolyásolja az életkor, a választott szak (társadalom- és humántudományok vs. más szakok) és a lakóhely (város vagy falu). Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az egyetemisták körében még mindig elég alacsony az önkéntesség aránya. Az, aki önkénteskedik, inkább akadémiai kereteken belül teszi (szakmai gyakorlatként ismerteti el) és kevésbé a másokon való segítség motiválja (Netedu – Blaj 2012).

Az önkéntesség kapcsán azt jelezhetjük előre, hogy a romániai önkéntesség lassú fejlődésen megy keresztül, mert a román társadalom egy viszonylag statikus társadalom, ahol az egyéni kezdeményezéseket kevésbé támogatják. Ugyanakkor a törvényes háttér is elég instabil, amely bizonytalanságot szül az intézményekben és az emberekben (Voicu – Voicu 2003).

Az önkéntesség alacsony szintje Romániában azzal is magyarázható, hogy nincs elég önkéntes tanácsadás, amely pedig fontos részét képezhetné a humán erőforrás menedzsmentnek. Kimutatható az önkéntes állások és önkéntesek arányának növekedése, de az önkéntes menedzsment csak részlegesen működik, és még mindig nem tekintik azt a szervezeti fejlődés részének (Andronic – Andronic 2011).

A civil szektor újdonságnak számít Romániában. Újszerűségéből adódóan nem rendelkezik üzleti tapasztalattal, fenntartása pedig a szponzoroktól, a támogatásoktól és az adó 2%-ának felajánlásától függ (Dragan – Popa 2017).

Mindezek ellenére a trendek azt mutatják, hogy a 2010-es évekre növekedett az önkéntesség aránya. Ez összhangban van azzal, hogy megjelentek az önkéntes központok, a népszerűsítő kampányok, jelen van a közszereplők példamutatása, stb. (Andronic – Andronic 2010). Voicu és Voicu szerint a következő évtizedekben az önkéntesség fejlődni fog köszönhetően a generációváltásnak és a gazdasági fejlődésnek, kiegészülve az országban jelen levő nemzetközi önkéntes szervezetek tevékenységével, amelyek hosszú távon az önkéntesség elfogadását eredményezhetik (Voicu – Voicu 2003). Andronic és Andronic (2010) szerint ahhoz, hogy az önkéntesség gyakorlata elterjedjen, oktatáspolitikai változtatásokra is szükség van (Andronic – Andronic 2010). Itt a szerző gondolhatott a kötelező önkéntes szolgálat tantervbe való bevezetésére, amelyre sok példát találunk a nyugati oktatás területén.

2.3.4. Az önkéntesség társadalomtörténeti vonatkozásai Székelyföldön

Székelyföld sajátos társadalomtörténettel rendelkezik Románián belül. Területi és közigazgatási hovatartozása többször változott a történelem során. Csak a huszadik századtól képezi Románia részét; a helyi társadalom különféle katonai közigazgatási rendszerek keretében szerveződött évszázadokon át. A férfilakosság feladata az állandó katonai szolgálat és a Keleti-Kárpátokban húzódoó határok védelme volt (pl. Székely Katonai Határőrvidék 1762-1851). A helyi társadalom a kommunizmus idején, Románia közepén helyezkedett el, és hasonló folyamatokat élt meg, mint más kommunista országok állampolgárai, többek között a formális önkéntesség vonatkozásában is (Magyar Autonóm Tartomány 1952-től). 1989 előtt Székelyföldön is kötelező volt részt venni az állam által előírt önkéntes munkákban, és tiltott volt az egyének önszerveződése, illetve a civil szervezetek létrehozása. Azonban a kaláka intézménye jól működött akkoriban is. A javakhoz való korlátozott hozzáférés a diktatúra idején is éltetni tudta a kalákát, pl. a házépítéshez vagy a mezőgazdasági munkákhoz kapcsolódóan (Bárdi – Pál 2016).

Az első világháború után Székelyföldön kevés ipari, közlekedési, és kereskedelmi jellegű beruházás volt, és társadalmi problémák is fennálltak a túlnépesedés és a szűkös erőforrások miatt (Novák 2016). A térség perifériális gazdasági helyzetén nem sikerült változtatni az elmúlt 150 évben, sem a történeti Magyarország idején, sem Nagy-Románia létrejötte, 1920 után (Bárdi – Pál 2016).

1940-1944 között, amikor Erdély északi része újra Magyarország része lett, területfejlesztési és szociálpolitikai intézkedéseket hozott a magyar állam Székelyföldön. A szociális intézményhálózat hiányosságai más támogatási és segélyezési formákat, illetve más jellegű szociálpolitikákat tett szükségessé. Székelyföldön sajátos informális szociális segítőrendszer jött létre, amely abban nyilvánult meg, hogy a rászorulókat (az időseket, a betegeket, a fiatal családalapítókat) lokális közösségi hálózatok támogatták. Ilyen hálózatok voltak a család, szomszédság, rokonság vagy a kaláka intézménye (Oláh 2016).

Szintén ebben az időszakban országos szinten szegényebb régióknak számítottak a székely vármegyék, ezért külső támogatással igyekezett a magyar állam megoldani a problémákat: családtámogató programokat hozott létre a családalapítók és sokgyermekes családok számára. Tanfolyamokat szervezett az emberek életminőségének javítására (pl. szövő, ruhakészítő-, főzőtanfolyam), egészségügyi ellátó rendszert és szociális szervezeteket hozott létre a hátrányos helyzetűek segítésére (Oláh 2016).

Székelyföld mindig is erőteljesen rurális térség volt. A második világháborút követően is a lakosság közel 90%-a falun élt, meghaladva az erdélyi átlagot. A népsűrűség is az országos átlag alatt maradt (a hegyvidéki jellegből adódóan is). A Magyar Autonóm Tartomány (1952-1968) idején a székelyföldi helyzet kezelését a helyi politikai erők próbálták megoldani erős bukaresti kontroll alatt. Azonban a névleges autonómia felszámolása után Székelyföld újra periférikus helyzetbe került, és kimaradt az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején beindított beruházásokból is. A hatvanas évek közepén Székelyföld továbbra is erőteljesen rurális térségnek számított, annak ellenére, hogy ebben az időszakban nőtt a városi lakosság aránya (Novák 2016).

A kommunizmus késői szakaszában erőltetett urbanizáció zajlott Székelyföldön is, de ez többnyire csak a felszínen ment végbe. Az 1970-80-as években még mindig megfigyelhetők voltak a székelyföldi városi környezetben a falvakra jellemző kapcsolattartási, kapcsolatépítési módok (Biró 1994). A nyolcvanas évek végére a térségben a falusi és városi lakosság aránya még mindig 50-50% (Novák 2016).

A székelyföldi térségben, akárcsak Romániában az önkéntesség új társadalmi jelenségnek számít, melynek kultúrája a rendszerváltást követően kezdett kibontakozni. A romániai önkéntességgel kapcsolatos adatokat nem vonatkoztathatjuk teljes mértékben Székelyföldre, mert ebben a térségben mindig sajátos társadalmi mechanizmusok működtek, amelyek a társadalmi részvételt is befolyásolták. A rendi társadalomban mindenkinek meg volt a helye és a hatásköre, és a nagy társadalmi kérdésekkel a rendi társadalom felsőbb rétegei foglalkoztak, a társadalom többi tagja csak „elszenvedője” volt a meghozott intézkedéseknek. E hagyományokból sok minden megmaradt a székely emberekben a rendszerváltást követően, a modernizáció és demokrácia világában is, ahol az állampolgároknak egyforma jogaik vannak. Az alulról jövő kezdeményezések nem indultak be, és manapság is nagyon alacsony a civil szerveződések aránya. A történelem során, Székelyföldön szinte minden modernizációs törekvést felülről próbáltak beindítani, gyakran figyelmen kívül hagyva a helyi sajátosságokat, ami egy modernizációellenesség kialakulásához is vezetett. A modernizációt a központi hatalom illetéktelen beavatkozásának tekintették, mivel gyakran nem vette figyelembe a helyi viszonyok és az országos/birodalmi folyamatok közötti eltérést (Bárdi – Pál 2016).

Köztudott, hogy a civil szervezetek és az önkéntesség inkább városi környezetben tudott működni. Ennek következtében a túlnyomóan rurális Székelyföldön nem tudott kialakulni egy erőteljes civil szféra és önkéntesség a huszadik század végéig. Viszont a kaláka, amellett, hogy a kölcsönösségen alapult, kialakított egy olyan kultúrát, amely a bajban levők segítségét jelentette. Kalákára akkor volt a legnagyobb szükség, amikor a család nem bírta egyedül

elvégezni az előtte álló feladatokat. E hagyomány az újkorba nyúlik vissza, amikor az állandó katonáskodás a férfilakosság esetén a család gyakori otthonhagyásával járt és az önálló mezőgazdasági viszonyok között élő, önálló kisbirtokkal rendelkező családok a rokon vagy szomszéd határőr családok segítették ki a munkában (Imreh 1973).

Meglátásom szerint, a fentebb említett informális szociális rendszer, illetve a kaláka révén kialakult segítségnyújtás kultúrája manapság is felfedezhető a székelyföldi önkéntességben, habár visszaszorulóban van.

Székelyföldön eddig még nem készült átfogó kutatás az önkéntességről. Romániában olyan tanulmányok születtek, amelyek inkább az önkéntesség történeti-társadalmi háttérét vizsgálták, illetve olyan országos szintű kutatások adatait dolgozták fel, ahol az önkéntesség ezeknek egy kisebb szegmensét alkotta. A romániai önkéntességről, vagyis arról, hogy a lakosság hány százaléka önkénteskedik, és általában milyen területeken, többnyire az Eurobarométeres kutatásokban olvashatunk, de itt sem találunk kimondottan székelyföldi adatokat. A romániai önkéntesek profilját és motivációit vizsgáló kutatások szintén nem tartalmaznak székelyföldi vonatkozású adatokat. A romániai önkéntességgel kapcsolatos adatokat és azoknak jellemzőit pedig nem vonatkoztathatjuk teljes mértékben Székelyföldre a fentebb említett sajátos viszonyok miatt.

2.3.5. A kaláka története Székelyföldön

A térség, ahol kutatásom zajlik Székelyföld egyik régiója, a történeti Csíkszék. Ahhoz, hogy megértsük a kutatásban résztvevő székely fiatalok önkéntes munkáját, fontosnak tartom bemutatni Székelyföld egyik jellegzetességét, a kaláka intézményét. Ahogy fennebb is láttuk Székelyföld eltérő történelmi, társadalmi és kulturális háttérrel rendelkezik Romániához képest, és Magyarországhoz viszonyítva is. Ebben a sajátos miliőben olyan társadalmi normák, értékek és gyakorlatok alakultak ki, amelyek napjainkban is befolyásolhatják a székelyföldi önkéntesség kultúráját.

A 19. század előtt a csíkszéki, de összességében a székelyföldi társadalom legnépesebb rétegét a katonák (határőrök) alkották. A katonáskodás pedig jelentős mértékben befolyásolta az életmódot, és az erdélyi társadalomtól eltérő társadalmi szerkezetet hozott létre, amihez hozzájárul a sajátos közigazgatási rendszer is (a terület hét székely székből állt 1876-ig, utána négy vármegyére oszlott). A katonák csoportja egy olyan szabadparaszti kategóriát alkotott, amely a hadkötelezettség fejében, a nemesekhez hasonlóan mentesült az adók alól (Hajdú 1995).

Ebben a katonatársadalomban megfigyelhetünk egy autonómiára törekvést, amely a közös tevékenységekből adódott, és nem adminisztratív jellege volt. A faluközösséget az együttműködés jellemezte: közös katonáskodás, közös védekezés, közös pásztorkodás, közös gazdasági tevékenységek, stb. Ebből kifolyólag a közösségben az individualizmus nem terjedt el olyan nagymértékben, mint más fejlettebb társadalmakban (Hajdú 1995).

A rendi társadalom felbomlása után sem változtak meg gyökeresen a székely társadalom mindennapjai: a közösséget szabályozó jogszabályokat felváltották a társadalmi normák és szankciók, amelyek viszonylag zárt és belső törvények által meghatározott közösséget hoztak létre. Ebben a társadalomban alakult ki a reciprocitáson alapuló kaláka intézménye (Hajdú 1995).

Dolgozatomban a székelyföldi kalákáról írok, de ahhoz, hogy jobban megértsük ezt az intézményt, fontosnak tartom bemutatni Sik Endre írását a témában. Sik (2012) írásában a kaláka háztartások közötti munkacserét jelent, amely a kiegyensúlyozott reciprocitás elvével társul. Ennek értelmében „(...) a tranzakcióban résztvevők olyan egyensúly megteremtésére törekednek, amelyben közel azonos a kapott és az adott munka „értéke”, és a viszonzást annak kérésekor késedelem nélkül teljesítik” (Sik 2012: 32). A felek a csere során többé-kevésbé pontosan számon tartják a tartozás mértékét, illetve azt az időintervallumot, amíg a viszonzásnak meg kell történnie (Sik 2012). Ekkor beszélünk kiegyensúlyozott reciprocitásról. A mérték eszköze lehet a pénz, az idő vagy a létrehozott jószág hasznossága (Sik 1988).

A kaláka alkalmazásának legfőbb oka az otthoni munkaerő hiánya. A munkaerő hiánya több okból kifolyólag következhet be: (1) egyrészt valamilyen zavar miatt (pl. betegség, távollét, rossz időjárás) felbomlik a háztartás munkaerő egyensúlya, (2) másrészt a háztartás védekezésként alkalmazza a kalákát, amikor tudja, hogy önmaga képtelen a feladat elvégzésére. Viszont vannak esetek, amikor a kaláka célja a munka hatékonyságának növelése. Ebben az esetben a háztartás önmaga is képes lenne a munka elvégzésére, de a kaláka általi munkamegosztás vagy munkaegyesítés növeli a munka hatékonyságát. Így azok a háztartások, akik racionálisan szeretnék erőforrásaikat felhasználni, kalákát hoznak létre annak érdekében, hogy ne külön-külön kelljen megküzdeniük a munkával (Sik 2012).

Ahhoz, hogy az együttműködés harmonikus legyen, a falu lakóinak viselkedésmintái a meghatározóak, és ezek a szocializációs folyamatokban adódnak át egyik generációról a másikra. Ennek következtében senki nem kételkedik a közösségből a kaláka jogosságában, mert azt a falu által működtetett értékrend tartja fenn. Továbbá a közösséget íratlan szabályok is meghatározzák, amelyeket a hagyomány ereje hat át (Szabó 2002).

A kaláka alapvető célja volt egyrészt a közösség fennmaradását biztosító anyagi javaknak az újratermelése, másrészt a közösséget összefogó kapcsolatoknak és értékeknek az újratermelése. Ez a kettő: anyagi javak és értékek újratermelése elválaszthatatlan egységet alkotott, amelynek gyökerei mélyre nyúlnak vissza: „(...) a számolás csak akkor fogadható el, ha alárendelődik a méltányosság érzésének, amely inkább az *egyenlőség* érvényesítését tartja szem előtt, s így a *becsületben* gyökerezik, mintsem a racionális tudatban” (Hajdú 1995: 31). A kaláka egy barátságos megállapodás, amelynek a garanciáját a jóhiszeműség jelentette, amelyet a felek egymáshoz való objektív viszonya biztosított (Hajdú 1995).

Ebben az archaikus közegben a család vagyonát nemcsak a föld és a termelőeszközök jelentették, hanem a szomszédok, barátok és rokonság is beletartozott. Ez egy olyan hálózat volt, ahol a kapcsolatok épségben való megőrzésére és rendszeres ápolására törekedtek, és ahol öröklődtek az elkötelezettségek, becsületbeli adósságok, és az egymást követő generációk során felhalmozódott jogok és kötelezettségek. Ennek a presztízs és becsület „tőkének” a jellegzetessége, hogy hatékonyan lehetett mozgósítani, ahányszor krízis helyzetek szakították meg a családok mindennapi életét (a Napóleoni háborúk idején, 20 éven át szinte minden évben mozgósította a Bécsi udvar a székely határőrezredeket). Ehhez pedig elengedhetetlen volt a széles rokonsági és komasági kapcsolatok ápolása (Hajdú 1995).

A fent leírtak alapján azt feltételezem, hogy Csíkszéken még mindig él az emberek értékrendszerében a közösség tagjain való segíteni akarás a nehéz helyzetekben. A kaláka napjainkban már csak kisebb mértékben jellemző a Csíki-medencében, de az általa közvetített és generációról generációra átadott értékek még ma is élnek a fiatalokban, hiszen szüleik életében is jelen volt a kaláka intézménye. A szülők pedig folytatva az ő szüleiktől kapott példát, átadhatták ezen értékeket a gyermekeik számára is (pl. házépítés a fiúgyermekek részére, tőkefelhalmozás a férjhez menő lány részére).

Tereptapasztalattal is rendelkezve, azt feltételezem, hogy a csíki fiatalok még részesültek a kaláka szellemiségéből, értékvilágából, és ennek megfelelően jobban él bennük az önkéntesség által a másokon való segíteni akarás motivációja.

2.4. Önkéntesség motivációi és típusai

A fejezet során bemutatom az önkéntes motivációkat szociológiai, pszichológiai, marketing és gazdasági megközelítések tükrében. Ezt követően az önkéntesség különböző típusait ismertetem.

2.4.1. Szociológiai megközelítések

Az önkéntesség motivációinak szociológiai megközelítésében az önkéntesek társadalmi és demográfiai jellemzői, a szocializáció és a társas kapcsolatok vannak a középpontban.

Emile Durkheim elmélete alapján az egyének azért állítanak elő kollektív javakat, hogy megfeleljenek a társadalmi normáknak. Ennek az állításnak két lehetséges magyarázata van. Az egyik szerint a társadalmi normák az egyéneken kívül léteznek, amelyeket az egyén közvetlen csoportjának és társadalmi hálójának tagjai tesznek láthatóvá cselekedeteik által. Az egyén így csak akkor engedelmeskedik a társadalmi normáknak, ha azok erősen integráltak az egyén számára közeli társadalmi csoportokba (család, templom, település, stb.). A második magyarázat szerint a társadalmi normákat az egyén internalizálja a hiedelmeibe és az értékeibe: az egyén inkább hajlandó a társadalmi normák követésére, ha azokat a szocializációs folyamat során internalizálta, és így akkor is betartja azokat, ha már nem tagja a közvetlen társadalmi csoportoknak (Bekker 2004).

Wilson és Musick (1997) szerint az önkéntesség során az egyén hozzájárul javak és szolgáltatások előállításához, vagy anyagi támogatással segíti egy cél megvalósulását anélkül, hogy kényszerítve lenne rá és anyagi juttatást várna cserébe. Az önkéntesség továbbá kollektív cselekedeteket foglal magába, amelyeknek alapját a társadalmi hálók képezik. Az egyén, amikor eldönti, hogy önkénteskedni szeretne, fontos számára az, ahogyan a többiek gondolkodnak és cselekszenek az önkéntességgel kapcsolatban. Egy másik tényező, amely önkéntességre motiválja az egyéneket az az, hogy önmagában értéknek tartják a másokon való segítséget, így az önkéntességet is értékes cselekvésnek ítélik meg (Wilson – Musick 1997).

Az önkéntesség részvételt, kooperációt és bizalmat feltételez. A szervezetek az önkéntesek toborzásánál gyakran mozgósítják tagjaik társadalmi hálóját. Azok az egyének, akiknek nagyobb a társadalmi hálójuk, nagyobb valószínűséggel kerülnek kapcsolatba szervezetekkel, és válnak önkéntessé. Az önkéntesség által pedig tovább gyarapodik az egyén kapcsolatainak száma (Andronic 2014).

A társadalmi és demográfiai jellemzőket vizsgálva azt láthatjuk, hogy az önkéntességre való hajlandóságot a jövedelem nagysága, a nemi hovatartozás és az életkor is befolyásolja. A nemi hovatartozás szempontjából azt mondhatnánk, hogy a nők önkénteskednek gyakrabban, mert rendelkeznek a megfelelő kompetenciákkal (empátia, altruizmus, stb.), illetve kevesebb időt töltenek a munkaerőpiacon. Viszont a kutatások alapján nem egyértelmű, hogy valóban a nők önkénteskednek-e gyakrabban. Az életkor alapján azt láthatjuk, hogy inkább abban az életkorban önkénteskednek az egyének, amikor több szabadidejük van, például kamaszként vagy nyugdíjasként. A származási települést vizsgálva, akárcsak a nemek esetében, nem egyértelmű, hogy csak a városiak önkénteskednek, mert ott található a legtöbb szervezet, vagy, mert ott kiterjedtebbek a kapcsolati hálók. Adott esetben sok egyéb tényező is serkenteni tudja az önkéntességet rurális környezetben is (Andronic 2014).

Clary és társai (1998) az önkéntes motivációk hat dimenzióját határozták meg: az önvédelem, az értékek, a karrier, a társas, a megértés és az önigazolás dimenziója. Azokat az egyéneket, akik a társas dimenzió mentén vállalnak önkéntes munkát, általában a következők motiválják: a barátaik is önkéntesek; a hozzájuk közelállók szeretnék, hogy önkénteskedjenek; ismerőseik érdekeltek a közösségi szolgáltatásokban; a számukra közeli emberek részére magas értékkel bír a közösségi szolgálat; az önkéntesség egy fontos tevékenység azoknak a személyeknek, akikkel kapcsolatban van (Clary et al. 1998).

Smith és társai (2010) az önkéntesek motivációjának három csoportját különítették el: instrumentális/karrier orientált, altruista/értékelvű és társadalmi/önvédelmi motivációk (Smith et al. 2010). Az első csoport inkább a marketing szemponthoz közelít, a második a pszichológiai megközelítéshez, amíg a harmadik a szociológiai dimenzióhoz. Azok az egyének, akik a társadalmi/önvédelmi csoportba tartoznak, azért önkénteskednek, mert új barátokat szeretnének szerezni; mert a barátaik is önkénteskednek; mert a hozzájuk közel álló személyek ösztönözték, hogy önkénteskedjenek; egy karrier tanácsadó vagy egy családtag tanácsolta, hogy önkénteskedjenek; mert az önkéntesség jó lehetőség megszabadulni a gondoktól; mert enyhíti az egyén büntudatát azzal kapcsolatban, hogy szerencsésebb másoknál (Smith et al. 2010).

Az önkéntes motivációk szociológiai vizsgálata tükrében tehát azt mondhatjuk, hogy az egyéneket motiválni tudják a társadalmi normák, a társadalmi hálók és kapcsolatok, illetve az önkéntesek motivációit meg lehet vizsgálni társadalmi-demográfiai változók (kor, nem, lakhely, stb.) mentén is.

Az önkéntes motivációk vizsgálatában nagyon hasznos információkat és alapokat nyújt számomra a motivációk szociológiai megközelítése. Mind a kvalitatív, mind a kvantitatív kutatási módszerek kapcsán sikerült beépíteni a kutatásba az itt olvasottakat: megvizsgáltam a

közvetlen társadalmi csoportok (család, barátok) befolyását a fiatalok önkéntességére. A demográfiai mutatók viszont nem relevánsak kutatásom esetében, hiszen egy többségében rurális térségről van szó, kutatásom alanyai pedig mind fiatalok. A térségben élő fiatalok anyagi háttere pedig hasonló, azaz nem mérvadó kutatásom során, de fontosnak tartottam megemlíteni az általános tendenciákat, amelyek egy viszonyítási alapot nyújtanak.

2.4.2. Pszichológiai megközelítések

Az, hogy az emberek önkéntesen gyerekekre vigyáznak, ágyban fekvő betegekkel társalognak, segítenek a bajba jutottaknak, egészségügyi ellátást adnak a betegek számára, egy izgalmas pszichológiai jelenséggé is vált (Clary – Snyder 1999). Egyrészt a segíteni akarás egy személyiségbeli jellemvonás, másrészt az önkéntességnek jótékony hatásai vannak az egyének pszichéjére.

Dorner (2013) szerint az egészséges társadalom létrejöttében fontos jelentőséggel bírnak a jó cselekedetek, amelyeket proszociális cselekedetként definiál. A proszociális cselekedetek önzetlen segítségnyújtást (altruizmust) jelentenek, amely az önkéntes magatartás egyik alapját képezi (Dorner 2013). Az önkéntesség másik alapja a segítségnyújtás tudatos betervezése és a segítségnyújtás döntésének meghozása (Clary – Snyder 1999).

Az önkéntességre való hajlam összefügg a pro-szociális személyiségjegyekkel. Magába foglalja a mások iránti empátiát, amely összeköti a kognitív és az emocionális pro-szociális személyiség jegyeket és a segítségre való hajlamot. Az önkéntesség továbbá összefügg az öt faktoros személyiségmodell négy faktorával, kivéve a neurotikus faktort. A legszignifikánsabb kapcsolatot a barátságossággal és extrovertáltsággal mutat, amely a segíteni akarás állapotát sugallja (Mlčák 2011).

Az önkéntesség a személyiség olyan jegyeivel is összefüggésben áll a proszociálison kívül, mint a társadalmi felelősségvállalás és az altruista személyiség, amely az elsődleges előrejelzője az önkéntességnek (Mlčák 2011).

Mentálhigiénés szakemberek kutatásokat végeztek azzal kapcsolatosan, hogy az önkéntesség hogyan hat a személyiség jellemvonásaira. A kutatás azt mutatta ki, hogy az önkéntesek személyiségjegyei különböznek a nem önkéntesekétől:

- Érzékenyebbek a közérkölcsekre, általában erősebb a felettes énjük, nagyobb a lelkiismeretességük.
- Hajlamosabbak a belső vallásgyakorlásra.

- Jobban elfogadják magukat, nagyobb bizalmat mutatnak ki, és jobban meg tudnak nyílni mások előtt.
- Gondtalanok, érzelmileg stabilak, elégedettek az életükkel, és úgy gondolják, hogy irányítani tudják azt.
- Fizikailag erősebbek, rugalmasabbak, toleránsabbak és a független teljesítést részesítik előnyben. (Mlčák 2011).

Clary és társai (1999) az önkéntességnek hat személyiség- és társadalmi funkcióját határozták meg:

1. Érték funkció: Az egyén azért önkénteskedik, hogy kifejezzen egy fontos értéket, mint pl. a humanizmus.
2. Megértés funkció: Az önkéntes megismeri a világot és ritkán használt képességeket gyakorol.
3. Fejlődés funkció: Az önkéntes tevékenységek által az egyén pszichikailag fejlődik.
4. Karrier funkció: Az önkéntes tevékenységei által szakmai tapasztalatait bővíti.
5. Társadalmi funkció: Az önkéntes gyarapíthatja, illetve megerősítheti társadalmi kapcsolatait.
6. Védelmező funkció: Az önkéntesség által olyan negatív érzések csökkenthetők, mint a bűntudat, vagy a saját problémák észlelése (Clary – Snyder 1999).

Ezen funkciók mentén meghatározhatók az önkéntesek motivációi is. Az egyének önkéntes motivációi nem sorolhatóak be egyértelműen egy-egy kategóriába, hanem többdimenziósak: például egyszerre motiválhatja őket az értékelvűség, a megértés és a fejlődés (Clary – Snyder 1999). A motivációkról ugyanakkor elmondható, hogy kettős célt szolgálnak: az önkéntesek egyrészt másokon szeretnének segíteni (pl. enyhíteni a hajléktalanok problémáját vagy a szegénységet), másrészt saját magukon (pl. barátokat szerezni, új készségeket tanulni, önbizalmat növelni, megerősíteni belső értékeiket). Az önkéntest lényegében egyszerre motiválja az, hogy másokon segítsen, és magának is jót tegyen (Snyder – Omoto 2009).

Korcsoportokra lebontva az önkéntes motivációkat, azt mondhatjuk, hogy a fiatal önkénteseket a továbbtanulási vágy, és a belső motivációk ösztönzik az önkéntességre. Az önkéntességre való hajlandóságot idősebb korban az határozza meg, hogy az egyén fiatal korában önkénteskedett vagy sem. Azok a felnőttek, akik fiatal korukban önkénteskedtek, kétszer nagyobb hajlandóságot mutatnak az önkéntességre, mint azok a társaik, akik nem önkénteskedtek fiatalon. Amíg a fiataloknál és a középkorúaknál a kapcsolatépítés a legfontosabb önkéntes motiváció, addig az idősek esetében a közösség és a társadalom szolgálata (Snyder – Omoto 2009).

Az önkéntesség pozitívan hat az önkéntes pszichéjére is. Serdülőkorban a pro-szociális attitűdök, értékek és identitás kialakulásához vezet, illetve a felnőttkori önkéntességet vetíti előre. Emellett erősíti az egyén önbecsülését, önbizalmát, és növeli a tudományos sikerét. A serdülők esetében ugyanakkor csökkenti a deviáns viselkedést is: aki önkénteskedik, kisebb valószínűséggel használ drogokat, teljesít rosszul az iskolában, esik teherbe vagy követ el bűncselekményt.¹⁵ Felnőttkorban az önkéntesség javítja a mentális és pszichés egészséget, illetve segíti a társadalmi beilleszkedést és csökkenti az elidegenedést (Mlčák 2011). 65 év fölötti önkéntesek esetében csökkenti a depresszió megjelenését, segíti a pszichológiai jól-létet, a fizikai egészséget és növeli az élettartamot (Mlčák 2011, Snyder – Omoto 2009).

Az önkéntesség pszichológiai vetülete abban mutatható ki tehát, hogy az altruista személyiségvonások megléte előrejelezheti az önkéntességre való hajlandóságot. Az önkéntesség pozitívan hat az egyén pszichéjére és jövőbeli jellemvonásainak kialakulására.

Kutatások mutatták ki továbbá azt is, hogy aki önkénteskedik, annak magasabb a közösséghez való tartozás érzése, kialakul a társas felelősségérzete, a pozitív énképe, illetve intelligensebbnek értékeli magát (Dorner 2013).

Az önkéntes motivációk pszichológiai megközelítése segít abban, hogy jobban meg tudjam érteni az önkéntesek motivációit, túl azon, hogy barátaink, vagy családtagjuk befolyásolja-e az önkéntességüket. A Clary és társai (1999) által meghatározott funkciók egy részét be tudtam építeni a kérdőívembe, amikor az önkéntesek motivációit kutattam (pl. szakmai tapasztalatszerzés, megismerni a világot, stb.)

2.4.3. Marketing és közgazdaságtani megközelítések

Az önkéntesség marketing szempontú megközelítése nagymértékben megkönnyítheti a civil szervezetek önkéntes foglalkoztató tevékenységét. Az önkéntesek foglalkoztatásának marketing szempontú vizsgálata serkentheti a kapcsolatot az önkéntesek és a szervezetek között. Ennek alapvető szegmense, hogy a szervezet úgy tekintsen az önkéntesekre, mint fogyasztókra, és ily módon közelítse is meg őket. Busell és Forbes (2002) szerint az önkéntes

¹⁵ 2013-ban Magyarországon is bevezették az iskolai közösségi szolgálatot, hasonló megfontolásból. A szolgálat azt jelenti, hogy a középiskolás diák 50 órát önzetlenül segít személyeknek vagy közösségeknek, amelyet megtehet csoportban vagy egyénileg. A közösségi szolgálat 50 órája a következőképpen tevődik össze: maximum 5 óras felkészítés, minimum 40 óra tevékenység és 5 óra pedagógiai feldolgozás. Ez az arány változhat a tevékenység óraszámának növelésével, amennyiben a felkészítés nem igényel 5 órát és/vagy a pedagógiai feldolgozáshoz sincs szükség 5 órára. Ez a felosztás igazából tevékenységfüggő. A program kidolgozói azt javasolják, hogy a diákok minimum ketten együtt tevékenykedjenek, mert ez biztonságot adhat számukra (Bodó 2015).

szervezetek számára a legfontosabb fogyasztói csoportot az önkéntesek alkotják (Busell – Forbes 2002).

Napjainkban az emberek egyre több órát töltenek önkéntességgel. Ugyanakkor folyamatosan növekszik az önkéntes szervezetek száma, amely az önkéntesekért folytatott versenyt eredményezi, amely során elengedhetetlen tényező az önkéntesek marketing módszerekkel történő toborzása (Busell – Forbes 2006). Az önkéntesek viszont a humán erőforrás speciális esetei, így menedzselésük is egy különleges humán erőforrás menedzsmenet igényel (Andronic – Andronic 2010). Ahhoz, hogy egy civil szervezet sikeresen be tudja csatornázni az önkénteseket, először meg kell ismernie és értenie az önkéntesek motivációit. Több kutatás is készült az önkéntesek motivációinak feltérképezése céljából, illetve az előnyökről és hasznokról, amelyeket az önkéntesek elvárnak a másokon való segítség cseréjeként (Busell – Forbes 2006). Itt kiemelném, hogy az önkéntes ténylegesen anyagi juttatás elvárása nélkül végzi tevékenységeit, viszont ebből számtalan közvetett előnye származhat, amelynek az önkéntes tudatában is van, legalábbis a nyugati társadalmakban. Ezért elengedhetetlen, hogy azok a szervezetek, akik önkénteseket szeretnének foglalkoztatni, a toborzás előtt megismerjék az önkéntes munka vállalásának motivációit. Továbbá szükséges azoknak a célcsoportoknak a feltárása is, akik hajlamosabbak az önkéntességre. A szervezet ezeknek az információknak a birtokában hatékony toborzási stratégiákat alkalmazva, előnnyel indul az önkéntesség „piacán” (Busell – Forbes 2006).

Marketing szempontból nézve, az emberek két okból önkénteskednek: altruista okokból, amikor segíteni szeretnének másokon vagy készségeiket megosztani másokkal; illetve egoista okokból, amikor a státusukat szeretnék erősíteni, mások elismerését kivívni, jól érezni magukat, vagy új barátokat szerezni. Az önkéntesek természete változó: van, akinél az altruista motivációk erősebbek, van, akinél az egoista motivációk hangsúlyosabbak. Több önkéntes számára, legyen munkaviszonyban, vagy munkanélküli, fontos az új tudás és új készségek tanulása. Néhány önkéntes számára viszont a szabadidő eltöltése a cél (Busell – Forbes 2003). A szervezetnek ugyanakkor azt is tudnia kell, hogy mi nem motiválja az egyéneket az önkéntességre. Ezeknek az információknak a birtokában kell alakítaniuk kínálatukat (Busell – Forbes 2006).

Az önkéntesek csoportjának jellemzéséről is számos kutatás készült, amelyekben pontos leírásokat olvashatunk az önkéntesek profiljáról. Az önkéntesek között vannak magasabb iskolai végzettségűek, magas jövedelműek, és fiatalok, vannak nők és vannak férfiak, vannak 50 év fölöttiek, vannak részmunkaidősök és teljes munkaidős alkalmazottak. Az által, hogy beazonosíthatóak az önkéntesek társadalmi-demográfiai jellemzői, könnyebben

meghatározható az önkéntességre való hajlandóságuk is. Ha a szervezetek ezeknek az információknak a birtokában vannak, akkor hatékonyabban meg tudják szólítani a különböző célcsoportokat, mindegyik célcsoportra a megfelelő toborzási stratégiát dolgozva ki (Busell – Forbes 2002). Az önkéntes motivációk és önkéntes célcsoportok azonosítása, lényegében az önkéntesek toborzásának előkészületi szakaszát alkotja.

Az önkéntesek motivációinak azonosítása mellett a szervezetnek is meg kell tudnia határozni azt, hogy miért van szüksége önkéntesre, illetve, hogy mi lesz az önkéntes funkciója, és milyen szervezeti igényeket kell kielégítenie. Általános hibaként fogalmazható meg a szervezetek esetében, hogy nem gondolják át, és nem írják le, hogy melyek a szervezeti igények. Ennek eredményeként bármilyen feladattal megbízzák az önkéntest, csak hogy ne üljön hiába, vagy valamilyen unalmas és felesleges munkát bíznak rá. A szervezetnek időt kell szánnia arra, hogy minél részletesebben kidolgozza az önkéntes funkcióját, mert annál jobban fogja tudni, hogy milyen képességekkel és készségekkel rendelkező személyre van szüksége, illetve melyek a felelősség területei. Ezek alapján tudja majd kiválasztani a számára megfelelő személyt, mert nem kell minden jelentkezőt elfogadnia, csak a megfelelőt (Ochman – Jordan 1997).

A toborzás során a szervezetnek kreatívnak kell lennie, és nem utolsó sorban anyagi forrásokkal is rendelkeznie kell. A marketing kommunikáció fontos eszköz lehet az önkéntesek toborzásánál (Busell – Forbes 2006). A toborzás folyamata közben fontos a folyamatos hírközlés a szervezet életéről. A hírnév növelésénél reklámozási technikákat lehet alkalmazni, mint például egy helyi közéleti személyiséget meghívni a szervezethez, a helyi tévében és rádióban híreket közölni, illetve nyílt napokat szervezni. További módszer lehet bemutatók tartása a szervezetről a célcsoport számára (pl. iskolában), illetve a hagyományos módszerek, mint a plakátok, illetve írott sajtóban való reklámozás (Busell – Forbes 2003). A toborzás kapcsán fontos, hogy a szervezetek azt is felismerjék, hogyan használják meglévő kapcsolataikat az önkéntesek bevonására (Lee – Brudney 2012).

Miután a szervezet megszerezte az önkénteseket, a megtartásukra is oda kell figyelnie. Egy dinamikusan változó környezetben, ahol egyre több az önkéntes szervezet száma, és egyre kiaknázottabb az önkéntesek csoportja, fontos, hogy a szervezetek nem csak azokat a motivációkat figyeljék, amiért az emberek önkénteskednek, hanem azokat is, amiért a szervezetnél maradnak. Az önkénteseket hosszabb ideig egy-egy szervezetnél tartó tényezők lehetnek: az „önkéntes-barát” környezet, pozitív kapcsolat a fizetett alkalmazottak és az önkéntesek között, megbecsülés/elismerés kimutatása, képzések, és kikapcsolódási lehetőségek biztosítása (Busell – Forbes 2003). A marketing paradigma szerint egyes szervezetek célja a

hosszú-távú önkéntesség, amelynek érdekében fontos a jó kapcsolat kialakítása és ápolása az önkéntessel. Mindkét fél erőfeszítéseket tehet a kapcsolat fenntartásáért, és a bizalom kialakításáért. Az önkéntes saját idejét, társadalmi elköteleződését és érzelmeit adja a szervezet számára. A szervezet pedig pénzt, időt és az önkéntes iránti elköteleződését fekteti a kapcsolatba. Összességében értékcsere megy végbe (Busell – Forbes 2006).

A hosszú távú önkéntes kapcsolat kialakítása érdekében a szervezetnek szem előtt kell tartania az önkéntesek változó elvárásait. Az önkéntesek elvárásai ugyanis időben változnak: az önkéntesség elején más lehet az elvárása, mint az önkéntesség későbbi időszakában. Eredeti motivációik különbözhetnek azoktól a motivációktól, amiért folytatni szeretnék az önkéntességet. Az önkéntes, ha azt tapasztalja, hogy elvárásai teljesülnek a szervezetnél, elégedettséggel tölti el. Ilyen kontextusban hasonlít más szolgáltatás fogyasztójához (Busell – Forbes 2006). Ha azt tapasztalja, hogy megkapja azokat az előnyöket, amelyeket elvárt az önkéntes munka során, akkor hosszabb ideig elköteleződik a szervezetnél. A kapcsolati marketingszemlélet szerint a fókusz a fogyasztó, vagyis az önkéntes megtartásán, a szolgáltatás/termékek iránti érdeklődésének fenntartásán, illetve a fogyasztóval, vagyis az önkéntessel való kapcsolattartáson van (Busell – Forbes 2003).

Andronic az önkéntesség menedzsmentnek kilenc alapvető lépését határozta meg:

1. A szervezetet fel kell készíteni az önkéntesek fogadására: ez egy tervezési szakasz, amikor új elemeket visznek be a szervezet dokumentumaiba és attitűdjébe: pl. a szervezet önkéntes szükségleteinek felmérése, szakpolitikák kidolgozása, önkéntes koordinátor alkalmazása, anyagi forrás elkülönítése önkéntesek foglalkoztatására.
2. Önkéntesek toborzása: a szervezet pl. hirdetés útján találja meg az önkénteseket.
3. Önkéntes kiválasztása: a megfelelő önkéntes kiválasztása a szervezet projektjéhez, vagy a megfelelő tevékenység kitalálása az önkéntes számára. A megfelelő önkéntes megtalálása hasonló egy állásinterjúhoz.
4. Önkéntesek képzése, eligazítása: Az eligazítás során az önkéntes megismerkedik a szervezettel és tevékenységeivel, illetve képzéseken vesz részt.
5. Az önkéntes munka felügyelete: általában az önkéntes koordinátor feladata arra figyelni, hogy az önkéntes a megfelelő szervezeti feladatokat lássa el.
6. Önkéntesek motiválása: ennek érdekében az önkéntes koordinátornak figyelembe kell vennie azokat a motivációkat, amelyekért az önkéntesek hajlandóak idejüket és kompetenciájukat felajánlani a szervezeti célok megvalósulása érdekében.
7. Az önkéntes munka elismerése: ez nagyon fontos ahhoz, hogy vonzani, inspirálni és motiválni tudja a szervezet az önkénteseket. Az önkéntesek munkájának elismerése

lehet formális (pl. díj, oklevél, érem, stb.) és informális (pl. az alkalmazottak köszönetének szóbeli kinyilvánítása).

8. Jó kapcsolat kialakítása a fizetett alkalmazottak és az önkéntesek között: ha egy szervezetnél vannak alkalmazottak és önkéntesek, fontos a közöttük levő együttműködés. Az önkéntes koordinátor feladata, hogy az alkalmazottak előtt képviselje az önkénteseket, biztosítsa az alkalmazottak megértését, tiszteletét és ösztönző magatartását az önkéntesek irányába.
9. Programok, projektek, önkéntesek értékelése: A szervezetnek eredményességi mutatókkal kell alátámasztania tevékenységét a közösség további támogatása érdekében. (Andronic – Andronic 2010: 75-76)

Láthattuk, hogy önkéntesek motivációinak vizsgálata marketing szempontok alapján milyen súllyal bír, főleg ha azt szervezeti megközelítésből vizsgáljuk. Ugyanakkor nem elhanyagolható az önkéntesség motivációinak vizsgálata közgazdaságtani szempontok alapján sem.

Az emberek többsége altruista okokból kifolyólag önkénteskedik, de sokan vannak, akiknek más motivációik is vannak (változtatni a társadalmon, egy ügyet támogatni, stb.), melyek épp olyan fontosak, mint az altruizmus. Roy és Ziemek (2000) három gazdasági modellt állít fel az önkéntesek motivációinak magyarázatára:

1. A beruházás modellje (Investment Model): Az önkéntesek foglalkoztatása nem ingyenes tevékenység, ugyanis a szervezet számára az önkéntesek toborzása, betanítása, és felügyelete költségekkel jár. Az egyének számára az önkéntes munka jelenthet egy befektetési mechanizmust: az egyén azért önkénteskedik, hogy szakmai tapasztalatot szerezzen, és növelje esélyét a munkaerőpiacon.
2. A lakossági fogyasztás modelljének (Private Consumption Model) két formája: az egyik az, amikor az önkéntes olyan önkéntes munkát végez, amelynek értéke kevesebb, mint a fizetett munkája, illetve a nonprofit szervezetek kevesebbet hajlandók fizetni munkásaiknak ugyanazért a szolgáltatásért, mint a forprofit szervezetek.
3. Közjó modellje (Public Good Model): Az egyén csak abban az esetben önkénteskedik, ha az kevesebbe kerül, mint a saját időkölsége (Roy – Ziemek 2000).

A legtöbb egyén alapvető önkéntes motivációja a másokon való segítés, az altruizmus. Vannak egyének, akik kevésbé altruisták, vannak, akik inkább. Az alacsony szintű altruizmusú egyének kevésbé adományoznak, amíg a magasabb szintű altruizmusú egyének anyagi helyzetüktől függetlenül inkább adnak másoknak. Ökonometriai eredmények azt mutatták ki, hogy az altruizmus befolyásolja egy háztartás döntését abban, hogy adományoz-e vagy sem, de

nem befolyásolja az adományozás nagyságát. Ezzel ellentétben a háztartás jövedelme nem befolyásolja az adományozásról való döntéshozatalt, de nagymértékben befolyásolja az adomány nagyságát (Roy – Ziemek 2000).

Hámori Balázs (2002) az altruizmusnak három típusát különbözteti meg:

- a. önző altruizmus: az egyént látszólag altruista motivációk irányítják, látszólag másokkal tesz jót, de igazából a saját érdekeit követi.
- b. reciprok altruizmus: az ajándékcseré egyik formája, vagyis az egyén azért segít másokon, hogy majd őt is visszasegítsék. Közgazdaságtani szempontból ennek van a legnagyobb jelentősége, mert a reciprok altruizmus két gazdasági szereplőt köt össze: az áldozatot hozót és a kedvezményezettet. Ugyanakkor egy képletes „szerződéssel” kapcsolja össze a két szereplőt, amely a viszonzás teljesítésével valósul meg.
- c. valódi altruizmus: az egyén jelenbeli és jövőbeli ellenszolgáltatás nélkül segít másokon. Közgazdaságtani megközelítésben az altruizmusnak ez a típusa veti fel a legnagyobb problémát. Például, ha azonos mértékű mindkét fél (áldozatot hozó és kedvezményezett) gazdasági helyzete, akkor az altruista veszít a legtöbbet, mert vagyona csökken, miközben a kedvezményezetté nő (Hámori 2002).

Az altruizmusnak e három típusa lényegében megfelel a Fényes (2015) által leírt önkéntesség típusoknak. Az önző altruista az új típusú önkéntes, akinek fontosabb a személyes fejlődés lehetősége a másokon való segítségnél. A valódi altruista a hagyományos önkéntes megfelelője, akinek elsődleges célja a másoknak való segítségnyújtás. A reciprok altruista pedig a vegyes motivációjú önkéntesnek felel meg, akinek egyformán fontos a mások segítése, és személyes életútjának serkentése.

A mások iránti jóindulat tiszteletet és bizalmat ébreszt az emberekben. Ha valaki köztiszteletnek örvend, az számára anyagi előnyt jelenthet. Azok az egyének, akik tágabb értelemben altruisták, jobban be tudnak illeszkedni a társadalomba, több hasznos információra tesznek szert, és gyarapítják kapcsolati tőkéjüket, ellentétben az önző egyénnel. A mai információs társadalomban ez a legfontosabb (Hámori 2002).

Ennek a résznek a terjedelme is azt jelzi, hogy milyen fontossá vált a szervezeti keretek között zajló önkéntesség kutatása, hiszen nagyon sok dolgot von maga után (pl. szervezeti átszervezést, forrásbővítést, marketing stratégiák kidolgozását, stb.). Egy komplex jelenségről van szó, amely több kutató figyelmét is felkeltette. Kutatásom során nem célozom megvizsgálni az önkéntességet marketing szempontok alapján, de hasznosnak tartom bemutatni e nézőpontot, hiszen rávilágít arra, hogy szervezeti szempontból milyen aspektusokra kell odafigyelni az önkéntesek foglalkoztatása terén. Jelen kutatás nem adott lehetőséget arra, hogy a civil

szervezetek szempontjából is megvizsgáljam a székelyföldi önkéntességet, de az eddigi szakirodalmi leírások jól tükrözik az önkéntességnek azt a részét.

2.4.4. Az önkéntesség típusai

Jellegzetességei, sajátos motívumai alapján az önkéntességnek több típusa alakult ki. A motivációk mentén két fő típusát különböztetjük meg: új típusú (modern) és régi típusú (tradicionális) önkéntesség. Szervezeti szempontból megkülönböztetünk formális (szervezethez kötött) és informális (nem szervezethez kötött) önkéntességet. További típus-párok: egyéni vagy csoportos, rendszeres vagy alkalmi, belföldi vagy külföldi, globális vagy lokális önkéntesség (Fényes – Kiss 2011: 42).

Kutatásomban igyekszem feltárni a formális önkéntességet, és azon belül azonosítani a szabadidős, a posztmodern, az új típusú és a régi típusú önkéntességet.

A már fennebb említett modernizációs, szekularizációs és individualizációs folyamatok megváltoztatták az emberek önkéntes tevékenységét. Ez a változás a tradicionális vagy kollektív önkéntességet átalakította modern vagy individualizált önkéntességgé. A habitus jellegű, kollektív elkötelezettségű önkéntes részvételből epizodikus, anonim és aktív részvétel lett, az önkéntesek pedig önállóbbak lettek és tudatában vannak saját preferenciáiknak. Az önkéntesség során egyre nagyobb hangsúlyt kap annak az egyén önéletrajzával való kompatibilitása (Hustinx et al. 2010).

A legfőbb típusok, amelyeket a motívumok alapján különböztetnek meg: az új típusú (modern) és a régi (hagyományos) önkéntesség.

A régi típusú önkéntesség legfőbb motivációi között találjuk a szegényeken való segítséget, a vallás és a hit fontosságát, az erkölcsi kötelezettséget és a közösséghez tartozást. Ezt a típusú önkéntességet az idealisztikus-altruista attitűd, az értékelvűség, a szolidaritás, egyszóval a hagyományos értékvilág jellemzi. Fontos tulajdonsága, hogy csoport- vagy szervezeti tagsággal jár. Ezzel szemben az új típusú önkéntesség motivációi a tapasztalatszerzés, a kihívás, a szakmai fejlődés, a szabadidő hasznos eltöltése és az új barátok szerzése. Ez a típusú önkéntesség kevésbé altruista, erőteljesebben érdekalapú, tudatosan választott, professzionizáltabb és a reciprocitás jellemzi (Fényes – Kiss 2011). További jellemzője az, hogy az egyéni érdekek vezérlik, egyénre szabott, ugyanakkor reflektív, kreatív, innovatív, kihívásokkal teli és lehetőséget ad a fiatalok számára, hogy különböző helyzetekben kipróbálhassák magukat. Ez egy kevésbé ideologikus, de érdekes tevékenység, amely általában rövid távú (projektekhez, programokhoz kötött) és inkább a fiatalokra jellemző. A szakirodalom

alapján azt láthatjuk, hogy napjainkban a tradicionális, értékekre épülő önkéntes munka jelentősége csökken, míg a modern önkéntesség jelentősége nő (Fényes – Pusztai 2012).

A fiatalok az új típusú önkéntességet preferálják, mert a szerzett tapasztalatokkal bővíthetik önéletrajzukat, fejleszthetik kulturális és társadalmi tőkéjüket, amelyeket később gazdasági tőkévé tudnak átalakítani, amikor munkát keresnek (Evans – Saxton 2005).

A szabadidős önkéntesség a modernizációs folyamatok hatására jelent meg, amikor az egyének a gazdaságilag fejlett társadalmakban a szabadidejüket hasznosan és értékesen szeretnék volna eltölteni. Az anyagi tőke felhalmozása mellett fontossá vált számukra, hogy szabadidejükben olyan tevékenységeket végezzenek, ahol megvalósíthatják önmagukat. Az egyik ilyen szabadidős tevékenységgé az önkéntesség vált.

Felismerve az emberekben az igényt a kreatív szabadidő eltöltésére, önkéntes szervezetek alakultak, amelyek úgy tekintenek a szabadidőre, mint lehetőségre olyan társadalmi célok megvalósítására, mint pl. a személyiségfejlesztés a fiatalok körében, a társadalmi patológiák csökkentése, az oktatási tapasztalatok szerzése, a közösségépítés (Kraus 1997).

Az önkéntességet, mint szabadidős tevékenységet, olyan belső motivációk jellemzik, illetve olyan közös előnyök vannak, mint a pozitív hatás az emberek fizikai és mentális életére, segít a céltudatos magatartás elsajátításában, a kontrollgyakorlásban és a társadalmi részvétel serkentésében, stb. (Bendle – Patterson 2008). Stebbins (2007) értelmezésében a szabadidő alapján az önkéntes tevékenységek a következő három kategóriába sorolhatók:

- ✓ Komoly szabadidős (serious leisure) önkéntesség: olyan tevékenység, amelyet az egyén rendszeresen végez annak érdekében, hogy a későbbiekben olyan állást találjon, ahol fel tudja használni a szerzett szakmai képességeket, tudást és tapasztalatot.
- ✓ Alkalmi szabadidős (casual leisure) önkéntesség: rövidtávú, azonnal teljesíthető, belső elégtételt generáló tevékenység, amely kevésbé vagy egyáltalán nem követel specifikus készségeket ahhoz, hogy az egyén élvezze azt, amit csinál
- ✓ Projektalapú szabadidős (project-based leisure) önkéntesség: rövidtávú, kissé bonyolultabb, alkalmi, kreatív szabadidős tevékenység (Stebbins 2007: 10).

Hustinx és Lammertyn (2003) annak függvényében, hogy az egyén életében a hangsúly a heterogenitásra vagy az autonómiára helyeződik, megkülönbözteti a kollektív és a reflexív önkéntességet. Ez a két típus nem létezik tisztán önmagában, de jelzik az önkéntesség plurális és dinamikus jellegét (Hustinx – Lammertyn 2003).

A kollektív önkéntesség egy csoport által kezdeményezett, előírt és felügyelt tevékenység. Az önkéntes részvétel erősen összefügg a közösség és a társadalom homogenitásával: a csoport/közösség tagjai erős „mi” tudattal rendelkeznek. Az önkéntes

motivációjának alapja a közösségi jólét, így elsődleges motivációja a közösség iránt érzett elköteleződés, amely gyakran párosul vallási indíttatással és altruizmussal. Ezek az elköteleződések pedig élethosszig tartanak, intézményesült keretek (önkéntes szervezetek) között zajlanak, és szervezeti tagsággal járnak. A reflexív önkéntesség esetében az egyén maga dönti el, hogyan önkénteskedik, és ez személyes meggyőződéseken alapszik. Ezt az önkéntességet az egyéni kezdeményezés és az egyéni felügyelet dominálja (Hustinx – Lammertyn 2003).

Ennél a tipizálásnál megjegyezném, hogy a kollektív önkéntesség lényegében a tradicionális önkéntességnek felel meg, míg a reflexív önkéntesség az új típusú önkéntességnek, emiatt hasonló az előző felbontáshoz.

A szervezeti tagság alapján megkülönböztetünk formális és informális önkéntességet. A formális önkéntesség olyan típusú önkéntességet jelent, amely során az egyén valamilyen szervezet tevékenységeinek megvalósításában segít. Az informális önkéntesség során az egyén, nem szervezeti keretek között, hanem direkt módon segít olyan személyeken, akik nem vele egy háztartásban élnek (pl. barátain, szomszédjain). Annak ellenére, hogy sok egyén számára fontos az informális önkéntesség és többen is gyakorolják, a szakirodalomból nagyon keveset tudunk meg róla (Lee – Brudney 2012).

4. táblázat: Az önkéntesség típusainak összefoglaló táblázata

Osztályozási szempont	Önkéntesség típus	Jellemzők
Motivációk mentén	Régi típusú önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • szegényeken való segítség • fontos a vallás és a hit • altruista attitűd • hagyományos értékvilág • szervezeti tagság
	Új típusú önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • tapasztalatszerzés, fejlődés • érdekalapú, tudatosan választott • professzionizált • projektalapú
Szabadidő szerint	Komoly szabadidős önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • rendszeresen végzett tevékenység • szakmai tapasztalatszerzés
	Alkalmi szabadidős önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • rövidtávú tevékenység • nem kellene specifikus készségek
	Projektalapú szabadidős önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • rövidtávú tevékenység, alkalmi

		<ul style="list-style-type: none"> • kreatív szabadidős tevékenység
Értékek mentén	Kollektív önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • közösségi jólét motiválja • erős a „mi” tudat • altruista attitűd • hosszú távú elköteleződés
	Reflexív önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • egyéni érdek motiválja • erős az „én” öntudat • egyéni kezdeményezés dominálja
Szervezeti tagság szerint	Formális önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • az egyén egy szervezetnél önkénteskedik
	Informális önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • az egyén direkt módon segít olyan személyeknek, akikkel nem egy háztartásban él

Forrás: saját szerkesztés Fényes – Kiss 2011, Hustinx – Lammertyn 2003, Lee – Brudney 2012, Stebbins 2007 alapján

2.5. Az önkéntesség és a tőkefajták kapcsolata

Az önkéntesség jelensége és annak gyakorlata nagymértékben összefügg a különböző tőkefajtákkal: fel lehet halmozni, befektetni és megerősíteni a tőkét az önkéntesség során, illetve átalakítani azt az önkéntesség által. A következőkben néhány oldal erejéig bemutatok azokat a tőkefajtákat, amelyeket úgy gondolom, hogy az önkéntesség összefüggéseiben fontosak lehetnek. Kutatásom szempontjából a legnagyobb hangsúlyt a társadalmi tőke bemutatására helyezem, ugyanakkor nem célozom a részletes elemzés, csupán a rövid szemléltetés minden tőkefajta esetében.

2.5.1. Társadalmi tőke

A társadalmi tőke fogalmát az 1980-as években vezette be Bourdieu, és napjainkban is népszerű kutatási terület a szociológusok és a közgazdászok körében. Általánosan a társadalmi tőke a gazdasági és társadalmi szereplők hálózatait, kapcsolataik összességét jelenti. Egy olyan erőforrás, amely befolyásolja a különböző társadalmi szerveződések (pl. család, szomszédság, település) társadalmi és gazdasági folyamatait (Kis 2006).

A társadalmi tőkét többen kutatják, ezek közül a legjelentősebbek Bourdieu (1999), Coleman (1994, 1988) és Fukuyama (1997).

Bourdieu (1999) értelmezésében a társadalmi tőke a jelenlegi és potenciális erőforrások összességét jelenti. Ezek az erőforrások lehetnek a kölcsönös ismeretségek vagy többé-kevésbé intézményesült viszonyok. A kettőben az a közös, hogy egy csoporthoz való tartozáson alapulnak. A társadalmi tőke fogalma továbbá utal olyan társadalmi hatásokra is, amelyek az egyéni cselekvések szintjén foghatók meg, de ezek a cselekvések nem korlátozódnak az egyéni tulajdonságokra. A társadalmi hatások abban nyilvánulnak meg, hogy azok az egyének, akik hasonló gazdasági vagy kulturális tőkével rendelkeznek, mennyire képesek saját maguk érdekében mozgósítani egy tőkeerős vagy egy többé-kevésbé intézményesült csoport-, előkelő klub, egykori elit iskolatársak, család – tőkéjét. A mozgósítás szintje pedig minden egyénnél más, ezért az elért eredmények is különböznek (Bourdieu 1999).

Az egyén által birtokolt társadalmi tőke nagysága függ:

- Azon kapcsolatok hálójának a nagyságától, amelyet az egyén ténylegesen mozgósítani tud
- Azon gazdasági, kulturális és szimbolikus tőkéjük a nagyságától, akikkel az egyén kapcsolatban van (Bourdieu 1999).

Ahhoz, hogy a társadalmi tőke újratermelődjön, elengedhetetlen az állandó kapcsolattartás, amely csereaktusokban valósul meg. Ez a folyamat pedig állandó jelleggel megerősíti a kölcsönös elismerést. Azonban kihangsúlyozandó, hogy a kapcsolattartás nem egy ingyenes tevékenység, mert pénzbe és időbe kerül, vagyis közvetve vagy közvetlenül gazdasági tőkébe. Ez csak akkor kifizetődő, ha bizonyos kompetenciákat is befektetünk. Ilyen kompetenciák a megbízható kapcsolatok ismerete, illetve ezek kihasználásának művészete (Bourdieu 1999). Granovetter (1991) alapelve szerint a személyközi kapcsolatok, amelyeket kötéseknek nevez, kétfélek: gyenge és erős kötéseik. A gyenge kötések a minimális ismertséget jelentik, az erős kötések az elmélyült barátságot, és a szoros rokoni kapcsolatokat. A kapcsolatok intenzitása az együttesen eltöltött idő hosszában, a kapcsolatok érzelmi erősségében és intimitásában, illetve a kölcsönös szolgáltatások cseréjében különbözik. Ezeknek a kapcsolatoknak a vizsgálata során Granovetter (1991) arra a következtetésre jutott, hogy a gyenge kötések nagyobb valószínűséggel hoznak létre kapcsolatokat az erős kötődésűek csoportjával, mint fordítva (Granovetter 1991).

Coleman (1988) szerint a társadalmi tőke a csoporthoz tartozó egyének közötti viszonyokban rejlik (Coleman 1988). Definíciója szerint „a társadalmi tőke fogalma azt a funkciót határozza meg, hogy milyen értéke van erőforrásként a cselekvők számára a társadalmi struktúra azon vonásainak, amelyeket érdekeik érvényesítésében felhasználhatnak” (Coleman

1988. Idézi: Kis 2006: 2). A társadalmi tőke termelő tőke, amely elérhetővé teszi olyan célok megvalósítását, amelyeket máskülönben nem tudnánk elérni (Kis 2006).

Francis Fukuyama (1997) meghatározásában a társadalmi tőke az emberek közötti kooperációt elősegítő és mozgósító, informálisan megosztott társadalmi normák és értékek összessége. A hangsúly tehát a kooperáción és a mozgósításon van. „Társadalmi tőkéről, vagyis felhasználható és bővíthető erőforrásról ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha a potenciális társadalmi normákat adott társadalmi kapcsolatban (legyen az, mondjuk a kölcsönösség normája egy baráti kapcsolatban) életre hívjuk, mozgósítjuk, a kölcsönösen előnyös együttműködés céljából.” (Fukuyama 1997. Idézi: Orbán – Szántó 2005: 57). Az értékek és normák megosztása önmagában nem hoz létre társadalmi tőkét, mert ezek lehetnek rosszak is. (Fukuyama 1997) Ez azt jelenti, hogy „a társadalmi tőke kiaknázása is történhet a társadalmi fejlődés előmozdítása céljából, de más esetekben etnikai konfliktusok vagy „törzsi” háborúk kitörését, kirekesztést, korrupciót, bűnözést és egyéb káros társadalmi jelenségeket idézhet elő” (Orbán – Szántó 2005: 58). Nagyon fontos, hogy a társadalmi tőke összhangban legyen a társadalommal. A fontosabb normák, amelyek által létrejöhet a társadalmi tőke a következők: az igazmondás, a kötelezettségek teljesítése és a reciprocitás. Azok a normák, amelyek által létrejön a társadalmi tőke, csak a közeli csoportok tagjainak esetében hasznosíthatók (Fukuyama 1997).

Grootaert és társai (2003) a társadalmi tőke hat fajtáját azonosították:

1. Szomszédok közötti kölcsönös bizalom és szemléletmódcsere
2. Egyének részvétele civil szervezetekben és informális hálózatokban, illetve ennek a részvételnek az aránya
3. Közös együttműködés képessége közös problémák megoldásában
4. Azok az eszközök, amelyeken keresztül a szegényebb háztartások információkat kapnak a piaci feltételekről és közszolgáltatásokról
5. Társadalmi kohézió és beilleszkedés
6. Felhatalmazás és politikai fellépés (Torres 2013).

Coleman (1988) szerint a társadalmi tőke három formában létezik. Az első típusú társadalmi tőke magába foglalja azoknak a kötelezettségeknek, elvárásoknak és megbízhatóságnak a mértékét, amely a csoportot alkotó egyének kapcsolatában fellelhető. Minél több a kötelezettség és minél nagyobb a megbízhatóság a társadalmi környezetben, annál nagyobb a csoport és tagjainak társadalmi tőkéje. A társadalmi tőke második formája, annak információs funkciójában rejlik. A csoport tagjai, kapcsolataik által alacsonyabb árértéken jutnak hasznos információhoz, mintha azokat más formában kapnák meg. A társadalmi tőke harmadik formája

a társadalmi háló által működtetett normák és szankciók, amelyek nemcsak bizonyos cselekedeteket könnyítnek meg, hanem meg is akadályozzák a károsakat. Coleman (1988) azt állítja, hogy a társadalom minden tagja birtokolja mind a három társadalmi tőkét, csak más-más mértékben. Ezeknek a nagyságát és hatékonyságát az határozza meg, hogy az egyén milyen pozíciót tölt be a társadalmi osztályok rendszerében (Reed – Selbee 2001).

Robert Putnam (2001) társadalmi tőke alatt a hálózatokat és a reciprocitáson alapuló normákat érti. A társadalmi tőkének azok számára van értéke, akik tagjai egy hálózatnak. Két típusa van a társadalmi tőkének: formális (pl. szervezet) és informális (pl. csoport). Mindkettő lényegében hálózatot alkot, ahol könnyen megvalósulhat a reciprocitás és a haszonszerzés is (Putnam 2001).

2.5.2. Gazdasági tőke

A gazdasági tőke pénzbeli jövedelmet, más pénzügyi erőforrást, illetve vagyontárgyakat jelent, amelyek a tulajdonjog által nyernek legitimitást (Lengyel – Szántó 2005). Samuelson és Nordhaus (2005) szerint a tőkék azok a tartós, megtermelt javak, amelyeket inputként használnak a termelés további fázisaiban. Egyes tőkék csak pár évig használhatók, mások évtizedekig, de akár évszázadokig is kitartanak (Samuelson – Nordhaus 2005). Ezeknek az anyagi eszközöknek a segítségével lehet növelni az egyén birtokában levő értékeket, amely által nyereség jön létre. Ez a gazdasági tőke nemcsak pénzösszeg lehet, amelyet befektetünk, hanem pl. lehet egy földterület, amelyen egy gyárépület áll, vagy lehet bármilyen olyan eszköz, szerszám, amely által haszonteremtő munkát lehet végezni. Ez alapján is láthatjuk, hogy a tőke fogalma eléggé tág fogalom (Nagy és társai 2008).

2.5.3. Kulturális és emberi tőke

Bourdieu (1999) tőkeelmélete szerint a kulturális tőke többféle formában megtalálható a társadalomban. A kulturális tőke magába foglalja a szocializáció során elsajátított képességeket és szokásokat, értékes kulturális tárgyak felhalmozását, illetve az iskolai végzettséget és képzettségeket (Lengyel – Szántó 2005). A kulturális tőke kapcsán nagyon fontos tényezőt képez a családon belüli kulturális tőke átadása, illetve az, hogy a képességek és a tehetség felhalmozása idő- és kulturális tőke beruházással jár. Továbbá a képzési folyamat hozadéka attól függ, hogy a család előzetesen mekkora kulturális tőkével rendelkezett (Bourdieu 1999).

A kulturális tőke három fő formája: az inkorporált, a tárgyiasult és az intézményesült kulturális tőke. Az inkorporált kulturális tőke olyan tulajdon, amely a személy részévé vált, vagyis lényegében az egyén tulajdonsága. Ezek lehetnek az egyén műveltsége és kompetenciái, amelyet egy tanulási folyamat során sajátított el. Az elsajátítás általában öntudatlanul megy végbe, rejtetten. Az a személy, aki különleges kompetenciákkal és műveltséggel rendelkezik, egyben különleges értékekkel bír, amelyből extraprofitra tehet szert. A tárgyiasult kulturális tőke anyagi hordozókat jelent, mint például festmények, írások, hangszerek. Ezek a javak ugyanúgy átadhatók vagy átruházhatóak, mint a gazdasági tőke. Az intézményesült kulturális tőke az iskolai végzettségi titulus és a tudományos fokozat intézményes elismerése, amely által intézményesül a különbség a sikeres és a bukott vizsgázó között (Bourdieu 1999).

Általánosan az emberi tőke mutatója az iskolai végzettség. Wilson és Musick (1997) szerint a humán tőke azokat az egyéni erőforrásokat jelenti, amelyek lehetővé teszik azt, hogy az egyén valamilyen produktív tevékenységet végezzen. Az emberi tőke mutatóit (iskolai végzettség, jövedelem, egészségi állapot) általában arra vonatkozóan használják, hogy megkülönböztessék az egyének munkaerőpiaci helyzetét, termelékenységét és a szerzett jutalmakat. Gazdaságilag kimutatható pl. a tanulás munkaerőpiaci megtérülése. A jövedelem nagysága, akárcsak az iskolai végzettség szintje, domináns státust sugall: a magas jövedelemmel rendelkező és magas iskolai végzettségű egyének domináns státussal bírnak (Wilson – Musick 1997).

Becker (1990) elmélete alapján az emberi tőke a tudásban és képességekben nyilvánul meg, amelyekre az egyén az iskolai évek alatt, és a képzések által tesz szert. A gazdasági fejlődést a humán tőke nagymértékben meghatározza az által, hogy a technológiai tudás milyen szinten van az adott társadalomban (Becker et al. 1990). Ennek a megtérülése pedig az a bértöbblet, amit az adott iskolai végzettséggel megszerezhet az egyén.

Minden tőke fajtára gazdasági tőke segítségével lehet szert tenni. Bizonyos javak, szolgáltatások a gazdasági tőke segítségével azonnal megvásárolhatók másodlagos költségek hiányában. Vannak olyan javak vagy szolgáltatások azonban, amelyek csak társadalmi tőke által szerezhetők be. Ugyanakkor azt is fontos megjegyezni, hogy a kulturális és társadalmi tőke által is ugyanúgy szert lehet tenni a gazdasági tőkére, mint fordítva. Bourdieu (1999) tőkeelmélete alapján minden tőke átalakítható egy másik tőkévé (Bourdieu 1999).

2.5.4. A tőkefajták kapcsolata az önkéntességgel

Az, hogy valaki önkénteskedik vagy nem, függ a már meglévő kapcsolati tőkéjétől. A társas összekapcsolódások jobban ösztönzik az altruista magatartást (pl. önkéntességet), mint a humán vagy a fizikai tőke. Az önkéntesek sokkal nagyobb társadalmi hálóval rendelkeznek a nem-önkénteseknél, és nagyobb hajlamot mutatnak a másodlagos csoportokhoz való tartozás terén is (Lee – Brudney 2012). Azt mondhatjuk, hogy oda-vissza hat ez a kapcsolat: nagyobb társadalmi tőke, nagyobb önkéntességet eredményez, és ez fordítva is igaz.

A kapcsolati tőke legalább három módon képes növelni az önkéntességre való hajlandóságot:

1. Elsőként az önkéntesség a társadalmi javak termelésében nyilvánul meg, amelynek haszonélvezői annak a közösségnek a tagjai, ahol az egyén befektetett az önkéntességbe. A szakirodalom több magyarázatot is talált arra, hogy a racionális gondolkodású egyének miért adományozzák másnak idejüket. Az önkéntesség haszna nagyobb azok számára, akik szorosban kapcsolódnak a közösség társadalmi hálójához, mint annak, aki kevésbé. Másként az önkéntesség költséghatékonyasága annak függvényében növekszik, hogy az egyén milyen kapcsolatban van a csoportjával (baráti háló, szervezeti tagságok, stb.)
2. Az önkéntesség az identitás kifejezését teszi lehetővé: az egyén olyan egyénnel kerül kapcsolatba, akikkel jóban van. Többen azért is önkénteskednek, hogy erősítsék kapcsolataikat és megtartsák azokat. Az önkéntesség értékét növeli, ha az egyén azonosulni tud azzal a csoporttal, ahol önkénteskedik.
3. Az egyén nagyobb valószínűséggel vállal önkéntes munkát, ha arra személyesen felkérlik. Ezt több kutatás is bizonyította. Ha egy személynek több kapcsolata van, nagyobb valószínűséggel kerül kapcsolatban olyan egyénnel, akik már önkénteskedtek, és megkérlik rá, hogy csatlakozzon (Lee – Brudney 2012).

Az a személy, akinek magas a kulturális tőkéje, az nagyobb valószínűséggel önkénteskedik. Ennek megvalósulására több tényező is hat: az iskolai végzettség szintje, a szakmai karrier építésének fontossága, illetve a hajlam arra, hogy fejlessze készségeit és kapcsolati hálóját (Lee – Brudney 2012).

Az emberi tőke és az önkéntesség kapcsolatáról is több kutatás készült. Wilson (2000), például az iskolai végzettség, a munkahely és a jövedelem önkéntességgel való összefüggéseit vizsgálta. Eredményei szerint az iskolai végzettség szintje befolyásolja az önkéntességet. A tanulás szintje azért növeli az önkéntességet, mert a tanulás által nő az egyén ismerete a

körülötte levő problémákról, fejlődik az empátiája és nő az önbizalma. Kutatások bizonyították azt is, hogy a magas iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyermekei nagyobb valószínűséggel önkénteskednek (Wilson 2000). Továbbá a szervezetek is nagyobb eséllyel toboroznak olyan önkénteseket, akik magasabb szintű emberi tőkével rendelkeznek, mert birtokukban vannak azok a kompetenciák és kapcsolathálók, amelyekre a szervezeteknek szüksége van (Lee – Brudney 2012).

A munkaviszony és a szabadidő függvényében vizsgálva az önkéntességet, azt láthatjuk, hogy nem egyszerű meghatározni a fizetett munka és az önkéntesség viszonyát. Egyes kutatók szerint a munkaórák negatívan hatnak az önkéntes órákra, míg mások szerint a legtöbb időt önkéntességgel töltők valamilyen munkahelyen alkalmazottak. Két magyarázat létezik arra, hogy az aktív munkaviszony hogyan növeli az önkéntességet: Egyrészt a munka a társadalmi integrációt segíti elő, növeli az egyén önbizalmát és fejleszti szervezeti kultúráját, amelyek majd az önkéntességet serkentik. Másrészt azok a személyek, akik magas presztízsű állásokat (pl. menedzserek) töltenek be, nagyobb valószínűséggel önkénteskednek. Ezek az emberek nagyobb belső elismerést kapnak munkahelyükön, felépítve olyan munkakapcsolatokat, amelyek könnyen önkéntes munkává alakíthatók. Néhányan pedig az önkéntes munkában élik meg azt az elismerést, amelyet munkahelyükön nem kapnak meg (Wilson 2000).

A társadalmi kapcsolatok által magyarázható az, hogy a magas társadalmi-gazdasági státusszal bíró egyének miért önkénteskednek nagyobb arányban: több szervezetben tagok és nagyobb mértékben aktívak ezekben a szervezetekben. A társadalmi kapcsolatok elemzése által érthetjük meg azt, hogy az extrovertált személyiségű emberek miért hajlamosabbak az önkéntességre: ezek az egyének több embert ismernek, több csoportban és egyesületben tagok, és ez által nő az esélyük arra, hogy önkéntessé váljanak. A társadalmi hálók ugyanakkor összefüggésben vannak a vallásossággal is: azok az egyének, akik gyakran járnak templomba, nagyobb valószínűséggel önkénteskednek. A társadalmi kapcsolatok ugyanakkor a kulturális tőkével is összefüggnek: azok az egyének, akik magasabb társadalmi státusszal bírnak, azoknak a társadalmi hálójuk nagyobb hatást gyakorol arra, hogy önkéntesek legyenek (Wilson 2000).

A társadalmi tőkét nem rég kezdték vizsgálni az önkéntességgel összefüggésben. A társadalmi kapcsolatok bizalmat generálnak, és a bizalom pedig hozzásegíti az egyént ahhoz, hogy könnyen adjon magából, idejéből. Ugyanakkor néhány dilemma merül fel a társadalmi kapcsolatokkal összefüggésben. Egyrészt az önkéntes munka természetétől függ, hogy a társas kapcsolatok negatívan vagy pozitívan hatnak az önkéntességre. A családi kapcsolatok is részben pozitívan hatnak az önkéntességre (a szülők bátorítják a gyermeküket egy öregotthonban való önkéntességre), de ugyanakkor negatívan is hathatnak (ha a szülő nem

engedi, hogy gyermeke egy veszélyes civil kampányban vegyen részt). Másodsorban a társadalmi kapcsolatok nincsenek hatással az önkéntességre, pl. abban az esetben, ha az egyén a médián keresztül szerzett információt az önkéntességről. Harmadszor, nehéz megjósolni a társadalmi kapcsolatok hatását az önkéntességre, és inkább csak akkor érzékelhető, ha bekövetkezik az önkéntesség. Negyedszer, a bizalom nem biztos, hogy növeli az önkéntességre való hajlandóságot annak ellenére, hogy kutatók kimutatták, miszerint az intézményekben való bizalmatlanság csökkenti az önkéntességre való hajlandóságot (Wilson 2000).

A családi kapcsolatokat vizsgálva, azt láthatjuk, hogy azok a személyek, akik házasságban élnek nagyobb valószínűséggel önkénteskednek, mint az egyedülállók. Viszont a legtöbb órát a szinglik és a gyereknélküliek önkénteskednek. A családi státusnak több komponense van, amelyek befolyásolhatják az egyén önkéntességét. Ilyenek például az életszakasz, amiben az egyén van, vagy a szülői státus. A szülők nagyobb hajlandóságot mutatnak az önkéntességre, viszont a kisgyermekes szülők kevesebb órát önkénteskednek a nagyobb gyerekes szülőknél (Wilson 2000).

Az utóbbi időben nagyon sokan foglalkoznak az önkéntesség és a társadalmi háló kapcsolatának vizsgálatával. Ez egyaránt igaz a formális és az informális önkéntességre is (Reed - Selbee 2001).

Coleman (1988) elméletében a társadalmi tőke a társadalmi hálóban rejlik, amely olyan normákat és kötelezettségeket generál, amely megkönnyíti a kollektív cselekvést. A társadalmi tőke, mint erőforrás lehetővé teszi a háló tagjai számára, hogy fejlődjenek személyes forrásaik, információik, munkaerejük, kapcsolataik és kötelezettségeik. A társadalmi erőforrások és a társadalmi tőke együttesen olyan feltételeket generál, amely serkenti a társadalmi részvételt. Ilyen feltételek a bizalom, a társadalmi normák és a helyi közösség ismerete. A társadalmi tőke társadalmi hálózat formájában növeli az esélyét annak, hogy az egyént a közösség ellenőrizze, amely egyben növeli a társadalmi részvételre való hajlandóságát is. Minél kiterjedtebb egy egyén kapcsolati hálója, annál jobban fogja ismerni a részvételi lehetőségeket és annál gyakrabban lesz felkérve önkéntesnek (Reed - Selbee 2001).

A humán tőke viszonyát vizsgálva, az önkéntességgel Wilson és Musick (1997) az *Americans' Changing Lives* két paneles kutatás eredményei alapján arra a következtetésre jutott, más kutatásokhoz hasonlóan, hogy az iskolai végzettség pozitív hatással van az önkéntességre, akár csak a jövedelem nagysága. Az egészségi állapot viszont negatív hatást gyakorol az önkéntességre. Azok az egyének, akik egészségesek, kisebb mértékben önkénteskednek formálisan, inkább az informális segítségnyújtásban vesznek részt (Wilson – Musick 1997).

Az önkéntesség-kutatásokban a kulturális tőke kapcsán a vallásosságot is vizsgálják: mennyire befolyásolja a vallásosság az önkéntességre való hajlandóságot? Kutatások (Fényes 2015, Perpék 2012, Bartal 2010, Wilson – Musick 1997) mutatták ki, hogy a vallásosság külső megnyilvánulásai (templomba járás, vallási közösséghez tartozás, stb.) inkább serkentik az önkéntességre való hajlandóságot, mint a belső vallásosság és az imádkozási szokások.

A gazdasági tőke és az önkéntesség kapcsolatáról pedig azt mondhatjuk el, hogy az önkéntesség általában gazdasági tőke befektetésével, tehát lemondással is jár. Az önkéntes gazdasági tőkét fektet be abban az esetben, ha lakóhelyétől távolabbi településen, vagy más országban vállal önkéntes munkát, ahol fenn kell tartania magát, vagy a szállását és az utazási költségeit magának kell megtérítenie (ilyen például az önkéntes turizmus esete). Az önkéntesség anyagi tőkebefektetésbe kerül abban az esetben is, ha az önkéntest foglalkoztató szervezet szempontjából vizsgáljuk: anyagi ráfordítást jelent az önkéntesek toborzása, az önkéntes foglalkoztatásához szükséges infrastruktúra előállítása, az önkéntes megtartása, képzése, jutalmazása, stb. Az önkéntesség ugyanakkor gazdasági tőkévé is konvertálható a későbbiekben pl. egy jó állás és fizetés megszerzésében segíthet.

Összefoglalva a fentieket, mindegyik tőkefajta (társadalmi, kulturális, gazdasági, emberi) ok-okozati összefüggésben van az önkéntességgel: a tőkefajta megléte generálja az önkéntességet, miközben hiányuk akadályozhatja. Illetve az önkéntesség által nő a különféle tőkék nagysága, bár elsősorban hosszabb távon. Bizonyos tőkefajta az önkéntességbe való befektetése által, hosszú távon más fajta tőkét generálnak: pl. egy fiatal önkéntes humán tőkéjének az önkéntességbe való befektetése később a munkaerőpiacon gazdasági tőkévé alakul, vagy a kapcsolati tőke további kapcsolati tőkét generál. Az önkéntesség minden tőkefajta pozitív hatással van, ennek eredménye nem érzékelhető rövidtávon, de hosszútávon mindenképpen megtérül ez a befektetés.

2.6. Az önkéntesség munka- és szervezetszociológiai megközelítésben

2.6.1. Önkéntes munka a munkaszociológiai elméletekben

Az önkéntesség vizsgálata munkaszociológiai szempontok alapján nagyon fontos, mert a munka szerepének, értékelésének, megítélésének és funkcióinak változásai nagymértékben befolyásolják, vagy befolyásolhatják a jövőben az önkéntes munka szerepét, értékelését, megítélését és funkcióit. Ezen kívül pedig fontos behatárolni, hogy a munka világában hol

helyezkedik el az önkéntesség, hiszen viták folynak arról, hogy az önkéntesség munkának vagy tevékenységnek tekinthető (lásd az Önkéntesség definiálása c. fejezetet).

Az utóbbi évtizedekben végzett szociológiai kutatások a fizetett munka területén azt mutatták ki, hogy a fizetett munka szerepe, és a hozzá kapcsolódó viszonyrendszer átalakulóban van. A következőkben igyekszem bemutatni, hogy a fizetett munka mit is jelentett az egyének és a társadalom életében, illetve eddig milyen változások figyelhetőek meg, és milyen új modelleket javasolnak egyes kutatók a munka modellje helyett. Ezek függvényében pedig megpróbálom elhelyezni az önkéntes munkát a munka új világában.

Török (2014) összefoglalja a munka tudományos és közéleti meghatározásait. A munka fogalmának több definíciója alakult ki az idők folyamán, amely tükrözi a társadalomban végbement változásokat is. A munka napjainkban egy komplex önmenedzselési tevékenységgé vált, de sokak számára jelenti még a létfenntartást szolgáló fizikai erőfeszítést is (Török 2014). Rimler (1999) definíciója szerint a munka egy olyan tevékenység, amelynek egyszerre több célja is van: egyrészt valamilyen személyes vagy személyek közötti érték megvalósítása és fenntartása, másrészt jogi, politikai, kulturális, gazdasági vagy civilizációs érték megvalósítása vagy fenntartása. „A gazdasági munka nyilvánvaló célja a gazdasági értéket hordozó javak és szolgáltatások létrehozása. Ezek a javak és szolgáltatások a kényelmet, a biztonságot, a védettséget, a kiszámíthatóságot, végső soron a kellemes életet, de legalábbis az életben maradást vannak hivatva biztosítani” (Rimler 1999: 773). Ebből a megközelítésből is láthatjuk, hogy a munka egy komplex jelenség.

Az ipari társadalom megjelenésével egyidejűleg beszélhetünk a munka megjelenéséről, mint központi elemről a társadalom működésében. Korábban azokban a társadalmakban, ahol a munka még nem töltött be intenzív szerepet, ott nem volt szükség arra, hogy a munkát fókuszba helyezték. Az ipari társadalom hozta létre a munkatársadalmat, amikor a munka egyszerre jelentett társadalmi és morális kötelességet, illetve a személyes siker felé vezető utat (Csoba 2010).

A modernitás korában azt láthatjuk, hogy a munka összeolvadt az emberi létezéssel, morállal és az ember önképével, ennek következtében az ember és tevékenysége megbecsültségének a munka lett az egyetlen forrása és egyedüli érvényes mértéke. Csak az az értékes, ami munkának bizonyul, amit annak tekintenek, és annak ismernek el (Beck 2009). Élesek a határvonalak a munka és más tevékenységek között (Török 2014). Olyan, mintha a munka irányítana mindent (az emberek mindennapjait, a politikát, a gazdaságot stb.) (Beck 2009).

A posztmodern társadalmakban viszont azt figyelhetjük meg, hogy csökken a fizetett munka fontossága és központi szerepe az egyén és a társadalom életében. Eltűnik a határvonal a munka és más tevékenységek között. A munka, mint személyes fontos tevékenység jelenik meg, amelyet inkább a szabadidő, a fogyasztás, illetve önkéntesség területén kell majd keresni (Török 2014). Beck (2009) szerint szükség van szemléletváltására, amelynek középpontjában már nem a munka fog állni (Beck 2009).

A munka történetének vizsgálatában azt láthatjuk, hogy a munka és a munkához való viszony átalakulása nem számít egy új jelenségnek (Csoba 2010).

Beck (2009) a munkához való viszony megváltozását három korszakra osztja:

- a. A görög polisz, avagy a szabadság hiánya a munka következtében: Az antik Görögországban és Rómában a szabadság a munka alól való mentességet jelentette. Aki dolgozni kényszerült, amellet, hogy nem volt szabad, a társadalom tagjának sem tekintették. Ebben az időben, a társadalomban való részvételt a nyilvános eszmecserék, a pihenés és a politikai cselekvés művészete jelentette.
- b. A modernitás munka-demokráciája, avagy szabadság a munka révén: A modern társadalmakban az embert a kereső munka határozza meg. A munkának ez a szintű átértékelése a reformáció, a polgári forradalom és a politikai gazdaságtan előretörésének eredménye. A felértékelődött munkának kettős szerepe volt: a szegénység leküzdése és a társadalmi integrációs eszköze. A munka társadalma így a rend társadalma lett.
- c. Napjaink tendenciái a munka és a politikai cselekvés: A munka társadalma elérte határait úgy műszaki, mint ökológiai szempontból. Ugyanakkor ma egy paradoxont figyelhetünk meg a munka társadalmának fejlődésében: egyrészt a munka a társadalom tartóoszlopa, másrészt a munka összezsugorodása ment végbe. A gazdasági fejlődés és a másképp strukturált tudás folyamatosan az emberi munka csökkentését vonta maga után. A teljes foglalkoztatás véget ért, és megjelenik a szabadságtól való félelem. Mindenki egyre intenzívebben keres akár csekély produktivítású, egyszerű munkát, mint a takarítás, gyermekfelügyelet, kutyasétáltatás, bevásárlás stb., amelyeket eddig Európában a családtagok végeztek (Beck 2009).

A posztmodern társadalmakban tehát a munkaparadigma térvesztéséről beszélhetünk, amely maga után vonja a munka fogalmának megváltoztatását. A munka fogalma kezdetben a bér munka fogalmára szűkült le, amely kizárta a társadalom szélesebb körét, ezért érdemesebb feltölteni a munka fogalmát szélesebb tartalommal. Az új munkafogalom sokkal több tevékenységre vonatkozik. A munka fogalmának újradefiniálására többen (pl. Arendt, Gorz,

Beck, Handy) is kísérletet tettek. Csoba (2010) Handy négy munkatípusát hozza fel példaként, ahol a fizetett munka mellett további három munkatípus is megjelenik:

- a) fizetett munka (paid work): célja a jövedelemszerzés
- b) ajándék munka (gift work): másokért vagy a közösségért végzett munka
- c) házimunka (home work): önfenntartáshoz szükséges elemi tevékenység
- d) tanulmányi, tapasztalatszerző munka (study work): kilépés a monoton életből és önmagunk megújítása érdekében végezett tapasztalatszerzés (Handy 1985. Idézi: Csoba 2010: 58-59)

Korábbi társadalmakban a munka központi szerepet játszott: a társadalmi javakból való részesedés feltétele a munkából való részesedés volt (Csoba 2010) A bérmunka társadalmában a munka alapvető emberi tevékenység, amelynek meghatározó szerepe van, mind a társadalom, mind az egyén önértelmezésében. Az egyén számára a munka társadalmi státuszának alapja, megélhetésének biztosítója és társadalmi részvételének elsődleges módja, másrészt lehetőség az önmegvalósításra és a személyes kibontakozásra. A fizetett munka, továbbá alapvetően a társadalmi integráció és az alkalmazotti munkaviszony köré szerveződik a kiszámítható életút, ellátások és jogosultságok (Török 2014).

A 20. század végén viszont új problémák jelentek meg (pl. eltűnik a tulajdonnal rendelkező független, középosztálybeli polgár; eltűnik a munka, mint társadalmi összetartó és szabályozó erő; a bérmunka elértéktelenedése), amelyek a munkaparadigma megújítását sürgették. A munkaparadigma válsága által olyan alapvető dolgok kérdőjeleződnek meg, mint a keresőtevékenység, mint a felnőtt szerep alapja, a szociális integráció, az élet értelme, a hétköznapi szervezője, képzés és nevelés meghatározója, jövőorientáció, életforma, tervező erő, stb. (Csoba 2010). Több szociológus felteszi a kérdést, hogy ha a fizetett munka elveszti terét a társadalom és az egyén életében, mi más helyettesíthetné, amely a társadalmi rendnek alapja és a társadalom szervező ereje lehetne? A kérdés megválaszolására többen is kísérletet tesznek különböző modellek kidolgozásával, amelyek között az önkéntes munka is szerepel. Mielőtt néhányat bemutatnánk ezekből a modellekből, először nézzük meg azokat a tendenciákat, amelyek azt sugallják, hogy a bérmunka ma már nem tölt be központi szerepet a társadalom életében. Ilyen tendenciák: a magas munkanélküliség jelenléte, az értékek megváltozása és az atipikus munkaformák elterjedése (Török 2014).

A posztmodern korszak beköszöntével és a liberális gazdaság térhódításával, a kilencvenes évek közepétől elindult az elsődleges munkaerőpiac válsága, amely következtében általános jelenséggé vált a munkanélküliség. Ennek három fő oka van:

1. Technikai modernizáció: az energetika és az elektronika fejlődésével, illetve az automatizálás elterjedésével sok munkavállaló szorult ki a munkaerőpiacról. Ez a jelenség megfigyelhető úgy a termelő-, mint a szolgáltatói szektorban. A munka hatékonysága folyamatosan nőtt, és a technika segítségével a munkát kevesebben is el tudják végezni. De az új technológiai forradalom vívmányait nem minden társadalmi csoport tudta a maga javára fordítani (pl. bér munkások esete).
2. Globalizáció: A globalizáció feltétele a technológiai modernizáció elterjedése, amelynek eredményeként világméretű rendszerek jönnek létre. Ezek a rendszerek egyben információs, kulturális, termelési, kereskedelmi és szolgáltatói hálózatok. Ebben a helyzetben a világméretű termelés ott lehetséges, ahol a legolcsóbb a megvalósítás (pl. Kína, India). Európából folyamatosan kivonulnak a termelők, veszélyeztetve a helyi munkaerőpiacot. Ugyanakkor az olcsó áruk beérkezésével teret veszít a hazai termelés, amely a munkahely és a reálbérek csökkenésével, illetve a vásárlóerő beszűkülésével jár.
3. Szektorváltás: A foglalkoztatási váltságban a szektorváltás is fontos szerepet játszik. A 21. században a legnagyobb foglalkoztatási és jövedelemtermelő szektor a szolgáltatások. Azonban számos kétely fogalmazódik meg ezzel kapcsolatosan. A technikai modernizáció (informatikai eszközök elterjedése) leszűkíti az alkalmazottak számát, amely hatására csökken a munkavállalók reálbére, és ezzel párhuzamosan a szolgáltatások iránti kereslet is. Felmerül a kérdés, hogy ha telítődik a harmadik szektor, lesz-e egy negyedik, amely foglalkoztatná a fölöslegessé vált humán erőforrás kapacitást? Erre még nincs egyértelmű válasz, csupán az látszik, hogy csökken a munkavagyon, a státusok száma (Csoba 2010).

Egy másik tendencia, amely a munkatársadalom átalakulását jelzi, az értékek változása. Nyugaton a második világháborút követő időszakban megnövekedett a jólét és a jóléti állam intézményei által nyújtott biztonság, amely által megváltozott az emberek értékrendszere. Már nem kérdés a túlélés, a materiális javak hajszolása, és ezt felváltják az olyan posztmateriális értékek, mint az önkifejezés, jól-lét, szubjektív életminőség. A modernizációs folyamatok hatására a tradicionális értékeket felváltják a szekuláris-racionális értékek. Az anyagi jólét és a fizikai biztonság, mint érték hangsúlyozását felváltja az élet minőségének javítása. Ugyanakkor csökken a munkával töltött idő, rövidebb lesz a munkanap, hosszabbodik a képzésben töltött idő, és a több szabadság lehetővé teszi, hogy a figyelem a munkától eltérő más életterületekre is irányuljon (Török 2014).

Nyugaton jelenleg a munka a „gatesizmus” korszakát éli. Ebben a korszakban megváltoznak a munkavállalóval szembeni elvárások: a hűséget felváltja a mobilitás, a tapasztalatot az alkalmazkodóképesség, a kezdeményezőképeség és a kreativitás. A termelőtevékenységet felváltják a nem materiális és intellektuális tevékenységek. A munkásnak „egyszerre kell tervezőnek, technikusnak, irányítónak és melósnak lenni” (Csoba 2010: 35). A gatesizmus rendszerének nem célja a teljes foglalkoztatás, valamint a határozatlan idejű alkalmazás helyett a határozott idejű megbízást részesíti előnyben. A munkavállalót feladatokra szerződteti, amikor erre szüksége van, ami a munkaadó szempontjából költséghatékony, de a munkavállaló számára veszteséges. Ebben a rendszerben a jövedelem annyi, amennyit a munkavállaló meg tud szerezni. Önkéntessé válik a kötelező biztosítás: a dolgozó egyén maga tervezi meg jövőjét és bruttó béréből fizeti egészségbiztosítását, és az önkéntes nyugdíjpénztárába szánt összeget. Mivel többen az alacsony bérezés miatt nem keresnek annyit, hogy a biztosításokat kifizessék, gyakran ellátás nélkül maradnak (Csoba 2010). Léteznek félelmek azzal kapcsolatban, hogy a munka új világában hányan tudnak majd alkalmazkodni az új feltételekhez, és hányan lesznek azok, akik nem. Az aggodalmak többnyire az alacsony képzettségűeket érintik és a fiatalokat, mivel aki nem képes alkalmazkodni, az a munkaerőpiac peremére kerül (Csoba 2010).

A munka mitikus jelentése, amelyet a 19. század közepétől a 20. század végéig képviselt, a „munkanélküliség” társadalmában szocializálódott fiatalok számára nem ismert. Ezek a generációk nem ismerik azt a típusú munkát, amely az egyének és a társadalom életét szervezte. Ezeknek a fiataloknak többsége posztmaterialista értékeket vall. Számukra a munkanélküliség mást jelent, mint az előző generációknak (Csoba 2010). A mai ifjúság egy átmeneti generáció, amely nem szocializálódott sem a munkanélküliségre, sem a munkára. A munka elveszítette szocializációs szerepét, amelyet eddig még más társadalomszervező elv nem vett át (Csoba 2010). Megítélésem szerint az önkéntesség fontos szerepet tud betölteni a munkaszocializáció folyamatában, amely segítene a mai fiatalok helyzetén, de erről bővebben a későbbiekben írok majd. A fiatalok továbbá értelmes kulturális kód nélkül maradtak, amely következtében nem alakult ki bennük pl. a szabadidő hasznos eltöltése (Csoba 2010). Az önkéntesség gyakorlása által a fiatalok több olyan kulturális és társadalmi normát sajátíthatnak el, mint a szabadidő hasznos eltöltése, a kooperáció, a szolidaritás, a közösséghez való tartozás, stb. Napjaink önkéntessége, amely szervezeti keretek között zajlik, lehetővé teszi sok olyan képesség és kompetencia elsajátítását, amelyet eddig a fizetett munka által lehetett megszerezni.

A tanulmányok befejezésétől a nyugdíjba vonulásig ma már nem egyértelmű, hogy valaki ugyanazon a területen fog dolgozni. A karrier gyakran megszakítódik, átképzésre,

továbbtanulásra, szakmaváltásra van szükség a munkaerőpiacon való megmaradáshoz. A rugalmasság időben, térben, szakmában egyre fontosabbá válik a munkavállalók életében. A kilencvenes évekre a munkaviszony fő jellemzői a bizonytalanság, az individualizálódás és a diszkontinuitás lettek. Ez összefüggésben van a jóléti állam leépülésével: az állam bizonyos mértékig kivonult a munkaviszony szabályozásából, amely következményeként a pénzkereső életpálya egyre inkább személyre szabottan megtervezendő és kivitelezendő feladattá válik. Ez egyrészt több lehetőséget, nagyobb mozgásteret jelent az egyén számára, de ugyanakkor nagyobb mértékű bizonytalansággal is jár, és kevesebb védelmet nyújt a munkavállalók számára (Török 2014).

A teljesítményorientált szemlélet veszélyezteti a társadalmi integrációt azáltal, hogy csak a legjobb teljesítményre képeseket emeli be a munka világába, miközben növekszik a kirekesztettek aránya (Csoba 2010).

Ahogy a fentiekben is láthattuk, a munka megváltozott világa nagymértékben befolyásolja az egyének és a társadalom életét, és az eddig kiépült és valamilyen szinten működő rendszereket és mechanizmusokat. Többen is a kortárs szociológusok közül, próbálnak felállítani olyan új modelleket, amelyek helyettesíthetnék a hagyományos munka eddigi központi szerepét a társadalom és az egyén életében. A következőkben néhány olyan modellt vázolok fel röviden, amelyekben az önkéntes munka is szerepet kap.

Beck a munka jövőjének tizenegy scenárióját vázolja fel, amelyekből az egyikre, a plurális tevékenységek scenáriójára hívom fel a figyelmet, amelyről úgy gondolom, hogy a legjobban illeszkedik kutatási témámhoz. A legtöbb scenárió a kereső munkát helyezi a társadalom, az egyén élete és a politika középpontjába. Amennyiben egyetértünk abban, hogy a kereső tevékenység szerepe csökkenőben van, paradigmaváltásra van szükség. A plurális tevékenységek társadalmában újrafogalmazódik a munka fogalma, ahol a kereső tevékenység csak egy tevékenységgé válik a sok tevékenységi forma közül (pl. családi munka, a szülői munka, az önmagunkért végzett munka, az önkéntes munka). A plurális társadalom modellje nem a „vagy-vagy”-ra épül, hanem az „és”-re, amely szerint a kereső munka, a családi munka, a polgári munka, stb. tevékenységek közötti váltások lesznek a jellemzők. Egy olyan időszak következik be, amikor egy új életforma alakul ki az ember életében. Ennek az életformának nem célja az életpályák kialakítása, hanem a részmunkáé lesz a főszerep: alkalmi munkaszerződések, ellenszolgáltatás nélküli munka, közhasznú önkéntes tevékenységek és sok más tevékenység kombinációja. Jelenleg az átmeneti időszakot éljük, amely nem mindenki számára zökkenőmentes, pl. a férfiak nem tudnak hozzászokni ahhoz, hogy már nincs élethosszig tartó karrier (Beck 2009). Ahogy láthatjuk, Beck plurális tevékenységek

társadalmának modelljében elég nagy hangsúlyt kap az önkéntes munka, amely az ember mindennapi életének részévé válik, más tevékenységekkel párhuzamosan. Úgy gondolom, hogy az önkéntes munka az egyének életében az önkifejezés alternatívájává tud válni.

Csoba Judit (2010) munkájában is láthatjuk az önkéntesség jövőbeli fontos szerepét, viszont kétségek fogalmazódnak meg az önkéntes munka szabad akaratból való teljesítése kapcsán. Kétségtelen, hogy az önkéntes munkának fontos szerepe lesz a jövőre nézve, de ha ezt egy adott intézmény valamilyen kötelezően teljesítendő tevékenységgé teszi, akkor már nem önkéntes munkáról beszélünk. Fontos, hogy az egyének ismerjék fel azokat az előnyöket, amelyeket az önkéntesség életükben hozni tud (pl. közösséghez való tartozást, a szabadidő hasznos eltöltését) (Csoba 2010).

A fizetett munka elvileg csak egyik tevékenységgé válik a sok közül. Az utóbbi évtizedek azonban rációznak ezekre a várakozásokra, ugyanis azáltal, hogy a munka elveszíti eddigi éles behatároltságát, a tevékenységek egyre szélesebb körét kezdték munkaként értelmezni. A pénzkereső munka pedig egy hasznos, értelmes, fontos tevékenység szinonimájává vált, közben pedig egyre távolabb kerül a termelő tevékenység klasszikus értelmezésétől (Török 2014).

Azok, akik a posztindusztriális társadalomban a munka szerepének gyengülését vagy megszűnését látták, úgy gondolták, hogy a munka funkcióinak egy részét vagy többségét átveszi egy nem-munka jellegű tevékenység (szabadidős, önkéntes, közéleti), amely egyenrangúvá válik a fizetett munkával, és akár központi szerepet is betölthet a fizetett munka helyett, többek között a társadalmi integráció biztosításában is (Török 2014).

A munka változó világában mindenképp azt láthatjuk, hogy egyre fontosabbak és értékesebbek lesznek az olyan tevékenységek, amelyek az egyén önkifejezéséhez, szubjektív életminőségének javulásához járulnak hozzá. Ilyen típusú tevékenységnek számít az önkéntesség is. Az önkéntes munka képes olyan funkciókat is betölteni a társadalomban, amelyet eddig a fizetett munka töltött be: képes a társadalmi integrációra, a státusz megteremtésére és fejlesztésére, de akár a megélhetéshez is hozzá tud járulni a cserébe kapott javak, illetve szolgáltatások által. A fizetett munka helyettesítőjeként több modellben ott található az önkéntes munka is. Be tudná tölteni a fizetett munka több szerepét is a válság ideje alatt, amíg az új paradigma ki nem alakul. Az önkéntes munka ugyanis lehetőséget biztosít a szakmai tapasztalat szerzésre, hozzá tud járulni a társadalmi integrációhoz, szerepet tud betölteni a szocializáció folyamatában, illetve a kulturális és társadalmi normák elsajátításában. Továbbá az önkéntesség által az egyén olyan kompetenciákra tud szert tenni (kreativitás, innováció, alkalmazkodóképesség, rugalmasság, stb.), amelyek által versenyben maradhat a jelenleg kialakult munkaerőpiacon, illetve karrierváltás esetén az önkéntesség segít az

átképzésben, az új szakmai tapasztalatok és kompetenciák megszerzésében. Ha ez mégsem hoz hosszútávú eredményt, mindenképpen lehet egy megoldás válság idején, amíg kialakul az új munkaparadigma.

2.6.2. Az önkéntesség mint atipikus munkaforma

A munka világának átalakulási folyamatában, amikor a bér munka elveszítette hangsúlyos szerepét, az egyéni élethosszig tartó karrier eltűnt, a globalizációs folyamatokkal átítatott, gyorsan fejlődő gazdasági és társadalmi struktúrákban megjelentek az atipikus munkaformák. A változékony környezetben működő vállalatoknak egy újfajta, rugalmasabb foglalkoztatási formát kell kialakítani a hagyományos foglalkoztatáshoz képest. Ezeket a rugalmas foglalkoztatási formákat nevezik gyűjtőnéven atipikus foglalkoztatásnak. A definíció szerint atipikus munkának számít minden olyan munka, „melyben az egyénnek nincs explicit vagy implicit szerződése hosszú távú foglalkoztatásra, vagy amelyben a munkaidő rendszertelen módon változhat” (Polivka–Nardone, idézi Szabó – Négyesi 2004: 55).

Az atipikus munkaformák a bér munkához képest számítanak atipikusnak, de egyre népszerűbbé válnak, így azon az úton haladnak, hogy tipikussá váljanak. A tartós munkanélküliség és a foglalkoztatás költségeinek csökkentése által, egyre dinamikusabban kezdtek megjelenni a foglalkoztatást növelő, a hagyományos munkaviszonytól eltérő foglalkoztatási formák. Ezeknek a foglalkozási formáknak az elterjedése is jelzi a munka világának megváltozását. Ilyen atipikus munkaformák a részmunkaidős munkavégzés, a távmunka, a bedolgozás, az alvállalkozás, az önfoglalkoztatás, a kölcsönmunka, a munkakörmegosztás, a határozott idejű szerződés, stb. Ezek közül a legelterjedtebb a részmunkaidő, a határozott idejű szerződés és az önfoglalkoztatás (Török 2014). De akár az önkéntes munkát is az atipikus munkák körébe sorolhatnánk, még ha sok tanulmányban nem is olvashatunk erről, vagy ha még a köztudatban nem szerepel. Az önkéntesség is egy meghatározott időre szóló munka, amely során az egyén valamilyen készségét vagy kompetenciáját szolgáltatja, ami sok esetben szerződéskötéssel és munkaköri leírással is jár. A fizetett munkától eltérően az egyén nem kap az önkéntességért anyagi juttatást.

Napjainkban az egyén életszínvonala a birtokolt tudásának nagyságától függ. A vállalatoknak olyan munkavállalókra van szükségük, akik bárhol és bármikor bevethető széles tudáskészlettel rendelkeznek ahhoz, hogy bármilyen feladatot megoldjanak. Lényegében világtrenddé vált a többféle kompetencia és képzettség, mint munkaerőpiaci követelmény (Szabó-Négyesi 2004). Sajnos többen is vannak, akik elvesztve állandó munkahelyüket,

nehezen tudnak megbirkózni az új helyzettel, mert nem rendelkeznek elegendő kompetenciával és tudáskészlettel ahhoz, hogy egyszerre több munkaformát is folytassanak létfenntartásuk érdekében. Ezek a személyek az olyan alacsonyan fizetett állásokat tudják betölteni, mint a „mini job”, amely nem biztosítja a megélhetést. Ezek az egyének nem tudják biztosítani a társadalmi átlag reprodukcióját, a fogyasztói szerep betöltését és a társadalmi integrációt (Csoba 2010).

Ha arra gondolunk, hogy napjainkban az önkéntesség többnyire civil szervezeti keretek között zajlik, tehát az egyének ingyen dolgoznak egy-egy civil szervezetnél, vagy civil szervezetek által lebonyolított projektek megvalósításában, de lényegében javak és szolgáltatások létrehozásában vesznek részt, amelyek amúgy pénzbe kerülnének. Ezért a civil szféra keretében zajló önkéntes munka GDP-ben kifejezhető értéket jelent. Magyarországon is sokan fontosnak tartják az önkéntesség, mint speciális foglalkoztatási forma népszerűsítését. A szabadidő hasznos eltöltésén túl, az önkéntesség hozzájárul a munkavállaláshoz szükséges készségek fejlesztéséhez, a foglalkoztatás növeléséhez és a munkaerőpiaci (re)integrációhoz, illetve hosszú távon gyarapítja az egyén társadalmi tőkét. A munkavállalói motivációk szemszögéből nézve, az önkéntesség lehetőség munkatapasztalat szerzésre, a kapcsolati háló gyarapítására. Magyarországon az egyik önkéntesség népszerűsítő program (Otlet Program – OFA) keretében végzett kutatás azt mutatta ki, hogy azok a személyek, akik átlag kilenc hónapja voltak munkanélküliek, és kilenc hónapig önkénteskedtek valamilyen civil szervezetnél, kétharmaduk már az önkéntesség időszakában, vagy rögtön azt követően állást talált (Asztalos és társai 2011). Az önkéntesség amellett, hogy egy adott szakterületről gyakorlati tudást ad az egyén számára, más szakmákba is betekintést nyújt. Annak köszönhetően pedig, hogy valaki civil szervezeteknél önkéntes, kettős kapcsolati hálóra tesz szert: a civil szervezet munkatársain, tagjain, vagy külső kapcsolatain keresztül számos szállal kapcsolódhat a társadalom olyan más szöveteihez, mint az állam vagy a vállalkozások. A kialakított kapcsolatok által később könnyebb a munkaerőpiacon való elhelyezkedés vagy hosszabb szünet után visszatérés a munkaerőpiacra. Ez a lehetőség mindenki számára nyitott, mert bárkiből lehet önkéntes, kortól, nemtől, iskolai végzettségtől és gazdasági helyzettől függetlenül (Czike – Kuti 2006).

Ezek is azt jelzik, hogy az önkéntesség nem csak egy hobbitevékenység, vagy csupán szabadidős tevékenység, hanem fontos hasznosulása van nem csupán arra a célcsoportra nézve, amelyért az önkéntes munka zajlik, hanem az azt gyakorlóakra is. A munka változó világában, a tevékenységek és az atipikus foglalkoztatások vagy munkaformák társadalmában kellő teret kell biztosítani az önkéntesség számára, amely hozzájárul az egyének munkaerőpiaci

helyzetének, életszínvonalának és életminőségének javulásához, illetve a társadalmi jólét fenntartásához. Mindez úgy valósulhat meg, ha támogatják a civil szférát, ahol az önkéntesség kifejtheti a felsorolt hatásokat, illetve népszerűsítik annak gyakorlását minden társadalmi csoportban, és elismert tevékenységként tekintenek rá.

2.6.3. Munkaszocializáció és önkéntesség

Amikor a szocializációról beszélünk, elsősorban a változás és az elvárásokhoz való alkalmazkodás, illetve maga az alkalmazkodás folyamata jut eszünkbe. Azonban a szocializáció az egyén személyiségében, magatartásában, és környezetében bekövetkezett változásokat is jelenti, vagyis azt a fejlődési folyamatot, amely során az egyén és a környezet között interakcióra kerül sor (József 2002).

A szocializáció egyben az integrációt is magába foglalja: az egyén és a társadalom, az egyén és közösség összefüggéseiben, a különböző szociális struktúrákban, és hogy ezek közül az egyén melyikbe tartozik, illetve melyiktől különül el (Somlai 1997). A szocializáció legfontosabb funkciója, hogy hozzájárul különböző pozíciók betöltéséhez szükséges magatartásmódok kifejlődéséhez, a különbségek és egyenlőtlenségek elfogadásához, illetve kialakítja az egyénben azt, hogy tevékenységét értelmesnek gondolja, és törekedjen arra, hogy eredményes és hatékony legyen. Mindezek megvalósulásának hiányában, nem beszélhetünk kulturális átörökítésről és folytonosságról, illetve nem jön létre a szociális integráció és nem alakul ki a stabil személyiség (Somlai 1997).

A munkaszocializáció (más szavakkal munkaköri szocializáció vagy munkahelyi szocializáció) az egyénnek a munkához, illetve munkakörhöz való eredményes alkalmazkodását jelenti, “azaz munkaköri bevalását, valamint az új belépőnek az adott munkahelyre, illetve munkaszervezetbe történő sikeres beilleszkedését és tartós elkötelezettségét, az őt befogadó és elfogadó szervezettel” (Antalovits 1999: 1).

A munkahelyi szocializációnak két szegmense van: az egyén és az őt befogadó szervezet. Az egyén számára sikeres szocializáció azt jelenti, hogy a munkaszervezet “teljes jogú tagjának tekinti őt, rendszeresen pozitív visszajelzéseket kap társaitól és főnökétől, és ő maga is alapvetően elégedett a jelenlegi helyzetével és azzal a fejlődési perspektívával, amelyet az adott szervezet biztosít számára” (Antalovits 1999: 2). A szervezet szemszögéből nézve, azt kell hangsúlyozni, hogy minden munkaadónak hosszú távú érdeke, hogy olyan munkavállalói legyenek, akik elkötelezettek a szervezet iránt, illetve munkájukkal és munkahelyükkel

elégedettek, valamint személyesen járuljanak hozzá a szervezeti kultúra fejlesztéséhez (Antalovits 1999).

A munkaszocializáció folyamata két részből tevődik össze: (1) előzetes szocializáció, amely a munkába állást megelőző időszakban zajlik, illetve (2) foglalkozási szocializáció, amely a munkába állást követő, tényleges munkavégzés során zajlik. A munkavégzés során lezajló szocializációs folyamatban kristályosodik ki az egyénnek a szervezetben betöltött szerepe és státusza, és illeszkedik be a munkacsoportba, illetve a munkaszervezetbe. Az előzetes szocializáció egyszerre két síkon zajlik: (1) Közvetlen: A munkába való belépés tudatos előkészítése, pályaválasztási tanácsok. (2) Közvetett: Családi és iskolai környezetben zajló munkára nevelés (családtagoktól, barátoktól, ismerősöktől a munkaerőpiacról szerzett információk, a munkával kapcsolatos vélemények, értékek és attitűdök). Ide tartoznak a fiatal személyesen átélt alkalmi munkáinak (de akár önkéntes munkák) során szerzett munkatapasztalatai is. Tehát az előzetes szocializáció valójában egy komplex tanulási folyamat, melynek szerepe előkészíteni a fiatalat a munka világába történő belépésre, és amely egyben hozzájárul a későbbi szervezeti szocializációhoz, az egyén attitűdjain és személyiségén keresztül (Antalovits 1999).

Ahhoz, hogy a munkaköri szocializáció sikeres legyen, a munkaszervezetbe újonnan belépő személynek a következő négy feladatot kell teljesítenie:

a.) *Betanulás a munkába* (task mastery): az előírt munkaköri követelményeknek megfelelően az egyén el kell sajátítsa azokat az ismereteket, illetve kifejlessze azokat a készségeket, amelyek szükségesek a munkafeladat eredményes végrehajtásához.

b.) *Szerep-tisztázás* (role clarification): Az egyénnek fel kell ismernie azt a szerepet, hogy milyen szerepet kell betöltenie egy adott szervezeten belül ahhoz, hogy megfeleljen a vele szemben megfogalmazott elvárásoknak. Ezt a szerepet nem elég csak felismerni, azonosulni is kell vele.

c.) *Kultúraátvétel* (acculturation): Az egyénnek meg kell ismerkednie a szervezeti kultúrával és el kell sajátítania a hozzá tartozó belső normákat, szokásokat, vélekedéseket.

d.) *Társas-szervezeti integráció* (social integration): a sikeres integrációhoz nagyon fontos, hogy az egyén szélesítse és elmélyítse emberi kapcsolatait a szervezetben, vagyis ki kell építenie kapcsolatát a munkatársaival (Morrison 1993, idézi: József 2002: 55-56).

„A munkaszocializáció eredménye a munkaszemélyiség kialakulása, vagyis azoknak a tulajdonságoknak a létrejötte és működtetése, amelyek a munkavégzésben, és az ennek során kialakuló szociális rendszerekben jellemzik a személyt.” (Zalai 2012: 18)

A szervezeti keretek között zajló új típusú önkéntes munka nagymértékben hozzá tud járulni a fiatalok munkaszocializációjához. Ez elsősorban amiatt lehetséges, mert eleve

szervezeti keretek között zajlik: a fiatal egy civil szervezetnél, vagy gazdasági szervezetnél, esetleg egy állami intézménynél vállal önkéntes munkát. Ehhez az önkéntes munkához az egyénnek már szüksége van néhány meglévő kompetenciára, illetve valamennyi szaktudásra. A szervezeteknél zajló önkéntes munka megszervezett keretek között zajlik, vagyis a szervezet hirdetés és interjú vagy motivációs levél útján találja meg a számára megfelelő önkéntest, akit végül egy önkéntes koordinátor irányít. Ez a típusú önkéntesség a szakirodalom szerint többnyire a fiatalokra jellemző és elsősorban a tapasztalatszerzés, a kapcsolatháló építés motiválja.

Egy egyetemista, vagy egy olyan fiatal, aki a munkaerőpiacra való belépés előtti életszakaszban van, és egy szervezetnél végez önkéntes munkát, jelentős előnyökkel tud később belépni a munka világába. Ehhez nagymértékben hozzájárul a munkahelyi szocializáció.

A munkaszocializáció szempontjából, amikor egy fiatal önkéntes munkát végez egy szervezetnél, ugyan nem anyagi szolgáltatás ellenében tevékenykedik, de ahhoz, hogy hatékonyan tudjon dolgozni, fontos, hogy átessen azokon a munkahelyi szocializációs folyamathoz tartozó fázisokon, mint egy fizetett alkalmazott. Az előírt munkaköri követelményeknek megfelelően, fontos, hogy az önkéntes munkának is legyen munkaköri leírása. A fiatalnak el kell sajátítania azokat az ismereteket, illetve készségeket, amelyek szükségesek a munkafeladat eredményes végrehajtásához. A fiatalnak meg kell ismernie a szervezet belső normáit, szokásait, összességében a szervezeti kultúrát. Meg kell ismernie munkatársait, kapcsolatot kell kialakítania velük. Az önkéntes munka hatékony teljesítése érdekében, az önkéntes is a fizetett alkalmazotthoz hasonlóan átéli mind a négy (betanulás, szereptisztázás, kultúraátvétel, társas-szervezeti integráció), vagy legalábbis a munkaköri szocializációs szakaszok többségét. Az önkéntes számára az a legeredményesebb helyzet, amikor mind a négy szakaszt sikerült elérnie, mert ez által a későbbiekben nagyobb eséllyel indul a munkaerőpiacon. Mivel a szocializáció egyben integrációt is jelent egy bizonyos csoportba, jelen esetben egy munkacsoportba, nem elhanyagolható eredménye lehet az önkéntességnek az, hogy a fiatal munkahelyi integrációja annyira sikeres (annak ellenére, hogy nem fizetett munkás), hogy a későbbiekben, tanulmányai befejezése után, munkaadója alkalmazza, és a nem fizetéses pozícióból átkerül fizetéses alkalmazotti pozícióba. Ha nem is következik be az önkéntes fiatal teljes munkaidős alkalmazása, de mindenképp olyan munkahelyi tapasztalatokat tud szerezni, amelyek számára mintaként szolgálnak egy másik munkahelyen való alkalmazásnál.

Az előzetes munkahelyi szocializációt tekintve, azt mondhatjuk el, hogy azáltal, hogy a fiatal egy szervezetnél tevékenykedik, és a munkaerőpiacon van, a munkája során sok olyan

információhoz hozzá tud jutni, amelyek a munkaerőpiacot jellemzik, esetleg megtud véleményeket, értékeket a munkáról, illetve megismer olyan attitűdöket, amelyeket a későbbiekben hasznosítani tud a munkaerőpiacon. Megvizsgálva a szervezeteknél végzett önkéntes munka előnyeit, ez egy közvetett módja az előzetes munkahelyi szocializációnak. Az egyén saját maga szerez információkat a munkaerőpiacról, saját maga éli meg a munkatapasztalatokat.

Az önkéntesség munkahelyi szocializációs funkciója abban nyilvánul meg, hogy az egyén ezt a tevékenységet szervezeti keretek között végzi, amelyhez szükséges a beilleszkedés, a szervezeti kultúra bizonyos szintű megismerése, a munkatársakkal való kapcsolatépítés. Mindezek a tapasztalatok hozzásegítik a fiatalot ahhoz, hogy kialakuljanak benne olyan viselkedési minták, kompetenciák (csapatmunka, kommunikáció, konfliktuskezelés), amelyeket hasznosítani tud a későbbiekben a munkaerőpiacon.

2.6.4. Szervezetszociológiai megközelítések

Mivel az önkéntességnek a legerjedtebb formája a szervezeteknél végzett önkéntes munka, fontosnak tartom bemutatni az önkéntesség szervezetszociológiai vonatkozásait. A szervezetek számára fontos humánerőforrást jelentenek az önkéntesek, hiszen szakmai tudásukkal, kreativitásukkal, innovatív gondolataikkal serkentik a szervezet fejlődését, és mindemellett ingyen dolgoznak. A szervezet szemszögéből vizsgálva, fontos megemlíteni, hogy az önkéntesek foglalkoztatása nem mentes az anyagi erőforrásoktól, hiszen a szervezet számára pénzbe kerül az önkéntesek munkafeltételeinek (eszközök, kiszállási költségek stb.) biztosítása, még ha nem is kell fizetést adni az önkéntesnek.

Az önkéntességnek sajátos szervezeti kerete van, melyben három szereplő található: munkaadó (fogadószervezet), munkavállaló (önkéntes) és önkéntes központ (közvetítő és tanácsadói szerep). „Ez a hármás képezi azt a formális rendszert, amelyen belül további szereplők, csoportok is megjelennek. A fogadószervezet oldaláról bekapcsolódnak a viszonyrendszerbe a fizetett munkatársak, az önkéntes oldaláról pedig további önkéntesek (...)” (Szeder 2013: 279). A fogadószervezeteknél az önkéntesek a szervezetben működő csoportok tagjaivá válnak, amely csoportok fontos szerepet játszanak a munkahelyi kultúra elsajátításában, és az önkéntességre való motiváltságban is (Szeder 2013).

Az önkéntesek fontos szerepet töltenek be a szervezetek életében az általuk előállított javak és szolgáltatások vonatkozásában is. Ez a szerep akkor hangsúlyosabb, ha nagy igény mutatkozik ezekre a javakra és szolgáltatásokra, de ezek előállításához nem rendelkeznek

megfelelő humán erőforrással. Így azoknak a szervezeteknek, akik érdekeltek abban, hogy önkénteseket foglalkoztassanak, stratégiát kell kidolgozniuk, hogy önkénteseket toborozzanak, képezzenek és megtartsanak. Az önkéntesek foglalkoztatásában a szervezet számára a legnehezebb és leghosszasabb feladat az önkéntes menedzsment előkészítési fázisa. Azért kihívásokkal teli ez a szakasz, mert változtatni kell a szervezeti kultúrán, a dolgozói mintán és a szervezeti dokumentumokban is (Rebeleanu – Nicoară 2011).

Connors (1995) szerint a szervezetnek a következő lépéseket kell megtennie az önkéntes fogadására:

- elismerni, hogy az önkéntesség érték a szervezet számára
- felmérni azokat a területeket, ahol szükség van önkéntesre
- kidolgozni egy stratégiát az önkéntesek bevonására
- kinevezni egy önkéntes koordinátort
- előkészíteni a megfelelő dokumentumokat
- beleszámolni az önkéntesek foglalkoztatását a költségvetésbe (Connors 1995).

A szervezet, miután meghatározta, hogy milyen funkciója lesz az önkéntesnek, könnyebben el tudja dönteni, hogy a feladat elvégzéséhez milyen képességekre és készségekre lesz szükség, illetve, hogy melyek lesznek az önkéntes felelősségének területei. Fontos, hogy a szervezet tudatában legyen annak, hogy nem kell minden jelentkezőt elfogadnia, hanem csak a megfelelő személyt (Ochman – Jordan 1997).

Az önkéntes koordinátornak fontos szerepe van a szervezetben. Lényegében ez a személy mozgatja egy szervezetben az önkénteseket foglalkoztató tevékenységeket: a toborzás lebonyolítását, az önkéntesek betanítását, a kapcsolattartást, a jutalmazást, szükség esetén az önkéntes elbocsájtását, stb. (Ochman – Jordan 1997).

A szervezet számára azért hasznos önkénteseket foglalkoztatni, mert az önkéntesek: olyan feladatokat végeznek el, amelyek nem képezik a fizetett munkakörök részét; hitelesebbé teszik a szervezetet a közösségben; szóbeli információkat adnak át a szervezetről a közösség tagjai számára; hozzájárulnak az adománygyűjtéshez és erősítik a civil önszerveződő tevékenységeket (Ochman – Jordan 1997).

Az önkéntes tevékenységeket a legtöbb esetben formális intézményes keret egészíti ki. A civil részvétel, az egyének önszerveződése, így az önkéntesség is nem spontán módon működik, hanem minden ország sajátos intézményrendszere által meghatározott társadalompolitikák által (Salamon – Sokolowski 2003).

Napjainkban az önkéntesség nem jár feltétlenül együtt azzal, hogy az egyén szervezeti tagsággal is rendelkezik annál a szervezetnél, ahol önkénteskedik. A szervezetek elsődleges

célja úgy tűnik az, hogy megfelelő infrastruktúrát biztosítsanak az önkéntesség számára. A trendek azt mutatják, hogy az egyének szeretik kiválasztani azt a szervezeti célt, amelynek elérésében közbenjárhatnak, mintsem szervezeti tagként funkciójuknak megfelelő feladatokat lássanak el. Emellett megmaradt, hogy az egyének idejüket és energiájukat ajándékozzák a szervezetnek, csak lerövidült az önkéntesség időtartama (Wollebak – Selle 2003).

Wollebak és Selle (2003) szerint ezeket a változásokat a generációváltás és a szervezeti társadalom modernizációja eredményezte. Megjelentek az ifjúsági szervezetek és a fiatal önkéntesek, és ezeket az újonnan létrejött szervezeteket kevésbé határozzák meg a konvenciók és a szervezeti tehetetlenség, valamint elfogadóbbak az új trendek iránt. A tradicionális értékek alapján működő humanitárius szervezeteket felváltották a kulturális, szabadidős és sport szervezetek. Ezek a szervezetek nem kapcsolódnak országos hálózatokhoz, az a fontos számukra, hogy tagjaik pl. meg tudják valósítani szabadidős tevékenységeiket, illetve egyetlen célra vagy tevékenységre specializálódnak, így az önkéntesek ki tudják választani azt a célt, amelyben érdekeltek (Wollebak – Selle 2003).

Wilson (2012) szerint hybrid szervezetek alakulnak ki, amelyek különböznek a hagyományos szervezetektől. Önkéntesnek használnak pl. rászorulókat (többször terápiás célból), befogadóbbak és társadalmilag diverzifikáltabbak, érzékenyebbek a szakpolitikai vitákra és a politikai megnyilvánulásokra (Wilson 2012). Az új civilszervezetek rugalmasak a célok meghatározásában, és könnyen változtatnak célkitűzéseiken és programjaikon a társadalom alakulásának függvényében (Kraus 1997).

Az új önkéntesek szabadidejüket céltudatosabban szeretnék eltölteni, és szabadon szeretnék választani a lehetőségek közül. Számukra fontos, hogy a szervezet érdekes és fontos tevékenységeket ajánljon. A fiatal önkéntes individualista, de nem feltétlenül egoista, változtatja tevékenységeit annak függvényében, hogy éppen mi érdekli. Ez az életmód képezi a modern és reflexív életvezetés alapját. Az új önkénteseket a tevékenységorientáció, a rövid-távú elkötelezettség és a gyenge értékalapúság jellemzi (Wollebak – Selle 2003). Hustinx (2010) szintén megerősíti azt, hogy az önkénteseket manapság az egyénre szabott, projektalapú, szervezetek közötti szabad mozgás jellemzi, amely viszont nem vezet erős szervezeti kapcsolódások kialakulásához (Hustinx 2010).

Azt láthatjuk, hogy az önkéntesség és a civil szervezetek szorosan összefüggésben vannak egymással: ha valamilyen változás következik be az egyikben, az hatással van a másikra is. Napjainkban az önkéntesség erőteljesen szervezetcentrikussá vált. Az önkéntesek szervezeteknél keresik az önkéntes lehetőségeket, és a szervezettől várják, hogy biztosítsák számukra a megfelelő infrastruktúrát. Úgy gondolom, hogy ez nem feltétlenül negatív jelenség,

hiszen az önkéntesek által végzett munka ebben a formában „hivatalosan” és hatékonyan tud működni, továbbá a társadalom számára is mérhetővé válik, azaz gazdasági értéke jobban kiszámítható.

2.7. Fiatalok és önkéntesség

2.7.1. Megváltozott ifjúság – ifjúsági korszakváltás

Kutatásom szempontjából fontos írni azokról a változásokról, amelyek az utóbbi évtizedekben átalakító hatással bírtak a fiatal korra és annak jellemzőire. Ezek a változások nagymértékben hozzájárultak ahhoz is, hogy a fiatalok körében egyre népszerűbbé vált az önkéntesség.

A globalizációs és modernizációs folyamatok hatással vannak az ifjúság életére. Azt a folyamatot, amely leírja azokat a változásokat, amelyek az ifjúságot érték, ifjúsági korszakváltásnak nevezi a szakirodalom. Az ifjúsági korszakváltást legerősebben a gazdasági fejlődés befolyásolta, amely következtében az ifjúsági korszakváltás nem egy időben ment végbe az ipari és posztipari társadalmakban, ahogyan a gazdasági fejlődés sem.

Európán belül legkorábban Nyugat-Európában indult el az ifjúsági korszakváltás: a hatvanas években kezdődött el és a nyolcvanas években fejeződött be (Gábor 2004).

Az ifjúsági korszakváltás azt jelenti, hogy megváltozik a társadalom reprodukciója, felértékelődik az iskolai tudás, és a rá fordított idő kitolódik. A korszakváltás jellemzője, hogy meghosszabbodik az ifjúkor, és az „amatőr” ifjúsági státusz „professzionális” státusszá alakul. A fiatalokat közvetlenül ellenőrző intézményeket felváltják a közvetetten ellenőrző intézmények. Megnövekedik a fiatalok autonómiája és önállósága, a társadalom periferiájáról a társadalom centrumába kerülnek (Gábor 2004). Az ifjúsági korszakváltás során a fiatal mintakövetőből mintaadó lesz. Felértékelődik az ifjúsági életszakasz, melynek következtében az ifjúkor egy individuális fejlődési folyamattá alakul, amely során a kulturális tőke egy egyénileg elsajátítható hatalmi forrássá válik (Gábor 1993).

A posztipari társadalmakban, mint a nyugat-európai országok, az ifjúsági életszakaszra úgy tekintettek, mint iskolai ifjúsági szakaszra, amely egy önálló életszakasz, és amely specifikus társadalmi életmódokat, kulturális formákat és politikai orientációs mintákat alakított ki (Gábor 1996).

Az iskolai ifjúsági életszakaszt pedig a következőkkel jellemezték:

- Egy önálló életszakasz.
- Ebben az életszakaszban fontos szerepet kap az együttélés és a szexualitás kipróbálása.

- A karrier nem korlátozódik az iskolához kötődő végzettségre, megjelennek iskolán kívüli karrierok, pl. popzene, sport mozgalmak.
- A fiatalok egy időre mentesülnek a felnőtt lét kötelezettségeitől, hogy kulturális tőkájüket gyarapítsák az iskolai diplomák megszerzésére fordított idő alatt (Gábor 1993).

Kelet-Európában az ifjúsági korszakváltás a kilencvenes években következett be. Kutatások mutatták ki, pl. Magyarországon is, hogy kitolódott a fiatalok munkaerőpiacra való belépésének időpontja: a 25-29 évesek kétharmada 19 éves korig belépett a munkaerőpiacra, a 20-24 éveseknek kevesebb, mint fele, illetve a 16-19 évesek esetében az arány visszaesett egyharmadra (Laki 2006). A nyugat-európai fiatalok a kapitalista társadalmi fejlődés centrumaiban élnek, ezért ki vannak téve a modernizációs nyomásnak. Ezzel szemben a kelet-európai fiatalok az európai gazdasági fejlődés periferiáján élnek (Gábor – Veres 2011).

A kelet-európai ifjúság periférikus helyzetének magyarázatára két megközelítés is létezik. Az egyiket Stumpf (1994) képviseli, aki szerint a posztindusztriális társadalmakban a modern technológiák (számítógépek, hírközlés, tömegkommunikáció, stb.) fejlődése révén felértékelődött a kulturális tőke, melynek megszerzése egy időigényes folyamat. Nyugaton egyértelműen nyomon követhető az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása. Már gyermekkorban megfigyelhető a számítógépes és tömegkommunikációs technikák alapos ismerete, amely hiányzik az idősebb generációk esetében. Ezzel szemben a kelet-európai fiatalok többségének nincs esélye arra, hogy bekapcsolódjon a kulturális tőke megszerzéséért folytatott küzdelembe, a gazdasági, a technológiai és az infrastrukturális lemaradás miatt. Ebben a térségben rövid ifjúkorról beszélhetünk, amely kevés szociális-kulturális önsúllyal rendelkezik: a fiatalság egy felkészítő időszak arra, hogy az egyén bekapcsolódjon a szervezett munka rendszerébe és a családi struktúrába. Ebben a társadalomban a fiatalok alárendelt és kiszolgáltatott helyzetben vannak (Gábor – Veres 2011).

A másik megközelítést Gábor Kálmán és Veres Valér (2011) képviseli, akik szerint a kelet-európai ifjúság nem a nyugati ifjúság egyszerű utánzata, hanem Kelet-Európa sajátos társadalmi fejlődésének a terméke. Ezt a sajátos társadalmi fejlődést Zinnecker (1992) „szelektív modernizálódásnak” nevezi, amelynek négy dimenziója különböztethető meg:

- a. A szűkös forrásokkal és kevésbé fejlett infrastruktúrával jellemezhető társadalmakban a modernizáció szelektíven és viszonylag rövid idő alatt ment végbe.

- b. A szelektív modernizációt központi hatóságok, vagyis az állami bürokrácia mozgatta. A bürokratikus rendszer igyekszik helyettesíteni a hiányosan fejlett infrastruktúrát.
- c. Erőteljes gazdasági és társadalmi ideológiák kísérték a szelektív modernizációt, amelyek a modernizálást igyekeztek elérni a kapitalista-ipari fejlődéshez hasonlóan (pl. marxizmus-leninizmus).
- d. A kelet-európai társadalomban fontos szerepe volt a második gazdaságnak, amely szorosan összekapcsolódik a családi és lokális tradíciókkal (Gábor és Veres 2011: 40).

A „szelektív modernizálódás” elmélete alapján Gábor és Veres (2011) a kelet-európai ifjúsági életszakasz kialakulását a négy dimenzió mentén magyarázza:

- a. A szelektív modernizációban a munkához vezető státuszút meghosszabbodott és jelentőségében megváltozott, ugyanakkor államilag ellenőrzötté vált. A másik két életpálya – a felnőtt család szerep és a polgári személyiség – viszont továbbra sem fejlődött. Az államilag ellenőrzött képzési életpálya teljes mértékben alá volt rendelve a gazdasági érdekek (pl. '70-es évek, amikor a szakmunkásképzést részesítették előnyben), amely napjainkra az ifjúsági munkanélküliség kialakulásához vezetett. Ennek oka a tanulatlan munkaerő újratermelődése, amelyhez a jelenlegi oktatási rendszer is hozzájárul. Az individualizált szakmai életpálya azt váltotta ki a nyugat-európai fiatalokból, hogy korábban és szélesebb körben válnak ki családi és származási környezetükből. A kelet-európai fiataloknál a korai és erőteljes kiszakadás módja a családból, nem a szakmai életpálya követése, hanem a családalapítás fázisának előrehozatala egy korábbi életszakaszba. A házasság és a gyermekvállalás az ifjúkor természetes részévé vált. A nyugat-európai modell szerint viszont az ifjúsági életszakasz a családon kívül bontakozik ki, és a családalapítás háttérbe szorul.
- b. Kelet-Európában a szelektív modernizációs folyamatban megtalálható a modernizáció számos jegye (pl. öltözködés, tánc), de még mindig a tradicionális értékek és normák dominálnak. Ez különösen megfigyelhető az ifjúsági nemi szerepek esetében is, ami szemben áll a nyugati modell szerinti nemek társadalmi egyenlőségével és egyenrangúságával. Nyugaton a nők sokkal emancipáltabbak, míg keleten csak látszólagos a lányok egyenrangú részvétele a privilegizált képzési pályafutásért vívott harcban.

- c. Kelet-Európában a fiatalság nem nyilvánulhatott meg, mint önálló, önmagáért felelős alany. Az állami gondoskodás égisze alatt tartották kontroll alatt az ifjúságot: az állam biztosította a kollégiumokat és diákotthonokat a tanulók számára, míg Nyugaton a privátszféra biztosított számukra szállást. Azáltal, hogy a kelet-európai diák az állami kollégiumokra volt utalva, az iskolai intézmények általi állami kontroll alá került a privát szférája és a szabadideje is. Az állami kontroll célja volt, hogy megakadályozza azt, hogy az ifjúsági nyilvánosság létrejöhesse (Gábor – Veres 2011).

A fent leírt kelet-európai helyzet jól jellemzi az ifjúság helyzetét ezekben a társadalmakban, ahol a posztindusztrializmus később jelent meg Nyugat-Európához képest. A fiatalok sajátosságok érvényesítése helyett, a fiatalok az újak és a kezdők társadalmi pozícióját foglalták el, ezért a munkában, a családban és a társadalomban is alárendelt szerepet töltöttek be a felnőttekhez képest (Gábor 1996).

Fontosnak tartom tehát, tanulmányozni és értelmezni az ifjúsági korszakváltás jelenségét, mert ezáltal érthetjük meg a mai fiatalok működési mechanizmusaihoz, attitűdjeihez, életfelfogásához vezető utat.

2.7.2. A székelyföldi fiatalok

Kutatásom alapvető célcsoportjaként elengedhetetlen, hogy néhány tendenciát, jellemzőt bemutassak a székelyföldi fiatalokról. Székelyföldön a fiatalokról eddig átfogó kutatás nem készült, de nagyon sok erdélyi fiatalokat vizsgáló kutatásban megjelennek, mint alminták, így ezekből a kutatásokból kiválasztva a székelyföldi fiatalokra vonatkozó adatokat és eredményeket, nagyon sokat megtudhatunk róluk. Ilyen ifjúság kutatás a MOZAIK2001, amely adatai szerint a székelyföldi fiatalokat (15-29 év közötti korosztályt) a következők jellemzik:

- Egyhetedede nem fejezte be tanulmányait, mely okainak a tanulási kedv hiányát, nem megfelelő tanulmányi eredményeket és az adott szakma iránti érdektelenséget nevezték meg.
- A fiatalok többsége nem szeretne továbbtanulni, viszont, aki igen, azok többnyire egyetemi végzettséget szeretnének elérni.
- A korosztály több, mint fele gazdaságilag aktív, de többségük még a szüleinél lakik.
- Egyharmada tervezi, hogy a jövőben külföldön vállal munkát.
- Többségük egyedülálló, egynegyedük házastársi kapcsolatban él.

- A fiatalok több, mint felének megfelel saját eszményeinek szülei élete, csupán egytizede nem tartja követendőnek szülei értékeit.
- A fiatalok számára a legfontosabb érték a családi biztonság, a háborútól és konfliktusoktól mentes békés világ. Legkevesbé fontos számukra a hatalom, a vallásos hit, a kreativitás és a változatos élet.
- A politikához való viszonyuk meglehetősen passzív.
- Az ifjúság legsúlyosabb problémájának a munkanélküliséget tartják (Bálint – Demeter 2002).

Az ifjúsági korszakváltás folyamatát illetően a kutatásokban külön nem térnek ki Székelyföld elemzésére, de valószínű hasonló tendenciákat figyelhetünk meg ezen a területen is, mint egész Erdélyben. Az erdélyi magyar fiatalok is a rendszerváltást követően a perifériáról a centrumba kerültek, amely során a nyugat-európai fiatalokhoz hasonlóan többféle nyomás nehezedett rájuk: a munkanélküliség, az iskolai verseny, a korai önállósodás, a piaci szereplővé válás, a feszültségoldó technikák használatának elsajátítása, stb. (Gábor – Veres 2011).

1997-ben még erőteljes volt az erdélyi fiatalok körében a vallásosság, illetve manapság is fontos szerepe van életükben a tradicionális norma- és értékrendszernek. Ennek függvényében az erdélyi fiatalok életpályáját még mindig meghatározzák a hagyományok és a nemek közötti különbségek. Ezek a történeti és kulturális tradíciók viszont lelassítják az ifjúság körében zajló korszakváltást, annak csak bizonyos elemei épülnek be, ezért az erdélyi ifjúság esetében felemás formában megy végbe. Az ifjúsági korszakváltás egy másik eleme az ifjúságcentrizmus¹⁶ is kevésbé jelenik meg, amely pedig az ifjúsági identitás igen fontos mérőeszköze lenne (Gábor – Veres 2011).

A 2001-es MOZAIK kutatás arra világított rá, hogy a jobb helyzetű régiókban élő fiataloknál megfigyelhetjük az ifjúsági életszakasz meghosszabbodásának jeleit. Ugyanakkor az életpálya választását nagymértékben befolyásolja a társadalmi-származási háttér, amely elkülöníthető életvezetést eredményez (Gábor – Veres 2011).

Az erdélyi, így a székelyföldi fiatalok esetében is nagyon magas a külföldi munkavállalási szándék (minden második fiatal külföldre telepedne), amelynek oka az oktatás expanziója és a családtervezéssel kapcsolatos attitűdök megváltozása, és az ezek fenntartásához szükséges

¹⁶ Az ifjúságcentrizmus a következő dimenziók mentén írható le:

- a szülői befolyás elutasítása és erőteljes közeledés a generációs csoportok felé
- a „felnőtt társadalom” intézményeinek (család állam) és ezek képviselőinek (szülők, politikusok, rendőrség) bírálata
- generációk közötti törés
- az ifjúság a „felnőtt világgal” szembeni szembeszegülésében vetett hit (Watts – Zinnecker 1993, idézi Csata 2000: 143).

anyagi háttér nehézkesebb hazai lehetőségei (Gábor – Veres 2011). Emellett azt mondhatjuk, hogy csökken a család és az iskola szerepe a fiatalok szocializációjában, ugyanakkor nő a média és a fogyasztói ipar befolyása. Ezzel összefüggésben átalakul a fiatalok szabadidő-tevékenysége és felértékelődik a kortárs csoport szerepe (Gábor 2004). Ezeknek a kutatásoknak nem volt székelyföldi almintája, de feltételezésem szerint hasonló tendencia figyelhető meg a székelyföldi fiatalság körében is. A média által az itteni fiatalokhoz is eljutnak a jóléttel kapcsolatos és jóléthez kapcsolódó információk a világból. A multinacionális hálózatokon keresztül a térségbe is eljutnak olyan javak és szolgáltatások, amelyek a középosztályt célozzák meg. Mindezek csábítóak a fiatalok számára, szeretnék követni a nyugati mintát, vágynak rá, de sajnos a legtöbb fiatal számára csak egy álom marad, mert nem rendelkeznek ehhez a léthez szükséges anyagi és kulturális háttérrel. Azt mondhatjuk, hogy a fiatalok szeme előtt ott vannak a jóléthez szükséges feltételek, de csak az előnyös társadalmi státusszal rendelkezők tudják elérni a nyugat által diktált mintát.

Csata és társainak eredményei alapján, azok a fiatalok hajlamosabbak laza kötődésekre és érdeklődnek nagyobb mértékben jobb perspektívát kínáló karrierpályák (pl. önfoglalkoztatás) felé, akiknek a szüleik felsőfokú végzettségűek és jobb anyagi helyzettel rendelkeznek (Csata et al. 2009). Erdély rurális térségeiben, mint például a Székelyföldön, a fiatalok többségét ma is befolyásolja a családi származási háttér. Saját tereptapasztalatom és feltételezésem alapján Székelyföld falvaiból is egyre többen vesznek részt a felsőoktatásban, de sok esetben motivációjuk nem a kulturális javak és a társadalmi tőke gyarapítása, hanem a család erőteljes kontrollja alól való kiszabadulás. Több olyan esettel is lehet találkozni, amikor a fiatal több éves egyetemi lét után sem tud diplomázni. Másrészt sok székelyföldi fiatal sikeresen diplomázik, akiknek egy része Erdély nagyobb városaiban helyezkedik el, mások viszont haza költöznek szülővárosukba vagy szülőfalujukba. Szerintem ez részben azt mutatja, hogy Székelyföldön is az ifjúsági korszakváltás csak részlegesen valósult meg: kitolódott ugyan az oktatásban töltött évek száma, de a helyiek kulturális habitusa még nem alakult át a tudatos karrierépítésre. A fiatalok életében még mindig kiemelkedő helyet foglal el a tradicionális normák követése. Erdély dominánsan rurális térsége továbbra is egy erőteljesen tradicionális társadalom, ahol a fiatalság továbbra is alsóbbrendűnek számít a felnőttekhez képest, és ahol a fiatalság továbbra is az az életkorszak, amelynek során az egyén felkészül a munkavállalásra és a családalapításra.

Úgy gondolom, hogy az ifjúsági korszakváltás is hozzájárult ahhoz, hogy az önkéntesség egy népszerű tevékenységgé vált a fiatalok körében. A fenti kutatások eredményei alapján olvashattuk, hogy az önkéntesség által gyarapodik az egyén kapcsolati tőkéje, nőnek az esélyei

a karrierépítésben. A megváltozott ifjúság számára, ahol fontos a karrierépítés, a kapcsolati tőkefelhalmozás, az önkéntesség egyik kiváló eszköze lehet ennek az eléréséhez.

2.7.3. A fiatalok önkéntessége napjainkban

A 21. században azt figyelhetjük meg, hogy egyre több fiatal kapcsolódik be az önkéntességbe. Ez nemcsak az amerikai társadalomra jellemző már, hanem az európai társadalmakra is. Egyre több önkéntességet népszerűsítő programot hoztak létre, emellett 2001-et az ENSZ az Önkéntesség Nemzetközi Évének nevezte ki, míg 2011-ben volt az Európai Önkéntesség Éve.

Az utóbbi években több nyugati állam is szorgalmazta a fiatalok bevonását a civil életbe, és felvállalta az önkéntesség népszerűsítését is. Ennek érdekében több önkéntes programot hoztak létre iskolák és egyetemek számára. Ilyen program például az iskolákba bevezetett közösségi szolgálat. A fiatalok azért váltak a civil szféra egyik fontos célcsoportjává, mert ez az a csoport, amely a pro-szociális viselkedésre még nevelhető (Smith et al. 2010).

A fiatal önkéntesek többnyire 12-19 év közötti fiatalok, akik anyagi ellenszolgáltatás nélkül dolgoznak közösségükért. Néhány fiatal önkéntest az iskolája kényszerít arra, hogy önkéntes munkát vállaljon, vagy az önkéntesség az iskolai élet részét képezi, azonban ezek a fiatalok nem számítanak önkénteseknek, mert nem szabad akaratukból teszik (Haski-Leventhal et al. 2008). Fontosnak tartom kiemelni, hogy kutatásom során jómagam is azt a fiataalt tartom önkéntesnek, aki iskolai nyomás nélkül, szabad akaratából vállalta, hogy ingyen dolgozzon a közösségért vagy egy ügy megvalósításáért különböző civil szervezetek keretében.

Frank Jones (2000) kanadai fiatalok körében végzett kutatásában azt állapította meg, hogy nőtt a 15-24 éves fiatal önkéntesek aránya, a 2000-es évek elejére szinte megduplázódott az előző évekhez (1980-es évek) képest, 18%-ról 33%-ra nőtt (Jones 2000). Izraeli adatok szerint 2005-2006-ban a fiatalok 32-40%-ka önkénteskedett (Haski-Leventhal et al. 2008).

Auld (2004) viszont az figyelte meg, hogy egy látszólagos hanyatlást észlelhetünk a fiatalok önkéntességében. Az Egyesült Királyságban 55%-ról 43%-ra csökkent a 16-24 év közötti fiatal önkéntesek aránya. Ennek oka lehet egyrészt a munkaerőpiac okozta nyomás, másrészt a fiatalokat elriasztják a szakmai követelmények, amelyeket pl. a sport és szabadidős egyesületek elvárnak az önkéntesektől. Harmadrészt a fiatalok már nem a szervezeti tagsággal járó hosszú távú önkéntességet preferálják, hanem a rövid távú, projektalapút (Auld 2004).

Annak ellenére, hogy többen is kutatják a fiatalok önkéntességét, kevés kutatás vonatkozik arra, hogy milyen tényezők hatására alakult ki az önkéntességnek ez a formája. Eddig sikerült megállapítani, hogy a szülők, az iskola és az egyház azok a tényezők, amelyek a

szocializációs folyamat során nagymértékben befolyásolják a fiatalok önkéntességét: a fiatalok megtanulják az önkéntes munka értékeit, egy mintát látnak az önkéntességre, illetve ezek a szocializációs közegek bátorítják, támogatják és ösztönzik őket az önkéntességre (Haski-Leventhal et al. 2008).

A domináns társadalmi státus (ha az egyén magas jövedelemmel, gazdag humán és társadalmi tőkével rendelkezik) serkenti az egyének önkéntességre való hajlandóságát. A fiatalokra nézve ez a tendencia nem teljes mértékben igaz, de az igaz, hogy azok a fiatalok, akik önkénteskednek, hajlamosabbak később társadalmi előnyre szert tenni. A társas kapcsolatok a fiatalok esetében is fontos tényezőnek bizonyultak: jobban ösztönözte a fiatalokat az önkéntességre, ha valamelyik családtagjuk, barátjuk, vagy tanáruk is önkénteskedett (Haski-Leventhal et al. 2008).

Az előző fejezetekben bemutatott modernizációs folyamatok, így az individualizáció is hatással volt a fiatalok önkéntességére: a hagyományos önkéntességet felváltotta a célorientált önkéntesség, amely rövid távú és szervezeti rugalmasságot igényel (Evans – Saxton 2005). Ez lehet talán a magyarázat arra, amit Jones (2000) a kanadai fiatal önkéntesek körében kimutatott: a nappalis diákok nagyobb arányban vállalnak önkéntes munkát a távoktatásban levő társaiknál, vagy azoknál, akik nincsenek az oktatási rendszerben. Ennek oka lehet, hogy a nappalis diákok úgy tekintenek az önkéntességre, mint különböző kompetenciák megszerzésének és érvényesítésének a lehetőségére (Jones 2000). 2007-ben Ausztráliában, például a 18-24 év közötti egyetemisták 43,4%-ka önkénteskedik, míg ugyanezen korcsoporthoz tartozó nem egyetemista fiatalok 20,1%-a. Ez az adat is azt mutatja, hogy az egyetemisták nagyobb hajlandóságot mutatnak az önkéntességre kortársaikhoz képest (Smith et al. 2010).

Smith és társai 2010-ben végeztek egy öt országot és 4000 egyetemistát átívelő kutatást, amelyből az derült ki, hogy a megkérdezettek 73%-ka önkénteskedik (Kanadában 79,6%, Egyesült Államokban 78,8%, Új-Zélandon 74%, Egyesült Királyságban 63,3% és Ausztráliában 58,7%). Az eddigi kutatásokhoz képest, ez a kutatás mutatta ki a legnagyobb önkéntességi arányt az egyetemisták körében (Smith et al. 2010).

A nyugati társadalmakban a felsőoktatásban részvevő fiatalok körében az új típusú önkéntességnek három formája alakult ki:

- Karrierépítő önkéntesség, instrumentális motivációk révén
- Szabadidős önkéntesség
- Posztmodern önkéntesség: a részvétel örömet okoz, jó másokkal együtt lenni, ad egy identitást, különböző mozgalmakban való részvételt jelent (Fényes – Pusztai 2012).

A szervezetek, ahol a fiatalok leginkább önkénteskednek, többcélú és szolgáltató szervezetek (pl. nőszervezetek, etnikai célú szervezetek, Vörös Kereszt), amelyek nagy lehetőségnek tartják a fiatalok önkéntességét. Meglátásuk szerint a fiatal önkéntesek társadalmi és gondozási szolgáltatást tudnak nyújtani, illetve támogatják a szervezetet és erősítik a szervezeti identitást (Jones 2000). A hagyományos szervezetek imázs problémákkal küszködnek, illetve olyan társadalmi értékeket képviselnek, amelyek már elavultak. Szükség lenne arra, hogy a fiatalokat meg tudják szólítani. Mindehhez fel kell ismerniük azt is, hogy a fiatalokat a rövid távú és alkalmi önkéntesség vonzza (Auld 2004). 2010-es adatok szerint az egyetemisták többsége (48,2%) olyan szervezetnél önkénteskedett, ahol más fiataloknak tudott segíteni. A másik egyetemista önkéntesek által frekvenciált szervezetcsoport a sport és kulturális (42,7%), illetve egészségügyi szervezetek (37,5%) (Smith et al. 2010).

Motivációjukat tekintve a fiatal önkéntesek motivációi is összetettek. Motivációjukban keveredik az altruista, az egoista jelleg és társadalmi szükségletek kielégítésére irányuló mozgalmakban való részvétel vágya. Néhány motivációs tényező azonban kiemelkedő, jelentőségű, mint pl. a pro-szociális magatartás tanulása, az önmegvalósítás és a nyomásgyakorlás (Haski-Leventhal et al. 2008).

A felsőoktatásban résztvevő diákokat vizsgálva, azt láthatjuk, hogy három típusú motiváció mentén vállalnak önkéntes munkát: (1) Az első a karrierépítéssel kapcsolatos motivációk, (2) a második az altruista, érték alapú motivációk és (3) a harmadik a társadalmi befolyásolás, vagyis egy barát vagy ismerősök javasolták a fiatalnak, hogy vállaljon önkéntes munkát. Aki a karrier építés céljából vállal önkéntes munkát, nem feltétlenül rendelkezik negatív jelentéssel, nem feltétlenül az önzőség irányítja, hanem csupán karrier tudatos, vannak vezető képességei, magabiztosabb és kritikai gondolkodással és konfliktus megoldási képességekkel rendelkezik. Mivel Amerikában és Kanadában nagyon fontos a munkaadó számára, hogy az állásra jelentkező rendelkezik-e önkéntes munkatapasztalattal, ezért az ottani fiatalok sokkal gyakrabban önkénteskednek. Érdekes viszont, hogy a karrierorientált fiatalok számára az altruista motivációk is nagyon fontosak, tehát ők inkább vegyes motivációk mentén vállalnak önkéntes munkát (Fényes – Pusztai 2012).

Az önkéntességnek sajátos funkciói vannak a fiatalokra nézve:

1. Az önkéntes munka lehetőséget ad a társadalmi, szakmai és állampolgári szocializációra, szerepek elsajátítására.
2. Az önkéntesség hidat képez az iskola, az oktatás és a munka világa között
3. Közvetítő szerepet tölt be a felnőttkor, a munka és az állampolgári kötelezettségek felé.

4. Az informális tanulás egyik formája: lehetőség hosszú távú tudás, tapasztalat és információ szerzésére, általános társadalmi ismeret és specifikus készségek elsajátítására.
5. Az önkéntesség által gyarapodik a fiatalok kapcsolati tőkéje
6. Egy lehetőség a szakmai karrier elkezdésére, építésére, a munka világának megismerésére, kapcsolatháló építésére, szakmai szocializációra, szakmai tapasztalatszerzésre, csapatmunka tanulására és gyakorlására, értékek (szolidaritás, felelősség) elsajátítására.
7. Innováció: a szakmai, politikai és szabadidős tevékenységek megújítása, a modern kommunikációs eszközök használata (Fényes – Kiss 2011)

Haski-Leventhal és társai (2008) szintén összegezték az önkéntesség pozitív hatásait a fiatalok körében, pl. az önkéntesség által javul a fiatalok iskolai teljesítménye, csökkenek az olyan problémás viselkedések, mint a drogfogyasztás, az erőszak vagy a fiatalkori terhesség. Emellett nő az ambíciójuk a magasabb képzettségi szint elérésére, javul önbizalmuk és társadalmi attitűdjeik. Azokban, akik önkénteskednek kialakul a társadalmi felelősségvállalás érzése, bővül az ismeretük a helyi közösségről, jobban elfogadják a közösség fogyatékkal élő tagjait (Haski-Leventhal et al. 2008).

A szakirodalomból kiindulva azt láthatjuk, hogy az önkéntes fiatalok többsége egyetemista, többnyire fiatalokat érintő önkéntes tevékenységekben vesz részt, és célorientált önkéntes munkát folytat, amelyben fontos hangsúlyt kap szakmai karrierjének építése. Ezért is mondhatjuk azt, hogy a fiatalok önkéntessége másként jellemezhető mind a motivációk, mind annak funkciói és előnyei terén. Érdemes a fiatalok önkéntességével foglalkozni, mert ők alkotják a jövő generációt, és a jelen generációk felelőssége, hogy kialakítsa bennük a pro-szociális magatartást – akár az önkéntesség által –, mert a társadalom fejlődésében és előrehaladásában nagy jelentősége van az efféle magatartásoknak.

2.7.4. A fiatalok önkéntessége Közép-Kelet Európában és Erdélyben

Mint minden eddigi vonatkozásban (az önkéntes kultúra fejlődésében, az ifjúsági korszakváltásban, stb.) a közép-kelet európai országok, vagy másként nevezve, a volt szocialista országok, más mintákat írnak le a nyugatihoz képest a fiatalok önkéntessége tekintetében is.

Az új lehetőségek és kockázatok egyvelege (fogyasztás, migráció, politikai részvétel, önkéntesség, munkaerőpiac, családi átalakulások, stb.), amellyel a fiataloknak a mai világban

szembesülniük kell, továbbra is alátámasztják a társadalmi és térbeli diverzifikációt, úgy országokon belül, mint Nyugat és Kelet viszonylatában (Walker – Stephenson 2010). Az önkéntességre fókuszálva azt mondhatjuk, hogy Kelet-Európában is egyre több fiatal önkénteskedik (Voicu – Voicu 2009), bár pl. Szlovákiában a 15 éven felüliek egyötöde önkénteskedik, és a legkisebb arányt a 15-19 év közötti fiatalok képviselik. Az alacsony arány azzal magyarázható, hogy a fiatalok nem kapnak elegendő információt az önkéntességről, illetve nem kapnak önkéntességre való nevelést sem (Gregorová 2011).

Az államszocializmus idején a fiatalság minden szegmensét állami szervezetek strukturálták, amelyek kötelességüknek érezték a kommunizmus szellemében felnevelni a fiatalokat. Ebben az időszakban a fiatalok jelentették a modernizációs „irányvonalat”, ők voltak a kommunizmus építői. A rendszerváltást követően arra irányultak a törekvések, hogy a fiatalokat újra integrálják a globális gazdasági és kulturális áramlatokba, amelyektől a kommunizmus idején évtizedekig óvták őket. Az 1990-es években Kelet-Európában megnövekedett a fiatalokat érintő kockázatok száma: a gazdasági hanyatlás következtében nőtt a munkanélküliség, a szociális rendszer gyengülése pedig magával hozta a fiatalok elszegényedését, marginalizációját, drogfogyasztását, stb. A rendszerváltás után úgy tekintettek a fiatalokra, mint érték- és normavesztett egyénekre, akik identitásválságban szenvednek (Walker – Stephenson 2010).

A fiatalok individualizációját az életút megválasztásának szabadságával, a munkaerőpiaci lehetőségek felfedezésével, és önmaguk keresésével asszociálják. A fiatalok képesnek érzik magukat, hogy új identitásokat építsenek, és megtalálják önbecsülésüket például az önkéntesség révén. Az individualizáció viszont problémákkal is jár: a gazdasági válság és a jóléti állam meggyengülése arra készítette a fiatalokat, hogy saját maguk keressék megélhetési lehetőségeiket, akár a migráció által. A poszt-szocialista országokban az individualizmus nem csupán a szigorú társadalmi szabályozás alól való felszabadulást jelentette, hanem a választási lehetőségek korlátozottságát is. Így a külföldi munkavállalás lényegében kényszer választás az otthoni ínség láttán. Ezek a fiatalok a késő modernizáció ideál típusainak számítanak, akik képesek megszakítani kapcsolataikat az otthoniakkal és azokkal a helyszínekkel, amelyekben nem tudnak elhelyezkedni. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ezek a fiatalok szenvednek is attól, hogy egymaguknak kell felépíteniük életüket (Walker – Stephenson 2010).

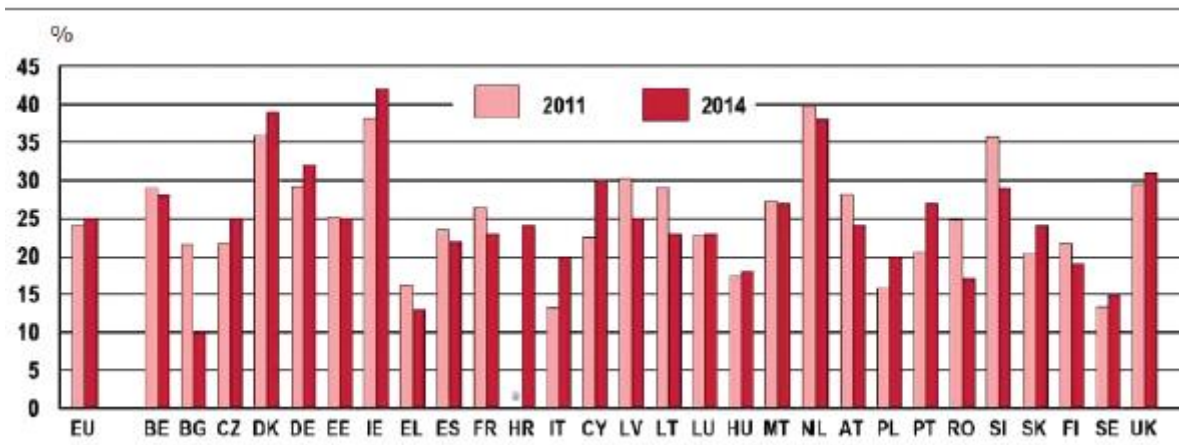
Kelet-Európa fiataljai feltalálják magukat a meglévő lehetőségek között. Csehországban például a fiatalok az önkéntesség által képesek maguknak több identitást is felépíteni. Amíg a kommunizmus idején kötelező volt az önkéntesség, manapság a fiatalok szabadon önkénteskedhetnek mások segítésére, vagy azért, hogy új karrier lehetőségeket fedezzenek fel

saját maguk számára (Walker – Stephenson 2010). Szlovákiai adatok szerint a 20-29 évesek lehetnek az új önkéntes trendek hordozói, de esetükben nem az új típusú önkéntesség mintáit lehetett megfigyelni (Gregorová 2011). Annak ellenére, hogy a fiatalok részt vesznek az individualizációs folyamatokban, és az életrajz bővítésén dolgoznak (pl. önkéntesség által), mégis egy tradicionálisabb életre vágnak szüleikhez hasonlóan: stabil élet, jó oktatás, a család, ház és jól fizető munkahely, és önkéntességük is inkább tradicionálisabb típusú (Walker – Stephenson 2010). A Fényes és munkatársai által vizsgált „partiumi” régióban (Magyarország két keleti megyéje, Ukrajna kárpátaljai területe, Románia nyugati határvidéke) azt figyelték meg, hogy a munkáltatók számára még nem fontos tényező a jelentkező által végzett önkéntes munka, ezért az itteni fiatalokat még nem motiválja az, hogy olyan típusú önkéntes munkát vállaljanak, amelyet be tudnak írni az önéletrajzukba (Fényes – Pusztai 2015).

Csehországban, napjainkban a fiatalok számára az önkéntesség az egyéni erkölcsi választás kifejezése: az önkéntesség lehetőség az önmegvalósításra, a különböző identitások megteremtésére, az életrajz gazdagítására (Walker – Stephenson 2010).

A fiatalok Kelet-Európában a civil élet több területén is tevékenykednek, nap, mint nap a családi feladatok vállalásától az önkéntességig (Walker – Stephenson 2010). Fényes és kollégái által a „Partium” (Észak-Nyugat Románia) régióban végzett kutatások alapján az derült ki, hogy a romániai és az ukrainai egyetemisták több, mint harmada önkénteskedik, a magyarországi egyetemistáknak pedig közel egyötöde. A magasabb önkéntesség arányt a romániai és ukrainai egyetemisták körében azzal magyarázzák, hogy körükben magasabb a vallásos fiatalok aránya, ami felhajtóerőt jelenthet az önkéntességhez (Fényes – Pusztai 2015). Erdély vonatkozásában Rusu (2015) tanulmánya alapján azt mondhatjuk el, hogy a középiskolások önkéntességére a tradicionális, értékvezérelt attitűd a jellemző, mintsem az individualizált és reflexív attitűd. Főbb motivációjuk a kapcsolatépítés, amelyet a szociális típusú motivációk és a karrierépítés követnek (Rusu 2015).

1. ábra: A 15-30 év közötti fiatalok formális önkéntessége az EU-ban, 2011 és 2014-ben



Forrás: Širca et al.: Volunteering as a Vehicle for Solidarity, Social Inclusion and Active EU Citizenship of Youth. 2016

A 2011-ben és 2014-ben végzett Eurobarométer felmérés szerint, amely 13.000, 15-30 éves közötti fiatalot érintett az Európai Unió 28 országában, az önkéntesség csökkenő tendenciát mutat Bulgáriában, Romániában, Szlovéniában és Litvániában. Növekedést figyelhetünk meg Csehországban és Lengyelországban, továbbá stagnál Észtországban és Magyarországon (Širca et al. 2016).

A posztkommunista országokban a Voicu szerzőpáros (2009) szerint az önkéntességre való hajlandóságot nagyobb mértékben növeli a fiatal kor, az átlagos méretű városi létforma, szemben a nyugati trendekkel, ahol a nagyvárosokban nagyobb arányú az önkéntesség (Voicu – Voicu 2009). De az ő esetükben is nagyon fontos az iskolai végzettség szintje: magasabb arányban önkénteskednek azok, akik főiskolai hallgatók, a középiskolások kevésbé aktívak (Gregorová 2011).

2.7.5. Nemzetközi önkéntesség és önkéntes turizmus

Kutatásom másik célcsoportja a Csíki-medencébe érkező külföldi önkéntesek. Az ő esetükben külföldi önkéntességről beszélhetünk.

A nemzetközi önkéntesség kialakulása az egyházi közösségekkel, sport klubokkal és ifjúsági csoportokkal hozható összefüggésbe, mivel ezek a szervezetek több éven keresztül azon dolgoztak, hogy anyagi forrás hiányában kapcsolatokat építsenek ki a fejlődő országokkal annak érdekében, hogy pénzügyi és munkaerőforrásra tegyenek szert (Otoo 2013). Ezzel párhuzamosan az 1970-es években egyre népszerűbbé vált a fiatalok körében a külföldi képzéseken való részvétel is. Ehhez a folyamathoz az állam is kedvező körülményeket

biztosított, például Németországban olyan programokat indítottak a fiatalok számára, mint a Gondolkodási Év (németül Freiwilliges Soziales Jahr), amely során a fiatal a szociális szférában végez önkéntes munkát (Czarnecki et al. 2015). Egy másik hasonló program az Európai Önkéntes Szolgálat, amelyet az Európai Unió hozott létre.

A globalizáció hatására (modern kommunikációs eszközök elterjedése, a repülőgépek fapados járatai elérhetővé váltak széles rétegek számára, stb.) egyre jobban lerövidültek a fizikai, társadalmi és kulturális távolságok a világban. Egyre több ember számára vált elérhetővé az utazás, mellyel párhuzamosan megnőtt a fejlődő országokba utazni vágyók száma is. Ezek a tendenciák lehetővé tették a nemzetközi önkéntesség kialakulását (Czarnecki et al. 2015). A nemzetközi önkéntességnek több formája ismert: nemzetközi szolgálat (az egyént saját országa küldi egy másik országba) vagy transznacionális szolgálat (csere két vagy több ország között) (Lewis 2006).

Az önkéntes turizmus, mint a nemzetközi önkéntesség egyik legismertebb típusa, az önkéntes szektor és a turizmus kereszteződéséből jött létre (Verardi 2013). A szakirodalom több néven is említi: önkéntes turizmus (Henderson 1981), önkéntes vakáció (McMillion et al. 2006), mini-misszió (Brown – Morrison 2003), szegényekért turizmus (Ashley et al. 2001, Hall 2007), vagy PERT (környezetvédelmi kutatásban résztvevő turizmus) (Ellis 2003) (Chen – Chen 2011).

Ez a jelenség az egyén számára lehetővé teszi, hogy megismerje a világot és idegen kultúrákat, illetve hogy rövid időre bekapcsolódjon idegen közösségek önkéntességébe (Verardi 2013). Az önkéntes turizmus ugyanakkor lehetőséget biztosít a kalandokra és a tapasztalatszerzésre is (Czarnecki et al. 2015). Két fontos elemet tartalmaz: turizmust és önkéntességet (Chen and Chen 2011). Az önkéntes turista egy olyan utazásért fizet, amelynek úti célját ő maga választja ki annak érdekében, hogy egy élményteli tapasztalatot szerezzen a helyi közösséget segítve, a helyi környezetvédelmet vagy kutatásokat támogatva (Polusa – Bidderb 2016). A fő tényező, ami befolyásolja az önkéntes turistákat a célország kiválasztásában, az az ott élő emberek kultúrája, amelyet az ottani önkéntes lehetőségek, politikai környezet, az időjárás és a turisztikai attrakciók jelentenek (Otoo 2013).

Az önkéntes turizmus egy viszonylag új jelenségnek számít. Az 1980-as évektől beszélhetünk tömeges önkéntes turizmusról, habár már az 1950-es években is megfigyelhető volt. Az önkéntesek számára fontossá vált a személyiség kiteljesedése, a sokféle szemléletmód megismerése, aminek megvalósulására megfelelő eszköznek tartották az utazást (Nagyová 2012).

Származását tekintve, az önkéntes turizmus Nagy-Britanniában jelent meg először, majd elterjedt Ausztráliában és az Egyesült Államokban is. Ebben a folyamatban fontos szerepe volt a szeptember 11-ei New York-i, Világkereskedelmi Központ elleni terrortámadásnak és az indonéziai tsunaminak is, mert ezekre a helyszínekre több országból siettek önkéntesek segíteni (Wearing – McGehee 2013).

Az első években a fejlett társadalmakból (Európa, Kanada, Ausztrália, Egyesült Államok) utaztak az önkéntes turisták a fejlődő országokba (Ázsia, Afrika és Latin-Amerika országai) (Kass 2013, Otoo 2013). Manapság viszont az önkéntes turizmus elterjedt jelenség a fejlődő társadalmakban is annak következtében, hogy a középosztály jövedelmének növekedésével egyre többen szeretnének részt venni érdekes és egzotikus nemzetközi kirándulásokon (Nestora – Yeung – Calderon 2009).

Az önkéntes turizmus az 1990-es és 2000-es években terjedt el rohamosan egy időben a turizmus változásával (Nagyová 2012). Manapság az önkéntes turizmus piaca egy nagyon széles skálát fed le ajánlataival, ahol egy héttől akár egy évig terjedő időszakokra lehet önkéntes munkát vállalni egy-egy önkéntes kirándulás során (Otoo 2013, Singh 2014). A statisztikák azt mutatják, hogy a világon 1,6 millió ember kapcsolódott be az önkéntes turizmus kínálta projektekbe, illetve 832 millió és 1,3 billió közötti angol fontot költöttek évente önkéntes turizmus csomagokra (Wearing – McGehee 2013).

Az önkéntes turizmus hozzájárul a globális állampolgárság kialakulásához a fogadó és a küldő közösségekben egyaránt, illetve növeli a kulturális egyetértést és a világbékét. Ugyanakkor a jelenség kritikusai szerint a fogadó közösséggel való érintkezés nem garantálja a kölcsönös tiszteletet, megértést és a hosszú távú kapcsolatot (Singh 2014).

Az önkéntes turista az a típusú személy, aki idejét, pénzét és energiáját adja a fogadó közösség számára annak érdekében, hogy kulturális, környezeti és szellemi tapasztalatot szerezzen (Chen – Chen 2011). Az önkéntes turizmust legfőképpen a fiatalokkal társítják, mert kiváló lehetőség számukra az önismeretre, a világ megismerésére (Verardi 2013). Több tanulmány is (Barron – Knoll 2009, Brown – Morrison 2003, stb.) azt mutatta ki, hogy a legtöbb önkéntes turista életkorát tekintve 20-29 év közötti, nemét tekintve pedig nő. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a nők nagyobb motivációt éreznek az utazásra, a pihenésre, a szocializációra és a felfedezésre. Az utazás intenzitását továbbá befolyásolja az iskolai végzettség szintje is, ugyanis azoknak az önkéntes turistáknak, akiknek magasabb az iskolai végzettsége, fontos az új tudás szerzése, új helyek és emberek megismerése (Otoo 2013).

Azok az önkéntes turisták, akik több, mint egy évre vállalnak szerepet egy-egy önkéntes projektben, azok motivációja altruistább jellegű azoknál, akik csak rövid távú önkéntességet

vállalnak. Ezek az egyének inkább tartják magukat önkénteseknek, mintsem turistáknak (Otoo 2013).

Callanan és Thomas (2005) az önkéntes turistáknak három típusát különbözteti meg:

- felszínes önkéntes turista (shallow volunteer tourist): az élmények hajszolása érdekli, és saját érdekei hajtják
- köztes önkéntes turista (intermediate volunteer tourist)
- mély önkéntes turista (deep volunteer tourist): a közösség érdekeit tartja szem előtt (Wearing – McGehee 2013: 123)

Az önkéntes turisták motivációjáról is rengeteg kutatás készült, amelyekből az derült ki, hogy ezeket a fiatalokat is összetett motivációk mozgatják. A leggyakrabban említett motivációk a megismerés utáni vágy, a társadalmi integráció, intenzív kapcsolattartás a fogadó közösséggel, interkulturális és szakmai tapasztalatcsere, kalandban való részvétel, kiszakadás a mindennapi rutinból, stb. (Wearing 2001, Kontogeorgopoulos 2016). Emellett az önkéntes turizmus-projektekben való részvétel kiváló lehetőség a fiatalok számára az önismeretre, a személyiség fejlesztésre és az életcél megtalálására (Chen – Chen 2011, Polusa – Bidderb 2016). A legtöbb fiatal felismerte az önkéntes turizmus előnyeit, ezért ezzel a fajta önkéntességgel célja az akadémiai előrelépés, a munkaerőpiaci elhelyezkedés előnyeinek növelése, új készségek tanulása az önkéntes turizmus által, ezért is tartják úgy a kutatók, hogy a fiatal önkéntes turisták önérték követőbbek idősebb társaiknál (Chen – Chen 2011, Otoo 2013, Wearing – McGehee 2013).

Érdemes foglalkozni a fiatalok önkéntességével. A változások nem csak az ifjúsági életszakaszban figyelhetőek meg, hanem a fiatalok által gyakorolt önkéntességben is. Az előző évtizedekhez képest egy növekedő arányt figyelhetünk meg a fiatalkori önkéntességben, mind Nyugat-Európában, mind Közép-Kelet-Európában. A fiatal önkéntesek között kiemelkedő arányt képviselnek a felsőoktatásban részesült, vagy részesülő fiatalok, akiket részben a karrierépítés, részben az altruizmus és részben a barátok motiválnak. A fiatal önkéntesek között ugyanakkor elterjedt az önkéntes turizmus, amely az 1970-es évektől vált számukra népszerűvé. Az önkéntes turizmus lehetővé teszi az önkéntes számára, hogy megismerjen új kultúrákat miközben önkénteskedik.

III. Az empirikus kutatás módszertana

3.1. Kutatási kérdések és vizsgálati dimenziók

A következő kutatási kérdésekre kerestem a választ saját vizsgálatom során:

- Az új típusú önkéntesség jelenléte a helyi társadalom fiataljainak körében: A szakirodalom (Putnam 2000, Inglehart 2003, Fényes 2015 stb.) szerint az önkéntességnek két típusát különböztethetjük meg a motivációk mentén: az új típusú (modern) és régi típusú (hagyományos) önkéntességet. A régi típusú önkéntességet a szegényeken való segítség, a vallás és a hit fontossága, az erkölcsi kötelesség és a közösséghez tartozás jellemzi. Ennél a típusú önkéntességnél, erős a vallási indíttatás, az egyént altruista attitűd jellemzi, fontosak számára az értékek, a közösségi motívum, a szolidaritás gyakorlása, a másokon való segítség, egyszerűen a hagyományos értékvilág jellemzi. A hagyományos önkéntesség csoport vagy szervezeti tagsággal jár. Az új típusú önkéntességet a tapasztalatszerzés, a kihívások megoldása, szakmai fejlődés, a szabadidő hasznos eltöltése és új barátok szerzése jellemzi. A szakirodalom szerint ez a típusú önkéntesség kevésbé altruista, a tudatos választás jellemzi, nagyobb a reciprocitás mértéke, jelen van a professzionalizáció és spontán jellegű. Ez a típusú önkéntesség legfőképpen az „élménytársadalom” fiataljai számára vonzó, ugyanis kreatívabb, innovatívabb, lehetőséget ad a saját határok kipróbálására, élmény- és érdekalapú (Fényes 2015). Kutatásom során tehát arra keresem a választ, hogy a helyi fiatal önkéntesek mennyiben sorolhatóak az új típusú, illetve mennyiben a régi típusú önkéntességbe?
- Az önkéntesség és az értékek kapcsolata: Inglehart (2003) kutatásában arra a következtetésre jutott, hogy az önkéntesség átalakulásában szerves része volt az értékek megváltozásának. A túlélés értékeit felváltotta az önkifejezés értéke, a tradicionális értékeket a világi-rationális értékek. Ennek következtében megváltozott egy sor társadalmi praxis, közöttük az önkéntesség gyakorlása is: a tradicionális közösségi értékeken alapuló önkéntességet felváltotta a racionális értékeken alapuló individualista önkéntesség (Hustinx – Lammertyn 2003). A szakirodalom szerint az értékeknek egyértelmű hatása van az önkéntességre (Wilson 2000, Inglehart 2003, Hustinx – Lammertyn 2003). Fényes és társai (2015) kutatásuk során szintén felmérték a magyarországi fiatalok esetében az értékek befolyását az önkéntességre. Ebből a kutatásból kiindulva a Rokeach-féle (1973) értékvizsgálatot használom arra, hogy a

csíki fiatalok esetében is megvizsgáljam az értékek hatását az önkéntesség gyakorlására. Ezek alapján tehát arra keresem a választ, hogy a csíki fiatalok a Rokeach értékskálán milyen értékeket vallanak, illetve ezek az értékek mennyire befolyásolják a csíki fiatalok önkéntességét és önkéntes motivációit?

- Önkéntesség és a tőkefajták: Bourdieu (1999) a tőkének három fajtáját határozza meg: gazdasági, kulturális és társadalmi tőke. A társadalmi tőke a jelenlegi és potenciális erőforrások összességét jelenti. Ezek az erőforrások lehetnek a kölcsönös ismeretségek vagy többé-kevésbé intézményesült viszonyok. Mindkettőben az a közös, hogy egy csoporthoz való tartozáson alapulnak. A társadalmi tőke fogalma továbbá utal olyan társadalmi hatásokra is, amelyek az egyéni cselekvések szintjén foghatók meg, de ezek a cselekvések nem korlátozódnak az egyéni tulajdonságokra (Bourdieu 1999). A kutatásom során arra keresem a választ, hogy milyen a tőkefajták és az önkéntesség kapcsolata. Ez két kérdést jelent, egyrészt hogy, milyen tőkefajtákra van szükség az önkéntes munka végzéséhez, másrészt milyen tőkefajtákat fejleszt az önkéntes munka, és hogyan térül meg. Az az, pl. a kulturális tőke, az emberi tőke (vallásosság, iskolai végzettség) és a társadalmi tőke mértéke hogyan befolyásolja az önkéntességet és az önkéntesség hogyan befolyásolja ezeket a tőkefajtákat?
- Önkéntesség és kaláka: A kaláka intézménye egy hosszú időre visszanyuló társadalmi praxis a székelyföldi térségben, amely ugyan egyre kevesebb mértékben van jelen napjainkban, de a nagyszülőktől és a szülőktől látott minta és értékrendszer még élhet a mai fiatalok körében. A kaláka amellet, hogy egy kölcsönmunkát jelent, alapjában véve a segítségre szoruló családokat és gazdaságokat volt hivatott felkarolni és kisegíteni. Úgy gondolom, hogy annak ellenére, hogy napjainkban egyre kevesebben kalákáznak, az általa sugallt értékrendet átvették a fiatalok, mint társadalmi hagyományt. Ennek függvényében a kutatás során arra is keresem a választ, hogy az egyetemisták önkéntességét mennyire befolyásolja a kaláka gyakorlata? Illetve azok a csíki fiatalok, akiknek a családi hagyományaiban szerepel a kaláka, nagyobb valószínűséggel önkénteskednek?
- Történeti és társadalmi háttér: Több különbséget is befolyásolta az önkéntesség kultúrájának alakulását a nyugat- és kelet-európai társadalmak esetén. Kelet-Közép-Európában nem fejlődött ki eléggé a társadalmi részvétel kultúrája, az emberek bizalmatlanok a demokrácia és a hatalmon levő kormány iránt, a vállalkozói szellem alacsony szintű. Nyugat-Európában fontosabb a felelősségvállalás és az önrendelkezés, illetve az egyéni vállalkozásoknak nagyobb a szerepe. A posztszocialista országokban

a rendszerváltás után a leglátványosabb változások a politikai és a gazdasági területeken érzékelhetők, de mindezeknél mélyebbek és hosszantartóbbak a társadalom struktúrájában és értékrendszerében végbemenő változások. Az új társadalmi kontextusban az önkéntesség más értékekhez hasonlóan, új jelenségnek számít a volt kommunista országokban (Voicu – Voicu 2009). Ezzel kapcsolatosan a következő kérdésre keresem a választ: A történeti-társadalmi háttér mennyire befolyásolja az önkéntesség kultúrájának fejlődését?

- Önkéntes munka a munkaszociológián belül: Napjainkban az önkéntességet inkább tevékenységnek tekintik, mint munkának. Az önkéntességnek egyik kulcsfontosságú definíciós kérdése, hogy szabad-e az önkéntes munkát munkának nevezni? Pro és kontra véleményeket egyaránt találunk a szakirodalomban. Azok, akik az önkéntességet nem munkának, hanem tevékenységnek tekintik, arra hivatkoznak, hogy a munka fogalma munkaviszonyt feltételez. Az olyan munkaszerződés, amelyben az elvégzett munkának nincs ellenértéke, jogilag érvénytelen. A szervezet és az önkéntes közötti kapcsolatot polgárjogi szerződés határozza meg. Egy másik érv szerint az önkéntesség tágabb fogalom annál, hogy csak munkának nevezzék. Amíg a bérmunka elsősorban a pénzkeresést jelenti, addig az önkéntesség közösségfejlesztést, társadalmi tőke fejlesztését, illetve személyes célok elérését is jelenti (Czike – Bartal 2005). Dahrendorf előirányozta a tevékenység-társadalom kialakulását, amely fel fogja váltani a munkára épülő társadalmat, ez által a munka hagyományos formája és fontossága is háttérbe szorul. A tevékenység értéke a folyamatokban való részvételben nyilvánul meg. A tevékenységek értékesek és jelentősek a személyre nézve, illetve hasznosak a közösség számára is, ahol a tevékenység zajlik, valamint a tevékenységben résztvevők számára is. Ilyen tevékenységek a szabadidős tevékenységek, vagy a mások javára végzett meg nem fizetett önkéntes munka (Fényes – Pusztai 2012). A szakirodalom elemzése során tehát arra kerestem a választ, hogy a munka megváltozott világában az önkéntesség hol helyezkedik el, esetleg milyen szerepet tölthet be a jövőben?

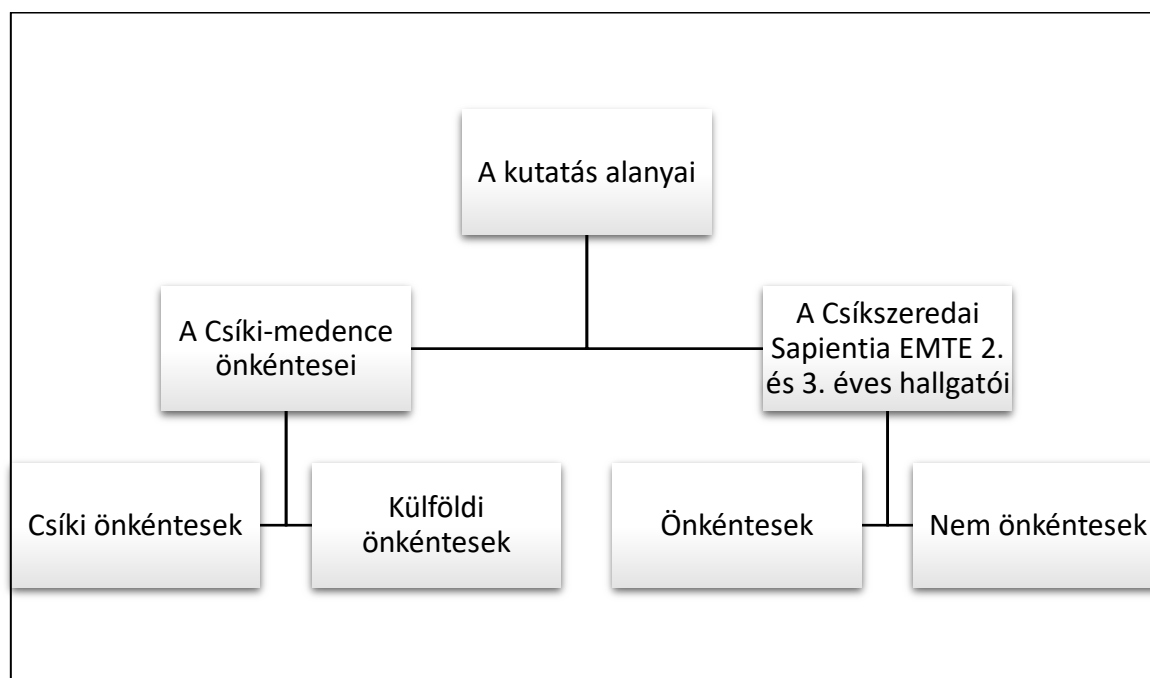
A csíki fiatalok önkéntességének jellemvonásait a következő vizsgálati dimenziók mentén igyekeztem feltárni az interjúk alapján: az önkéntes előélete (családi háttér, gyerekkor, iskolás évek, tanulmányok, középiskolai önkéntesség), az önkéntes értelmezése az önkéntességről, önkéntes motivációk, az önkéntesség haszna, önkéntes tapasztalatok, az önkéntes kapcsolati hálója, az önkéntes jövő tervei tanulásról, önkéntességről. A kérdőívben a következő vizsgálati dimenziók jelentek meg: családi háttér, önkéntesség meghatározása, önkéntes motivációk,

önkéntes tapasztalatok, vallásosság, kalácsa gyakorlata, értékek felmérése, kulturális és kapcsolati tőke.

3.2. A kutatás alanyai

Kutatásom során négy típusú kutatási alanyt határoztam meg: csíki önkéntesek, külföldi önkéntesek, Csíki Sapientia EMTE önkénteskedő hallgatói, és a Csíki Sapientia EMTE nem önkénteskedő hallgatói. A vizsgálat során mind a négy célcsoportot felkerestem és lekérdeztem. Alább olvashatók a részletek minden kutatási csoport esetében. Előtte egy ábrán mutatom be, hogyan állapítottam meg a négy típusú kutatási alanyt. Kiemelem, hogy az egyik csoport az egyetemisták esetében a nem önkénteskedő egyetemistákat teszi ki. Azért tartottam fontosnak a kutatásba bevonni nem önkénteseket is, mert kíváncsi voltam minden diák véleményére az önkéntességgel kapcsolatban, illetve így lehetőségem nyílt arra, hogy összehasonlítsam az önkénteskedők és nem önkénteskedők csoportját.

2. ábra: A kutatás alanyai csoportokra bontva



Forrás: saját szerkesztés, saját kutatás

3.2.1. A Csíki-medencében élő 18-30 év közötti fiatalok

A kutatásomnak több célcsoportja is van. Az elsődleges célcsoportom a 18-30 év közötti olyan fiatalok, akik önkéntes munkát folytatnak, vagy folytattak az elmúlt egy év folyamán. Ennek a csoportnak két alcsoportját vizsgálom. Egyrészt vizsgálom a Csíki-medencében élő vagy az abból származó fiatalokat. A 2011-es népszámlálási adatok statisztikáit vizsgálva azt láthatjuk, hogy a Csíki-medencében a korcsoportos felosztás szerint 15-19, 20-24 és 25-29 évesek szerepelnek. A népszámlálási adatokból ezért a 20-29 évesek adatait vizsgáltam meg, mert ez a korcsoport áll a legközelebb az általam vizsgált korcsoporthoz. 2011-ben a 20-29 évesek létszáma elérte a 14.529 főt a csíki-medencében, de ezek a személyek 2016-ban 25-34 évesek, ezért nem teljes mértékben felelnek meg az általam kutatott csoportnak. Így a következő lépésben a 2011-ben 15-25 évesek létszámát vizsgáltam meg, akik 2016-ban 20-29 évesek. Ennek a korosztálynak a létszáma 12.075 fő a Csíki-medencében. Másrészt a 18-30 éves korcsoportból a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karán (elvileg két kar létezik itt, de 2015-től adminisztrációs szempontból egynek felelnek meg) tanuló egyetemistákat vizsgálom. A karon tanuló 800 hallgató a következő szakokon tanul: Agrár- és élelmiszeripari gazdaság, Általános közgazdaság, Élelmiszeripari biotechnológiák, Élelmiszeripari mérnök, Gazdasági informatika, Génebézészet, Humán erőforrás, Kommunikáció és PR, Könyvelés és gazdálkodási informatika, Környezetmérnöki, Marketing, Román nyelv és irodalom–angol nyelv és irodalom, Szociológia, Turisztikai mérnök-menedzser, Világ- és összehasonlító irodalom–angol nyelv és irodalom szakok¹⁷. Kutatásomhoz a másodéves és harmadéves alapképzésen tanuló hallgatókat választottam ki, akik megközelítőleg 350-en vannak. Az volt a célom, hogy minden szak másod- és harmadéves hallgatóját lekérdezzem, vagyis a teljes körű lekérdezésre törekedtem. Azért választottam ezt a csoportot, mert ezek azok a hallgatók, akik egyetemistaként rendelkezhetnek legalább egy éves önkéntes tapasztalattal.

3.3.2. Külföldi fiatal önkéntesek a Csíki-medencében

Kutatásom másik célcsoportja a Csíki-medencében önkéntes munkát vállaló külföldi önkéntesek.

2011-ben a térségben egy speciális civil szervezetet hoztak létre egy angliai hölgy kezdeményezésére. Ez a hölgy először 2009-ben járt a Székelyföldön önkéntes turistaként. Több kellemetlen tapasztalat után, úgy döntött, hogy hozzájárul a térség önkéntes kultúrájának

¹⁷ <http://csik.sapientia.ro/hu>

fejlesztéséhez. Két helyi fiatallal közösen létrehoztak egy civil szervezetet, amely külföldi önkéntesek fogadására specializálódott. Az angol hölgy érzekelte, hogy Székelyföldön, akárcsak Romániában az önkéntesség új jelenségnek számít, ugyanakkor a lehetőséget látott arra, hogy bekapcsolódjon a térség fenntartható fejlesztési folyamataiba. A szervezet alapításakor két problémára fókuszáltak: a térség alulfejlett önkéntesség kultúrájára és a térség szociális problémáira. A szervezet célja a felelősségteljes önkéntesség népszerűsítése és az önkéntességre vonatkozó megfelelő környezet kialakítása¹⁸.

A civil szervezet arra specializálódott, hogy ötvözze az önkéntességet a turisztikai szolgáltatásokkal, illetve külföldi önkénteseket fogadjon és különböző önkéntes pontoknál helyezze el őket a Csíki-medencében. A szervezet ajánlatai között találunk egyéni és páros önkéntes lehetőségeket: angol nyelv tanítása, after school program, gyermekgondozás, speciális esetekkel való foglalkozás, mezőgazdasági munkákban való részvétel, civil szervezeti tevékenységekben való részvétel, illetve kétnapos önkéntesség tesztelés. Emellett önkéntes csoportok számára is vannak ajánlataik: angol táborok szervezése és lebonyolítása helyi önkéntesekkel közösen. A turisztikai ajánlataik gyalogtúrákat, biciklitúrákat, kalandtúrákat, hegymászótúrákat, illetve egyénre szabott túrákat tartalmaznak, amelyek által felfedezhetik a romániai (székelyföldi) tájakat.¹⁹

A terepmunka során 12 külföldi önkéntessel készítettem interjút, de az elemzésbe csak 11 alany került be, mivel az egyik hangfelvétel olyan rossz minőségű lett, hogy nem lehetett felhasználni. Az elemzésbe bekerült külföldi önkéntesek jelentős része olyan fejlett országokból jön, mint az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Ausztrália, Svédország és Szingapúr. Viszont olyanok is voltak, akik fejlődő országokból jöttek, mint Afganisztán vagy Mauritius. Az alanyok mindegyike már volt önkéntes otthon, és többen rendelkeztek külföldi önkéntes tapasztalatokkal is, de a legtöbb számára ez volt az első külföldi önkéntes út. Nemüket tekintve, többségében nők, életkoruk 19-54 éves korig terjed, de többségük a 20-as éveiben jár, egyetlen alany volt 54 éves. Többségük egyetemet végzett, vagy épp egyetemen tanul (5. táblázat). Társadalmi státusukat tekintve többségében domináns státusú családból származnak: a szülők iskolai végzettsége magas és jól fizető foglalkozást (családorvos, nagykövet, ügyvéd, IT menedzser stb.) űznek. Csupán egy-két alany említette, hogy pl. egyik szülője nem rendelkezik egyetemi diplomával és szakmunkás. Mindegyik alany először járt Romániában, így Székelyföldön is.

¹⁸ www.care2travel.org

¹⁹ www.care2travel.org

5. táblázat: A mintába került külföldi önkéntesek jellemzői

KÓD	ÉLETKOR	NEM	NEMZETISÉG	FOGLALKOZÁS	ÖNKÉNTESÉG IDŐTARTAMA
M1	21	Férfi	Afganisztán	Egyetemista	5 hét
M2	30	Férfi	Szingapúr	Egyetemista	3 hét
F1	38	Nő	Anglia	Ápoló	2 hét
F2	21	Nő	Anglia	Egyetemista	1 hét
F3	22	Nő	Ausztrália	Szünidő (Gap year)	2 hét
F4	19	Nő	Ausztrália	Egyetemista	4 hét
F5	24	Nő	A.E.Á. (Kolorádó)	Szünidő (Gap year)	4 hét
F6	54	Nő	A.E.Á. (Florida)	Tanítónő	4 hét
F7	22	Nő	Svédország	Gyermeknevelés	4 hét
F8	22	Nő	Mauritius	Egyetemista	4 hét
M3	25	Férfi	A.E.Á.	Egyetemista	2 hét

Forrás: saját készítés, saját vizsgálat

3.3. Kutatási módszerek és mintavétel

A kutatási téma minél szélesebb körű feltárása érdekében ötvözöm a kvalitatív és kvantitatív kutatási módszereket. A kvalitatív kutatási módszerek közül a fókuszcsoportos interjút és a félig strukturált interjút alkalmaztam. A kvantitatív módszerek közül pedig a kérdőíves felmérést választottam, amelyet önkitöltős formában alkalmaztam. A két kutatási módszer nem teljes mértékben egészíti ki egymást, ugyanis mindkét esetben szerepelnek olyan dimenziók, amelyek a másikban nem, ezért azokat különálló részekként elemzem. A félig strukturált interjú esetében például ilyen dimenzió a gyerekkori élmények, míg a kérdőív esetében ilyen dimenzió például a kulturális tőke, a vallásosság vagy az értékek felmérése.

3.3.1. Kérdőíves adatfelvétel és mintavétel

A kérdőíves lekérdezés célja volt adatokat gyűjteni a kutatásom alanyainak attitűdjeiről, társadalmi és demográfiai jellemzőiről, önkéntes tapasztalatairól.

A Sapientia EMTE Csíkszeredai Karán tanuló diákok esetében önkitöltős kérdőívezést alkalmaztam. A kérdőívezés során rákérdeztem a diákok önkéntességére. A függő változók: az önkéntesség/nem önkéntesség, önkéntes motivációk. A magyarázó változók: családi háttér (szülők iskolai végzettsége, munkaerőpiaci helyzete, háztartás, anyagi biztonság szubjektív megítélése, kaláka, jövedelem), értékrendszer (Rokeach-féle eszköz- és célértékek), vallásosság (szubjektív vallásosság, felekezeti hovatartozás, templomba járás), kulturális tőke (szépirodalmi könyvek olvasása, kulturális helyek látogatása), kapcsolati háló (barátok száma, kapcsolattartás). Az önkéntesség azonban amellet, hogy függő változó, lehet magyarázó változó is, pl. a tőkefajták esetében az önkéntesség is hatással van a tőkefajtákra, nemcsak a tőke hat az önkéntességre. Ezen kívül leíró jellegű kutatásként rákérdezek az egyetemisták önkéntes tevékenységeire, szervezeti tagságára, önkéntes munkaórák gyakoriságára és mennyiségére, elégedettségére az önkéntes munkával kapcsolatban és a jövőbeli önkéntességre.

Az egyetem adatbázisa alapján 2016/2017 tanévben közel 800 diák iratkozott be a Csíkszeredai Karra. Egy 354 fős mintát választottam ki, amely az összes másod évest, illetve az összes harmadévest jelentette, és a teljeskörű lekérdezésre törekedtem. A két évfolyamra összesen 354 diák volt beiratkozva, akikből 237 egyetemista küldte vissza a kérdőívet, azaz 67%-os a teljeskörű lekérdezés sikeressége.

A kérdőíves kutatás adatait statisztikai módszerek segítségével elemzem: varianciaelemzés, keresztábra-elemzés, faktorelemzés, korrelációelemzés. Az elemzés során több táblázatban és ábrán szemléltetem az eredményeket. Az ábrák és táblázatok címében mindig feltüntetem, hogy az információkat abszolút értékben, vagy százalékban jegyzem, illetve „N” betűvel jelzem az elemszámot, azaz azoknak a személyeknek a sokaságát, akik az adott kérdésre válaszoltak. A kérdőívek kitöltése során ugyanis megtörtént, hogy nem minden kérdésre válaszoltak az egyetemisták.

3.3.2. Fókuszcsoporthos interjú és mintavétel

A fókuszcsoporthos interjú módszerét a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karán tanuló diákok esetében alkalmaztam. A fókuszcsoporthal célom volt feltárni az egyetemista fiatalok véleményét az önkéntességről, az önkéntesekről, az önkéntesség hasznáról és költségeiről, érdemes-e külföldön önkéntes munkát vállalni. A fókuszcsoporthok amellet, hogy segítettek a téma feltárásában, segítettek előkészíteni az egyetemistáknak szánt önkitöltős kérdőívet. Terepmunkám során három fókuszcsoporthot készítettem az egyetemi hallgatókkal 2016/2017 tanév során. Az első fókuszcsoporth nyolc tagú volt, a második hat, és a harmadik is nyolc, így

összesen húsz diák vett részt kutatásomnak ebben a részében. Az interjúalanyokat önkéntes jelentkezés alapján választottam ki. Az interjúzás során a következő témaköröket érintettem: az önkéntesség definiálása, külföldi önkéntesség, önkéntes motivációk, önkéntes tapasztalatok, az önkéntesség haszna és költségei.

3.3.3. Félig strukturált interjú és mintavétel

Az interjúzás módszerét a 18-30 év közötti csíki és külföldi önkéntesek esetében használtam. Ez a módszer kiválóan alkalmas volt arra, hogy kiegészítsem a kérdőíves kutatásom adatait, illetve mélyebben feltárjam a fiatalok önkéntes szokásait. Az interjúzás továbbá abban is segített, hogy típusokat határozzak meg a csíki fiatal önkéntesek körében. A helyi és a külföldi fiatal önkéntesek esetében interjúvázlatot használtam, amely segített abban, hogy betartsam az interjú vezérfonalát, és lehetőségem legyen arra, hogy a válaszokat össze tudjam hasonlítani (az interjúvázlatokat lásd a függelékben).

A helyi fiatal önkéntesek kiválasztásánál hólabda módszert alkalmaztam, mivel eddig nem készült egy nyilvántartás, amely az önkéntesek adatait tartalmazná. Összesen 25 csíki fiatallal készítettem interjút, 2016 és 2017 folyamán. A csíki fiatal önkéntesek esetében az interjúvázlat a következő témákkal kapcsolatos kérdéseket tartalmazza:

- családi háttér: szülők iskolai végzettsége, foglalkozása, családi kapcsolatok
- iskolás évek: középiskolás tapasztalatok, iskolán kívüli tevékenységek, önkéntes munka
- egyetemista évek: oktatáson kívüli tevékenységek, önkéntes munka
- az önkéntesség definiálása: az interjúalany hogyan határozza meg az önkéntes munkát, illetve az önkéntes profilját
- fizetett munkatapasztalatok: beosztás, munkahelyi viszonyok, negatív és pozitív tapasztalatok
- önkéntes munkatapasztalatok: első találkozás az önkéntességgel, beosztás, feladatok, munkahelyi viszonyok, pozitív és negatív tapasztalatok
- önkéntes motivációk
- önkéntesség haszna és költségei: befektetések, lemondások, hasznosítások
- kapcsolati háló: önkéntesség által létrejött kapcsolatok, az interjúalany baráti és ismerősi köre, kapcsolattartás, barátok/ismerősök véleménye az önkéntességről
- jövőbeni tervek: továbbtanulás, munkaerőpiacon való elhelyezkedés, önkénteskedés.

A külföldi önkéntesekkel 2016 nyarán készítettem interjút angol nyelven. Az interjúalanyok kiválasztásához szintén hólabda módszert használtam. Az ő esetükben is ugyanazokra a

témákra kérdeztem rá az interjúzás során, mint a csíki fiatalokra, az interjúvázlatot kiegészítve azzal, hogy miért Romániát választották az önkéntesség helyszínéül, illetve kíváncsi voltam a szubjektív véleményükre azzal kapcsolatban, hogy milyen hasonlóságokat, illetve különbségeket vélnek felfedezni a külföldi és a helyi önkéntesség között. Terepmunkám során 12 külföldi önkéntessel készítettem angol nyelvű interjút, de sajnos az egyiket nem tudtam használni a fentebb említett okok miatt.

Azért alkalmaztam mindkét esetben a hólabda módszert, mert a térségben nincs hivatalos adatbázis, amely a két önkéntes csoport adatait tartalmazná, és nincsenek adatok arra vonatkozóan sem, hogy a térségben hány külföldi önkéntes tartózkodik. Az interjúk elemzése során igyekeztem összehasonlítani a helyi fiatal önkéntesek és a külföldi fiatal önkéntesek jellemzőit.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az interjúk elemzése során fiktív neveket adtam az interjúalanyoknak: magyar neveket a csíki önkénteseknek, és külföldi neveket a külföldi interjúalanyoknak. A külföldi nevek kiválasztásánál figyelembe vettem az interjúalany származási országát és ehhez mérten igyekeztem adni egy fiktív nevet, hogy valamelyest tükrözze a származási országot. Mindezzel célom volt megvédeni az interjúalanyok valódi személyiségét. Az elemzés során használt interjúrészletek után zárójelben jegyzem a fiktív neveket, ezáltal jelezve a különböző eseteket, véleményeket.

3.4. A terepmunka menete és körülményei

A terepmunka 2016 és 2017-es évet ölelte fel. Elsőként a fókuszcsoporthoz interjúkat készítettem el a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói körében a 2015/2016-os tanév második felében. Az interjúk megszervezésénél segítségemre volt a Társadalomtudományi Tanszék vezetője, aki lehetőséget biztosított számomra, hogy szemináriumok keretében elkészíthessem az interjúkat. A helyszínt ilyen módon az egyetem tanterme jelentette. A beszélgetések során körben ültünk, és diktafonnal rögzítettem az elhangzottakat. Egy interjúvázlat segítségével igyekeztem megtartani a beszélgetés helyes irányát, hogy minél többet megtudjak arról, hogy az interjúalanyai hogyan vélekednek az önkéntességről. A fókuszcsoporthoz bemutatkozással kezdtük, hogy jobban megismerjük egymást, mint kérdező és interjúalanyok. Ezt követően tértem rá az interjúvázlat kérdéseire. A beszélgetés egy fókuszcsoporthoz kivételével gördülékenyen ment. Az egyik beszélgetésen a diákok nehezen hangolódtak rá a témára, szinte noszogatva értem el azt, hogy kifejtsék véleményüket. A fókuszcsoporthoz időtartama 30 perc és 85 perc között alakult.

Az adatgyűjtés második lépéseként 2016 elején felkerestem a Csíki-medence egyetlen olyan civil szervezetét, amely külföldi önkéntesek fogadásával foglalkozik. A szervezet vezetője is segítőkész volt, és kapcsolatba hozott olyan külföldi önkéntesekkel, akik a térségben tartózkodtak. Mivel ezek a típusú önkéntesek általában minimum egy hetet, maximum egy hónapot tartózkodnak a választott országban, olyan fiatalokat választottam interjúalanyokká, akik minimum két hetet tartózkodtak a csíki térségben. Ez azért volt fontos, mert kíváncsi voltam a véleményükre a csíki önkéntesség helyzetre vonatkozóan. A lekérdezésnél az is fontos szempont volt, hogy jól tudjon angolul beszélni az interjúalany, hogy véleményét tudja minél jobban és érthetően kifejezni, hiszen az angol lehetett az egyetlen közös nyelvünk, mert én ezt az idegen nyelvet birtoklom. Ezeket a szempontokat figyelembe véve a szervezet vezetője mindig a megfelelő interjúalanyokat ajánlotta, akiket sikerült személyesen kapcsolatba lépjek. A beszélgetések során interjúvázlatot használtam, amely segített abban, hogy megfelelően eligazodjak a beszélgetések során, hiszen nagyon koncentráltam az angol nyelv használatára. Az interjúk helyszíne a civil szervezet székhelye volt, valamint a külföldi önkéntesek szálláshelye. A fiatalok segítőkészek voltak és szívesen válaszoltak a kérdéseimre. Az interjúk pedig eredményesek voltak, ami azt jelentette, hogy sikerült egymást angol nyelven megértsük. A beszélgetések egy részét diktafonnal rögzítettem, másik részét pedig okos telefonnal. Sajnos az egyik beszélgetés, amelyet okos telefonnal készítettem nagyon halkra sikerült, ezért utólag azt nem tudtam bevenni az elemzésbe.

A terepmunka következő lépéseként kérdőíveket osztottam ki a Csíkszeredai Sapientia EMTE másod- és harmadéves hallgatói számára. Első lépésként egyeztettem a dékánnal, majd a tanszékvezetőkkel, akik egyetemi tanárok segítségét ajánlották fel a kérdőívezés során. Megkerestem a jelzett tanárokat, és velük egyeztetve, ahhoz, hogy a lehető legtöbb diákot elérjem, a kurzusok végén, a tantermekben osztottam ki a diákoknak a kérdőíveket. A kérdőívek kitöltése előtt tájékoztatást nyújtottam a diákok számára, akikkel azt egyeztük meg, hogy a kitöltött kérdőíveket vagy az egyetem épületének portáján hagyják hátra az én nevem alatt, vagy megvárom, amíg kitöltik és személyesen adják át nekem. A lekérdezés során mindkettőre volt példa. A kérdőív kitöltése megközelítőleg 20-25 percet vett igénybe. A kérdőívezés több hónapon át zajlott a 2016/2017-es tanévben, amíg minden egyetemi tanárral sikerült egyeztetni, és eljuttattam minden szak órájára.

Párhuzamosan a kérdőívek lekérdezésével, egyéni interjúkat készítettem a csíki önkéntesekkel is. Kiindulópontként felkerestem azokat a fiatalokat, akik a volt munkahelyemen önkénteskedtek, és velük készítettem el az első két interjút. Majd megkértem őket, hogy ajánljanak számomra további fiatal önkénteseket. Így sikerült további interjúkat készíteni.

Miután megszakadt az ajánlás lánc, civil szervezeteket kerestem fel, ahonnan további ajánlásokat kaptam. Így jutottam el az interjúalanyok második részéhez. Amikor az ajánlásokat kértem, megadtam a legfőbb szempontokat a keresett interjúalanyokkal kapcsolatosan: 18-30 év közötti, egyetemista vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik, és nem feltétlenül a Caritas önkéntese, mert kíváncsi voltam arra, hogy a térségben még milyen szervezeteknél, illetve területen találhatunk önkénteseket.

A csíki fiatalokkal készített egyéni interjúk nagy része személyes beszélgetés során valósult meg, míg kisebb része telefonos, illetve Skype-os beszélgetések alatt. Az utóbbira azért volt szükség, mert nem sikerült közös időpontot egyeztetni a személyes találkozásra. A face-to-face módon készített interjúk általában nyilvános tereken valósultak meg, mint kávézók, városi park, a város főtere, stb. Ebben az esetben is interjúvázlatot használtam. A beszélgetéseket mindig bemutatkozással kezdtük, majd néhány általános téma érintése segített az egymásra hangolódásra. Ezt követően elkezdtük az interjú beszélgetést. A csíki önkéntesek felkutatása is több hónapot vett igénybe, de végül sikerült elérni megfelelő számú alanyt. A beszélgetések többsége tartalmasra sikerült, ezért sok téma elemzésére nem adott keretet most ez a dolgozat. A beszélgetések hossza 20 és 100 perc között alakult.

3.5. A kutatás terepe

A kutatás terepe földrajzi behatárolás szerint a Hargita megyében található Csíki-medence. A medence 600-700 méter magasan terül el a Keleti-Kárpátokban a Hargita-hegység és a Csíki-havasok között. Három részre oszlik: Alcsík²⁰, Középcsík²¹ és Felcsík²². A térségek választóvonalára a régió legnagyobb települése, Csíkszereda.

A Csíki-medencében a lakosság túlnyomó része magyar etnikumú, de más etnikumok is élnek ebben a térségben, mint pl. örmények, romák, csángók és románok. Az örmény, roma és csángó etnikumú közösségek etnikailag a magyar kisebbség részét képezik, viszont kulturális és lokális identitásuk eltérő a magyar közösségétől.²³ A 2011-es népszámlálási adatok alapján a Csíki-medence lakossága 106.166 fő. A régió legnagyobb települése, Csíkszereda, amely

²⁰ Alcsíkhoz tartozó községek: Csíkszentkirály, Csíkszentgyörgy, Csíkszentimre, Csíkszentsimon, Csíkszentmárton, Csíkkozmas, Tusnád. A térséghez egy város is tartozik: Tusnádfürdő. (<https://www.harghita.ro/hun/1/13/1303alcsik.html>)

²¹ Középcsíkhoz tartozó községek: Csíkszépvíz, Csíkszentmiklós, Csíkszentlélek, Csíkdelne, Csíkpálfalva, Csíkszentmihály (<http://www.cseke.ro/kozepsik-honismeret/>)

²² Felcsíkhoz tartozó községek: Csíkkarcfalva, Csíkdánfalva, Csíkszépvíz, Csíkszentmihály, Csíkpálfalva, Csíkszentdomokos és Madéfalva. Közigazgatásilag pedig ide tartoznak Balánbánya és Csíkszereda városok is. (<https://www.harghita.ro/hun/1/13/1304felcsik.html>)

²³ <http://csikleader.ro/0713/index.php/hu/rolunk/tersegunk/tersegunk-bemutatasa/>

egyben Hargita megye székhelye. A 2011-es népszámlálási adatok alapján Csíkszereda lakossága 38.966 fő.²⁴

A város a Hargita-hegység lábánál helyezkedik el, a Csíki-medence középső részén, az Olt folyó mentén 655-730 m tengerszint magasságban. Keletkezését tekintve Csíkszereda Somlyó (1333), Taploca és Zsögöd (13-13. század) települések szomszédságában alakult ki a szerda napi vásárok helyszínén. Az első feljegyzés a városról a 15. században keletkezett. 1558-ban viszont már mezővárosként említik. A település észak-déli és kelet-nyugati irányokban haladó utak kereszteződésében alakult ki a szerda napi vásárhelyen. A nevét is a szerdai vásárokról kapta²⁵.

Csíkszeredában található a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (továbbiakban Sapientia EMTE) egyik kara, amelyet 2001-ben alapítottak Gazdaság- és Humántudományok Kar néven. 2004 óta két kar működik itt, ahol a következő szakokból választhatnak a székely fiatalok: gazdasági, humán, társadalomtudományi és mérnöki szakterületek. A két kar (Műszaki és Társadalomtudományok és Gazdaság- és Humántudományok Kar) nagy hangsúlyt fektet arra, hogy megfeleljen a régió gazdasági és társadalmi igényeinek, ezért a karon zajló „kutatások elsődleges célja a régió problémáinak feltérképezése, elemzése és lehetséges megoldások feltalálása”. Ugyanakkor a szakmai felkészítés mellett fontosnak tartják olyan személyi képességek átadását is a fiatalok számára, amelyekkel helyt tudnak állni a projektalapú társadalomban²⁶.

Közel 800 hallgatója van a Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának (2015-ben egyesítették a két kart, és neve is megváltozott Csíkszeredai Karra), amelyből közel 600 fő alapképzésen tanul, a többi pedig mesterképzésen²⁷. A diákok többsége Székelyföldről érkezik: legtöbben Hargita megyéből, ezt követi Kovászna és Maros megye. Előfordul azonban, hogy a diákok valamelyik más erdélyi megyéből is ezt az egyetemet választják.

A 18-30 év közötti fiatalok feltevésem szerint a Csíki-medencében működő magyar civil szervezeteknél önkénteskednek. Az országos civil szervezetek regisztere (románul: Registrul Național ONG) szerint a Csíki-medencében 2017-ig 1.050 egyesületet és alapítványt jegyeztek be, amelynek 78%-ka egyesület és 22%-a alapítvány. A civil szervezetek többsége (68%) a megyeszékhelyen, Csíkszeredában működik. Településtípus szerint a többség városban van bejegyezve. Bejegyzési évüket megvizsgálva azt mondhatjuk, hogy mindegyiket a

²⁴ <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>

²⁵ <http://www.szereda.ro/#!hu/h/18/varosbemutato.html>

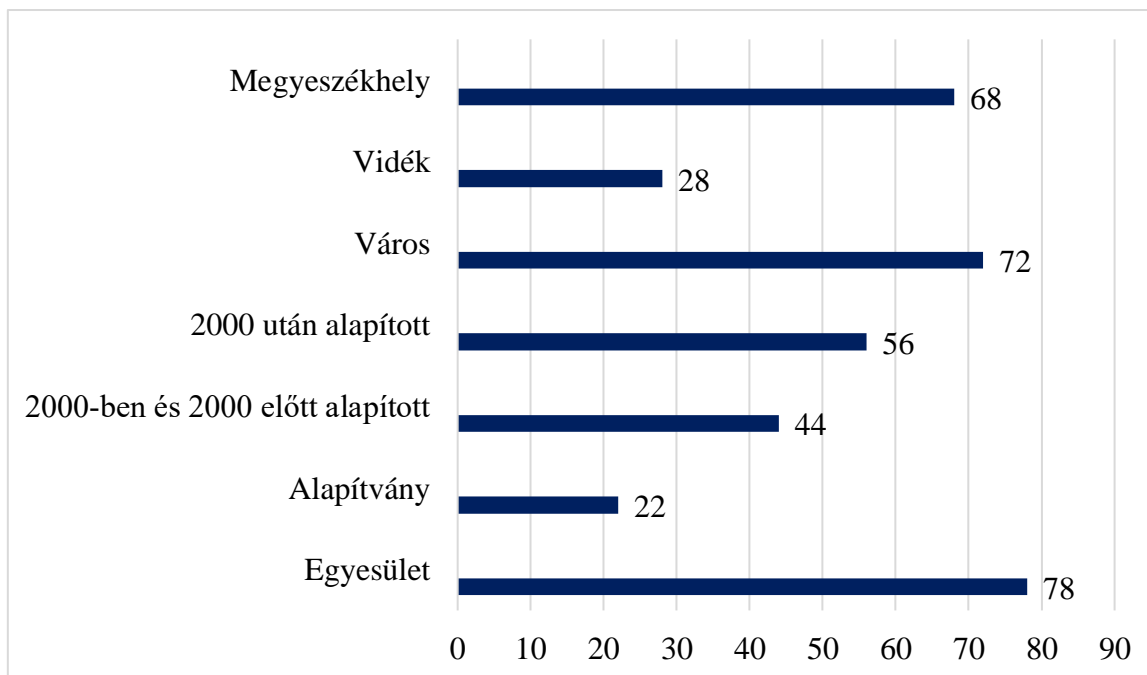
²⁶ <http://www.sapientia.ro/hu/csik>

²⁷ <http://csik.sapientia.ro/hu>

rendszer váltás után jegyezték be, kicsivel több, mint felét a 2000 utáni években (3. ábra). Ez az adatbázis egyaránt tartalmazza a magyar és román nyelvű civil szervezeteket.²⁸

Hargita Megye Tanácsának nyilvántartása alapján 2017-ben közel 200 civil szervezet van a Csíki-medencében, amelyből 120 csíkszeredai. Működési területüket tekintve több területet fednek le: kultúra, közművelődés, ifjúság, hagyományőrzés, oktatás, környezetvédelem, állatvédelem, sport, vidékfejlesztés stb.²⁹.

3. ábra: A Csíki-medencében bejegyzett civil szervezetek jellemzői (%)



Forrás: Saját szerkesztés az országos NGO regiszter 2017-es évi adatbázisa alapján

²⁸ <http://www.just.ro/registrul-national-ong/>

²⁹ <http://www.civilszervezetek.ro>

IV. Az empirikus kutatás eredményei

4.1. A kutatás alanyainak általános jellemzői

Elsőként az alanyok általános jellemzőit és társadalmi háttérét mutatom be, és egyes változóknál nézem az önkéntességgel való kapcsolatukat is. Ezután a fiatalok önkéntességének előzményeit mutatom be az interjúk eredmények alapján.

4.1.1. A kvantitatív kutatás alanyainak jellemzői

Ebben a fejezetben a kérdőíves kutatás minden alanyát jellemzem, beleértve az önkénteskedő és nem önkénteskedő egyetemistákat is. Ezt azért tartom fontosnak, hogy egy átfogóbb képet kapjunk arról a közegről, amelyben a Csíkszeredai Sapiientia EMTE hallgatói vannak. Ehhez mérten mutatom be az önkéntes egyetemisták jellemzőit. A mintába került egyetemisták különböző szakok szerinti megoszlása tükrözi az alapsokaság szakok szerinti arányát, azaz a legtöbben a könyvelés és gazdálkodási informatika (39 fő), élelmiszeripari mérnök (36 fő), gazdasági informatika (29 fő), illetve kommunikáció és PR (22 fő) szakokon tanulnak. A kérdőíves kutatásba 82 olyan egyetemista került be, aki egyetemi éveit alatt önkénteskedett. Az ő esetében a legtöbben könyvelés és gazdálkodási informatika (15 fő), kommunikáció és PR (9 fő) és turisztikai mérnök-menedzser (8 fő) szakon tanulnak (6. táblázat). Humán, illetve reál beállítottságot vizsgálva, az derült ki, hogy a kérdőíves kutatásba bekerült egyetemisták 70%-a reál, míg 30%-a humán beállítottságú. Az önkéntes egyetemisták 66%-a reál és 34%-a humán beállítottságú.

6. táblázat: A megkérdezettek szakok szerinti eloszlása, N=235

Szak megnevezése	Válaszadók	Önkéntes
Marketing	4	2
Gazdasági informatika	29	7
Könyvelés és gazdálkodási informatika	36	15
Agrár- és élelmiszeripari gazdaság	5	4
Általános közgazdaság	20	4
Román nyelv és irodalom–angol nyelv és irodalom	19	5
Világ- és összehasonlító irodalom–angol nyelv és irodalom	11	3
Szociológia	11	7
Humán erőforrás	6	4

Kommunikáció és PR	22	9
Élelmiszeripari mérnök	36	7
Környezetmérnöki	10	5
Génebesítés	12	2
Turisztikai mérnök-menedzser	14	8

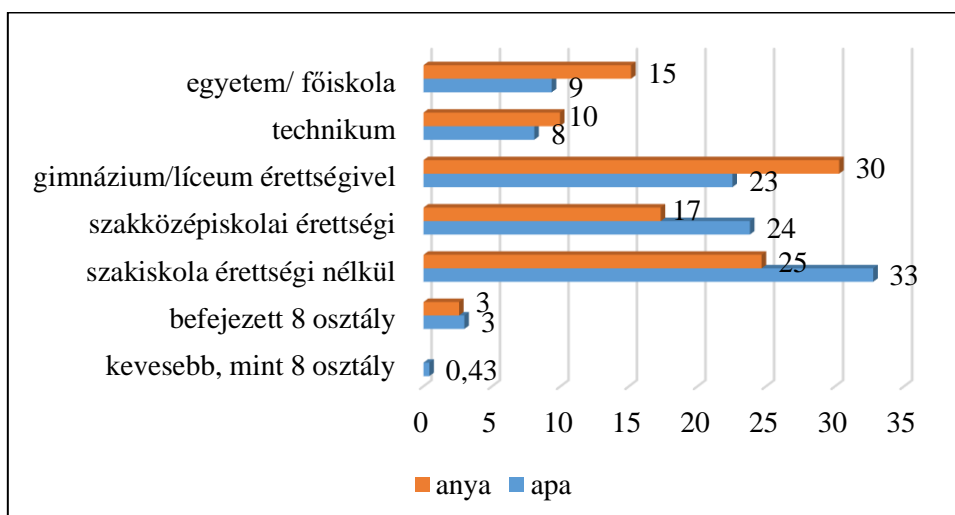
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A megkérdezett diákok 60%-a másodéves, míg 40%-a harmadéves, amely arány szintén közelít az alapsokaság évfolyam szerinti megoszlásához (58% másodéves, 42% harmadéves). Az önkéntes egyetemisták 61%-a másodéves, 39%-a harmadéven tanul. A képzés finanszírozását illetően a megkérdezett egyetemisták közel háromnegyede (73%) nappali tagozaton tanul, egyharmada (27%) pedig önköltséges helyet tölt be a képzésben. Az önkéntes egyetemisták is hasonló arányt mutatnak: 72% állami finanszírozású, 28% önköltséges helyen tanul.

A kérdőíves kutatásba bekerült alanyok egyharmada (34%) férfi és kétharmada (66%) nő, amely arány majdnem teljes mértékben megfelel az alapsokaság nemek szerinti megoszlásának (36% férfi, és 64% nő). Az önkéntes egyetemisták is ugyanazt a nemi megoszlást mutatják, mint a kutatásba bekerült összes egyetemista. Az állandó lakhelyet vizsgálva az egyetemisták több, mint egyharmada (40%) városon él, míg közel kétharmada (60%) falun, amely érték szintén közelít az alapsokaság állandó lakhely szerinti arányához (43% város, 57% falu). Az önkéntes egyetemisták többsége (67%) szintén faluról származik. Életkorukat tekintve a megkérdezett egyetemisták átlagéletkora 22,6 év, a legtöbben 21 évesek, a fele 22 évnél idősebb, míg fele 22 évnél fiatalabb. A legfiatalabb egyetemista 20 éves, a legidősebb 65 éves. Az alapsokaságban az átlagéletkor 20,75 év, a legfiatalabb egyetemista 19 éves, a legidősebb 65 éves. Az önkéntes egyetemisták esetében is ugyanazok a fentebb említett adatok, kivételt képez a legfiatalabb és legidősebb önkéntes életkora: a legfiatalabb 20 éves, a legidősebb 46 éves.

A megkérdezettek szüleinek iskolavégzettségét tekintve azt láthatjuk (3. ábra), hogy az anya iskolai végzettsége magasabb, mint az apa iskolai végzettsége: az anyák több, mint fele (56%) rendelkezik gimnáziumi/líceumi érettségi vagy annál magasabb fokú diplomával. Az apák esetében 40%-ka rendelkezik gimnáziumi/líceumi érettségi vagy annál magasabb szintű diplomával. Az anyák esetében a legmagasabb a gimnáziumi vagy líceumi érettséggel rendelkezők aránya (30%), majd ezt követi a szakiskola érettségi nélkül (25%), szakközépiskolai érettségi (17%), egyetemi/főiskolai végzettség (15%), technikum (10%), illetve a legkevesebbnek van befejezett 8 osztálya (3%) (4. ábra).

4. ábra: Szülők iskolai végzettsége (%) (apa: N=235, anya: N=231)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A szülők iskolai végzettsége és a csíki egyetemista önkéntessége között a kvantitatív kutatás szerint egyik esetben sincs szignifikáns összefüggés.³⁰ Ezek függvényében a szülők iskolai végzettsége nem befolyásolja azt, hogy az egyetemista önkénteskedik vagy sem.

Az egyetemisták szüleinek iskolai végzettségével kapcsolatos adatok azt árulják el, hogy a székely egyetemisták nem követik szüleik iskolai végzettségét, magasabb iskolai végzettségre vágnak, amely betudható egyrészt trendek alakulásának és a globalizációs folyamatok hatásának, másrészt ezek a fiatalok a mai „kitágult” világban nagyobb aspirációkkal rendelkeznek, mint a szüleik, harmadrészt pedig a mai lehetőségek a továbbtanulásra nagyobb mértékben vannak biztosítva, mint a szülők generációjának. A székely fiatalok esetében az iskolai végzettséget illetően azt látjuk, hogy egy elsőgenerációs értelmiségiréteg van kialakulóban. Emellett a tanulási idő kitolódása igazolja az ifjúsági korszakváltás jelenségét.

A szülők munkaerőpiaci helyzetével kapcsolatosan azt mondhatjuk el, hogy az apák több, mint háromnegyede (79%) dolgozik, míg az anyák 71%-a dolgozik. Azok a szülők, akik nem dolgoznak, az anyák esetében 34 fő háztartásbeli, 8 fő öregségi nyugdíjas, 7-7 fő munkanélküli és rokkant nyugdíjas, 3 fő gyermeket gondoz, 2 fő meghalt; az apák esetében 12 fő munkanélküli, 11 fő öregségi nyugdíjas, 8 főre a háztartásban van szükség, 4 fő rokkant nyugdíjas, és 12 fő meghalt. Az apák több, mint felének (56%) olyan foglalkozása van, amely középfokú vagy valamilyen szakvégzettséget igényel, egyharmadának (35%) a foglalkozása

³⁰ Az apa iskolai végzettsége esetében a Pearson féle Chi-négyzet 4,695 értéke nem szignifikáns ($p=0,583$), a Lambda 0,058-es értéke szintén nem szignifikáns ($p=0,143$), illetve a Cramer V féle asszociációs együttható értéke szintén alacsony (0,169). Az anya iskolai végzettsége esetében a Pearson féle Chi-négyzet 1,811 értéke nem szignifikáns ($p=0,875$), a Lambda értéke (0,031) szintén nem szignifikáns ($p=0,567$), illetve a Cramer V asszociációs együttható szintén alacsony (0,106).

nem igényel szakképzettséget (pl. sofőr, mezőgazdasági munkás, építő munkás, illetve közel egytizedének (9%) van felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozása (pl. pedagógus, mérnök, közgazdász). Az anyák esetében kevesebb, mint felének (47%) van középfokú vagy valamilyen szakképzettséget igénylő foglalkozása, több, mint egyharmadának (39%) semmilyen szakképzettséget nem igénylő foglalkozása nincs (pl. bolti eladó, hivatásos szülő, takarítónő), és több, mint egytizedének (14%) van felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozása (pl. pedagógus, könyvelő). A szülők foglalkozásánál is az tükröződik, mint az iskolai végzettségénél, hogy az anyák egy kis aránnyal többen dolgoznak felsőfokú végzettséget igénylő állásokban.

Keresztábrával megvizsgálva a kapcsolatot a szülők munkaerőpiaci helyzete (munkavállaló vagy sem) és az egyetemista önkéntességét, nem szignifikáns az összefüggés.³¹ Azaz, az egyetemisták önkéntességét nem befolyásolja, hogy szüleik munkavállalók vagy sem.

A kvantitatív kutatás során megvizsgáltam az egyetemisták életkörülményeit, illetve a család infrastrukturális felszereltségét. Az életkörülmények kapcsán rákérdeztem arra, hogy van-e testvére, hány szobás lakásban élnek, illetve hányan élnek egy háztartásban. A válaszadóknak átlagosan 1,41 testvére van, a legtöbbnek, egy testvére van, de olyanra is van példa, akinek hat testvére van. A szobák számát illetően az derült ki, hogy a válaszadók átlagosan négyszobás lakásban élnek, a legtöbben háromszobás lakásban. Az egy háztartásra jutó személyek száma átlagosan 4 fő. Ezekből az adatokból arra lehet következtetni, hogy a székelyföldi egyetemisták elég jó lakhatási körülmények között élnek: átlagosan egy szoba jut egy személyre egy háztartásban. Az önkéntes egyetemisták esetében megvizsgálva az átlagértékeket, azt látjuk, hogy átlagosan nekik is 1,43 testvérük van, de minimum mindenkinek van egy testvére. Átlagosan 4,34 szobás lakásban élnek, és átlagosan 4 fő él egy háztartásban. Azaz az átlagértékek alapján az önkéntes egyetemisták is jó lakhatási körülmények között élnek.

A háztartások infrastrukturális felszereltségét a különböző fogyasztási cikkek/szolgáltatások megléte, illetve annak hiánya által mértem. A kvantitatív kutatás eredményei alapján a legtöbb (több, mint 90%) háztartás rendelkezik asztali számítógéppel/lappal, mosógéppel, internettel és saját lakással. A legkevésbé birtokolt fogyasztási cikkek a klíma berendezés és a házimozsi rendszer (7. táblázat). Ahhoz, hogy egy átfogóbb képet kapjak a háztartások infrastrukturális ellátottságáról, és, hogy a kilenc változó

³¹ Az apa esetében a Pearson féle Chi-négyzet értéke 0,994 ($p=0,636$), a Lambda értéke 0,044 ($p=0,664$), illetve a Cramer V féle asszociációs együttható értéke 0,078. Anya esetében Pearson féle Chi-négyzet 0,000 ($p=1,000$), Lambda értéke 0,000, illetve a Cramer V féle asszociációs együttható értéke 0,000.

együttes előfordulását megvizsgáljam (a saját lakás nevezetű változót nem használtam, mert az nem fogyasztási cikk vagy szolgáltatás), a Transform/Count menü segítségével létrehoztam egy új változót, amelyet „infrastrukturális ellátottság” névvel címkéztem fel. Ezt a változót elemezve a kumulált gyakoriságot vizsgálva, megállapítható, hogy 146 háztartás (39%) a maximális kilenc fogyasztási cikkből és szolgáltatásból legtöbb 3-mal rendelkezik. Továbbá azt látjuk, hogy egyre jobban növekedik azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol egyre több fogyasztási cikk és szolgáltatás van jelen a maximális kilencből.

7. táblázat: Háztartások infrastrukturális felszereltsége

Fogyasztási cikk	Arány	Válaszadók
Klíma	12,9	232
Plazma TV	57,9	235
Mosógép	98,3	235
Mosogatógép	27,5	233
Gépkocsi	82,5	234
Internet	97,0	234
Asztali számítógép/laptop	99,1	235
Mikróhullámú sütő	87,7	235
Házozomzi rendszer	15,8	234
Saját lakás	96,2	235

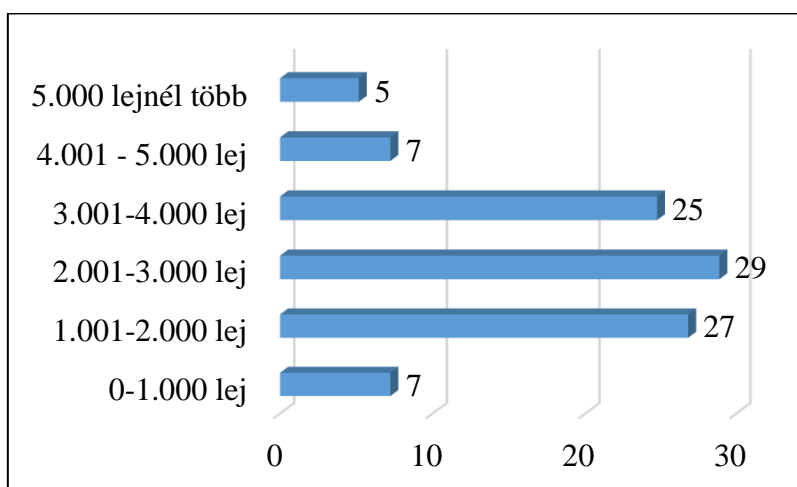
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Kutatási témám szempontjából fontos megvizsgálni a diákok családjának anyagi helyzetét is, mivel a szakirodalom szerint azok a fiatalok önkénteskednek a legnagyobb valószínűséggel, akik jó anyagi háttérű családból származnak. A család anyagi háttérét mutatja az infrastrukturális ellátottság, de emellett más változókkal is mérem az anyagi tőkét. A Sapientia EMTE Csíkszeredai Karának hallgatói esetében az anyagi háttér vizsgálatára további két változót használtam, egyrészt szubjektív megítélést a család anyagi helyzetéről, másrészt egy intervallumot, amely a család összjövedelmének két összeg közötti behatárolását jelzi. Az egyetemisták (N=232) szubjektív megítélése szerint az ország leggazdagabbja és legszegényebbje közötti intervallumon, ahol 1 a legszegényebbet és a 10 a leggazdagabbat jelenti, a családjának anyagi helyzete átlagosan középen helyezkedik el, illetve fele 6-os érték alatt, és fele 6-os érték felett. Az anyagi gondokra kérdezve 232 diák válaszolt, akiknek háromnegyede úgy gondolja, hogy a családjában ritkán fordulnak elő anyagi gondok, 16%-a

szerint gyakran, 9%-a szerint soha és 1%-a szerint mindig. Megvizsgáltam azt, hogy az anyagi biztonság szubjektív megítélése mennyire van hatással arra, hogy az egyetemista önkénteskedik vagy sem. Az asszociációs együtthatók szerint nincs szignifikáns összefüggés a két változó között.³²: az anyagi biztonság szubjektív megítélése nem befolyásolja az önkéntességet.

A család összjövedelmét vizsgálva azt látjuk, hogy a válaszadók 80%-nak a családja átlag havi összjövedelme 1.001 és 4.000 lej³³ közötti összeg. A válaszadók egynegyedének (12%) családja több, mint havi átlag 4.000 lejjel gazdálkodik egy hónapban, míg kevesebb, mint egyötödének (7%) 1.000 lejnél kevesebb az átlag havi összjövedelme (lásd 5. ábra).

5. ábra: A család átlag havi összjövedelme %-ban (N=194)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A fenti adatok függvényében azt mondhatjuk, hogy a Csíki medencében élő egyetemisták egyharmada férfi, és kétharmada nő, egyharmada városi és kétharmada falusi lakos, átlagéletkoruk 20,75 év. Szüleikről pedig elmondható, hogy édesanyjuk/nevelő anyjuk magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, mint az édesapjuk/nevelő apjuk, a szülők többségének (több, mint 70%) van munkahelye. A családok kétharmada 3.000 lej³⁴ alatti havi átlagjövedelemmel rendelkezik, amely összeg egy kétkeresős családban a 3.000 lej esetében alig haladja meg a havi nettó minimálbér összegét.³⁵

³² A Perason féle Chi-négyzet 2,067 értéke nem szignifikáns (p=0,559), Lambda értéke (0,025) nem szignifikáns (p=0,807), illetve a Cramer V együttható értéke 0,113.

³³ 68.600 – 274.000 HUF a MNB 2018. május 15-ei árfolyama szerint

³⁴ 205.000 HUF a MNB 2018. május 15-ei árfolyama szerint

³⁵ Romániában a nettó havi minimálbér összege 1.065 lej/fő (73.000 HUF/fő, 232 EUR/fő) a lekérdezés időpontjában. (https://www.avocatnet.ro/articol_44567/Salariul-minim-2017-1450-de-lei-de-la-1-februarie.html)

Megvizsgálva a kapcsolatot a család átlag havi összjövedelme és, hogy az egyetemista önkénteskedik vagy sem, szintén nincs szignifikáns összefüggés.³⁶ A csíki egyetemisták esetében tehát a család átlag havi jövedelme nem befolyásolja azt, hogy önkénteskedik vagy sem.

A szakirodalom szerint az önkéntesség egyik befolyásoló tényezője az egyén anyagi háttere, azaz minél vagyonosabb az egyén, annál nagyobb valószínűséggel lesz önkéntes. A szakirodalom legtöbb esetben az egyén saját anyagi helyzetére utal, és nem az egyén szüleinek az anyagi helyzetére. Talán ez azért van, mert a nyugati társadalmakban a fiatalok már nagyon hamar kikerülnek a családi háztartásból, és önálló életet élnek, akár nagyobb földrajzi távolságban a családtól. Kutatásomban azért tartottam fontosnak megvizsgálni a család anyagi helyzetét, mert Székelyföldön az egyetemisták még a családi háztartáshoz tartoznak, még ha az otthonuktól távolabbi városban is tanulnak, anyagilag még mindig otthonról függenek. A székely egyetemisták jelentős részét tanulmányaik végéig a szülei támogatják anyagilag, ezért anyagi helyzetüket nagymértékben meghatározza a szülők anyagi helyzete. Ezért tartottam relevánsnak ennek a megvizsgálását. Az eredmények viszont azt sugallják, hogy az anyagi háttér nem befolyásolja a csíki fiatalok önkéntességét, azaz anyagi háttértől függetlenül bárkiből lehet önkéntes, aki a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatója.

4.1.2. A kvalitatív kutatás alanyainak jellemzői

Ebben a részben az interjúalanyok társadalmi háttérét vizsgálom. Mindegyik interjúalany (úgy a helyiek, mint a külföldiek) felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, vagy még felsőoktatásban vannak. Nemek szerint mind a két csoportnál többségében vannak a nők.

A helyi önkéntesek szüleinek iskolai végzettségét vizsgálva azt látjuk, hogy a legtöbben érettségi diplomával rendelkeznek, majd ezt követik az egyetemet végzett szülők, illetve a befejezett 10 osztállyal rendelkező szülők. A szülők foglalkozását tekintve, a legtöbb szülő olyan állást tölt be, amely középiskolai végzettséget vagy egy kiegészítő tanfolyamot igényel (pl. sofőr, fodrász, szakács, eladó), viszont előfordulnak olyan állások is, amelyek felsőfokú végzettséget követelnek meg, mint pl. polgármester, könyvelő, könyvtáros, hivatali titkár. Emellett vannak olyan szülők is, akik mezőgazdasággal foglalkoznak. Ezek az adatok azt mutatják, hogy nem minden egyetemi hallgató vagy egyetemet végzett önkéntes szülei rendelkeznek felsőfokú végzettséggel. Ez azt a tendenciát igazolja, hogy a globalizáció

³⁶ Pearson féle Chi-négyzet értéke 2,655 nemszignifikáns ($p=0,753$), Cramer V asszociációs együttható értéke 0,139, Lambda értéke 0,065 és nem szignifikáns ($p=0,339$).

hatására, a helyi fiatalok is vágynak a magasabb társadalmi státuszra, jobb megélhetést, esetleg könnyebb életet szeretnének élni szüleikhez képest, akiktől látták és tapasztalták a mindennapi gondokat. A csíkszeredai Sapientia EMTE pedig lehetőséget biztosít arra, hogy a hátrányos helyzetből (alacsony jövedelmű, illetve alacsony iskolázottságú családból) származó fiatalok is be tudjanak kapcsolódni a felsőoktatásba. Ebből az okból kifolyólag a helyi önkéntesek többsége nem származik magas társadalmi státusszal bíró családból.

A külföldi önkéntesek esetében viszont a szülők többsége felsőfokú végzettséggel rendelkezik, míg csupán néhány szülőnek van érettségi diplomája. Foglalkozásukat tekintve, többségük olyan állást tölt be, amely felsőfokú végzettséget igényel, mint pl. orvos, ügyvéd, tanár, menedzser, nagykövet. Vannak középfokú végzettséget igénylő állások is, mint pl. autószerelő vagy eladó. Ugyanakkor fontosnak tartom kiemelni, hogy minden esetben van legalább egy olyan szülő a családban, akinek a foglalkozása magas státusszal bír, és magas jövedelemmel jár, amely jelentős mértékben javítja a család anyagi helyzetét, társadalmi státuszát. Ezekből az adatokból azt látjuk, hogy a nemzetközi szakirodalmi állítás, mely szerint a magas társadalmi státusszal bíró fiatalok nagyobb valószínűséggel vállalnak önkéntes munkát, beigazolódik. Emellett a külföldi önkéntesek esetében azt is látjuk, hogy nemcsak az Egyesült Államokból vagy valamelyik nyugati fejlett államból származnak, hanem vannak olyanok is, akik fejlődő térségekből származnak, mint pl. Afganisztán vagy Szingapúr. Ez a jelenség elterjedt az önkéntes turizmus területén, ugyanis manapság megnövekedett a középosztály jövedelme, amely lehetővé teszi, hogy a fiatalok külföldi utazásokon vegyenek részt. Ehhez hozzájárul továbbá a fapados járatok jelenléte is, amely lehetővé teszi az utazást az alacsonyabb társadalmi rétegek számára is.

A helyi önkénteseknél azt látjuk, hogy Székelyföldön a domináns státusz elmélete nem igazolódik be, ugyanis az önkéntesek jelentős része alacsonyabb társadalmi helyzetből származó fiatal, ahol a szülőknek nincs felsőfokú végzettsége, vagy magas jövedelemmel járó állása. Ez azért is alakulhatott így, mert az anyagilag tehetősebb családokból származó fiatalok többsége távolabbi városok (pl. Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad) egyetemén tanul, ahol magasabb kiadásokkal jár az egyetemi lét. A Csíkszeredai Sapientia EMTE és a kisvárosi jellegű egyetemi lét pedig lehetőséget jelent a felsőfokú képzettség elérésére az alacsonyabb státusszal rendelkezők számára is.

4.1.3. Az alanyok önkéntességének előzményei a kvalitatív kutatás fényében

A szülők iskolai végzettsége, foglalkozása és az anyagi helyzet vizsgálata mellett, fel szerettem volna tárni az önkéntesek előéletét olyan szempontból, hogy mi jellemezte a gyerekkorukat, illetve középiskolás és egyetemi éveik alatt milyen mértékben vesznek/vettek részt extracurriculáris és iskolán kívüli tevékenységben.

A csíki önkéntesek egy része úgy gondolja, hogy nem történt semmilyen jelentős esemény gyerekkorában, amely befolyásolta volna későbbi önkéntességét. A többi önkéntes viszont beszámol olyan történésről, eseményről, amely fontos lehet a későbbi önkénteskedése kapcsán, amelyre néhányan már a válaszaikban reflektálnak is. Két típusú történésről számolnak be, amelyeket úgy tudnám minősíteni, hogy pozitív és negatív élmények. Azok a személyek, akik gyerekkorukban pozitív élményben részesültek, általában valamilyen csoport- vagy közösségi élményről számolnak be: pl. kalákában vettek részt, táncsoport tagjai voltak.

„Amíg itthon jártam iskolába, első osztálytól nyolcadikig néptáncoltam. Nagyon sok külföldi fellépésünk, turnénk volt. Ott pedig nagyrészt önkéntesek segítettek a fesztiválok megszervezésében, amikor itthon volt, mi kellett helyileg lebonyolítsuk a Botorka Fesztivált³⁷ Balánbányán. Akkor még a táncsoport, a helyiek kellett fogadják a vendégeket. Lehet, hogy nem szó szerinti önkénteskedés volt, de ezt a munkát foglalta magába. (...) Másrészt a gimnáziumban a Segítő Mária Gimnáziumba jártam, és ott családi közösség volt, ahol első helyen tartottuk azt, hogy egymásnak segítsünk. Ennek köszönhetően egy olyan csapatnak a része lettem, amely a helyi közösségért próbál tenni.” (Margit)

„A gyerekkoromat a nagyszüleimmel töltöttem. Szerintem általában a kalákából ered az, hogy kezdtem önkénteskedni. Pl. pityókaszedés, disznótor, törökbúzaszedés, minden kalákába történt, s ezt láttam a nagyszüleimtől. Szüleim is ezt űzték.” (Anita)

Ugyancsak pozitív élményként minősítem azt, amikor az interjúalany gyermekkorában a szüleitől (leginkább az édesanyjától) látta a mások megsegítését adományozás, vagy jótekonyság által.

„Amikor kicsi voltam, anyum sokszor mondta, hogy azokat a ruhákat, amiket már nem használom, tegyem zacskóba, mert ő beviszi az iskolába a rászoruló gyerekeknek. Azóta is összeszedem az ilyen ruháimat. Soha nem vetem a kukába. Mindig odaadom a rászorulóknak.” (Noémi)

„Édesanyám teológiát végzett, nagyon vallásos, keresztény életmódot folytat. Ő csatlakozott fiatalasszonyként a csíkszeredai Kamilliánusok csoportjához. (...) Ott volt egy közösség betegek

³⁷ Néptáncfesztivál fiatalok számára (<http://www.botorka.ro/?p=festival>)

gondozására, de nem föltétlenül betegek ápolása, hanem besegítés háztartásokba, látogatás, főleg időseknél. Így beleszülettem általa, és vittem tovább ezt a tevékenységet, mert mikor kicsi voltam, vitt magával. Olyan volt, hogy én mentem a nénihez, ha ő nem tudott. Olyan is volt, hogy nekem is volt egy nénim. Igazából egy ilyen társalgói szerepet töltöttünk be, de teljesen önkéntesen.” (Angéla)

Végül többen is azt emelik ki gyerekkorukból, hogy a szülei mindenben támogatták őket, igyekeztek a kedvükben járni. Negatív élményként pedig néhányan arról számoltak be, hogy deviáns szülői magatartásban volt részük, mint pl. alkoholista szülő, elvált szülők.

„Nem mondhatnám, hogy jó gyerekkorom volt. Az az igazság, hogy apum alkoholista, és minden nap ivott és agresszív is volt. Már alig vártam, hogy elköltözzem otthonról.” (Imola)

„Hát nem egyszerű az én esetem sajnos, édesapám periodikus alkoholista, és édesanyám társfüggő, mind társfüggők vagyunk. Nehéz egy ilyen anomáliában együtt élni és ez a legfőbb oka, hogy most Sepsiszentgyörgyön vagyok, vagyis, hogy odaköltöztem a páromhoz. (...) De nagyon sokat sarkaltak arra, hogy tudatosan éljem a jelenemet, legfőképp édesanyám, sokszor ő nyomott oda, hogy menjek önkénteskedni, kell menni angol nyelvklubba, kell menni mindenfelé, ami fejleszt.” (Hajnalka)

„(...) abból kifolyólag, hogy elváltak a szüleim, lett egy olyan mentalitásom, hogy szeretek segíteni, mert tudom, hogy jól eshet.” (Attila)

A fentiek tükrében azt láthatjuk, hogy a gyerekkorban ért pozitív vagy akár negatív impulzusok, befolyásolhatják a fiatalkori vagy akár a felnőttkori önkéntességre való hajlandóságot. Ahogyan a fenti idézetekben is láthattuk, egyes fiatalokat a gyerekkori impulzusok és tapasztalatok az önkéntességre ösztönöznek, viszont bizonyos gyerekkori élmények azt is kiválthatják, hogy az egyénből soha nem lesz önkéntes. Erre vonatkozóan nincsenek adataim, ezért ez csak egy feltételezem.

A külföldi önkéntesek inkább pozitív gyermekkori élményeket elevenítenek fel. A gyerekkori történetekben itt is megjelenik az anya pozitív mintája a segítségnyújtásban, illetve a nagycsalád szerepe.

„Édesanyám az a személy volt, aki mindig törődött másokkal, mindig szeretett másoknak segíteni. Szóval ezt úgymond családi értéként hoztam magammal a gyerekkoromból.” (Kate, Kolorádó)

„Mindig orvos akartam lenni, akárcsak az édesanyám. Mindig akartam segíteni az embereken, és valamit visszaadni a társadalomnak. (...) Talán olyan a természetem, hogy szeretek másokon segíteni.” (Lilly, Ausztrália)

„Egy olyan családban nőttem fel, ahol több generáció élt egy háztartásban: édesapám és az ő testvéreinek családja is. Ez egy nagy ház volt, amelynek több lakrésze volt. Az első unokatestvéreimmel nőttem fel. Egy holisztikus élményben volt részem. Már kis koromban megtanultam megosztani a dolgaimat, mert mind együtt laktunk. Megosztottuk az autókat, az ételt, a ruhákat, és nagyon sok mást. Az olyan dolgok, mint ruhák, bicikli, vagy hasonlók, mindig a nagyobbaktól a kisebbekre szálltak.” (Thomas, Pakisztán)

A csíki önkénteseknek jelentős része részt vett a középiskolai diáktanácsban (vannak olyanok, akik csak tagok, de többen vannak olyanok is, akik elnöki vagy alelnöki tisztséget töltöttek be), de olyan is előfordul, hogy a városi, a megyei és az országos diáktanács tagjai is voltak néhányan.

„Kilencedikben, amikor elkezdtem diáktanácsozni, akkor is szintén támogattak. Kezdetben iskola szinten voltam, aztán kicsit fennebb léptem. Elég komolyan diáktanácsoztam. Benne voltam az Országos Diáktanács elnökségében, illetve vezetője voltam a Hargita Megyei Diáktanácsnak...” (Ágnes)

„Már 5-8-ban diáktanácsos voltam, aztán 9-12-ben is. Aztán diáktanács elnök is voltam.” (Angéla)

“Diáktanácsoztam kilencediktől tizenegyedikig (...). A sulis diáktanács mellett tagja voltam a városi és a megyei diáktanácsnak is (...). Mindkettőben voltam elnök (...). Aztán a megyei elnökségről lemondtam, mert a kettőt egyszerre nem bírtam. A városi diáktanácsnál másfél-két évig voltam elnök.” (Biborka)

Többen vettek részt tantárgyversenyeken, Tudományos Diákköri Konferencián, illetve több esetben is a sporttevékenység és a cserkészlet volt a jellemző tevékenységük. Csak néhány diák esetében fordult elő az, hogy csak a középiskolai tanulmányai alatt volt aktív az iskolán kívüli tevékenységekben. Ez számomra azt sugallja, hogy a középiskolai extracurriculáris és iskolán kívüli tevékenységben való részvétel nagymértékben befolyásolja azt, hogy valaki egyetemistaként vállal vagy sem önkéntes munkát. Az önkéntesek egyetemistaként leginkább egyetemi rendezvények (pl. gólyabál, gólyatábor, diáknapi) szervezésében vesznek részt, illetve még népszerű körökben a Tudományos Diákköri Konferencián való részvétel. Néhányan pedig csatlakoznak a Csíkszeredai Egyetemi Lelkészséghez³⁸. Nem jellemző, de előfordul a szakkollégiumi tagság is. Az ő esetükben is előfordul az, hogy néhányan nem vesznek részt semmilyen extracurriculáris tevékenységben. Fontos megemlíteni, hogy mindezt a tevékenységet az egyetemisták többsége önkéntesség mellett végzi.

³⁸ A Csíkszeredai Sapientia EMTE keretében működő egyházi szervezet, amelynek célcsoportját az egyetemi hallgatók képezik.

A külföldi önkéntesek már nem annyira tevékenyek az iskolán kívüli feladatokban, elmondásuk szerint nem tűnik olyan színesnek a külföldi középiskolák élete. *„Nálunk nem sok iskolai tevékenység volt, így nem nagyon volt mivel foglalkozni.” (Sophie, Mauritius)* A leggyakrabban említett extracurriculáris tevékenység valamilyen sport űzése, viszont néhány interjúalany tantárgyversenyeken való részvételről is beszámolt.

„Nem nagyon volt iskolán kívüli tevékenység, erre inkább a vakációkban volt lehetőség. Inkább a sport volt az, amit órák után lehetett űzni. Így minden olyan sportnál, ahol ingyen lehetett részt venni, ott voltam, mert édesanyámnak nem volt pénze, hogy edzőt fizessen nekem. Síversenyen vettem részt ebben az időben.” (Ana, Svédország)

„Részt kellett vegyünk a Sport Napokon, ahol különböző féle sportversenyek voltak, és ezen résztvettem.” (Emily, Anglia)

Ugyanakkor fontos tényező a külföldi középiskolák esetében az iskolai közösségi szolgálat, amely az érettségi diploma megszerzésének feltételét képezi. Mivel kötelező jellegű teljesítés, ezért a külföldi önkénteseket mikor az önkéntességről vagy az első önkéntes tapasztalatáról kérdezem, mindig azt az önkéntességet említik, amelyet szabad akaratukból választottak. A szakirodalom is megjegyzi, hogy a kötelező iskolai önkéntesség nem minősül önkéntességnek. Az egyetemi tevékenységekkel kapcsolatosan, mint extracurriculáris aktivitás, a leggyakrabban az önkéntességet említették a külföldi fiatalok. Úgy néz ki, hogy az ő gondolkodásukban az önkéntesség részben egy iskolán kívüli tevékenység. Néhány esetben vannak, akik egyetemi szakkollégium aktív tagjai, vagy egyetemi rendezvények szervezésében vesznek részt.

Az interjúalanyok által említett közegek, mint a család vagy az iskola, lényegében szocializációs közegek. Nem véletlenül merülnek fel ezek a közegek az önkéntesek életében, mint olyan tényezők, amelyek az önkéntesség felé irányították őket. A fiatalok önkéntességével kapcsolatosan a szakirodalom (lásd Haski-Leventhal et al. 2008) azt írja, hogy a szülők és az iskola fontos befolyásoló tényezőt jelent, mert ezekben a szocializációs közegekben sajátíthatják el az önkéntes értékeket, vagy mintákat láthatnak az önkéntességre. Ez a jelenség igaz a székelyföldi, azaz a csíki fiatalok esetében is.

4.2. Az önkéntesség értelmezése és meghatározása

4.2.1. A csíki fiatalok önkéntesség értelmezése

Az önkéntesség definiálása, mint ahogyan azt már korábban jeleztem, a szakirodalomban nagyon sokszínű, hiszen mára maga az önkéntesség is egy sokszínű és komplex társadalmi jelenséggé vált (Voicu – Voicu 2009). Az individualizált társadalomnak létrejötté magával hozta a biográfia fontosságát is, amely megfigyelhető az önkéntesség kapcsán. Ennek függvényében a szakirodalom szerint az önkéntesség nem csak anyagi jutás nélküli tevékenység, amelyet mások megsegítése céljából végeznek, hanem az önkéntesség által olyan szakmai tapasztalatokra és képességekre lehet szert tenni, amelyek az egyén szakmai önéletrajzát gazdagítják (Fényes – Kiss 2011).

Kutatásom során arra voltam kíváncsi, hogy a csíki fiatalok hogyan gondolkodnak az önkéntességről, milyen kép alakult ki bennük. A kérdőíves kutatás során két típusú kérdést tettem fel a diákoknak. Az egyik kérdésben rákérdeztem arra, hogy különböző tényezőket mennyire tartanak fontosnak az önkéntesség kapcsán. A válaszokat egy 0-tól 4-ig terjedő Likert skálán mértem, ahol a 0 jelentette az „egyáltalán nem fontos” válaszlehetőséget, míg a 4 jelentette a „nagyon fontos” válaszlehetőséget. A válaszok átlagértékét vizsgálva, azt láthatjuk (8. táblázat), hogy az egyetemisták a legfontosabb három tényezőnek a „másokon segíteni”, a „szakmai tapasztalatot szerezni”, a „képességeim kipróbálását” tartják, amely megegyezik a szakirodalomban tárgyaltakkal, hogy a segítség mellett fontos az önkéntesség biográfiai tényezője. Legkevésbé tartják fontosnak azt, hogy az önkéntesség a vallásos értékek gyakorlása, kaláka, illetve ingyen munka. Ez az eredmény azt mutatja, hogy az egyetemisták szemszögéből nem fontos tényező az, hogy az önkéntesség egy ingyen munka, ugyanakkor a diákok véleménye megegyezik a szakirodalommal abban, hogy a kaláka nem jelent önkéntességet, ugyanis a kaláka háztartások közötti munkacserét jelent, amelynek alapja a reciprocitás (lásd Hajdú 1995, Sik 2012). Az önkéntesség viszont nem egy olyan munka, amelyért cserébe viszontmunkát várunk el.

8. táblázat: Önkéntességgel kapcsolatos tényezők fontossága

Mennyire tartod fontosnak az önkéntes munka kapcsán?	Átlag	Válaszadók száma
másokon segíteni	3,59	234
szakmai tapasztalatot szerezni	3,37	234

képességeim kipróbálása	3,30	233
önismeretet	3,25	232
tudatosan választott tevékenységet	3,22	233
kreatívnak lenni	3,19	234
közösséghez tartozni	3,19	233
lehetőség az önmegvalósításra	3,11	233
új barátokat szerezni	3,11	234
közösséget fejleszteni	3,10	233
erkölcsi elkötelezettséget	3,01	232
innovatívnak lenni	2,99	233
szabadidő hasznos életöltése	2,90	232
életformát	2,77	231
egy trendi ügyért tenni	2,71	232
ingyen munkát	2,40	233
kalákát	2,37	234
vallásos értékek gyakorlását	2,13	234

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A felsorolt definíciós tényezőket faktorelemzéssel vizsgálva, megpróbáltam definíciós kategóriákat létrehozni, hogy egy jobb összképet kapjak az egyetemisták önkéntesség-képéről.³⁹ A faktorelemzés során a következő öt faktort⁴⁰ kaptam: elhivatott önkéntesség, egocentrikus önkéntesség, kihívásos önkéntesség, közösségcentrikus önkéntesség és trendi önkéntesség (9. táblázat).

³⁹ Első sorban azt vizsgáltam meg, hogy a változóim mennyire alkalmasak a faktorelemzésre. Az Anti-image korrelációs matrix szerint a változóim alkalmasak a faktorelemzésre, ugyanis az MSA értékek 0,729 és 0,926 között alakultak. A Bartlett-próba szerint is a kiinduló változók alkalmasak a faktorelemzésre, mivel van közöttük korreláció, ugyanis a szignifikancia szint 0,000. A KMO értéke pedig 0,846, amely érték nagyon jó, mert nagyobb, mint 0,8, tehát a változóim nagyon alkalmasak a faktorelemzésre.

⁴⁰ A faktorok számának meghatározásában a Scree plot-ot hívtam segítségül, illetve figyelembe vettem a Teljes magyarázott variancia táblázatot, amelyek alapján az öt faktor összvariancia értéke 63,99%, amely érték meghaladja a minimális 60%-ot. Főkomponens-elemzés módszerét használtam, illetve a Varimax rotálási eljárást, mert a rotálatlan faktorsúlyokat nem lehetett értelmezni.

9. táblázat: A csíki egyetemisták önkéntesség meghatározásainak kategóriái (faktorsúlyok)

	Faktorok				
	<i>Elhivatott</i>	<i>Egocentrikus</i>	<i>Kihívásos</i>	<i>Közösség centrikus</i>	<i>Trendi</i>
Erkölcsei elkötelezettség	,777	-,001	,056	,318	-,115
Tudatosan választott tevékenység	,743	,016	,252	-,043	,079
Szabadidő hasznos életöltése	,726	,192	,199	,186	-,087
Életforma	,652	,390	,236	-,098	,167
Vallásos értékek gyakorlása	,638	,177	-,206	,159	-,102
Szakmai tapasztalatot szerezni	-,040	,773	-,021	,101	,131
Képességeim kipróbálása	,206	,717	,258	,086	-,112
Új barátokat szerezni	,094	,658	,255	,297	-,164
Lehetőség az önmegvalósításra	,313	,651	,344	-,083	,214
Önismeretet	,446	,621	,166	,010	,215
Innovatívnak lenni	,122	,157	,868	,080	-,082
Kreatívnak lenni	,118	,253	,828	,095	,082
Közösséghez tartozni	,182	,348	,466	,393	-,120
Ingyen munka	,095	,056	-,036	,765	,047
Másokon segíteni	,131	,001	,120	,654	,430
Közösséget fejleszteni	,131	,247	,333	,624	-,257
Egy trendi ügyért tenni	,043	,204	,035	,178	,639
Kalákát	,276	,176	,215	,350	-,568

Forrás: saját szerkesztés, saját kutatás

Az elhivatott önkéntesség faktorba olyan személyek véleménye tartozik, akik úgy gondolják, hogy az önkéntesség egy életforma, amelyet az egyén tudatosan választ és erkölcsileg elkötelezett. Az egyén az önkéntesség által gyakorolhatja a vallásos értékeket, mindemellett hasznosan töltheti szabadidejét. Az egocentrikus önkéntesség faktorba tartozó egyének számára az önkéntesség szakmai és lelki hasznokat jelent a gyakorlójára nézve: szakmai tapasztalatot szerezhet, kipróbálhatja képességeit, új barátok szerezhet, lehetősége nyílik az önmegvalósításra, illetve önismeretre. A kihívásos önkéntesség faktorba tartozó egyetemisták szerint az önkéntesség egy olyan tevékenység, amely által az egyénnek lehetősége van arra, hogy valami újat próbáljon ki, innovatív és kreatív legyen. A közösségcentrikus önkéntesség

faktor szerint az önkéntesség egy anyagi ellenszolgáltatás nélküli tevékenység, amelyet az egyén azért végez, hogy másokon segítsen, és a közösséget fejlessze. A trendi önkéntesség faktorba olyan személyek sorolhatók, akik szerint önkénteskedni azt jelenti, hogy egy trendi ügyért tenni, de nem kaláka jelleggel segíteni.

Az egyetemisták az önkéntesség definícióját illetően a megadott tényezők alapján a fenti öt csoportba sorolhatóak. Ezek alapján azt láthatjuk, hogy az értelmezésekben egyaránt megjelenik az önkéntesség hagyományos és modern értelmezése. A fenti kategóriák, akárcsak a szakirodalom is, az önkéntesség értelmezésének sokszínűségét tükrözik. A csíki fiatalok csoportja öt féleképpen értelmezi.

Az önkéntesség értelmezésével kapcsolatosan egy nyílt kérdést is feltettem a diákok számára, ahol lehetőséget kaptak arra, hogy saját szavaikkal határozzák meg azt. Ezeket a definíciókat megvizsgálva, kikerestem azokat a kulcsszavakat, amelyek többször is megjelennek a szövegekben. Majd megnéztem, hogy ezek a szavak hány esetben fordulnak elő. A kulcsszavak gyakoriságának vizsgálatából az derült ki, hogy az egyetemisták, amikor saját szavaikkal határozzák meg az önkéntességet, leggyakrabban az „ingyen munka” (142 eset), a „segítségnyújtás” (106 eset) és a „saját akarat” (44 eset) fogalmakat használják. Ez azért érdekes, mert amikor a Likert skálán felállították a fontossági sorrendet, az ingyen munka fogalmát az utolsó három legkevésbé fontos tényező közé sorolták. Ez a különbség azzal magyarázható, hogy saját szempontból nem fontos tényező az, hogy az önkéntes anyagi juttatás nélkül dolgozik. Számukra más tényezők a kiemelkedők. Amikor viszont egy definíciót kell alkotni az önkéntességről, belekerül az anyagi jutatás nélküli szempont is, mert a definícióba belekerül az önkéntest foglalkoztató nézőpontja is. A saját meghatározásokban a legkevésbé esetben szerepeltek az új ismeretek és barátok szerzése, szellemi elégtétel és adományozás, mindegyik fogalom 1-1 esetben jelent meg. Az önkéntesség célcsoportjaként pedig a legtöbb esetben (23) a rászorulókat említik, őket követik a közösség (21 eset) és a civil szervezetek (12 eset).

Úgy lehetne összefoglalni az egyetemisták saját szavaival meghatározott önkéntesség fogalmát, mint olyan munka vagy tevékenység, amelyet az egyén saját akaratából anyagi ellenszolgáltatás hiányában végez segítségnyújtás céljából a rászorulóknak, társadalom/közösség, civil szervezetek megsegítésére.

A faktorelemzés során megalkotott öt definíciós kategória alapján, igyekeztem csoportosítani a kvalitatív kutatás alanyait is. Mindkét csoport, azaz a külföldi és a helyi önkéntesek mindegyike beleillett valamelyik kategóriába. Az interjúk segítségével pedig meg lehet vizsgálni azt, hogy a különböző kategóriákba tartozó egyének milyen definíciókat

fogalmazznak meg, és azokban milyen tényezőket hangsúlyoznak ki. Azon az egyének számára, akik úgy gondolkodnak az önkéntességről, mint egy elhivatott tevékenységről, fontos az, hogy belső késztetést érezzenek az önkéntesség iránt, illetve, hogy tudatosan válasszák ezt a tevékenységet. Ugyanakkor kiemelik azt is, hogy az önkéntes merjen időt szánni az önkéntességre.

„Egy olyan célért tesszük meg, sokszor még többet, mint amit úgymond elvárnának, amit nagyon a szívünkön viselünk. Szerintem ez valahol belülről kell jöjjön, valami olyan, amihez régebről kötődünk.” (Anita)

„Az önkéntesség belülről kell jöjjön. Az egy áldozat is, mert elég sok időt vesz fel. Ha van valami program, az itthonit kell hagyni, és odamenjél.” (Ilona)

„Az önkéntes munka, amit az ember saját maga választja attól függően, hogy mennyi szabad ideje van, és ezt a szabadidőt jó célra használja fel.” (Amália)

A második kategóriába tartoznak azok, akik az önkéntességnek azokat az értékeit emelik ki, amelyek az önkéntes számára bírnak fontossággal. Ezt a kategóriát egocentrikusnak neveztem a faktorelemzés során. Azok az interjúalanyok, akik ebbe a kategóriába tartoznak, fontosnak tartják azt kiemelni, hogy az önkéntesség által az egyén önismerete fejlődik, lehetősége van szakmai tapasztalatot szerezni egy olyan területen, amely jelenleg az egyén érdeklődési körének a középpontjában áll. Nem utolsó sorban ezek az egyének azt is hangsúlyozzák, hogy az önkéntesség által az egyén azzal foglalkozik, amit szívesen csinál. Mindezek, az önismeret, a szakmai tapasztalat, illetve az „azt csinálom, amit szeretek” vélemény, sugallják az önkéntesség énközpontú értelmezését, amelyek a következő interjú részletekből is kiolvashatóak:

„Én részemről nagyon hasznos dolognak tartom, és úgy gondolom, hogy nagyon sokat segít az önkéntesség abban, hogy önmagunkat is szerintem jobban megismerjük általa. (...)” (Andrea)

„Olyan dolog, amit tényleg önkéntes és te akarsz elvégezni, kényszer nélkül. Olyan téren végzed, ami érdekel is, szereted végezni azt a munkát.” (Zsófia)

„Önkénteskedni azt jelenti, hogy nyitott gondolkodású vagy, segíteni úgy, ahogy tudunk. A saját elégedettségédért csinálod, mert tudod, hogy nem kapsz érte fizetést. (...)” (Lilly, Ausztrália)

„A véleményem az, hogy egy jó lehetőség, ugródeszka, olyan fiatalok számára, akik rendezvényszervezéssel, és bármilyen jótékonyossággal akarnak foglalkozni, mert ebből meg tudják tapasztalni azt, hogy miről is szól, miért van ez.” (András)

A harmadik kategóriába tartozó egyének azok, akik kihívásként tekintenek az önkéntességre. Ezek azok az egyének, akik úgy gondolják, hogy az önkéntességhez szükség van kreativitásra és innovációra. Az interjúalanyok továbbá azt is kiemelik, hogy az

önkéntesség által az egyén kipróbálhatja magát, számára új helyzetekben. Ezért is jelenthet kihívást az önkéntesség az egyén számára.

„Felkészítést jelent, egy kicsit körül nézz, hogy bejön-e a szakma, amit választottál. (...) Eszköznek látom az egyetemista éveidből a munkára való felkészítésben.” (Emese)

„Én azért önkénteskedem, mert amikor befejezem a nővér iskolát, majd önkénteskedni szeretnék nővérként, de addig is ki akartam próbálni, hogy mit jelent önkénteskedni.” (Ana, Svédország)

A negyedik kategóriát a közösségcentrikusok alkotják. Számukra önkénteskedni azt jelenti, hogy egy másik egyénnek javítunk a helyzetén, vagy egy közösség életében tevékenykedünk annak érdekében, hogy a közösséget fejlesszük. Azok az interjúalanyok, akik ebbe a kategóriába sorolhatók, fontosnak tartják kiemelni, hogy az önkéntesség által az egyén szeret segíteni, azaz az önkéntesség által az egyén szereti jobbra tenni a világot, akár azáltal, hogy egyéneknek segít, akár azáltal, hogy társadalmi csoportban vagy társadalmi csoportért tevékenykedik önkéntesen.

„Úgy írnám körbe, hogy a saját szabadidődet más emberek segítésére fordítod. Ez nem feltétlenül kell szociális problémákra fókuszáljon, mert ha valami közjót szolgál, önkénteskedésnek számít.” (Attila)

„Pozitív hozzájárulás, a szabadidő hasznos felhasználása, másokon segíteni, főleg a hátrányos helyzetűeken.” (Emily, Anglia)

„Szívből jövő olyan cselekedet, amely bérmentesen a társadalom fejlődésére hasznos tevékenység.” (Gabriella)

Az utolsó kategóriába tartoznak azok, akik úgy vélik, hogy az önkéntesség egy trendi tevékenység. Szerintük az önkéntesség során az egyén egy trendinek minősülő ügy megvalósításában vállal szerepet. Az interjúkból az is kiderül, hogy ezek a fiatalok például valamilyen esemény megvalósításában vesznek részt. Ilyen esemény lehet egy fesztivál. Emellett kiemelkedik az állatvédelem, illetve a környezetvédelem is.

„(...) egy olyan tevékenység, amit szívesen csinálsz, de cserébe nem vársz el semmilyen anyagi vagy bármilyen juttatást. Ott lehetsz az eseményeken, kicsit dolgozol, mert nem gondolom, hogy az önkéntesség megerőltető lenne (...)” (Tünde)

„Olyan valamivel tölteni az időt, amivel segítesz más embereken, vagy állatokon, vagy a környezeteden és cserében nem vársz anyagi juttatást.” (Kate, Kolorádó)

Az interjúalanyok többsége három kategóriába sorolható: közösségcentrikus, egocentrikus és elhivatott önkéntesség. A kihívásos és a trendi önkéntesség kategóriákba kevesebb önkéntes tartozik.

4.2.2. Különbségek a csiki és a külföldi fiatalok önkéntesség értelmezésében

A külföldi önkéntesek egyetlen kategória kivételével, besorolhatók a következő négybe: trendi, kihívásos, egocentrikus, közösség centrikus önkéntesség. Az ő esetükben nem találtam egyetlen olyan interjúalanyt sem, aki, úgy gondolkodna az önkéntességről, mint hivatásról.

Ebben a részben céloom rávilágítani azokra az elemekre, amelyekről úgy gondolom, hogy a külföldi önkéntesek másképp vélekednek az önkéntességgel kapcsolatban.

A külföldi önkénteseknél több esetben is megjelenik az önkéntesség kapcsán az, hogy az egyén az energiáját is adja, hiszen az önkéntesség adott esetben fizikai, illetve intellektuális megterhelést is jelent az önkéntes számára. Egy másik tényező, amely szintén csak a külföldi önkéntesek esetében jelenik meg, az anyagi tényező, azaz az önkéntes pénzadománnyal is segíthet azokon, akik erre rászorulnak. Emellett a kutatásba bekerült külföldi önkéntesek önkéntes turisták, akik befizettek egy önkéntes turista csomagért. Ezért is jelenik meg az ő esetükben a pénz tényező, hiszen számukra az önkéntesség anyagi kiadásokkal is jár.

„Adni az időből, az energiából vagy a pénzedből, de inkább az energiából adni azok számára, akiknek szüksége van rá, akik rászorulnak, vagy pl. egy civil szervezet számára.”
(John, Szingapúr)

Adni az időből vagy a pénzedből anélkül, hogy várnál valamit cserébe, egy jó ügy érdekében, amiről úgy gondolsz, hogy kisebb-nagyobb pozitív hatása lehet a közösségre nézve. (Thomas, Pakisztán)

Egy harmadik tényező, amelyet a külföldi fiatalok hangsúlyoznak az az, hogy az önkéntesség által az egyén pozitív irányú változásokat fog elérni, amelynek mértéke nem fontos, csak a világban érezhető pozitív hatása. Ez azt sugallja, hogy ezek az egyének úgy érzik, és úgy gondolják, hogy tetteiknek hatása van a világra, amely egy világi állampolgári gondolkodásmódra utalhat.

A legjobbat adni, abból, amid van, és nemcsak az számít, hogy te miben gyarapodsz, hanem az is, hogy milyen változást értél el, még ha az kicsi is, mert annak pozitív hatása van. (Sophie, Mauritius)

A külföldi fiatalok az önkéntességről úgy gondolkodnak, mint egy tudatosan választott tevékenységről, amelyet egy bizonyos cél elérése érdekében végzünk. Ilyen cél lehet a tapasztalatszerzés, a tudás gyarapítás vagy a tudás átadása. A külföldi önkénteseknek ez a megnyilvánulása igazolja a szakirodalomban leírtakat is, amely szerint a fejlett társadalmakban a fiatalok esetében az önkéntesség egy tudatosan választott tevékenység, annak érdekében, hogy gazdagítsák az önéletrajzukat és nagyobb eséllyel induljanak el a munkaerőpiacon.

Esélyt ad számomra, hogy megosszam másokkal az angoltudásom, a tapasztalataim, a játékokat, a különböző tevékenységeket. Ugyanakkor én is sokat tanulok, pl. a különböző oktatási rendszerekről, de a legfontosabb, hogy megismerem különböző kultúrákat, mert annak ellenére, hogy különbözőnk, vannak hasonlóságaink is. (Julia, Florida).

Az önkéntesség meghatározásán kívül mindkét csoport, úgy a helyi, mint a külföldi önkéntesek, elmondták véleményüket arról, hogy szerintük mi jellemzi az önkéntességet, illetve az önkéntest, és kiből lehet önkéntes. Az önkéntesség jellemzője kapcsán a csíki fiataloknál kiemelhető az, hogy úgy gondolkodnak az önkéntességről, mint egy felelősségteljes tevékenységről, amelyet az egyén lelkesedéssel végez. Emellett felismerték az önkéntességnek az egyénre (pl. önismeret, egyéni fejlődés), illetve a közösségre (pl. empátia, szolidaritás) ható jellemvonásait is. A külföldi önkéntesek, a csíki fiatalokkal szemben sokkal kevesebb jellemzőt soroltak fel, viszont rávilágítottak az önkéntesség másabb dimenzióira is, mint pl. az, hogy az önkéntesség pozitív hatást tud gyakorolni a társadalomra, ugyanakkor erőfeszítésekkel jár az önkéntes számára. A két csoport hasonlóan gondolkodik az önkéntes kapcsán. Szerintük bárkiből lehet önkéntes, viszont mindkét csoport feltételeket is állít. Mindkét csoport úgy gondolja, hogy az lehet önkéntes, aki szeret másokon segíteni. A helyi önkéntesek emellett fontosnak tartják, hogy az önkéntes elkötelezett legyen egy téma iránt, ismerje képességeit, illetve belső készletét kell éreznie az önkéntesség iránt. A külföldi önkéntesek viszont megint egy másik dimenziót hoznak be az önkéntes definíciójukba, szerintük azaz önkéntes, aki mint munkás, mint szervezeti munkatárs, úgy végzi feladatait, mintha fizetést kapna érte. Ugyanakkor az önkéntes egy olyan személy is, aki megtalálja a képességeinek és a tudásának megfelelő tevékenységet, hogy azt minél hatékonyabban tudja elvégezni. Ezeket olvashatjuk Ochman (1997) tanulmányában is. Mindkét csoport nagyon sok jellemzőt megnevez az önkéntes kapcsán. Mindkét fél számára fontos, hogy az önkéntes szeresse azt, amit csinál, tudjon csapatban dolgozni, merjen kérdezni, legyen kommunikatív. A csíki fiatalok emellett kiemelik, hogy az önkéntes jól kell tudjon az idejével gazdálkodni, illetve megbízható személy kell legyen. Az időbeosztást azért tarthatják fontos jellemvonásnak, mert néhány önkéntes egyetemi tanulmányai mellett részmunkaidőt is vállal, ezért fontos, hogy jól be tudja osztani az idejét. A bizalom pedig azért lehet fontos számukra, mert a posztkommunista értékrendszerből visszamaradva az emberek bizalmatlanok lettek az ingyen munka, így az önkéntesség iránt is. A kommunizmus idején kötelező ingyen munka eredményeként, az emberek nem mindig végzik el úgy az ingyen vállalt munkát, így az önkéntességet sem, ahogy azt megígérték. Így kialakult egy olyan elvárás az önkéntessel szemben, hogy megbízható legyen, ami a nyugati fejlett társadalmakban fel sem merül, mint probléma. Ezt tükrözik a külföldi önkéntesekkel

készített interjúk is. A külföldi önkéntesek véleménye szerint az önkéntesnek tanult és tanulékonynak kell lennie. Ebben az esetben az önkéntesség, mint tudástranszfer jelenik meg, ahol az egyének különböző tudást adnak át egymásnak, illetve vesznek át egymástól. Ennek a dimenzióknak a megjelenítése az önkéntesség modern formájára utal, ahol a különböző kompetenciák tanulása, átadása fontos hangsúllyal bír (10. táblázat).

10. táblázat: A külföldi és helyi fiatalok önkéntesség képe (összefoglaló táblázat)

	Külföldi önkéntesek	Csiki önkéntesek
Az önkéntesség meghatározása	pozitív hozzájárulás, szabadidő hasznos felhasználása, másokon segíteni, esély a tanulásra és tapasztalatszerzésre, részt venni a helyi közösségben, lelki elégtétel	segítségnyújtás, új tapasztalatok szerzése, új barátok szerzése, eszköz a munkára való felkészülésben, ingyen munka, ami boldogít
Az önkéntesség jellemzője	pozitív hatása van, önfeláldozás, energiaemésztő	saját fejlődés, önismeret, jó szórakozás, érdekes, önzetlen, saját határaid feszegetése, szolidaritás, empátia, elköteleződés egy téma iránt, felelősségteljes tevékenység, lelkesedés, energiaemésztő, fáradtságos
Az önkéntes meghatározása	bármiből lehet önkéntes kortól függetlenül: <ul style="list-style-type: none"> • akit motivál az, hogy másokon segítsen, • aki proaktív, • aki megtalálja a számára megfelelő feladatot, • aki úgy tekint az önkéntességre, mint egy fizetett munkára 	bármiből lehet önkéntes, kortól, nemtől függetlenül: <ul style="list-style-type: none"> • aki elkötelezett egy téma iránt, • aki belülről akarja, • aki szeret másokon segíteni, • aki tudja mire képes

Az önkéntes jellemzője	kommunikatív; tanult; csapatjátékos; barátságos; vidám; nyitott gondolkodású; jó ötletei vannak; tettere kész; halad a trendekkel; kitartó abban, amit csinál; szorgalmas; udvarias; pontos; merjen kérdezni; tanulékony; szereti azt, amit csinál	csapatjátékos; tettere kész; merjen kérdezni; lelkes; segítőkész; célirányos; megbízható, jól alkalmazkodik; barátságos; vidám; kreatív; nyitott; szeresse, amit csinál; önzetlen; jól gazdálkodik az idejével; kommunikatív; elhivatott
-------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

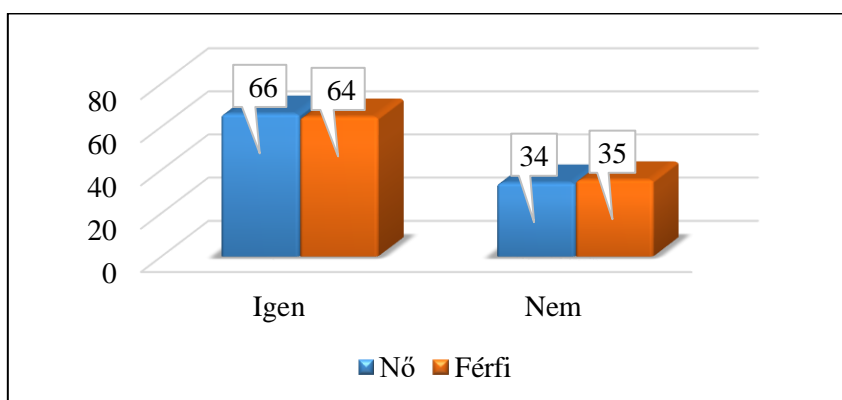
4.3. A Csíki-medencében önkénteskedő fiatalok önkéntes tapasztalatai és jövőbeli tervei

Ebben a fejezetben igyekszem összegezni az önkénteskedő csíki és külföldi fiatalok önkéntességi gyakorlatait, pontosabban az első önkéntes élményt, az önkéntesség területét, azokat a feladatokat, amelyekbe leginkább bekapcsolódnak, az önkéntesség időtartamát és a jövőbeni terveiket az önkéntességgel kapcsolatosan.

4.3.1. A csíki fiatalok önkéntességének jellemzői

A kvantitatív kutatás eredményei alapján, a Csíkszeredai Sapientia EMTE-n tanuló egyetemisták kétharmada (65%) önkénteskedett valaha élete során, a maradék egyharmad (35%) soha nem önkénteskedett. A valaha önkénteskedő egyetemisták nemek szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a nők és a férfiak egyforma arányban önkénteskednek (6. ábra).

6. ábra: Azon egyetemisták nemek szerinti aránya, akik valaha önkénteskedtek (% , N=232)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A válaszadók (N=152) 88%-ka önkénteskedett középiskolában, ebből közel fele (52%) évente, egyötöde (20%) havonta és 16%-ka hetente önkénteskedett. Továbbá azt is megvizsgáltam, hogy azok, akik középiskolában önkénteskedtek, egyetemi éveik alatt milyen arányban vettek részt önkéntességben, ez az arány 51%.

Az egyetemi évek alatt vállalt önkéntességet vizsgálva, amely lényegében a kutatás fő témája, a kérdőíves kutatás eredménye szerint 83 fő önkéntes van. Ezt az értéket összevetve a kérdőívet kitöltő egyetemisták számával (N=237), az látjuk, hogy az egyetemisták 35%-ka önkénteskedik vagy önkénteskedett egyetemi tanulmányai alatt. Azok az egyetemisták, akik nem önkénteskednek, két fő okot határoztak meg: egyrészt nincs idejük önkénteskedni, másrészt nem hallottak még olyan önkéntes lehetőségről, amely felkeltette volna az érdeklődésüket. Figyelembe véve a HERD kutatás⁴¹ eredményeit, ahol a Románia „partiumi” régiójában (Partiumi Keresztény Egyetem és a szatmárnémeti Babeş-Bolyai Tudományegyetem kihelyezett tagozatának magyar nemzetiségű diákjai) az egyetemisták 38,81%-ka önkénteskedett, míg Ukrajnában 31,19% és Magyarországon 20,79% (Fényes 2015), azt látjuk, hogy a Csíkszeredai Sapientia EMTE önkénteskedő diákjainak aránya közeli értéket mutat a partiumi egyetemista önkéntesek arányával, illetve magasabb arányt a magyarországi és az ukrajnai értékekhez képest. 2010-es adatok szerint az egyetemista önkéntesek aránya sokkal magasabb a 2000-es évek elejéhez képest, azaz a duplájára nőtt, 73% (Smith et al. 2010). Annak ellenére, hogy a kelet-európai társadalmakban ennél alacsonyabb a fiatal önkéntesek aránya, Voicu és Voicu (2009) szerint Kelet-Európában is növekszik a fiatal önkéntesek aránya. Jelenleg azt látjuk, hogy a csíki önkéntesek aránya, illetve a „partiumi” régióban tanuló önkénteskedő fiatalok aránya a nemzetközi trendek 2000-es évekbeli arányához hasonlóak. A kelet-európai fiatal önkéntesek esetében is próbál a szakirodalom választ találni az alacsony önkéntességi arányra. Egyrészt az lehet ennek az oka, hogy a fiatalok nem kapnak elég információt az önkéntességről, másrészt pedig nem kapnak önkéntességre való nevelést sem (Gregorová 2011). A székelyföldi fiatalok esetében is valószínűleg ezek lehetnek az okai annak, hogy a Csíki-medencében is alacsony az egyetemista önkéntesek aránya. Még ha az utóbbi pár évben néhány csíki iskolában a tanévzáró ünnepeken kiosztanak önkéntes munkát díjazó okleveleket, a diákokat nem részesítik olyan nevelésben, amely az önkéntességre szorgalmazná őket. A romániai oktatási rendszerbe még nincs beépítve az önkéntességre való nevelés, illetve önkéntes központok sem működnek sem országos, sem

⁴¹ HERD kutatás: „Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area”. 2012-ben vizsgálatokat végeztek Magyarország két keleti megyéjének, Románia nyugati határvidékének és Ukrajna kárpátaljai területének felsőoktatási intézményeiben, ahol többek között az egyetemisták önkéntességét kutatták (Fényes 2015).

társégi szinten, amelyek iskolákban népszerűsítik az önkéntességet. Viszont működik egy-két civil szervezet, amely fiatal önkénteseket szólít meg, és amely törekszik arra, hogy az önkéntességet népszerűsítse a fiatalok körében. Az iskolák és a civil szervezetek kezdeményezései nincsenek összehangolva, ezért nagyon töredezetten és hatásuk alig érezhető a térségben.

Az interjúkutatás alapján azt láthatjuk, hogy a csíki önkéntesek nagyobb része már középiskolában megkezdte önkéntes tevékenységét. Vannak viszont olyan fiatalok is, akik már általános iskolai tanulmányaik alatt elkezdtek az önkéntességet. Ez két okból vált lehetségessé: egyrészt valamelyik szülő már önkénteskedett és bevonta a gyermekét is, másrészt az iskola keretei között olyan csoportok működtek, amelyekben a részvétel önkéntességet jelentett. Az interjúalanyok egy másik csoportja csak az egyetemen kezdett el önkénteskedni.

Néhány interjúalanyunk az első önkéntes élménye az iskolai keretekhez kötődik, mint pl. az iskolai könyvtár újrarendezése, vagy diákcsoporthoz különböző rendezvények szervezése a diákok számára. A legtöbben ifjúsági szervezetekben önkénteskedtek, de emellett szintén jelentős a hátrányos helyzetű (árva, értelmi fogyatékosok, mozgáskorlátozottak stb.) gyerekekkel foglalkozó civil szervezetekben és intézményekben (Dévai Szent Ferenc Alapítvány, Caritas stb.) vállalt önkéntesség, illetve a kulturális intézményekben (színház, levéltár, kulturális központ, stb.) vállalt önkéntesség.

A kvantitatív kutatásba bekerült önkénteskedő egyetemisták (N=83) több, mint felének (53%) kapcsolódott a tanulmányaihoz az önkéntes munka. Ez azt jelenti, hogy olyan típusú önkéntes munkát vállalt, ahol gyakorolhatja vagy kiegészítheti az egyetemen szerzett elméleti tudását gyakorlati tapasztalatokkal. Egyelőre viszont még nem derül az ki, hogy tudatosan választották-e ezt a típusú tevékenységet, a szakmai életút gyarapítása miatt. Az önkéntes motivációk vizsgálata során választ kaphatunk erre a feltevésre is.

Az önkéntesség tevékenységi területét megvizsgálva az derült ki, hogy a négy leggyakrabban előforduló önkéntességi terület az ifjúság (61 fő), rendezvényszervezés (60 fő), hagyományápolás és oktatás-nevelés (39-39 fő) (7. táblázat). Az interjúkutatásban is ugyanez a három leggyakrabban említett terület körvonalazódik ki. Az ifjúság területén való önkénteskedés gyakorisága abban rejlik, hogy napjainkban az ifjúsági civil szervezetek egyre több tevékenységet szerveznek úgy vidéken, mint városban. Az egyetemisták többsége pedig ifjúsági szervezetekben, illetve ifjúsági programokban vesz részt. Az egyetemisták legkevésbé önkénteskednek az irodalom (9 fő), a mezőgazdaság (13 fő) és a művészet (19 fő) területén (11. táblázat).

11. táblázat: Önkéntesség területe egyetemistaként⁴²

Tevékenységi terület	Válaszadók száma
ifjúság	61
rendezvényszervezés	60
hagyományápolás	39
oktatás és nevelés	39
szociális ellátás	25
turizmus	25
sport	23
környezet- és természetvédelem	23
idősek	21
művészet	19
mezőgazdaság	13
irodalom	9

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A tevékenység típusát vizsgálva, az önkéntesek leginkább a rendezvények szervezésében (65 fő) vállalnak feladatokat, amelyet lemaradva követ a jótékonysági munkákban (35 fő) és az adományozásban (34 fő) feladatokat vállaltak aránya (8. táblázat). A vállalt tevékenységek típusai is azt sugallják, hogy az egyetemisták körében népszerűek a segítő jellegű tevékenységek - mint a régi típusú önkéntesség jellemzője -, amelyek mellett megférnek az új típusú önkéntességhez köthető rendezvényszervezési tevékenységek is. A kvalitatív kutatás lehetőséget adott arra, hogy tovább vizsgáljam a különböző tevékenységekhez kapcsolódó feladatok típusait. Ezek nyomán az derült ki, hogy a rendezvényszervezési feladatoknál általában logisztikai jellegű (pl. térrendezés, szemétyűjtés, belépőjegyek ellenőrzése, technikusok segítése) feladatokat látnak az önkéntesek, de előfordul, hogy a rendezvények lebonyolításában is részt vesznek.

„A Régizene Fesztivál alatt műsorfűzeteket osztogattunk, meg kellett fogadni a vendégeket a templomban vagy a várban, CD-ket árultunk, meg segítettünk a helyszínek berendezésében.”
(Bíborka)

⁴²A kérdőív kitöltése során az egyetemisták, több válaszlehetőséget is bejelölhettek.

„(...) mind hátul az irodába a kellékek rendben tartása, leltáron tartása. Emellett, amikor külső helyszínen volt vetítés, oda a székek kihordása, kikapcsolása, és este, hogyha kértek a személyek pokrócot, akkor azok kiosztogatása.” (András)

„A táboroknál általában különböző terv alapján egy adott időpontban egy adott tevékenységet kellett lebonyolítsak. Abból állt, hogy voltak különböző rajzok állatokról, ahol a nevük alá volt írva angolul, és el kellett rejteni őket, és az volt a lényege az aktivitásnak, ha kimondtuk angolul az állat nevét, a gyerekek pedig elő kellett keressék a fűből a megfelelő kártyát. (...) Egy harmadik tevékenység a kvíz, amiben a tanítási rész, amiben kellett nekik segíteni (...) kommunikációs készséget tanítottam nekik, vagy fejlesztettem a kommunikációs készségeiket.” (Attila)

Mint ahogyan azt a kvantitatív kutatás eredménye is mutatja (8. táblázat) nagyon gyakori jelenség, hogy a csiki önkéntesek jótékonyági jellegű feladatokat vállalnak. Ez a kvalitatív kutatás kapcsán is beigazolódik. A segítő feladatok általában a rászorulóknak felé irányulnak, vagyis szegény, vagy árva, vagy valamilyen fogyatékkal élő gyerekeknek, illetve olyan időseknek segítenek, akik nem tudnak otthonukból kimozdulni.

„(...) tavaly nyáron például egy hetet egy szociálisan nehéz helyzetben lévő családok gyermekeit befogadó óvodai csoportban voltam. Hát ilyen játszottam a gyerekekkel ott is. Van a városban egy nagyon nehezen szituált család, és nagyon-nagyon szegények, és náluk voltam, többször vittem nekik kaját meg ruhát (...)” (Hajnalka)

„Segíteni kellett a gyerekeknek [szellemi és testi fogyatékos gyermekek], ha volt valami verseny. Évszaknak megfelelően próbálták szervezni a programokat. Pl. szüreti bál volt, akkor táncolni kellett velük. Farsangkor elkészíteni egy-két kézműves dolgot, ebben segítettünk. Vittünk nekik ceruzákat, kiosztottuk, odaültünk, és mutattuk nekik, akiknek nehezebben ment, segítettünk.” (Piroska)

„Az időseknél sohasem változott, mert beszélgetésre vágytak az idősek, hogy valaki legyen velük, vagy ilyen apróságok, hogy bevásárolni, mert ő már nem tudott lemenni a lépcsőházból. Sebktözeést is szívesen vállaltam, vagy a számlák kifizetését, vagy én önkéntesen vittem neki meleg kaját, mert tudtam, hogy nincs, amiből elkészítse magának.” (Angéla)

Néhányan marketing feladatokat is vállalnak. Ezt igazolják mind a kérdőívek, mind az interjúk. A marketing feladatoknál, általában a hirdetések promoválásában vesznek részt az önkéntesek, mint plakátok kifüggesztése, hírek szerkesztése, fényképek készítése.

„Általában a fesztivál első feladata a plakátozás volt, amit elsőnek végeztünk majdnem mindegyiknél. Jártuk a várost és plakátoztunk.” (Máté)

„Hírlevelet kellett szerkeszteni, akkor a Megye Napokkal kapcsolatos linkeket összesítettem magyarul, románul. Levelet postáztam, feliratoztam, akkor újságban is megnéztem a Megye Napoknak a plakátját, azt is összesítettem (...) telefonáltam a fotó kiállítással kapcsolatban, e-mailt írtam, megosztottam Facebook-on a közelgő eseményeket.” (Réka)

Az interjúkból továbbá az is kiderült, hogy néhány önkéntest komolyabb feladatok elvégzésébe is bevontak, vagy maga az önkéntes vállalt összetettebb feladatokat a civil szervezetnél, ahol önkénteskedett. Ezeket a feladatokat asszisztensi, illetve koordinációs munkának neveztem el. Azok, akik koordinációs feladatokat látnak el, a szervezet vezetőségi testületében is benne vannak.

„Nagyjából az adminisztrációs dolgok, a programokat szétszteni, kinek mi a feladat, ezen kívül ezeknek a felügyelet, hogy minden rendben menjen.” (László)

(...) képzéseket szoktunk szervezni, nyelvtanfolyamokat, photoshop tanfolyamokat. Részt vettünk egy állásbörzén a Târgu de Cariere-vel (magyarul: állásbörze), illetve tavaly létrehoztunk egy weboldalt, ahova álláshirdetéseket teszünk fel, és ez van a Facebookon is. (...) Nekem az a feladatom, hogy ezt az egészet koordináljam. (Ágnes)

„Az óvodában mindenhol segítettünk. Az óvónéniknek figurákat kivágni papírból, gyerekeknek kicsi zoknit felhúzni, a konyhán is segitettem kirakni az ételeket ebédidőben.” (Noémi)

A kvantitatív kutatásba bekerült önkéntesek legkevésbé vesznek részt forrásbevonásban (16 fő), könyvelésben (13 fő) és projektek lebonyolításában (11 fő) (8. táblázat). Ezek már olyan tevékenységek, amelyek összetettek és szakmai felkészültséget igényelnek, ezért általában szakmai tapasztalattal rendelkező egyénekre bízák.

A fenti interjúrészletekből azt is megtudhatjuk, hogy a szervezetek sokszínű feladatokat bízhatnak a fiatal önkéntesekre. Ugyanakkor a logisztikai feladatok túlsúlyos jelenléte azt is sugallhatja, hogy a szervezetek még nem rendelkeznek megfelelő bizalommal a fiatal önkéntesek képességeinek irányában. Inkább olyan feladatokat bízhatnak rájuk, amelyek elvégzése egyszerű, nem igényel kreatív készségeket. Ezek a fiatal önkéntesek még az egyetemen tanulnak, kompetenciáik még hiányosak. Emiatt lehet az, hogy az önkénteseket foglalkoztató civil szervezetek nem merik komolyabb feladatokkal megbízni őket. Ezt erősíti az a társadalmi sztereotípa, miszerint a fiatal generáció nem rendelkezik elegendő tudással, mintha egy alárendeltségi viszonyban lennének a felnőttekhez képest, mint ahogyan erről Gábor Kálmán (1996, 2011) is ír a kelet-európai ifjúsági korszakváltással kapcsolatban. A székelyföldi térségben nincs még kialakulva a bizalom a fiatalok képességei iránt, ezért lehet az, hogy többségében nem vonják be az önkénteseket bonyolultabb feladatok elvégzésébe.

12. táblázat: Önkéntes feladatok egyetemistaként⁴³

Vállalt feladatok	N
rendezvényszervezés	64
jótekonysági munka	35
adományozás	34
szolgáltatás nyújtása	32
önkéntes akcióban munka	28
szakmai végzettségnek megfelelő munka	23
marketing	18
projekt lebonyolítása	16
könyvelés	13
forrásbevonás	11

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

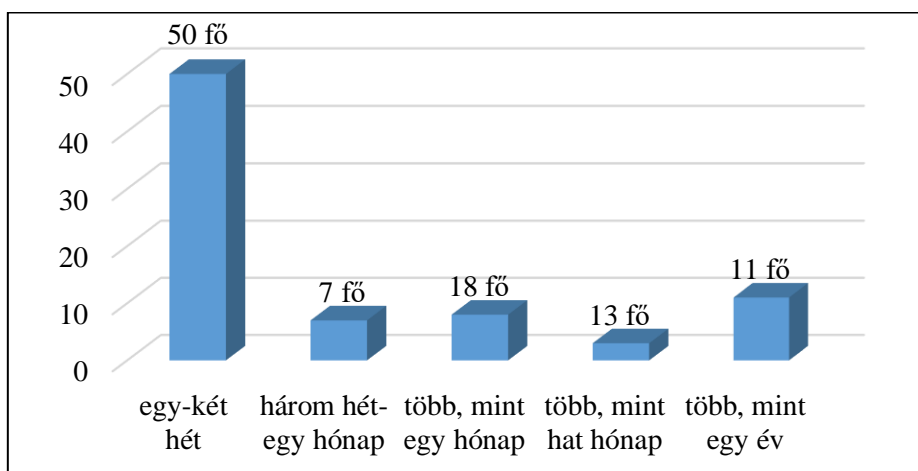
A helyi önkéntesek több, mint felének (59%) tetszett az az önkéntes munka, amelyet végzett, egyharmadának (31%) inkább tetszett, 11%-nak pedig tetszett is, meg nem is. Ez az utolsó válaszlehetőség azt jelenti, hogy néha az önkéntesek kapnak olyan feladatokat, amelyeket nem szívesen végeznek el. Az egyetemista önkéntesek több, mint fele (56%) civil szervezeti keretek között önkénteskedett, amelyből 26 fő egy, 22 fő két, 4 fő három, 1 fő négy és 2 fő öt civil szervezetnél.

Azt vizsgálva, hogy az önkéntesek általában formális vagy informális önkéntességet folytatnak, az interjúk alapján az derül ki, hogy a helyi önkéntesek formális önkéntességben vesznek részt, azaz intézményes keretek között önkénteskednek. Szinte egyforma gyakorisággal fordul elő, hogy a fiatalok ifjúsági civil szervezeteknél, vagy szociális jellegű szervezeteknél (pl. óvoda, korai fejlesztő központ, árvaház, öregotthon), vagy közintézményeknél (pl. színház, önkormányzat, kórház) vállalnak önkéntes munkát. Ugyanakkor olyan is előfordul, amikor a fiatalok valamilyen kisebb vállalkozáshoz kapcsolódó létesítménynél (pl. fesztivál, kocsmá, könyvelési cég) önkénteskednek.

Az önkéntesség időtartamáról az derült ki a kvantitatív kutatásból, hogy az önkéntesekből a legtöbben egy-két hetet önkénteskedtek, a legkevesebben három-négy hetet, majd őket követik azok, akik több, mint egy éve önkénteskednek (7. ábra).

⁴³ A kérdőív kitöltése során az egyetemisták több válaszlehetőséget is bejelölhettek.

7. ábra: Önkéntesség időtartama abszolút értékben (N=79)



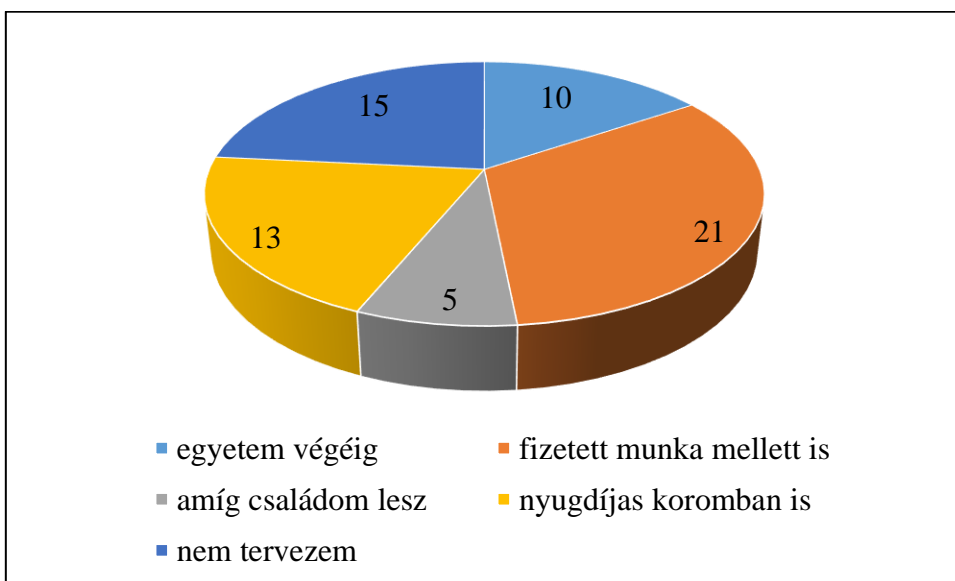
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Ezek a tényezők (az önkéntesség helyszíne, az érdeklődési terület, az önkéntesség időtartama) mind az önkéntesség új trendjeihez kapcsolódnak: az önkéntesség szervezeti keretek között zajlik; a fiatal önkénteseket egyre jobban érdekli, hogy ifjúsági szervezetekben önkénteskedjenek, illetve az önkéntesség projektszerűen csak rövid időre szól.

4.3.2. A csíki önkéntesek jövőbeli önkéntességtervei

Kutatásom során a fiatalok önkéntességgel kapcsolatos jövőbeli terveit is megvizsgáltam. A kvantitatív kutatás eredményei alapján arra jutottam, hogy a jelenleg önkénteskedő csíki egyetemisták közül, akik válaszoltak a kérdésre, többségük (21 fő) a fizetett munka mellett is szeretne önkénteskedni, őket követik azok, akik egyetem végéig (15 fő) szeretnének önkénteskedni, majd azok, akik nyugdíjas korukban is (13 fő), illetve amíg családjuk lesz (5 fő). A válaszadókból 10 fő nem tervezi, hogy továbbra is önkénteskedjen (8. ábra).

8. ábra: Az önkénteskedő egyetemisták tervei arról, hogy meddig önkénteskednek (fő, N=64)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az interjúkutatás eredményei alapján azt látjuk, hogy a legtöbb önkéntes addig szeretne önkéntes munkát vállalni élete során, ameddig nem lép egy újabb életszakaszba, pl. munkába áll vagy családot alapít. Ezek a személyek ugyanis úgy gondolják, hogy majd a család vagy a munkahely mellett nem biztos, hogy lesz idejük az önkéntességre.

„Nem tervezem olyan hosszú távra. Ha családom lesz, nem gondolom, hogy belefér. Egyetem alatt, vagy egyetem után, ha találok olyan munkát, hogy belefér, akkor még önkénteskedem.”
(Tünde)

Ezek lehetnek azok a személyek, akik úgy gondolják, hogy az önkéntesség csak olyan életszakaszban fér bele, amikor az egyén sok szabadidővel rendelkezik, amelyet önkéntességre fordíthat. Ha már csökken a szabadidő mennyisége, akkor azt nagy valószínűséggel már nem önkéntességgel töltik.

Vannak olyan önkéntesek, akik csak kimondottan az egyetem alatt szeretnék folytatni az önkéntességet, utána már nem. Úgy gondolják, hogy ez az az életszakasz, amelyben még az egyén életében helye van az önkéntességnek. Egyetem után az egyén már egy olyan életszakaszba lép, amely nem teszi számára lehetővé az önkéntességet, vagy már nincs is rá szüksége.

Vannak viszont olyan önkéntesek, akik úgy gondolják, hogy család mellett is lesz elég idejük és energiájuk az önkéntességre. Ezek az interjúalanyok azt is kiemelik, hogy a saját gyerekeiket is az önkéntességre fogják nevelni. Fontos számukra, hogy azt az életérzést, azt a

mentalitást, ami az önkéntességgel jár, át tudják adni a következő generációnak. Ebben a gondolkodásban azt látjuk felvillanni, hogy ez az a generáció, amely Székelyföldön „elültetheti” az önkéntesség magját a székely társadalomban. A generációk, túllépve a kommunizmus okozta önkéntességgel kapcsolatos negatív előítéleteket, újra bekapcsolódhatnak a civil életbe.

„Biztos vagyok benne, hogy a gyerekeimet is serkenteni fogom erre, és el fogom vinni pár ilyen helyre, hogy azért lássa, hogy neki hogy van, meg másoknak hogy van. Legyen viszonyítási alapja az életének a megítélésében. És én segíteni, akár egy alapítványt a későbbiekben, akár anyagi támogatással is, azt el tudom képzelni, hogy akár tovább folyamatosan az életem során.”
(Andrea)

Vannak helyi önkéntesek, akik életük végéig szeretnék folytatni az önkéntességet. Többen említik a nyugdíjas kort is, fel-felismerve az önkéntesség mentális és fizikai előnyeit az idősekre nézve.

„Míg meg nem halok. Azt a jó ízű önkéntességet választom, hogyha kicsit is adok másnak, a lelkemnek már jó. Használt ruhámat, ha odaadom a még öregebbeknek, akkor az is jó lesz, vagy a rászorulóknak. Szeretek másokon segíteni, és ezt nem akarom kiiktatni az életemből. Szeretném folytatni tovább.”(Noémi)

„Jó sokáig szeretném még folytatni. Láttam olyan önkénteseket is, akik nyugdíjasok. Lehet velem is az lesz, hogy nyugdíjas klub helyett önkénteskedem. Szerintem fontos, hogy valamit úgy csináljunk, hogy ne várjunk érte fizetséget.” (Anna)

A fenti interjú részletek továbbá arra is utalnak, hogy azok a fiatalok, akik ilyen módon gondolkodnak az önkéntességgel kapcsolatos jövőbeli terveikről, elkötelezettek és egy életformának élik meg az önkéntességet, amelyet fontos generációról generációra átörökíteni.

Néhányan úgy gondolják, hogy munka mellett is lesz idejük arra, hogy önkéntes munkát vállaljanak. Fontos tényező számukra az, hogy az önkéntesség által megszakadhat a mindennapi rutin, és színesebbé válik tőle az egyén élete. Az ilyen egyének számára fontos lehet az, hogy hobbiját, illetve a kreativitását élje meg az önkéntesség során, hiszen már úgy gondolja, hogy munkája akár unalmassá is válhat.

„Hát szerintem mindenképp jó, hogy egy munka mellett is valamilyen szervezet életében részt venni (...) Szerintem színesebb. Úgy érve, hogy van olyan program, ami kicsit más, valahová tartozást is jelent, például számomra, nem tudom, egy teljesen más dimenzió.” (Dorottya)

Továbbá vannak olyan önkéntesek is, akik még nem gondolkodtak azon, hogy meddig szeretnék folytatni, vagy egyáltalán szeretnék-e folytatni az önkéntességet. Ezek lehetnek azok az egyének, akik spontán módon kerülnek kapcsolatba az önkéntességgel, nem tervezik

tudatosan, vagy nem gondolkodnak róla. Ők azok, akik elfogadják azokat az önkéntes lehetőségeket, amelyek tetszőek számukra, másokat elutasítanak. Az interjúkban adott válaszokban is visszaigazolódna azok az önkéntességgel kapcsolatos tervek, amelyeket a kérdőívezés során megtudtunk.

4.3.3. A külföldi fiatalok önkéntességének jellemzői és önkéntességtervei

A külföldi önkéntesek esetében középiskolai követelmény az iskolai közösségi szolgálat, ezért többen is megemlítik ezt az interjúkban is (pl. Anglia, Ausztrália, Szingapúr). Ezért fontosnak tartom kiemelni azt, hogy a külföldi önkéntesek nagy része, az iskolai közösségi szolgálat mellett vállalt önkéntességet, amelyet szabad akaratából választott. Kevesen vannak viszont olyanok, akik egyetemi éveik alatt vállaltak először önkéntes munkát szabad akaratukból. A külföldi önkéntesek esetében is a legkedveltebb önkéntességi tevékenységek az ifjúsági szervezetekben, illetve gyerekekre irányuló szervezetekben (pl. árvaház, iskola, terápiás központ) való ellenszolgáltatás nélküli munkavállalások.

A fiatalok többségében olyan jellegű önkéntességbe kapcsolódnak be, ahol valamilyen szükséglet szenvedő társadalmi csoportnak segíthetnek, pl. árva gyerekek, hajléktalanok, menekültek, idősek. Ezekben az esetekben ételosztást, gyerekjátékok lebonyolítását, konyhai feladatok ellátását vállalják.

Az időseknek segitettem eljutni a fürdőbe, sétálni, lecseréltem az ágyneműket, vagy etettem őket. De olyan pici dolgokat is csináltam, hogy zoknit húztam nekik, vagy melegebb cipőt adtam, ha fázott a lábuk. A gyerekek esetében is segitettem az etetésben, az átöltözésben, vagy játszottam velük. (Sophie, Mauritius)

„Egy fogyatékos gyerekek klubjában szoktam önkénteskedni. Segítek nekik beilleszkedni más fogyatékkal élő gyerekek csoportjába. Hetente egyszer önkénteskedem a hajléktalanok megsegítésére. Viszek egy csomagot magammal, amelyben van étel, víz, tea, kávé, sütemény. Odaiülök melléjük a kartondobozukhoz, és beszélgetek velük. (Sarah, Anglia)

Vannak olyanok is, akik az afrikai menekülteknek segítenek. Ők jogi tanácsadással próbálnak segíteni a menekülteknek. Ezekből a tevékenységekből és a fenti interjúrészletekből arra gondolhatunk, hogy a kutatásba bekerült külföldi fiatalok többsége szociális érzékenységgel rendelkezik. Többségük előnyös gazdasági háttérrel rendelkezik, azaz jómódú családban élnek, ahol nem szenvednek hiányt anyagi dolgokban, amelyet tudatosan fel is ismernek. Mint rekompensáció, fontosnak tartják segíteni azokat, akiknek nem adatott meg az anyagi háttér, mint nekik. Ez a gesztus több esetben is megnyilvánul. Emellett sok más típusú

tevékenységben vesznek részt: rendezvényszervezésben, mezőgazdasági munkákban, PR és fundraising jellegű tevékenységekben. A külföldi önkéntesek esetében viszont előfordul az, hogy otthon nincs lehetőségük önkénteskedni, mert az ő országaikban nem igazán vannak önkéntes lehetőségek, inkább fogyatékosok gondozásában lehet besegíteni, mint pl. Szingapúr esetében. Ez magyarázható egyrészt azzal, hogy a kutatásba bekerült külföldi interjúalanyok olyan országokból származnak, ahol jól működik az állam szociális ellátó rendszere, illetve a gazdasági élet, amelyek lefednek sok olyan területet (pl. egészségügy, civil szféra, gazdasági szféra), amely lehetővé teszi egy társadalom jó működését, és állampolgárai jó- és jóllétét. Másrészt jól működhetnek a családi és rokonsági kötelékek, amelyek megoldanak, illetve megelőznek társadalmi problémákat.

„Nincs is sok lehetőség Szingapúrban önkénteskedni. Talán csak a testi vagy szellemi fogyatékosok megsegítésére vannak önkéntes lehetőségek. Igazából Szingapúrban nem is nagyon vannak szegény emberek.” (John, Szingapúr)

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a külföldi fiatalok önkéntes munkát egyetemi tanulmányaik megkezdéséig otthon, a saját közösségen belül vállaltak. Erre magyarázat a kiskorú életkor, amikor még a gyerekek is jobban ragaszkodnak a családi közeghez, illetve a törvényes keret sem teszi még lehetővé, hogy a 18. életkor alatt a fiatal elhagyja az országot szülői engedély nélkül, illetve felnőtt kíséret nélkül. Egyetemi tanulmányaik alatt viszont az említett korlátok megszűnnek, és rengeteg lehetőség tárul eléjük az egyetemek által, legyen szó külföldi diákmunkáról vagy külföldi önkéntességről. Nagyon sokan élnek is a lehetőséggel. Az általam felkeresett fiatalok többsége is így vállalt önkéntességet külföldön, amelyre a tanítási szünetek ideje alatt van lehetősége. Mások pedig egy önkéntes lehetőségeket közvetítő civil szervezeten keresztül jutottak el külföldi országba önkénteskedni.

A külföldi önkéntesség során gyakran előforduló önkéntes munka a gyerekekkel való foglalkozás, amely az angol nyelv tanítását jelenti. Ez azért lehetséges, mert a legtöbb gazdaságilag fejlett társadalomban fontos az angol nyelv ismerete, hiszen egy nemzetközi nyelv. Aki csak teheti, megtanulja az angol nyelvet, vagy megtanítatja gyermekét az angol nyelvre. Az általam felkeresett interjúalanyok mind olyan közegekből származnak, ahol beszélik az angol nyelvet, ezért kézenfekvő kompetencia számukra az angol nyelvtudás, amelyet bárhol és bármikor felhasználhatnak. Erre jó lehetőség pl. a külföldi önkéntesség olyan országokban, ahol nagy hiátusa van az angol nyelv ismeretének. Ilyen pl. Románia is, ahova önkénteskedni jöttek az általam felkeresett külföldi fiatalok is.

Az önkéntesség formális és informális jellegét vizsgálva, a külföldi önkéntesek esetében szintén azt látjuk, hogy formális keretek között önkénteskednek, hiszen mind civil szervezetnél önkénteskednek.

A külföldiek esetében megkülönböztethetünk az otthonuktól távol, egy másik országban/kontinensen vállalt önkéntességet, illetve otthoni környezetben vállalt önkéntességet. Az otthoni környezetben zajló önkéntesség során, az önkéntesek egy része, a csíki önkéntesekhez hasonlóan, ifjúsági szervezetekben tevékenykedik, emellett számottevő azok aránya is, akik szociális jellegű szervezeteknél önkénteskednek (pl. idősek otthona, árvaház, szegénykonyha). A külföldi önkéntesség esetében a fiatalok többnyire fejlődő országokban vállalnak önkéntességet egy ernyőszervezeten keresztül. Ez a szervezet kapcsolatban van több civil szervezettel, illetve iskolákkal a fejlődő országokban, illetve egyetemekkel a fejlett országokban. A kutatásban résztvevő külföldi önkéntesek, akik más országokban is vállalnak önkéntességet, többnyire iskolákban tanítanak angol nyelvet a helyi gyerekeknek. Van olyan önkéntes is, aki természeti katasztrófa sújtotta országba utazott, hogy segítse a helyi lakosokat. Ezek a típusú tevékenységek az önkéntes turizmus egyik jellemzőjét alkotják, amelyet a szakirodalom is említ (lásd Wearing – McGhee 2013). Az önkéntesség időtartamát illetően hosszabb időkre vállalnak önkéntes munkát, mint a helyi fiatalok.

A helyi önkéntesek esetében legtöbbször egy évet önkénteskedtek, viszont vannak olyanok is, akik, több, mint egy évet (pl. 2 vagy 3 év), önkénteskedtek, vagy még folyamatban van az önkéntesség, de előfordul olyan is, hogy több hónapot önkénteskedett folyamatosan. Ezek a viszonylag hosszú időszakokra szóló önkéntességek mind az otthoni közösséghez kapcsolódnak. Külföldi környezetben általában egy hét és egy hónap közötti időszakot önkénteskednek ezek a fiatalok.

A kvalitatív kutatás során a külföldi önkéntesek esetében is igyekeztem feltárni az önkéntességgel kapcsolatos jövőbeli terveiket, amely szerint az derült ki, hogy a külföldi önkéntesek továbbra is szeretnék folytatni az önkéntességet. A jövőbeni tervek abban különböznek, hogy ki milyen hosszú távra tervezi. A külföldi önkéntesek többsége hosszú távon szeretné folytatni az önkéntességet, akár egész életen át. Vannak, akik kiemelik azt, hogy munka mellett is szívesen vállalnak önkéntes tevékenységeket, illetve vannak, akik úgy gondolják, hogy addig folytatják, amíg erre lehetőségük van (amíg idejük és energiájuk engedi), akár még több külföldi országban is vállalnak önkéntességet.

„Szeretnék önkénteskedni folyamatosan. Továbbra is szeretnék külföldön önkénteskedni, mert Ausztráliában nincs szükség önkéntesekre, de kicsit nehéz összeegyeztetni a munkát, a tanulást és a pénzt, de azért szeretném folytatni.” (Olivia, Ausztrália)

Kevesebben vannak olyan interjúalanyok, akik úgy gondolják, hogy csak az egyetem alatt folytatják az önkéntességet, mert majd a munkaerőpiacra való belépés után már nem lesz elég szabadidejük az önkéntes tevékenységekre.

„Szeretném folytatni, de nem tudom, hogy meddig folytathatom. Még egy nyaram van az egyetemből, és aztán végzek. Nem tudom, hogy utána lesz-e annyi szabadidőm, hogy tudjak önkénteskedni.” (Thomas, Pakisztán)

A jövőbeli tervek esetében tehát azt látjuk, hogy a két interjú csoport, a helyi és a külföldi önkéntesek hasonlóképpen gondolkodnak. A külföldiek esetében is vannak olyan személyek, akik egy életre elköteleződve érzik magukat az önkéntesség iránt, míg mások függővé teszik azt a szabadidő mennyiségétől, amelyet a munkaerőpiaci tevékenység nagymértékben befolyásol. A külföldi önkéntesek esetében nem jelenik meg a családalapítás, mint önkéntességet nehezítő tényező. De ez talán annak az oka, hogy ezek a fiatalok olyan társadalmakból származnak, ahol nagyobb a hangsúly a karrierépítésen, és a fiatalok kevésbé gondolkodnak családalapításon, ellentétben a helyi fiatalokkal (akik hagyományosabb társadalmi közegből származnak).

13. táblázat: A csíki és külföldi önkéntesek összehasonlítása az önkéntesség előzményei és jellemzői szerint a kvalitatív kutatás tükrében

	Csíki önkéntesek	Külföldi önkéntesek
Szülők iskolai végzettsége	a középfokú végzettség a jellemző, de több esetben előfordul a felsőfokú végzettség, illetve a befejezett 10 osztály	a felsőfokú végzettség a jellemző, de néhány esetben előfordul a középfokú végzettség
Szülők foglalkozása	nem jellemzőek a jól kereső állások, a legtöbb szülőnek olyan állása van, amely minimálbérrel jár	a legtöbb esetben valamelyik szülőnek jól kereső állása van
Gyerekkor	<ul style="list-style-type: none"> • közösségi élmények: kalácsa, néptáncsoport • szülőktől látott segítségnyújtás: adományozás, idősek segítése • a szülők mindenben támogatták • negatív élmények: anyagi nehézségek, alkoholista szülő, elvált szülő 	<ul style="list-style-type: none"> • a szülő segítő szakmája (orvos, egészségügyi asszisztens) • fontos volt a szabadban lenni • többgenerációs család

Középiskolai évek	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző az iskolai diáktanácsban való részvétel (többen az elnökségi tagságban is benne vannak) • tantárgyversenyeken való részvétel • kevésbé jellemző a cserkészetben, sportban való részvétel 	<ul style="list-style-type: none"> • a sport, illetve a tantárgyversenyeken való részvétel a jellemző
Egyetemi évek	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző az egyetemi rendezvények szervezésében való részvétel (Gólyabál, gólyatábor, Nyílt Nap, Diáknapok) • néhányan szakkollégiumi tagok, illetve az egyetemi lelkészség tagjai 	<ul style="list-style-type: none"> • kevésbé jellemző az egyetemi tevékenységekben való részvétel • néhányan részt vesznek egyetemi rendezvények szervezésében, egyetemi klubban, szakkollégiumban
Első önkéntesség	<ul style="list-style-type: none"> • középiskolai önkéntesség a jellemző • néhányan egyetemen kezdtek önkénteskedni 	egyaránt jellemző a középiskolai és egyetemi évek, mint az önkéntesség kezdete
Önkéntesség területe	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző a hátrányos helyzetűek segítése, ifjúsági szervezetekben való részvétel • jelen van a kulturális rendezvényeken való részvétel 	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző a hátrányos helyzetűek segítése • néhányan ifjúsági szervezetekben tevékenykednek, illetve angolul tanítanak külföldi gyermekeket
Önkéntes feladatok	<ul style="list-style-type: none"> • logisztikai jellegű feladatok, rendezvények lebonyolításánál • társalgás idősekkel • marketing feladatok • szervezet koordinációja 	<ul style="list-style-type: none"> • konyhai teendők ellátása • angol nyelvtanítás • gyerekprogramok lebonyolítása • idősek segítése mindennapi teendőiben
Önkéntes tervek	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző az élethosszig tartó önkéntesség, illetve amíg a lehetőségek engedik • néhányan az egyetem éve alatt, illetve családalapításig tervezik az önkéntességet 	<ul style="list-style-type: none"> • jellemző az élethosszig tartó önkéntesség • néhányan csak egyetem alatt tervezik

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

4.4. Az önkéntesek motivációi

A szakirodalom szerint az önkéntesek motivációit több szempont szerint lehet vizsgálni: szociológiai, pszichológiai, marketing és közgazdaságtani megközelítésben. Jelen kutatással nem célozom feltárni a csíki és külföldi önkéntesek motivációit az összes felsorolt szempont alapján, csupán szociológiai szempontból. Ha az alanyok válaszai lehetőséget adnak, akkor egy egyszerűbb pszichológiai elemzést is végzek.

4.4.1. A csíki fiatalok önkéntességének motivációi

Az önkéntességgel kapcsolatos motivációk vizsgálata fontos részét képezi a kutatásomnak. A társadalmi háttér és a demográfiai jellemzők mellett, a szakirodalomban kiemelkedő szerepe van az önkéntesség motivációinak vizsgálatának. Ezért én is megvizsgáltam azokat az okokat, amiért a fiatalok önkéntességet vállalnak, figyelembe véve az ezzel kapcsolatos szakirodalmi eredményeket. Az elemzésben továbbra is figyelembe vette úgy a kvantitatív mint a kvalitatív kutatás eredményeit.

A kvantitatív kutatás eredményeinek elemzésébe bevettem mindazon egyetemistákat, akik életük során legalább egyszer önkénteskedtek, még ha nem is egyetemi tanulmányaik alatt is. Ezt azért tartottam fontosnak, hogy egy átfogóbb képet kapjak a csíki diákok önkéntességgel kapcsolatos motivációjáról, hiszen nagyon alacsony az az elemszám⁴⁴, amely kimondottan az egyetemi éveik alatt zajló önkéntességre vonatkozik.

A kérdőívben megkérdeztem azokat az egyetemistákat, akik valaha életükben önkénteskedtek, hogy a különböző tényezők milyen mértékben motiválták az önkéntesség elvállalásában. A válaszokat egy 1-től 4-ig terjedő Likert skálán mértem, ahol az 1-es érték jelentette az „Egyáltalán nem” és a 4-es érték a „Teljes mértékben” válaszlehetőségeket. Az átlagértékeket vizsgálva azt látjuk, hogy azok a Csíkszeredai Sapientia EMTE-és egyetemisták, akik életük során legalább egyszer önkénteskedtek, a következő három motiváló tényező befolyásolta a legnagyobb mértékben őket: a „hogymásokon segítek” (3,52), az „új ismeretek szerzése, szakmai fejlődés” (3,24) és a „munkatapasztalat szerzése” (3,21). Ez alapján az körvonalazódik, hogy az egyetemistákat egyaránt motiválja az, hogy másokon segítsenek, ami a hagyományos önkéntességhez kapcsolódik a szakirodalom szerint, illetve a szakmai fejlődés, munkatapasztalat szerzése, amely pedig a modern önkéntesség egyik ismérve. Ebből azt

⁴⁴ 83 fő

feltételezhetjük, hogy a csíki egyetemisták vegyes motivációkból vállalnak önkéntes tevékenységeket. Kevésbé motiválta az egyetemistákat az önkéntességre a „mert a családtagjaim is önkénteskednek” (1,79), a „hogya beírhattam az önéletrajzomba” (1,88) és a „mert a barátaim is önkénteskednek” (2,02) (10. táblázat). A motivációk nemek szerinti különbségét vizsgálva, az Independent Samples T Test segítségével, azt látjuk, hogy nem minden esetben szignifikáns a kapcsolat a nem és a motiváció között, csupán négy esetben: „hogya segítek másokon” ($p=0,053$), „hogya gyakoroljam készségeim” ($p=0,027$), „hagyományőrzés, kulturális értékek védelme” ($p=0,039$) és „környezetvédelem, globális problémák megoldása” ($p=0,023$). Ezeknek a motivációs tényezőknek az átlagértékét elemezve, a nemek szerint az körvonalazódik ki, hogy a nőket jobban motiválja az önkéntességre az, hogy másokon segítsenek, hogy a készségeiket gyakorolhassák, miközben a férfiakat jobban motiválja az önkéntességre a hagyomány őrzése, a kulturális értékek védelme, a környezetvédelem, és a globális problémák megoldása (14. táblázat).

14. táblázat: Az önkénteskedő egyetemisták motivációi a kvantitatív kutatás tükrében⁴⁵

Önkéntes motiváció	Átlag összes	N	Átlag férfiak	Átlag nők
hogya segítek másokon	3,52	147	3,37	3,60
új ismeretek szerzése, szakmai fejlődés	3,24	148	3,16	3,28
munkatapasztalat szerzése	3,21	148	3,28	3,17
szakmai kapcsolatok szerzése	3,14	148	3,20	3,10
új ismerősök, barátok szerzése	3,10	147	3,06	3,12
hogya gyakoroljam készségeim	3,05	147	2,86	3,14
hogya hasznosnak érzem magam	2,95	148	2,78	3,03
hogya jobban érzem magam	2,93	148	2,80	3,00
nyelvtanulás	2,89	148	2,84	2,91
hogya megismerjek és megértsek másokat	2,87	148	2,72	2,95
szabadidő hasznos eltöltése	2,84	148	2,80	2,87
új kultúrák megismerése	2,76	147	2,80	2,74
hagyományőrzés, kulturális értékek védelme	2,64	148	2,86	2,52
hogya másként lássam a világot az önkéntesség által	2,61	148	2,52	2,66
változtatni szerettem volna a világon	2,51	148	2,62	2,46

⁴⁵ A férfiak és nők között szignifikánsan különböző átlagokat vastag betűvel jelöltem.

hogya felülemelkedjek saját problémáimon	2,37	147	2,28	3,03
környezetvédelem, globális problémák megoldása	2,34	146	2,58	2,21
hogya valahol elismerjenek	2,14	148	2,20	2,11
hitbeli meggyőződésem miatt	2,05	148	2,10	2,02
mert a barátaim is önkénteskednek	2,02	148	2,00	2,03
hogya beírhattam az önéletrajzomba	1,88	147	1,72	1,97
mert a családtagjaim is önkénteskednek	1,79	148	1,84	1,77

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat.

A szak profiljával⁴⁶, amelyen a diákok tanulnak, összevetve az önkéntesség motivációját, az derült ki, hogy három esetben szignifikáns a kapcsolat: „hogya megismerjek és megértsek másokat” (humán = 3,13, reál = 2,76), „új ismerősök, barátok szerzése” (humán = 3,33, reál = 3,00), mert „a barátaim is önkénteskednek” (humán = 2,29, reál = 1,90). Mindhárom esetben a humán szakirányultságúak átlagértéke magasabb. Ezek függvényében a humán szakirányultságúakat jobban motiválja az önkéntességre az, hogy megismerjenek és megértsenek másokat, új ismerősöket és barátokat szerezzenek, illetve mert a barátaik is önkénteskednek.

Ahhoz, hogy pontosabb képet kapjak arról, hogy a Sapientias egyetemistákat milyen típusú motivációk sarkallják az önkéntességre, faktorelemzést végeztem.⁴⁷

A faktorelemzés során a következő hat faktort kaptam: instrumentális motiváció, önvédelmi motiváció, vegyes motiváció, karrierorientált motiváció, társadalmi ügyek ösztönözte motiváció, társas motiváció.

15. Táblázat: Az egyetemisták önkéntességének motivációs kategóriái

Faktorok						
	<i>Instrumentális</i>	<i>Önvédelmi</i>	<i>Vegyes</i>	<i>Karrierorientált</i>	<i>Társadalmi ügyek</i>	<i>Társas</i>
munkatapasztalat szerzése	,784	,043	,131	,198	-,111	-,019
nyelvtanulás	,763	,057	-,063	-,060	,122	,065

⁴⁶ Humán, illetve reál szakirány

⁴⁷ Az Anti-image korrelációs matrix szerint a változóim alkalmasak a faktorelemzésre, ugyanis az MSA értékek 0,584 és 0,872 között alakultak. A Bartlett-próba szerint is a kiinduló változók alkalmasak a faktorelemzésre, mivel van közöttük korreláció, ugyanis a szignifikancia szint 0,000. A KMO értéke pedig 0,758, amely érték megfelelő, mert nagyobb, mint 0,7, tehát a változóim alkalmasak a faktorelemzésre. A faktorok számának meghatározásában a Scree plot-ot hívtam segítségül, illetve figyelembe vettem a teljes magyarázott variancia táblázatát, amelyek alapján 6 faktort hoztam létre, és amelyek összvariancia értéke 61,65%, amely érték meghaladja a minimális 60%-ot. Főkomponens-elemzés módszerét használtam, illetve a Varimax rotálási eljárást, mert a rotálatlan faktorsúlyokat nem lehetett értelmezni.

szakmai kapcsolatok szerzése	,751	-,095	,139	,305	-,110	,068
új kultúrák megismerése	,659	,423	,000	-,250	,065	,252
új ismerősök, barátok szerzése	,617	,051	,364	,054	,140	,037
új ismeretek szerzése, szakmai fejlődés	,592	,018	,416	,200	,045	-,112
készségek gyakorolása	,524	,092	,357	,132	,150	-,246
változtatni a világon	-,089	,768	-,125	-,063	,146	,086
megismerni és megérteni másokat	,155	,704	,134	,072	,139	-,066
másként látni a világot	,127	,685	,210	,176	,137	-,012
felülemelkedni saját problémáidon	,116	,590	,159	,470	,021	,074
hasznosnak érezni magad	-,084	,528	,446	,107	,026	,116
jobban érezni magad	,148	,134	,808	,064	,015	,091
szabadidő hasznos eltöltése	,202	,033	,613	-,025	,094	,140
másokon segíteni	,248	,238	,526	-,316	-,101	-,110
önéletrajz gazdagítása	,150	,080	-,050	,744	,081	,162
valahol elismerjenek	,236	,272	,005	,664	,137	,217
környezetvédelem, globális problémák megoldása	-,024	,179	-,082	-,018	,789	,216
hagyományörzés, kulturális értékek védelme	,215	,133	,008	,123	,745	,244
hitbeli meggyőződés	-,057	,134	,306	,162	,625	-,211
a családtagok is önkénteskednek	,096	,090	,033	,129	,138	,817
a barátok is önkénteskednek	-,080	-,009	,203	,354	,132	,682

Forrás: saját szerkesztés, saját kutatás

A fenti kategóriákból láthatjuk, hogy a motivációk között megjelenik a társas dimenzió is, mint ahogyan Clary és társai (1998), illetve Smith és társai (2010) kutatásában is. Bizonyos személyek azért önkénteskednek, mert barátaik is önkénteskednek, vagy, mert valaki, aki hozzájuk közel áll önkénteskedik. A társas dimenzió továbbá kiegészül a társadalmi ügyek dimenziójával, vagyis a közös ügyekért végzett önkéntességgel. Bizonyos személyek azért önkénteskednek, hogy közös (társadalmi) problémákat oldjanak meg, vagy hozzájáruljanak közös (társadalmi) értékek fenntartásához. Továbbá Clary és társaihoz (1998) hasonlóan,

megjelenik a motivációk között az önvédelem dimenzió is a csíki önkéntesek között. Ezek a fiatalok azért önkénteskednek, mert az önkéntesség jó lehetőség arra, hogy megszabaduljanak problémáiktól, változtassanak világnézetükön, megértsenek másokat, illetve hasznosnak érezzék magukat.

A modern, illetve a hagyományos önkéntesség perspektívájából vizsgálva, a csíki egyetemisták önkéntes motivációit, azt láthatjuk, hogy mindkét típusból jelennek meg sajátosságok.

Korrelációelemzés⁴⁸ segítségével megvizsgáltam, hogy az a tény, hogy az önkéntesek milyen önkéntes kategóriákba⁴⁹ tartoznak, milyen önkéntes motivációk mozgatják. Az elemzés során a következő eredmények jöttek ki: Az az önkéntes, aki az elhivatott önkéntesség kategóriába tartozik, azt inkább az önvédelmi ($p=0,000$), a vegyes ($p=0,000$) és a trendi ügyek ($p=0,040$) önkéntes motivációi vezérlik. Az, aki az egocentrikus önkéntességet vallja, azt az instrumentális ($p=0,000$) és karrierorientált ($p=0,000$) motivációk mozgatják. Azt, akit a kihívásos önkéntesség felfogás jellemez, azt szintén az instrumentális ($p=0,003$) és a karrierorientált ($p=0,025$) motivációk jellemzik. Az, aki a közösségcentrikus önkéntesség kategóriájába tartozik, azt pedig az önvédelmi ($p=0,008$), a vegyes ($p=0,000$) és a karrierorientált ($p=0,005$) motivációk vezérelnek (16. táblázat).

16. táblázat: Motiváció típusok és önkéntesség kategóriák kapcsolatának szignifikancia szintje, korrelációelemzés segítségével

Motiváció típusok \ Önkéntesség típusok	Elhivatott	Egocentrikus	Kihívásos	Közösség centrikus
Instrumentális	nem szig.	p < 0,05	p < 0,05	nem szig.
Önvédelmi	p < 0,05	nem szig.	nem szig.	p < 0,05
Vegyes	p < 0,05	nem szig.	nem szig.	p < 0,05
Karrierorientált	nem szig.	p < 0,05	p < 0,05	p < 0,05
Trendi ügyek	p < 0,05	nem szig.	nem szig.	nem szig.

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

⁴⁸ Mivel a változóm metrikus mérési szintűek, és külön-külön vizsgáltam meg a különböző faktorok kapcsolatát, az Analyze/Correlate/Bivariate menüpontot használtam. A változók közötti kapcsolat erősségének megállapítására pedig a Pearson-féle korrelációs együtthatót vizsgáltam meg, amely a szignifikáns esetekben is csak egy gyenge erősségű kapcsolatot jelez előre a faktorok között.

⁴⁹ elhivatott, egocentrikus, kihívásos, közösségcentrikus és trendi önkéntesség

A korrelációselemezés tehát jól tükrözi azt, hogy az önkéntességről alkotott elképzelésekhez milyen motivációk tartoznak, amelyek újból az önkéntesség jelenségének komplex jellegére mutatnak rá. Mai társadalmunkban egy összetett és szerteágazó önkéntességet figyelhetünk meg, ahol a motivációk is összetettek és folyamatos változásban vannak. Ezek függvényében az elhivatottság érzése összekapcsolódhat önvédelmi, vegyes, vagy trendi ügyek vezérelte motivációkkal, vagy a közösségcentrikusság összekapcsolódhat önvédelmi, vegyes vagy karrierorientált motivációkkal.

Az interjúkutatás során is igyekeztem feltárni az önkéntesek motivációit. Az egyszerű kérdésre⁵⁰ eléggé összetett válaszokat adtak az interjúalanyok. A kvalitatív kutatás eredményei alapján kétféle motivációt különböztetnek meg a csíki interjúalanyok: elsődleges és másodlagos motivációkat. Elsődleges motivációnak számít az, amely a fiatalokat legfőképpen motiválta az önkéntességre, és ez leginkább az első önkéntes tapasztalattal hozható összefüggésbe. A másodlagos motiváció az önkéntesség során jelenik meg, amikor a fiatal önkéntes felismeri, hogy még milyen területekre hat pozitívan az önkéntesség, és az, mint motiváció kezd megfogalmazódni benne.

A fentiek függvényében azt állíthatjuk, hogy a csíki önkéntesek többségét az interjúk alapján elsősorban a szabadidő hasznos eltöltése motiválja.

„Elsősorban az elején az volt, hogy úgy gondoltam, hogy sokkal jobb időtöltés önkénteskedni, minthogy otthon üljek.” (Attila)

„Addig, amíg suliban voltam, semmi ilyesmivel nem foglalkoztam, de egyszer csak úgy akartam valamit, hogy csináljak én is, hogy történjen valami, és egyszer csak szólt a tanárunk (...) De így volt, hogy történjen már valami velem, hogy valamit csináljak. Így kerültem a központhoz. (Zsófia)

„Próbáltam úgy az időmet legalább valamivel még lekötni, és tapasztalatokat szerezni, élményeket gyűjteni. Éppen annyi szabadidőm volt, hogy 1-2 órát tudtam csak eltölteni, úgyhogy ezért is nem vállaltam munkát.” (Réka)

A fenti interjú részletekből azt láthatjuk, hogy az interjúalanyok számára fontos az, hogy minőségi módon töltsék el szabadidejüket, ezért akár spontán módon, akár megtervezetten, önkéntes munkát vállalnak.

A második leggyakrabban előforduló elsődleges motivációk a szakmai tapasztalatok szerzése, illetve a közösséghez tartozás.

⁵⁰ Mi motivált arra, hogy önkéntes munkát vállalj?

„Gondoltam, hogy ezzel a lehetőséggel egyben tanulhatok is, és egyben fejlődhetek is, segíthetek az ottani dolgokban, és ez által olyan információkhoz jutottam, hogy szerintem most ahhoz, hogy az egyetem keretén belül nem hiszem, hogy került volna rá sor.” (Gabriella)

„Az egyetemen volt egy terület, ami nálunk nem létezett, még most sem létezik, csak meséltek erről, hogy így kellene működjön, külföldön így működik. (...) Amikor elvégeztem az egyetemet, láttam egy újságcikket, hogy indul egy ilyen központ. A neve is az volt, hogy Korai Fejlesztő Központ. Semmit nem tudtam róla, s akkor jelentkeztem, hogy mi a helyzet. Mondták, hogy jelentkeztek, adjak CV-t, és így kerültem oda.” (Emese)

A szakmai tapasztalatok szerzése az önkéntesség által, a szakirodalom szerint a felsőoktatásban résztvevők esetében a legfőbb motivációs tényező. Ennek legfőbb magyarázata, hogy a munkaadók fontosnak tartják, hogy az állásra jelentkezők önkéntes tapasztalatokkal rendelkezzenek. Romániában viszont ez nem egy bejáratott gyakorlat, mint ahogyan azt az önkéntesség jogi háttérének vizsgálatában is említettem. Itt is fontos az egyetemi végzettségűek szakmai tapasztalata a munkaerőpiacra való belépéskor, de nem előírás vagy javaslat az egyetemi tanulmányok alatt, néhány szakág kivételével (pl. egészségügy, oktatásügy). Ezért még a fiatalok mentalitásába sincs még az önkéntesség úgy beágyazódva, mint lehetőség szakmai tapasztalatra.

„Legelőször úgy volt, hogy láttam, hogy a környező falvakban milyen jól működnek az ifjúsági szervezetek. Láttam, hogy Karcfalván semmi ilyen nincs, ami összefogná az embereket. Úgy hiányzott nekem az a közösség, hogy a karcfalvi fiatalok együtt mennek valahova, és képviselik magukat különböző rendezvényeken.” (Tünde)

„Amikor középiskolás voltam nagyban hozzájárultak a találkozások a többi önkéntessel, és gyakorlatilag az, hogy egy csoporthoz tartozni nagyon motiváló volt, a segítségnyújtás, az önzetlenség mellett.” (Anna)

A közösséghez tartozás, mint motivációs tényező a fiatal önkéntesek esetében a nemzetközi kutatásokban nem figyelhető meg. Ez a típusú motiváció inkább az idősebb generációhoz tartozó önkénteseknél figyelhető meg. Ennek magyarázata, hogy ők még abban a társadalmi közegben szocializálódtak, amikor még a gazdaságilag fejlett társadalmakban is fontos volt a közösséghez tartozás, és úgy gondolják, hogy az önkéntesség lehetőség arra, hogy újra megtapasztalják ezt az érzést. A mi társadalmunk, mint ahogyan azt a szakirodalmi részben is megfogalmaztam, egy hagyományosabb értékeken alapuló közeg, ahol még fontos a csoportokhoz, közösséghez tartozás. A csíki fiatalok ennek az érzésnek a megtapasztalását, újraélését látják az önkéntességben.

A harmadik leggyakrabban előforduló elsődleges motivációk a másokon segíteni, illetve ismerősök, közszereplő és családtagok ösztönözte önkéntesség.

„Szeretek segíteni az embereknek, és úgy gondolom, ami kitelik az időből, és az nekem nem kerül annál nagyobb erőfeszítésbe, akkor miért ne segítenék.” (Amália)

„Az osztályfőnököm és az is, hogy szerettem volna jót tenni, másokon segíteni.” (Noémi)

„Szerintem a testvérem. Tényleg azt gondolom, hogy neki köszönhetem, mert nem biztos, hogy magamtól bekapcsolódtam volna (...).” (Biborka)

„És nagyon nagy hatással volt rám Bőjte Csaba testvérnek az életútja, az, amit tesz, és ennyi gyereket felkarol. (...) És ez is engem nagyban motivált, ilyen példát láttam általa.” (Andrea)

A szakirodalom szerint is a fiatal felsőfokú végzettségű önkénteseknél gyakran előforduló motivációk az altruista alapú, illetve a társadalmi befolyásolás motivációi. Ebben tehát a csíki önkéntesek hasonlítanak a nemzetközi kutatásokban részt vett fiatalokhoz. A hozzánk közel álló személyek hatással vannak ránk, befolyásolni tudják felfogásunkat, nézeteinket. Így az önkéntességre vonatkozóan is befolyásoló tényezőként tarthatók számon a személyes kapcsolatok.

Kevesebb számban, de az is előfordul, hogy az interjúalanyokat motiválja az önkéntességre az, hogy megtalálják helyüket a világban, illetve mások elismerésének megszerzése.

„(...) egy kicsit szerettem volna megismerni a csíkszeredai, a Hargita megyei, a székelyföldi kultúrát, betekintést nyerni, mert nemrég költöztem haza. Itt születtem, azért sok hiányosságom van, amit be kell pótolnom. Ez motivált főként.” (Katalin)

„(...) Az első olyan program volt, amit egyedül kell csináljak, az motivált, hogy ne okozzak csalódást a vezetőségnek, azon kívül, hogy bizonyítani tudjak, hogy képes vagyok rá. (...) Szeretem, ha valaki elégedett azzal, amit csinálok, ez motivál.” (László)

Az interjú kutatás eredményei visszaigazolták a kérdőíves kutatás eredményeit, hiszen megtalálható ebben is a motivációs kategóriák többsége, amelyek a faktorelemzés nyomán alakultak ki. Így fellelhetők az interjúkban is a vegyes, az instrumentális, az önvédelmi és a társas motivációk. Ugyanakkor a hiányzó motivációs kategóriák azt sugallják, hogy az interjú kutatás alanyait nem motiválja önkéntességre a karrierépítés, illetve a társadalmi ügyek. Ennek az ellentéte jelenik meg a kérdőíves kutatásban.

Másodlagos motivációnak számít bizonyos csíki önkénteseknek a szakmai tapasztalatszerzés⁵¹, illetve a kompetenciák fejlesztése⁵². Az interjúkban ki is fejtik, hogy ezeket a motivációkat az önkéntesség során tapasztalták meg, amikor már egy ideje folytatták az önkéntes tevékenységet.

Az interjúk kutatás is igazolta a csíki önkéntesek vegyes típusú motivációját, amelyet már láthattunk a kérdőíves kutatásban is. Azt láthatjuk tehát, hogy a csíki önkéntesek esetében is igazak a Voicu és Voicu szerzőpáros (2009) által feltárt eredmények, amely szerint Közép-Európában a poszt-kommunista országokra a vegyes típusú önkéntesség jellemző.

Az interjúk kutatás lehetőséget adott arra, hogy megvizsgáljam, hogy a motivációs típusokon belül pontosan milyen motívumok mozgatják az önkéntesség öt tipológiájába⁵³ sorolt alanyokat. Azt a személyt, aki úgy gondolja, hogy az önkéntesség elhivatás, többnyire a vegyes motivációk vezérlik, amelyen belül keveredik a szabadidő hasznos eltöltése a másokon segíteni motivációval. Ezt igazolja a statisztikai elemzés is (lásd 10. táblázat). Emellett megjelennek olyan esetek, ahol az új ismeretek szerzése, a fejlődés motivál (instrumentális motiváció), illetve a közösséghez tartozni vagy ismerős ajánlotta (társas motiváció), és a helyi értékek teremtése (társadalmi ügyek motiváció). Azokat a személyeket, akik egocentrikusan gondolkodnak az önkéntességről, többnyire az új dolgok kipróbálása, szakmai tapasztalatok szerzése motiválja (instrumentális motiváció). Ez az eredmény szintén megjelenik a statisztikai vizsgálatban is (lásd 10. táblázat). Ezen kívül megjelenik a hasznos lenni motiváció (önvédelmi motiváció), mert ismerőse is önkéntes motiváció (társas motiváció), illetve az egyént egyaránt motiválja a mások segítése és a szabadidő hasznos eltöltése (vegyes motiváció). Azok a fiatalokat, akik úgy gondolják, hogy az önkéntesség egy kihívás, azokat többnyire a szakmai tapasztalatszerzés és az új ismeretek szerzése motiválja, azaz az instrumentális motivációk. Ezt is igazolja a statisztikai elemzés (10. táblázat). Ugyanakkor jelen van néhány esetben a társadalmi ügyek ösztönözte motiváció is. Azokat az egyéneket, akik úgy gondolják, hogy az önkéntesség egy közösségcentrikus tevékenység, azokat többnyire az új ismeretek szerzése, kompetenciák fejlesztése, tapasztalatok szerzése (instrumentális motiváció) motiválja. Emellett ugyanolyan hangsúllyal van jelen az önismeret, mások megismerése/megértése (önvédelmi motiváció), az ismerős ajánlotta (társas motiváció), illetve a vegyes motivációk: mások segítése és tapasztalatot szerezni. A trendi önkéntességgel jellemezhető egyéneket többnyire a társas

⁵¹ „(...) és szerettem volna valami újat, újba belekezdeni, valami más, másféle dolgot csinálni és persze szakmai tapasztalatot szerezni.” (Katalin)

⁵² „Az után más érvek is csatlakoztak, mint pl. tudom fejleszteni az angol kommunikációs készségemet, külföldi kultúrákat ismerhetek meg a külföldi önkénteseknek köszönhetően, meg kapcsolatokat szerezhetek.”(Attila)

⁵³ elhivatott, egocentrikus, kihívásos, közösség centrikus és trendi önkéntesség

motivációk, azaz a közösséghez tartozni, illetve mert a barátok is önkénteskednek, mozgatják. Emellett megtalálhatók az új ismeretek szerzése (instrumentális) és az önéletrajz gazdagítása (karrierorientált) motivációk. A statisztikai vizsgálathoz képest az interjúk elemzésével sokkal árnyaltabb képet kapunk a különböző önkéntesség típusokkal jellemezhető fiatalok motivációjáról. A statisztikai vizsgálat csak azokat a kapcsolatokat emeli ki, ahol szignifikáns összefüggéseket lehet találni, amíg a kvantitatív kutatás lehetőséget biztosít arra, hogy olyan motivációkat is feltárjunk, amelyek nem fordulnak elő gyakran.

4.4.2. A külföldi fiatalok önkéntes motivációi

A külföldi önkéntesek esetében kiemelkedik a tudatos karrierépítés gondolata, amelyet többen is kimondanak. Ennek a jelenléte megerősíti a szakirodalomban leírtakat, miszerint a posztmodern társadalmakban a fiatal önkéntesek motivációi között megjelenik a karrierépítés motívuma. Ezek a fiatalok felismerték már az önkéntesség azon funkcióját, amely szerint hidat képez az iskolás évek és a munkaerőpiac között, illetve olyan környezetben élnek, ahol követelménynek számít az önkéntesség a munkaerőpiacon. Ez a motívum még nem jelenik meg a csíki önkéntesek esetében, vagyis még nem beszélnek tudatos karrierépítésről, viszont már ők is felismerték azt, hogy az önkéntesség által szakmai tapasztalatra tehetnek szert.

„Arra gondoltam, hogy a nyári vakációban – ami nekem június-július, és még egy kis idő augusztus elejéből – elmegyek külföldre önkénteskedni, hogy szakmai tapasztalatot szerezzek. És majd amikor állást keresek, lesz szakmai tapasztalatom különböző országokban.” (Julia, Florida)

„(...) azért önkénteskedtem, hogy tapasztalatot szerezzek, azért hogy nagyobb eséllyel induljak majd egy állásinterjúm.” (Kate, Kolorádó)

Az önkéntesség motívumai között megfigyelhetjük azt is, amelyet a definícióban is használnak, azaz jobbat akarnak tenni a világot az önkéntesség által. Itt is megnyilvánul az a gondolkodásmód, amely szerint az egyéni tetteknek hatásai vannak a világra. Ez fakadhat abból a mentalitásból, amelyet a fejlett ország állampolgárai képviselnek: a domináns státusszal (jó anyagi háttér, magas iskolai végzettség, magas presztízsű állás) rendelkezők hatást tudnak gyakorolni a világ dolgaira. És ezek a külföldi fiatalok egy eset kivételével, domináns státusszal rendelkező családból származnak.

„Ezért is csinálom, mert szeretem látni, hogy jobbat teszem emberek életét, és ez egy jutalom számomra.” (Lilly, Ausztrália)

„Azért kezdtem önkénteskedni, mert láttam, hogy a világban milyen sok szomorú dolog történik, és én is szerettem volna valamit csinálni. Arra gondoltam, hogy akkor önkénteskedem, mert az úgy is hasznosabb, mint az, hogy otthon üljek.” (Ana, Svédország)

A fenti két motívum (jobbá tenni a világot, karriert építeni) arról árulkodik, hogy a külföldi önkéntesek tudatos tevékenységként tekintenek az önkéntességre, amelyet meg lehet tervezni, és célokat lehet általa kitűzni és elérni. Ez az a tény, amely visszatükröződik a szakirodalomban, és amely megkülönbözteti a külföldiek és a helyiek mentalitását az önkéntességről.

A külföldi önkéntesek egy részét, akárcsak a helyieket, társas motivációk is mozgatták. Így néhányan közeli barátjuk, családtagjuk hatására vállaltak önkéntes munkát.

„Anyukám nagyon hisz a segítségben. Szerintem ő volt a legnagyobb inspirációm, hogy ilyen szellemben nevelt fel. Édesapám is, amikor még fiatal volt, bement a városba, és mindenfélét vásárolt az utcán lakóknak, mert akkoriban még szegényebb volt az ország. Úgy nőttek fel, hogy ezeket láttam.” (Sophie, Mauritius)

„(...) egy ilyen beszélgetésen hallottam Kambodzsáról, ami felkeltette a figyelmem. Nagyon érdekesnek találtam ezt az országot, és édesapám barátja felajánlotta, hogy ha akarok menni oda önkéntesnek, ő elintézi.” (John, Szingapúr)

A társas befolyásolás motivációjának jelenléte szintén a nemzetközi kutatásokban fellelhető eredményeket tükrözi. Emellett azt is megtapasztalhattam úgy a helyi, mint a külföldi önkéntesekkel kapcsolatban, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család, befolyással bír a fiatalok mentalitására, tevékenységeire, legyen szó külföldről vagy hazai családozokról. Ami eltérést mutat a két csoport között, az abban figyelhető meg, hogy a külföldiek esetében nagyobb arányban ösztönzik a családok a gyerekeket az önkéntességre. Ezzel ellentétben a helyiek esetében gyakrabban fordul elő, hogy a család semleges, vagy nem támogató magatartást mutat a fiatalok önkéntességével kapcsolatban.

A külföldi önkéntesek esetében is megjelenik a szabadidő hasznos eltöltésének motivációja, de nem olyan hangsúlyosan, mint a csíki önkéntesek esetében.

„A legtöbb esetben, ahogy nőttek, a vakációk idején az időt elvesztegettem. (...) és úgy döntöttem, hogy többé nem vesztegetem az időmet a vakációk idején, hanem valami produktívot fogok ez után tenni.” (Thomas, Afganisztán)

Ennek a motivációnak a ritka előfordulása a külföldi önkéntesek esetében azért lehetséges, mert számukra az önkéntesség legfőképpen a szakmai élet fejlesztését jelenti, mint ahogyan ezt már az előbbieken is hangsúlyoztam, mintsem a szabadidő hasznos eltöltését.

Ezzel ellentétben a csíki önkéntesek, akiknél még hiányzik a tudatos karrierépítés gondolata, inkább a szabadidő hasznos eltöltését látják az önkéntességben, az altruista okok mellett.

A külföldi önkéntesek esetében fontosnak tartottam megvizsgálni azt, hogy mely tényezők voltak hatással arra, hogy ezek a fiatalok Romániában, Székelyföldön vállaljanak önkéntes munkát. A felsorolt motívumokat a következő kategóriákba csoportosítottam: szakmai tapasztalatszerzés, kirándulás, mások segítése, új kultúra megismerése a helyiekkel való interakciók által, társas kapcsolatok és identitás megerősítése. Azok, akik a szakmai tapasztalat miatt vállaltak önkéntes munkát Romániában, úgy gondolják, hogy majd a munkaerőpiacon kamatoztatni tudják az itt szerzett tudást. A nyugati mentalitás szerint hatványozott előnyt jelent a munkaerőpiacra való belépésre, ha valaki olyan szakmai tapasztalattal rendelkezik, amelyet egy fejlődő országban szerzett meg. Hiszen, ha sikerült az önkéntesnek egy a saját közegénél nehezebb helyzeteket megoldani és megtanulni kezelni, akkor nagyobb valószínűséggel boldogulni fog a saját társadalmában fellelhető „könnyebb” helyzetekben. Ez a felfogás látszik kikörvonalazódni a fiatalokkal készített interjúk során, mint ahogyan az alább olvasható.

„Azért, mert a humánfejlesztéssel foglalkozom. Vannak olyan emberek, akik gyerekkorukban nem tanulták meg hogyan alakítsák ki, illetve tartsák fenn emberi kapcsolataikat. A romániai árvák esete ennél is rosszabb. Arra gondoltam, hogy ez jó lehetőség számomra arra, hogy még többet tanuljak a személyiségfejlesztésről (...) És amikor majd mesélek otthon másoknak erről a tapasztalatról, akkor nagyobb lehetőségem lesz munkát találni.” (Kate, Kolorádó)

Az interjúalanyokban, előnyös helyzetüket összevetve bizonyos társadalmak, mint pl. Románia hátrányos helyzetével, felerősödik az az érzés, hogy jobba szeretnék tenni a világot. Erre néhányan megfelelő eszköznek tartják az önkéntességet. Mivel korábban nem szereztek ismereteket tanulmányaik, vagy saját tapasztalataik során az olyan államokról is, mint pl. Románia, a médián keresztül értesülnek információkról, amikor valamilyen tragédia, vagy természeti katasztrófa történik. A média közvetítette melankolikus hangulat láttán, ezek a fiatalok késztetést éreznek arra, hogy tegyenek valami jót a világban, mint ahogy ez tükröződik az alábbi interjú részletben is.

„(...) mert tudom, hogy Románia egy szegény ország, és jó, hogy segíthetek. Én úgy gondolom, hogy kiváltságos helyzetben vagyok, és jó dolog néha jó dolgokat tenni, és jó valamit visszaadni a társadalomnak abban a formában, amelyet a legjobban tudsz.” (Lilly, Ausztrália)

Ez a típusú magatartás egy magas önbizalomról tesz tanúbizonyságot a külföldi fiatalok esetében, hiszen képesnek érzik magukat arra, hogy változtatni tudnak a világon, és ebben mélyen hisznek is. Ez még az a különbség, amely megfigyelhető a két interjú csoport között:

a helyi önkéntesekben hiányzik a magas önbizalom megléte, amely igazából egy társadalmi beágyazottság eredményének tudható be: a kisebbségi lét nem jogosít fel nagy tettek végrehajtására. Ez a mentalitás valahol megfigyelhető a helyi fiatalok önkéntességében is, hiszen az interjúkban nem jelenik meg az önkéntesség, mint világmegváltó eszköz.

Mivel a külföldi önkéntesek önkéntes turistáknak minősülnek, ezért ezeket a fiatalokat a kirándulás utáni vágy is motiválta arra, hogy Romániában kalandot keressenek, egy idegen kultúrában önkénteskedjenek. A külföldi alanyok közül eddig egyik sem volt Romániában, ezért számukra ez az ország egy új világot, tájat jelent, amelyet fel lehet fedezni.

„Azért, mert egy nagyon szép ország, és fel akarom fedezni. És ez egy másfajta tapasztalat, mintha a szüleiddel mennél kirándulni. Ez egy sajátos ország, amely eltérő kihívásokkal teli.” (Emily, Anglia)

„(...) emellett jó lehetőség a felfedezésre, és arra, hogy kiránduljak.” (Julia, Florida)

Egyes fiatalok számára fontos volt megismerkedni egy új kultúrával, találkozni a helyi lakossággal. Ez a motívum a szakirodalomban is kiemelkedő helyet foglal el az önkéntes turisták számára (lásd Wearing és McGehee 2013). A külföldi önkéntesek kapcsolatba akarnak lépni a helyiekkel, és általuk megismerni a helyi kultúrát. Pl. az egyik interjúalany, otthon, Angliában már találkozott román állampolgárokkal, ahol kellemes tapasztalata volt velük. Ebből kifolyólag jobban meg szeretne volna ismerni ezt a népet. Ez számára csak részben valósulhatott meg, hiszen Romániába jött, de Székelyföldön magyar nemzetiségű emberek között önkénteskedett.

„Angliában nagyon sok román állampolgár van, és láttam közöttük is árvákat és hajléktalanokat is. Mindenki nagyon kedves, mintha a természetükből fakadna. Egy kedves nemzet. Nagyon udvariasak és barátságosak. Mivel nagyon sok ilyen embert láttam Londonban, el akartam jönni, hogy lássam, miért akarnak innen elmenni.” (Sarah, Anglia)

Néhány személyt az motivált a romániai önkéntességre, hogy megerősítse társas kapcsolatait. Az egyik interjúalany azért jött Romániába, mert a barátja is ide jelentkezett be, és hogy vele legyen.

„Őszintén a barátom választotta Romániát, és én csak követtem őt. (...) Mondtam is neki, hogy csak válasszon egy helyszínt, és én örömmel követem. Végül együtt választottunk egy helyet, ahova mehet, és ahol hasznosan tudja tölteni az időt.” (John, Szingapúr)

Egy másik külföldi fiatal azért választotta Romániát, mert rokonai élnek Kolozsváron, és még soha nem látogatta meg őket, emellett pedig gyakorolni szeretne volna a magyar nyelvet, amely édesanyjának az anyanyelve. Otthon csak angolul tanították. A romániai önkéntességgel

célja volt kulturális identitásának megerősítése, magyar gyökereit akarta megtalálni ausztrál identitása mellett.

„Azért, mert ők magyarul beszélnek, és meg akartam ismerni a magyar nyelvet. Vannak rokonaim Kolozsváron, akiket meg is látogattam. Ők hoztak el Csíkszeredába. Jó volt látni őket (...)” (Lilly, Ausztrália)

Mindegyik külföldi önkéntes számára ez volt az első alkalom, hogy Romániába utazott. Néhányuknak ez volt az első alkalom arra is, hogy Kelet-Európában lehettek. Néhányan az önkéntesek közül véletlenül jöttek Romániába önkénteskedni, nem ezt tervezték be előzetesen, mint önkéntes helyszínt. Pl. az egyik interjúalany Vietnámba szeretett volna menni, de nem kapta meg a vízumot, ezért utolsó percben a Nemzetközi Önkéntes Központ felajánlotta a romániai lehetőséget, amelyet el is fogadott. Egy másik önkéntes Kelet-Európába szeretett volna menni angol nyelvet tanítani, és abban az időszakban, amelyik neki megfelelt, csak Romániában volt szabad hely, így idejött.

Viszont voltak olyan külföldi fiatalok is, akik tudatosan választották Romániát önkéntességük célországának. Előzetes ismereteik alapján úgy gondolták, hogy Románia napjainkban egy biztonságos országnak számít. A legtöbben idejövételük előtt nem hallottak soha Romániáról. Akik hallottak néhány dolgot, olyanról számolnak be, hogy Románia egy szegény ország, szép a romániai Kárpátok hegyvonulata, vagy, hogy vannak jó egyetemek, elérhető tandíjakkal.

4.5. Az önkéntesség és az értékek kapcsolata

Inglehart (2003) elmélete alapján a posztmodern társadalmakban az önkéntesség átalakulóban van, és nem hanyatlóban, mint ahogyan azt Putnam (2000) kutatásai mutatják. Inglehart (2003) elmélete alapján ez az értékek átalakulásának a következménye. Az ipari társadalmakra jellemző tradicionális-vallásos értékrendet felváltották a modernizációt jellemző racionális értékek (gazdasági hatékonyság, bürokrácia, tudományos racionalitás), majd ezt követően a racionális értékeket felváltotta a posztmodernizmust jellemző humánusabb társadalmi értékrend, ahol nagyobb teret kap az önkifejezés, az individualizmus, a sokszínűség és a tolerancia (Inglehart 1997).

Az értékek változásával párhuzamosan megfigyelhetjük az önkéntesség átalakulását is. Amíg a tradicionális társadalmakban a vallásos értékeken alapuló önkéntesség volt a jellemző, addig a modern és posztmodern társadalmakban a racionális és individualista értékeken alapuló önkéntesség (Inglehart 2003). Ezek az értékváltozások befolyásolták az önkéntesség

motivációit is: megjelentek individualista és világi motívumok, a közösségorientált önkéntességet felváltotta az egyénorientált önkéntesség, a tagságon alapuló önkéntességet a projekt alapú önkéntesség (Hustinx – Lammertyn 2003).

A csíki önkénteseknél is megfigyelhetjük azt, hogy megjelentek az egyénorientált motivációk, mint új ismeretek szerzése, vagy szakmai tapasztalat szerzése, ugyanakkor erőtejesen jelen van még a közösségorientált önkéntesség is, ahol a fő motivációs tényező a mások segítése. Lényegében azt figyelhetjük meg, amelyet Voicu és Voicu (2003) is megfigyelt a posztkommunista országokkal kapcsolatosan, hogy egy vegyes motivációjú önkéntesség van jelen ezekben a társadalmakban.

A kvantitatív kutatás során igyekeztem feltárni a csíki egyetemisták értékrendszerét. Ehhez a Rokeach-féle cél- és eszköz értékeket használtam fel. Az eszközértékek a viselkedésmódokat határozzák meg, a célértékek pedig valamilyen állapot elérésére vonatkoznak (Rokeach 1973).

A kérdőív során Likert-skálán kérdeztem meg az egyetemistákat arról, hogy mennyire tartják fontosnak 0-tól 4-ig terjedő skálán a különböző célértékeket, ahol a 0 „Egyáltalán nem fontos” és a 4 „Nagyon fontos”. Az átlagértékeket vizsgálva azt látjuk, hogy a csíki egyetemisták számára a három legfontosabb érték a családi biztonság, a boldogság és a béke, illetve a három legkevésbé fontos érték az anyagi élet, a szépség világa és az üdvözülés (17. táblázat). A vallásosság, mint pl. az üdvözülésben való hit szoros összefüggésbe hozható a hagyományos önkéntességgel. Látva azt, hogy ez a csíki egyetemisták értékrendjében az utolsó helyet foglalja el, azt sugallja, hogy ezeket a fiatalokat nem a vallásos értékek mozgatják. Ez a tendencia a fiatalokkal kapcsolatosan a szakirodalomban is megjelenik (lásd Fényes 2015).

17. táblázat: A csíki egyetemisták célérték vizsgálata

Mennyire fontos számodra a ...?	N	Átlag
a családi biztonság	233	3,89
a boldogság	233	3,83
a béke	232	3,75
az igaz barátság	233	3,64
a belső harmónia	231	3,64
az igaz szerelem	232	3,58
a szabadság	233	3,53
az emberi önérték	233	3,45
a kellemes, élvezetes élet	233	3,4

a bölcsesség	231	3,39
az elvégzett munka öröme	232	3,39
az érdekes, változatos élet	231	3,35
a társadalmi megbecsülés	233	3,25
az egyenlőség	233	3,24
a haza biztonsága	232	3,23
az anyagi élet	233	3,1
a szépség világa	230	2,92
az üdvözülés	230	2,59

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A különböző célértékek és az egyetemi önkéntesség közötti kapcsolatot megvizsgálva külön-külön, egy esetben találtam szignifikáns összefüggést: a társadalmi megbecsültség esetében. A Pearson féle Chi-négyzet 7,844 értéke szignifikáns ($p=0,049$). A Cramer V asszociációs együttható értéke 0,219, amely egy közepesnél gyengébb kapcsolatot jelez a két változó között, azaz nemcsak a társadalmi megbecsültség elérése befolyásolja a csíki egyetemistát arra, hogy önkénteskedik-e vagy sem. De mindenképp kiemelendő, hogy a társadalmi megbecsültség elérése egyik befolyásoló tényezője az önkéntességnek.

Az eszközértékek átlagát is megvizsgálva, azt látjuk, hogy a csíki egyetemisták számára a legfontosabb három érték a szavahihetőség (3,82), a felelősségteljesség (3,68) és az értelmesség (3,65). Ezek az értékek mind megtalálhatók már az önkéntesség definíciójánál is, amikor saját szavakkal határozták meg az önkéntességet. A legkevésbé fontos számukra az engedelmesség (2,87), az alkotószellem (3,06), illetve a bátorság és az előítéletektől mentesség (3,14). A csíki egyetemisták jobban szeretnek önállóan érvényesülni, mintsem az engedelmességet részesíteni előnyben, ugyanakkor fontos számukra a felelősségteljes viselkedés (18. táblázat).

18. táblázat: A csíki egyetemisták eszközérték vizsgálata

Mennyire fontos számodra a ...?	N	Átlag
szavahihetőség	234	3,82
felelősségteljesség	234	3,68
értelmesség	234	3,65
segítőkézség	234	3,56

tisztaság	234	3,54
szeretetteljesség	232	3,47
önállóság	234	3,43
jókedvűség	233	3,42
udvariasság	234	3,41
logikus gondolkodás	233	3,38
fegyelmezettség	232	3,36
hatékonyság	231	3,32
törekvés	233	3,23
megbocsájtás	233	3,21
előítéletektől mentesség	232	3,14
bátorság	234	3,14
alkotó szellem	232	3,06
engedelmesség	234	2,87

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Megvizsgálva külön-külön az eszközértékek és az egyetemi önkéntesség közötti kapcsolatot, szintén egy esetben találtam szignifikáns összefüggést: a felelősségteljességgel. A Pearson féle Chi-négyzet 6,041 értéke szignifikáns ($p=0,049$). A Cramer V asszociációs együttható értéke 0,192, amely egy gyenge kapcsolatot jelez a két változó között, azaz nemcsak a felelősségteljes magatartás jár együtt azzal, hogy a csíki egyetemista önkénteskedik vagy sem. Emellett más tényezők is szóba jönnek, mint pl. a fenti tényező, a társadalmi megbecsültség. Összességében az eszkö- és célértékekkel kapcsolatosan azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az önkénteskedő, illetve nem önkénteskedő csíki fiatalok nagymértékben hasonló értékek mentén jellemezhetők.

Ahhoz, hogy kategóriákat tudjak meghatározni a csíki egyetemisták értékrendjéről, faktorelemzést végeztem mindkét értékfajta esetében. A célérték változók faktorelemzése során négy faktort hoztam létre⁵⁴: hedonista, materialista-intellektuális, pacifista, szocialista (19. táblázat). A hedonista szereti élvezni az életet, szereti a változatosságot, illetve az életében

⁵⁴ Az Anti-image korrelációs matrix szerint a változóim alkalmasak a faktorelemzésre, mert az MSA értékek 0,698 és 0,865 között alakultak. A kommunalitás alapján is a változók értékei megfelelnek a faktorelemzésnek: mind nagyobbak 0,25-nél. A Bartlett-próba szerint a kiinduló változók alkalmasak a faktorelemzésre, mivel van közöttük korreláció, ugyanis a szignifikanciaszint kisebb, mint 0,05. A KMO értéke pedig 0,780, amely érték szerint a változóim alkalmasak a faktorelemzésre. A négy faktor összevariancia értéke 60,700%. A faktorelemzéshez a főkomponens módszerét, illetve Varimax forgatási módszert használtam.

fontos szerepe van a szépnek, az esztétikusnak. A materialista-intellektuális számára fontos a bölcsesség, illetve az anyagi jólét, emellett meghatározó számára az emberi önérzet és a szabadság. A pacifista számára fontos a béke és a család biztonsága. A szocialista számára nagyon fontos az egyenlőség, a társadalmi megbecsültség, és a munka öröme.

19. táblázat: A csíki egyetemisták csoportjai a célértékek fényében (faktorsúlyok)

	Faktorok			
	Hedonista	Materialista-intellektuális	Pacifista	Szocialista
kellemes, élvezetes élet	,824	,100	-,003	,152
érdekes, változatos élet	,805	,107	-,082	,150
szépség világa	,679	,161	,132	,094
bölcsesség	,095	,717	,118	,266
emberi önérzet	,150	,664	,367	,013
anyagi élet	,080	,649	-,207	,320
szabadság	,349	,534	,305	-,124
béke	,039	,054	,780	,270
családi biztonság	-,056	,195	,721	-,030
egyenlőség	,119	,114	,118	,772
társadalmi megbecsülés	,195	,353	,046	,683
elvégzett munka öröme	,188	-,032	,496	,527

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az eszközérték változóinak faktorelemzése⁵⁵ következtében a következő öt faktort hoztam létre: kreatív jellem, művelt jellem, kedves jellem, okos jellem, megbízható jellem (lásd 20. táblázat). A kreatív jellem faktorban keveredik az alkotó szellem a hatékonysággal, illetve azt kiegészíti a logikus gondolkodás. A művelt jellem faktor olyan jellemvonásokat tartalmaz, amely a jólneveltséget (engedelmes, udvarias, fegyelmezett) sugallja, amely az előítéletektől mentes, illetve udvarias magatartással társul. A kedves jellem faktorhoz tartoznak a

⁵⁵ Az Anti-image korrelációs matrix szerint a változóim alkalmasak a faktorelemzésre, hiszen az MSA értékek 0,771 és 0,896 között alakultak. A kommunalitás alapján is a változók értékei megfelelnek a faktorelemzésnek, minden változó esetében a kommunalitás értéke meghaladja a 0,25-öt. A Bartlett-próba szerint a kiinduló változók alkalmasak a faktorelemzésre, mivel van közöttük korreláció, ugyanis a szignifikanciaszint kisebb, mint 0,05. A KMO értéke pedig 0,844, amely érték szerint a változóim nagyon alkalmasak a faktorelemzésre. Az öt faktor összevariancia értéke 60,557%. A faktorelemzéshez a főkomponens módszerét, illetve Varimax forgatási módszert használtam.

szeretetteljes, jókedvű és segítőkész jellemvonások. Az okos jellem faktorhoz tartoznak az értelmes, tiszta és önálló változók. A megbízható jellem faktor személyiségjegyei a megbízhatóság, felelősségteljeség.

20. táblázat: A csiki egyetemisták csoportjai az eszközértékek fényében (faktorsúlyok)

	Faktorok				
	Kreatív	Művelt	Kedves	Okos	Megbízható
alkotószellemű	,760	,232	,259	-,058	,039
hatékony	,750	,156	-,146	,177	,218
logikus gondolkodású	,649	,072	,031	,310	,026
törekvő	,491	,283	,163	,032	,292
engedelmes	,061	,768	,124	,105	,005
fegyelmezett	,186	,624	,031	,251	,287
megbocsájtó	,101	,616	,509	,072	,001
előítéletektől mentes	,293	,555	,212	-,281	,046
udvarias	,144	,550	,199	,514	,096
szeretetteljes	-,068	,257	,719	,118	,062
jókedvű	,351	,105	,680	,030	,246
segítőkész	,053	,212	,582	,122	,413
a bátor	,416	-,059	,443	,353	-,051
értelmes	,135	,003	,292	,689	,166
tiszta	,142	,385	-,129	,687	,134
önálló	,495	-,041	,186	,514	,025
szavahihető	,083	-,019	,190	,099	,801
felelősségteljes	,148	,155	,071	,097	,797

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Korrelációs számítás⁵⁶ segítségével megvizsgáltam azt, hogy a különböző értékpreferenciák⁵⁷, amelyeket a két fenti faktorelemzés során alkottam, milyen mértékben befolyásolják azt, hogy az egyetemisták milyen önkéntes motiváció típusba tartoznak. Az

⁵⁶ Mivel a változóim metrikus mérési szintűek, és külön-külön vizsgáltam meg a különböző faktorok kapcsolatát, az Analyze/Correlate/Bivariate menüpontot használtam. A változók közötti kapcsolat erősségének megállapítására pedig a Pearson-féle korrelációs együtthatót vizsgáltam meg, amely a szignifikáns esetekben is csak egy gyenge erősségű kapcsolatot jelez előre a faktorok között, azaz nemcsak az értékpreferenciák befolyásolják azt, hogy az egyetemisták milyen típusú motivációba tartoznak.

⁵⁷ Hedonista, materialista-intellektuális, pacifista, szocialista, kreatív, művelt, kedves, okos, megbízható

adatok elemzése során az derült ki, hogy négy motiváció típust befolyásolnak az értékpreferenciák a következőképpen: Az instrumentális motivációkra hatással vannak a hedonista ($p=0,003$) és a kreatív ($p=0,021$) értékpreferenciák, az önvédelmi típusú motivációkra a pacifista ($p=0,008$) és a kedves ($p=0,016$) értékpreferenciák, a vegyes típusú motivációkra a pacifista ($p=0,019$) és a kedves ($p=0,000$) értékpreferenciák, míg a társas kapcsolatok motivációkra a művelt ($p=0,001$) értékpreferenciák (21. táblázat).

21. táblázat: Értékpreferenciák és motiváció típusok kapcsolata, korrelációs számítással

Értékpreferenciák Motivációk	Hedonista	Pacifista	Kreatív	Művelt	Kedves
Instrumentális	$p < 0,005$	nem szig	$p < 0,005$	nem szig	nem szig
Önvédelmi	nem szig	$p < 0,005$	nem szig	nem szig	$p < 0,005$
Vegyes	nem szig	$p < 0,005$	nem szig	nem szig	$p < 0,005$
Társas kapcsolatok	nem szig	nem szig	nem szig	$p < 0,005$	nem szig

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az önkéntesség típusok esetében is megvizsgáltam azt, hogy az értékpreferenciák milyen hatással vannak rájuk. Ebben az esetben is korrelációs számítást végeztem a korábban említett okok miatt. Mind az öt önkéntes típus esetében találtam szignifikáns összefüggést, amelyek a következők: az elhivatott önkéntesség kialakulásában hatást gyakorolnak a pacifista ($p=0,000$), a művelt ($p=0,005$), a kedves ($p=0,023$) és a megbízható ($p=0,029$) értékpreferenciák, az egocentrikus önkéntesség kialakulásában a kedves ($p=0,043$) értékpreferencia, a kihívásos önkéntesség kialakulásában a hedonista ($p=0,000$), a kreatív ($p=0,000$) és a megbízható ($p=0,046$) értékpreferenciák, a közösségcentrikus önkéntesség kialakulásában a művelt ($p=0,001$) és a kedves ($p=0,000$) értékpreferenciák, a trendi önkéntesség kialakulásában pedig a kedves ($p=0,020$) értékpreferencia (22. táblázat). A Pearson-féle korrelációs együttható mindegyik szignifikáns esetben egy gyenge erősségű kapcsolatot jelez előre az önkéntesség típusai és az értékpreferenciák között, azaz nemcsak az értékpreferenciák vannak hatással arra, hogy az egyetemisták milyen típusú önkéntességet vallanak.

22. táblázat: Az értékpreferenciák és az önkéntesség típusok kapcsolata, korrelációs számítással

Érték- preferenciák Önkéntesség típus	Hedonista	Pacifista	Kreatív	Művelt	Kedves	Megbízható
Elhivatott	nem szig	p < 0,05	nem szig	p < 0,05	p < 0,05	p < 0,05
Egocentrikus	nem szig	nem szig	nem szig	nem szig	p < 0,05	nem szig
Kihívásos	p < 0,05	nem szig	p < 0,05	nem szig	nem szig	p < 0,05
Közösségcentrikus	nem szig	nem szig	nem szig	p < 0,05	p < 0,05	nem szig
Trendi	nem szig	nem szig	nem szig	nem szig	p < 0,05	nem szig

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

4.6. A társadalmi tőke, illetve annak hatása az önkéntességre

A szakirodalom szerint az önkéntességre való hajlandóságot nagymértékben befolyásolja a kapcsolati tőke. Minél nagyobb az egyén társadalmi tőkéje, annál nagyobb mértékben vállal önkéntességet, illetve minél többet önkénteskedik, annál jobban gyarapodik a társadalmi tőkéje (Lee 2012). Ezekből kiindulva megfogalmaztam meg azt a kutatási kérdést, amely szerint az egyetemisták önkéntességét mennyire befolyásolja a kapcsolati hálójuk. Azok az egyetemisták, akik nagyobb társadalmi tőkével rendelkeznek, nagyobb mértékben önkénteskednek. Ennek függvényében igyekeztem megvizsgálni azt, hogy a csíki fiatalok hány személyt tartanak a barátjuknak, az önkéntesség során hány új barátot szereztek, rendelkeznek tagsággal valamilyen szervezetben, illetve önkénteskedik valaki a szorosabb társadalmi közegében, mint a családban vagy a baráti körben? Ezeket egyaránt megvizsgáltam a kvalitatív és a kvantitatív kutatás során.

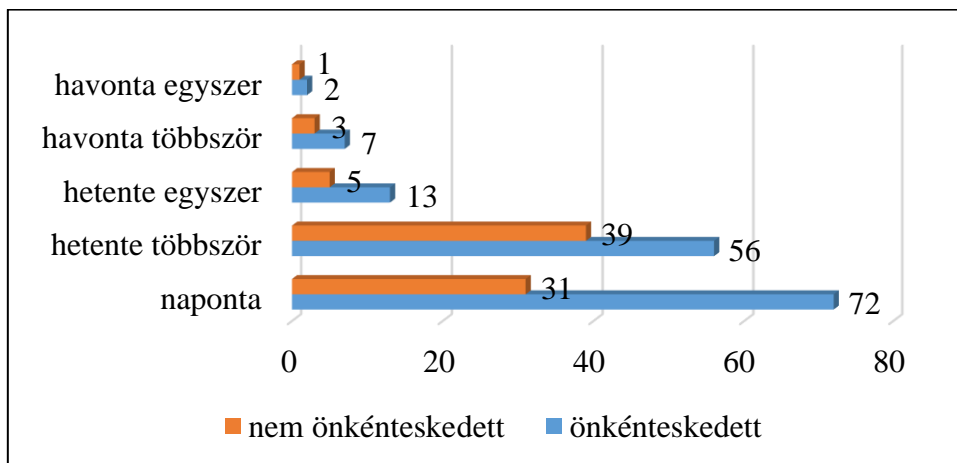
4.6.1. A csíki fiatalok társadalmi tőkéje, és annak hatása az önkéntességre

Lee (2012) szerint azoknak a személyeknek, akik önkénteskednek, sokkal nagyobb a társadalmi hálójuk, mint azoknak, akik nem önkénteskednek. Kérdőíves kutatásom során megvizsgáltam azt, hogy a csíki egyetemisták hány embert tartanak közeli barátjuknak. Ennek alapján azt

mondhatjuk, hogy a válaszadók nagy része, vagyis közel egyharmada (30%) három embert, 18-18%-ka két, illetve ötnél több embert, 15%-ka négy embert, 11%-ka egy embert és 8%-ka öt embert tart közeli barátjának. Megvizsgálva azt, hogy az önkéntesség gyakorlása mennyire befolyásolja a közeli barátok számát, arra az eredményre jutottam, hogy az önkénteskedő egyetemistáknak valamivel több közeli barátjuk van, mint a nem önkénteskedő társaiknak, de a különbség nem számottevő. Ezt igazolják a statisztikai értékek is. A Pearson féle Chi-négyzet értékét (3,562) és szignifikancia szintjét megvizsgálva a két változó között, azt látjuk, hogy nincs szignifikáns összefüggés ($p=0,614$). A Cramer V mutató (0,148) gyenge kapcsolatot jelez a két változó között. Ezek alapján kijelenthetjük, hogy a közeli barátok száma nem feltétlenül befolyásolja a csíki egyetemisták esetében az önkéntesség gyakorlását.

A csíki egyetemisták többsége (45%) napi szinten, 42%-ka heti többszöri alkalommal, 8%-ka hetente egyszer, 4%-ka havonta többszöri alkalommal, míg 1%-ka havonta egyszer tartja a kapcsolatot a barátaival. Ezek alapján azt látjuk, hogy az egyetemisták gyakran tartják a kapcsolatot a barátaikkal. A kvalitatív kutatás szerint ez azzal magyarázható, hogy az egyetemisták egy részének a barátaik is ugyanarra az egyetemre járnak, mint ők. A kapcsolattartási szokásokat megvizsgálva az önkéntesség függvényében, a 9. ábráról azt olvashatjuk ki, hogy azok az egyetemisták, akik valaha önkénteskedtek, nagyobb gyakorisággal tartják a kapcsolatot a barátaikkal, mint azok a társaik, akik soha nem önkénteskedtek.

9. ábra: Milyen gyakran tartod a kapcsolatot a barátaiddal? (N=229)



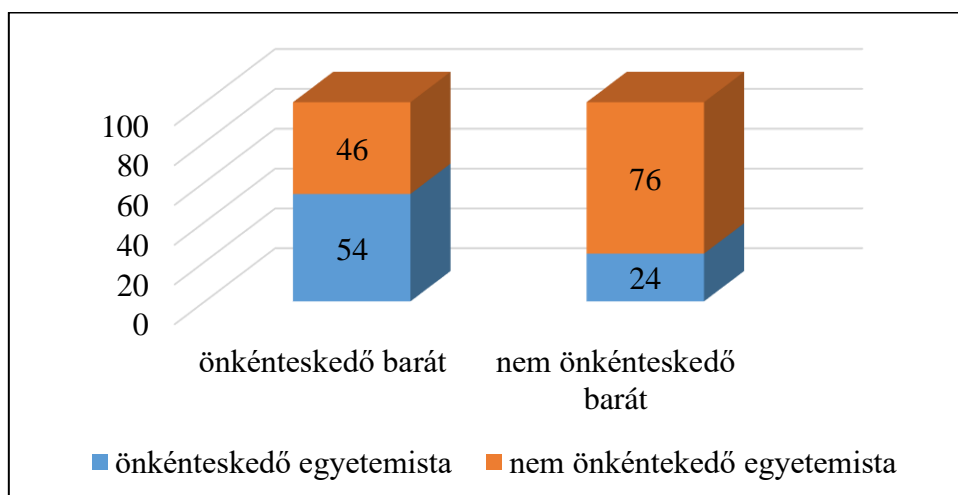
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Megvizsgálva a kapcsolatot a barátokkal való kapcsolattartás és az önkéntesség változók között, azt látjuk, hogy nincs szignifikáns ($p=0,713$) összefüggés a korrelációs együttható alapján. Pearson féle Chi-négyzet értéke (0,024), illetve a Cramer V mutató értéke

(0,117) egy gyenge kapcsolatot jelez a két változó között, azaz az egyetemisták barátaikkal való kapcsolattartási szokásaikat nem befolyásolja az, hogy önkénteskedtek valaha vagy sem.

A szakirodalom szerint az egyén társas kapcsolatai befolyásolhatják az önkéntességre való hajlandóságot (Wilson 2000), de mint ahogyan azt fentebb láttuk, a baráti kapcsolatok a csíki egyetemisták esetében nem befolyásolják az egyén önkéntességre való hajlandóságát. Így a következő lépésben megvizsgáltam azt, hogy a csíki egyetemistáknak van-e olyan barátjuk, aki önkénteskedik, illetve, hogy az önkénteskedő barát mennyire tud befolyással lenni arra, hogy a csíki egyetemista is önkénteskedjen. A kérdőíves kutatásból az derül ki, hogy a csíki egyetemisták többségének (82%) van olyan barátja, aki önkénteskedett. A 10. ábra alapján azt láthatjuk, hogy az önkénteskedő egyetemistáknak több olyan barátja van, aki szintén önkénteskedik vagy önkénteskedett. A csíki egyetemisták, akik önkénteskednek az egyetem alatt, közel háromnegyedének (71%) van önkénteskedő barátja, míg azoknak, akik soha nem önkénteskedtek, 42,5%-kának van olyan barátja, aki önkénteskedett.

10. ábra: Önkénteskedik valaki a barátaid közül? (% , N=78)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

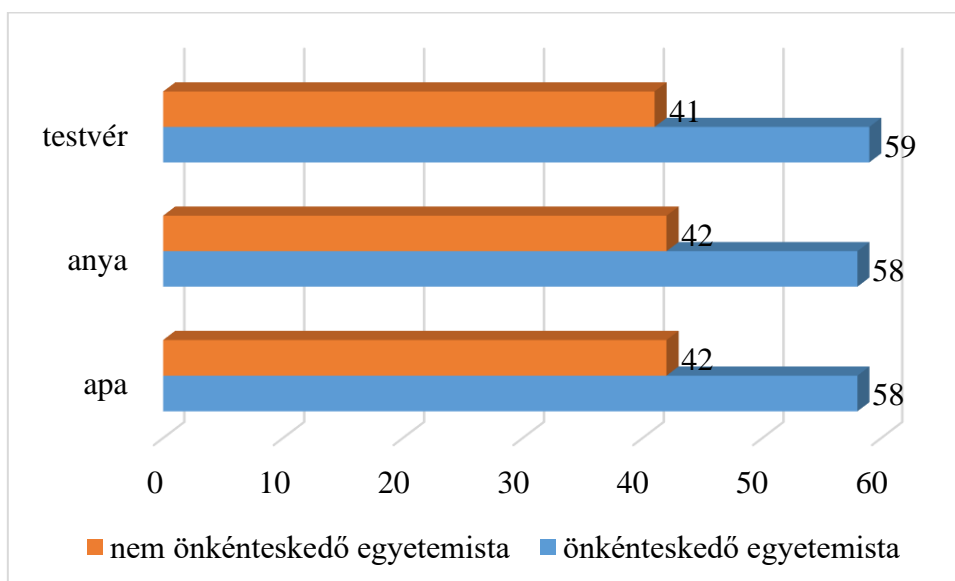
Keresztábra segítségével megvizsgálva a kapcsolatot, a két változó között, a Pearson féle Chi-négyzet (6,491) alapján szignifikáns ($p=0,009$) a kapcsolat. Tehát kijelenthetjük, hogy az a csíki egyetemista, akinek van önkénteskedő barátja, nagyobb valószínűséggel önkénteskedik maga is. Viszont a Cramer V asszociációs együttható értéke 0,203, amely közepesnél gyengébb kapcsolatot jelez a két változó között. Ezek alapján tehát az állapítható meg, hogy szignifikáns a kapcsolat, és a független változó, vagyis az önkénteskedő barát előrejelző képessége igen alacsony, azaz elég valószínű, hogy más változók is szerepet játszanak abban, hogy a csíki egyetemista önkénteskedik vagy sem. Kvalitatív kutatásból az is

kiderült, hogy néhányan a barátaikkal mentek önkénteskedni. *„Akkor szobatársak voltunk, és tudtuk egymásról, hogy ilyen dolgokban benne vagyunk. Szóltunk egymásnak, és már ott is voltunk.” (Piroska)*

A szakirodalom kiemeli (lásd Lee 2012, Wilson 2010), hogy az önkéntesség által nő az egyén kapcsolati hálója, ezért én is megvizsgáltam, hogy a csíki fiatalok esetében hogyan alakul a baráti háló az önkéntesség által. Mind a kvantitatív, mind a kvalitatív kutatás adatai arra utalnak, hogy az önkénteskedő csíki fiatalok egyértelműen szereztek új barátokat az önkénteskedés során. A kérdőíves kutatás alapján az önkénteskedő egyetemisták átlagosan tíz új barátot szereztek önkéntes munkáik során, a legtöbben öt új barátot, illetve fele ötnél kevesebb új barátot, míg fele ötnél több új barátot szerzett. Ezekből az adatokból azt láthatjuk, hogy az önkénteskedő csíki egyetemistáknak határozottan nőtt a kapcsolati hálója. Az interjúk kutatásból választ találunk arra, hogy ezeket az önkéntesség által szerzett új kapcsolatokat többnyire olyan ismerősöknek tekintik, akikhez majd a jövőben fordulni lehet bizonyos szakmai ügyek kapcsán. *“(…) akár az ismeretségeket is kiemelném, mint például azt is, hogy most ilyen nonprofit vagy civil szervezeteket ismertem meg, vagy azoknak a vezetőit. És akkor ezeket fel tudtam használni, akár egy dolgozatnak az elkészítésében.” (Andrea)* Néhány interjúalany viszont arról is beszámol, hogy több éves barátság is született az önkéntesség által. Ebben az esetben valószínű, hogy megegyezett a két személy érdeklődési köre, amely az önkéntesség befejezése után is lehetővé tette a kapcsolattartást. *„El tudom mondani, hogy olyan barátságok is kötődtek, amelyek életre szólóak tudnak lenni az önkénteskedés által.” (Gabriella)*

A társadalmi tőke és az önkéntesség kapcsolatát vizsgáló kutatások szerint az egyén családtagjai is befolyással tudnak lenni az egyén önkéntességre való hajlandóságára. Ez a hatás lehet pozitív, illetve negatív is az egyén önkéntességére (Wilson 2000). Ebből kiindulva kutatásom során azt vizsgáltam meg, hogy a csíki egyetemisták családjában van-e olyan családtag (anya, apa, testvér), aki önkénteskedett, illetve ha van önkénteskedő családtag, annak milyen hatása van a csíki egyetemista önkéntességére. Ezt leginkább statisztikai módszerekkel tudom megvizsgálni, amelyre a kérdőív adatai adnak lehetőséget. A csíki egyetemisták édesanyjának közel fele (49%), édesapjának 42%-ka, és testvérének 47%-ka önkénteskedett valaha. Ezekből az adatokból azt láthatjuk, hogy a csíki egyetemisták majdnem felének van olyan családtagja, aki valaha önkénteskedett. A csíki egyetemisták önkénteskedő családtagjairól a 11. ábra alapján azt olvashatjuk, hogy több önkénteskedő egyetemistának önkénteskedett valamelyik családtagja, a nem önkénteskedő egyetemisták családtagjaihoz képest.

11. ábra: A csíki egyetemisták önkénteskedő családtagjai (%)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Mindegyik családtag esetében megvizsgáltam a szignifikancia szintet is arra vonatkozóan, hogy a családtagok önkéntessége hatással van-e az egyetemisták önkéntességére. Minden esetben szignifikáns az összefüggés a családtagok (anya, apa, testvér) és az egyetemista önkéntessége között, ugyanakkor mindegyik esetben a Cramer V féle asszociációs együttható közepesnél gyengébb kapcsolatot jelez a két változó között (23. táblázat).

23. táblázat: Önkénteskedő családtagok és valaha önkénteskedő egyetemista korrelációs mutatói

Egyetemista önkénteskedett	Chi-négyzet	Cramer V	Szignifikancia szint	Lambda értéke	Lambda szignifikancia szintje	N
Anya önkénteskedett	6,044	0,198	$p < 0,05$	0,114	nem szig.	77
Apa önkénteskedett	4,760	0,176	$p < 0,05$	0,166	nem szig.	75
Testvér önkénteskedett	4,097	0,180	$p < 0,05$	0,119	nem szig.	65

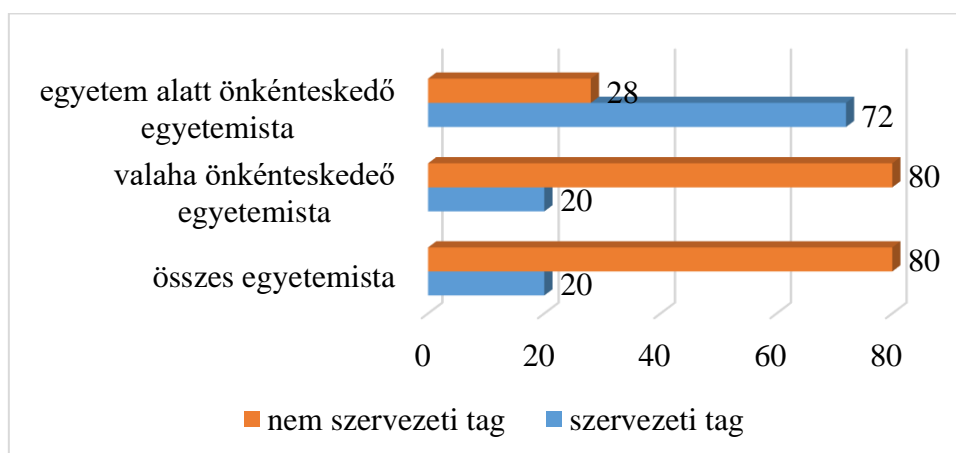
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az anya esetében a legmagasabb a szignifikancia szintje ($p=0,011$), illetve a Cramer V féle asszociációs együttható is, de még mindig közepesnél gyengébb kapcsolatot jelez a két változó között. Ezek alapján tehát az állapítható meg, hogy szignifikáns a kapcsolat a családtag önkéntessége és az egyetemista önkéntessége között, és a független változó, vagyis az önkénteskedő családtag előre jelző képessége igen alacsony, azaz elég valószínű, hogy más

változók is szerepet játszanak abban, hogy a csíki egyetemista önkénteskedik vagy sem. Viszont kiemelhetjük azt, hogy az anya önkéntessége nagyobb mértékben befolyásolja azt, hogy az egyetemista vállal önkéntes munkát vagy sem.

A következő lépésben arra voltam kíváncsi, hogy a szervezeti tagság, mint társadalmi tőke mennyire van jelen a csíki egyetemisták körében, illetve, hogy az mennyire befolyásolja az önkéntességet? A szakirodalom szerint napjainkban egyre jobban felértékelődik a civil szervezetek szerepe, ahol az önkéntesség nagy része zajlik (Halman 2003). Ugyanakkor Inglehart (2003) arra a következtetésre jutott, hogy a fiatalok civil szervezeti tagsága csökkenőben van az idősebb generációkhoz képest annak ellenére, hogy az önkéntesség aránya nem csökken. Napjainkban ugyanis a fiatalok körében egy rugalmasságon alapuló önkéntesség figyelhető meg, amely azt jelenti, hogy a fiatalok egy szervezetnél rövidtávú önkéntességet vállalnak, amelyet egy újabb rövidtávú önkéntesség vált fel egy másik civil szervezetnél (Inglehart 2003, Fényes 2015). A 12. ábrán is azt láthatjuk, hogy a csíki egyetemisták egyötöde tagja valamilyen civil szervezetnek, amely érték elég alacsony. Ha a valaha önkénteskedő csíki egyetemisták szervezeti tagságát vizsgáljuk, esetükben valamivel magasabb a szervezeti tagság aránya, egynegyed. Az egyetemen továbbra is önkénteskedő fiatalok esetében azt látjuk, hogy ez az arány felemelkedik egyharmad fölé. A 44 egyetemistából, aki tagja valamilyen civil szervezetnek, 18 benne van a vezető tanácsban, 26 pedig csak tagja. Ezekből az adatokból is azt látjuk, hogy az önkénteskedő csíki fiatalok többsége nem tagja egyetlen civil szervezetnek sem. Igazolódni látszik a csíki fiatalok esetében is az a nemzetközi tendencia, amelyről Inglehart (2003) is írt, miszerint az önkéntesség átalakulóban van, és már nem köthető teljes mértékben civil szervezeti tagsághoz, mint a hagyományos önkéntesség.

12. ábra: Civil szervezeti tagság (%)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A 12. ábra szerint a gyakoriságok között vélünk felfedezni különbségeket, ezért megvizsgáltam a két változó közötti szignifikancia szintet is. Megvizsgáltam a kapcsolatot az egyetem alatt önkénteskedő és a civil szervezeti tagság változók között. Ez alapján a Chi-négyzet szignifikáns összefüggést mutat, hiszen a Pearson féle Chi-négyzet 9,799-es értéke $p=0,001$ szignifikancia szintű, azaz 99%-os valószínűségi szint mellett állíthatjuk, hogy az egyetemi önkéntesség és a szervezeti tagság között szignifikáns összefüggés van. A Cramer féle asszociációs együttható értéke 0,247, tehát a két változó között közepesnél gyengébb kapcsolat áll fenn: nemcsak a szervezeti tagság befolyásolja azt, hogy valaki önkénteskedik vagy sem egyetemi éve alatt.

Ezek alapján a kutatási kérdésekre a válasz: az egyetemisták önkéntességét nem befolyásolja a kapcsolati háló nagysága, viszont befolyásolja az, ha a barátjuk, illetve valamelyik családtagjuk is önkéntes tapasztalatokkal rendelkezik.

4.6.2. A külföldi és csíki önkéntesek társadalmi tőkéjének különbségei a kvalitatív kutatás nyomán

A statisztikai vizsgálatok azt mutatták ki, hogy a családtagok önkéntessége befolyásolja a fiatalok önkéntességre való hajlandóságát. Emellett azt is megtudtuk, hogy az önkénteskedő egyetemisták többségének a családtagjai is önkénteskedtek valaha életük során. Az interjúkat megvizsgálva azt láthatjuk, hogy a csíki önkéntesek többségének egyik családtagja sem önkénteskedett, néhánynak pedig a testvére szokott önkénteskedni. *„Igen, a testvérem önkénteskedett.” (Biborka)*. A két kutatás eredményeinek különbsége azzal magyarázható, hogy a kvalitatív kutatás során kevesebb alany került be a kutatásba, mint a kvantitatív kutatásba, amely torzíthatja az eredményeket.

A külföldi önkéntesek esetében is azt láthatjuk az interjúk alapján, hogy a családból nem önkénteskedik senki. Erre a kutatási csoportra nincsenek kérdőíves eredmények, amelyek igazolhatják vagy cáfolhatják ezt az eredményt.

A barátokkal kapcsolatosan az interjúkból az derül ki, hogy a csíki fiatalok többségének van olyan barátja, aki szokott önkénteskedni. *„Aki tényleg barátom, és szokott önkénteskedni, azokkal együtt szoktam önkénteskedni.” (Noémi)* Ezt az eredményt a kérdőíves kutatás is igazolja. Viszont jelentős azoknak az aránya is, akiknek a barátai nem szoktak önkénteskedni. A külföldi önkénteseknél viszont sokkal magasabb azoknak az eseteknek a száma, ahol a külföldi önkéntesnek vannak önkénteskedő barátai. Úgy tűnik, hogy a külföldi fiatalok esetében nagyobb hangsúllyal bír az önkéntességre való hajlandóságra az, ha valakinek van olyan

barátja, aki szokott önkénteskedni. Ezek az önkéntes barátok is általában külföldön önkénteskednek. „*Van egy barátom, aki több országba utazgat, és menekülteken segít (...)*” (Ana, Svédország)

A kapcsolatháló bővítését minden önkéntes, úgy a csíkiak, mint a külföldiek pozitívan értékelték. Minden önkéntesnek bővült a kapcsolati hálója, amely által új ismeretségekre tettek szert. Az önkéntesek többsége ismeretségnek tartja az újonnan megismert személyeket, hiszen csak rövid időt töltöttek velük, amely nem adott lehetőséget a barátság kialakítására. A csíki önkéntesek esetében megfigyelhetünk pár olyan esetet, ahol barátságok is kialakultak, de ez leginkább a hosszú távú önkéntesség eredményeként valósulhatott meg, ahol intenzív kapcsolatban voltak másokkal az önkéntes munka által. „*Igen, sok barátság született. Derülnek ki ilyen családi, személyes dolgok, és ez bensőséges. Mindig úgy éreztem, hogy nagy dolgoknak vagyunk a részesei, de kicsiben mégis családokat alkotunk ügyek kapcsán.*” (Angéla)

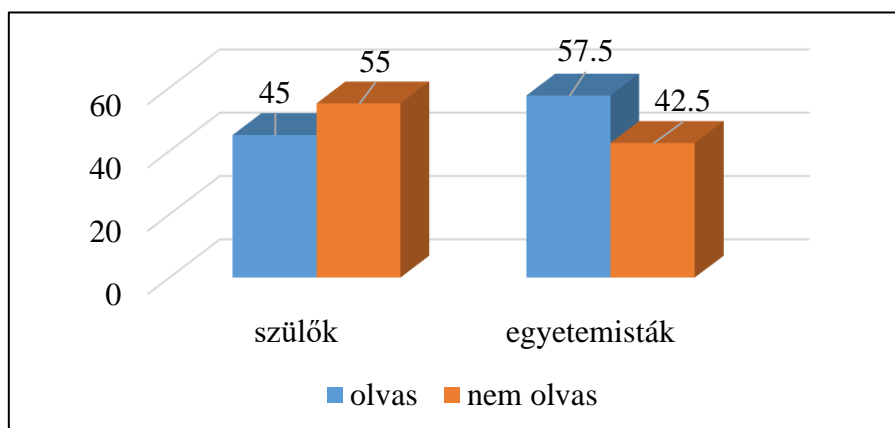
4.7. A csíki fiatalok kulturális tőkéje, és annak hatása az önkéntességre

Több kutatás is készült arról, hogy a kulturális tőke milyen mértékben befolyásolja az önkéntességet a fiatalok körében (lásd pl. Lee 2012, Dean 2015). Ezek alapján azt látjuk, hogy azok az egyének, akik magas kulturális tőkével rendelkeznek, nagyobb valószínűséggel vállalnak önkéntes munkát, mert ezek az egyének felismerik annak jövőbeli hasznát, amelyet majd a munkaerőpiacon tudnak hasznosítani.

Kérdőíves kutatásom során én is igyekeztem megvizsgálni a csíki egyetemisták és szüleik kulturális tőkéjét, amelyet néhány kulturális tevékenység gyakorlásával próbáltam mérni: klasszikus kulturális fogyasztás, mint színház, múzeum, művészeti kiállítás és hangverseny látogatása, szépirodalmi könyvek olvasása, illetve könyvtár és tudományos előadások látogatása.

A vizsgálat azt mutatja a szülőkkel kapcsolatosan, hogy közel fele (45%) olvas szépirodalmi könyveket, míg gyermekeik, azaz az egyetemisták, ennél nagyobb arányban (57,5%) (13. ábra).

13. ábra: Szépirodalmi könyv olvasása



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A szülők 28%-os arányban látogatják a könyvtárakat, illetve közel egyötöde (24%) hallgat tudományos előadásokat. A klasszikus kulturális fogyasztást vizsgálva, azt látjuk, hogy a csíki egyetemisták szülei inkább színházba szeretnek járni (36%), ezt követi másodikként a múzeumok látogatása (29%). A legkevésbé gyakorolt klasszikus kulturális tevékenység a hangversenyek látogatása (14%). Fontos megemlíteni, hogy a hangversenyeken való alacsony részvételhez az is hozzájárul, hogy jóval alacsonyabb azoknak az alkalmaknak a száma, amikor hangversenyeket szerveznek Csíkszeredában. Ezzel ellentétben a színház és a múzeum egy olyan intézmény, amely folyamatosan szervez programokat, előadásokat a fogyasztók számára. Ezek ellenére viszont az adatok azt mutatják, hogy a csíki egyetemisták szülei alacsony arányban fogyasztják a klasszikus kultúrát (24. táblázat).

24. táblázat: Egyetemisták szüleinek klasszikus kulturális fogyasztása

Kulturális tevékenység	Arány	N
színház látogatása	36%	233
múzeum látogatása	29%	233
művészeti kiállítás látogatása	25%	232
hangverseny hallgatása	14%	231

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A következő lépésben Count menü segítségével megvizsgáltam a kijelölt kulturális változók együttes előfordulásait. Ez alapján elmondhatjuk, hogy a legtöbb szülő (19%) egyetlen kulturális tevékenységben vesz részt, amely szintén igazolja az alacsony szintű kulturális

fogyasztást. A fenti adatok tehát azt tükrözik, hogy a szülők szintjén minden esetben (könyvtárlátogatás, klasszikus kulturális fogyasztás) alacsonynak számító arányban fogyasztanak kultúrát, ami azt sugallja, hogy alacsony kulturális tőkével rendelkeznek. Kivételt képez a szépirodalmi könyvek olvasása, amely a legmagasabb arányban fordul elő.

Az egyetemisták klasszikus kulturális fogyasztása azt mutatja, hogy a leggyakrabban színházba (67%) járnak a diákok. Ez talán annak is köszönhető, hogy a városi színházban lehetőség van kedvezményes diákbérlet vásárlására, amelyet a színház évek óta sikeresen népszerűsít minden csíkszeredai tanügyi intézményben. A második leggyakrabban látogatott klasszikusnak számító kulturális intézmény a múzeum (65%). A diákok esetében is a legalacsonyabb a hangversenyek látogatása (22%), ennek oka valószínűleg a szülők esetében is említett alacsony számú klasszikus zenét játszó hangversenyek (25. táblázat). A könyvtár látogatása az egyetemisták esetében már számottevő arányban (81%) van jelen, amely nem mondható véletlennek, hiszen az egyetemistáknak tanulmányaik elvégzéséhez szükségük van szakirodalomra, amelyeket az egyetemi, illetve a Csíkszeredában működő megyei könyvtárból szereznek be. A tudományos előadások hallgatásának magas aránya (70%) szintén nem véletlen, hiszen ez is szorosan összefügg az egyetemi tanulmányokkal. A kérdőív pedig nem kérdezett rá a diákok esetében az olyan tudományos előadásokon való részvételre, amelyek függetlenek az egyetemi tanulmányoktól, ezért a diákok valószínűleg az oktatáshoz tartozó tudományos előadásokat is belevették a válaszokba.

25. táblázat: Egyetemisták klasszikus kulturális fogyasztása

Kulturális tevékenység	Arány	N
színház látogatása	67%	234
múzeum látogatása	65%	234
művészeti kiállítás látogatása	52%	231
hangverseny hallgatása	22%	234

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az egyetemisták esetében is megvizsgáltam a különböző kulturális változók együttes előfordulásait, amely alapján az derült ki, hogy a legtöbb egyetemista (26%) részt vesz mind az 4 kulturális tevékenységben. Összegezve a fenti eredményeket, azt mondhatjuk el az egyetemistákról, hogy magasabb kulturális fogyasztással rendelkeznek szüleikhez képest, azaz magasabb a kulturális tőkéjük szüleiknél. Ez az egyetemi képzésben való részvétellel

magyarázható, amely együtt jár a magasabb szintű kulturális fogyasztással, hiszen az egyetem keretei több lehetőséget is biztosítanak erre.

A következő lépésben létrehoztam a klasszikusnak számító kulturális fogyasztás változóiból (színház, múzeum, hangverseny, művészeti kiállítás látogatása) egy „klasszikus kultúra fogyasztás” változót, amely a négy változó együttes előfordulását vizsgálja. Az újonnan létrehozott változó és az „egyetemi önkéntesség” változó között nem figyelhető meg szignifikáns összefüggés, amelyet a keresztábra segítségével állapítottam meg. Ennek következtében a klasszikus kultúra fogyasztása nem befolyásolja az egyetemisták önkéntességre való hajlandóságát.

Külön-külön is megvizsgáltam az összefüggést a hét kulturális változó⁵⁸ és az egyetemi önkéntesség között. Egy esetben találtam szignifikáns összefüggést: a tudományos előadás látogatása esetében (26. táblázat). A Chi-négyzet teszt szignifikáns ($p=0,032$) összefüggést mutat, míg a Cramer féle asszociációs együttható értéke (0,168) is szignifikáns, de laza kapcsolatot jelez, azaz a tudományos előadás hallgatása mellett más tényezők is befolyásolják azt, hogy valaki önkénteskedik vagy sem az egyetemi éve alatt.

26. táblázat: A kulturális tevékenységek és az egyetemi önkéntesség közötti összefüggések szignifikancia szintje a Chi-négyzet teszt alapján

	Chi-négyzet	Cramer együttható	V	Szignifikancia szint
szépirodalmi könyv olvasása	1,236	0,087		nem szig.
színház látogatása	1,885	0,107		nem szig.
múzeum látogatása	0,115	0,026		nem szig.
hangverseny hallgatása	0,341	0,046		nem szig.
művészeti kiállítás látogatása	0,777	0,069		nem szig.
tudományos előadás látogatása	4,609	0,168		p < 0,05
könyvtár látogatása	2,172	0,115		nem szig.

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A szakirodalomban olvasott eredmények a kulturális fogyasztás és az önkéntesség összefüggésében, nem tükröződnek a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinál. Az összevont kulturális változó nem mutat szignifikáns összefüggést az önkéntesség gyakorlásával, akárcsak

⁵⁸Színház, múzeum, hangverseny, művészeti kiállítás, könyvtár, tudományos előadás látogatása és szépirodalmi könyv olvasása.

az egyes kulturális változók külön-külön, azaz a kulturális fogyasztás az egyetemistákat nem befolyásolja az önkéntesség gyakorlásában.

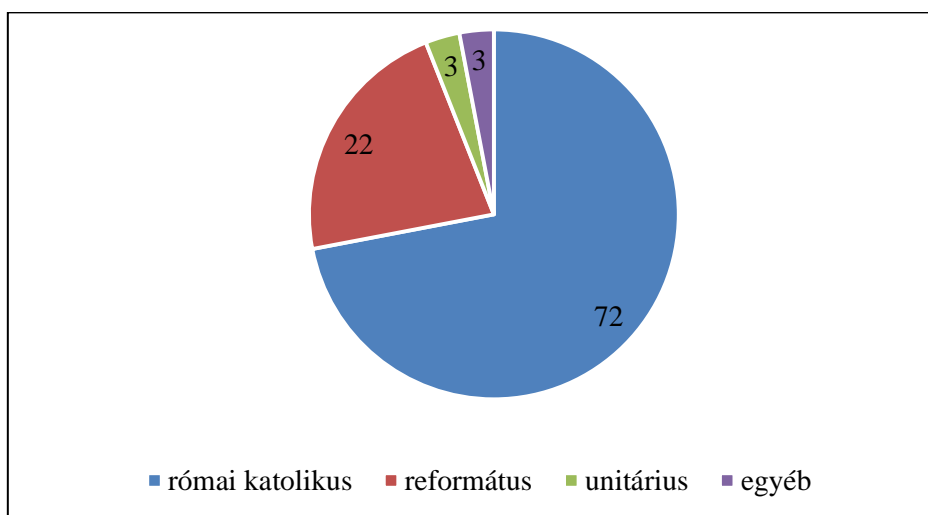
4.8. A csíki fiatalok vallásossága, és annak hatása az önkéntességre

A szakirodalom szerint a vallásosság, legfőképpen a templomba járás, növeli az önkéntességre való hajlandóságot (lásd Voicu – Voicu 2003, Wilson – Musick 1997). Wilson és Janoski (1995) kutatásukban azt mutatták ki, hogy a templomba járási szokások mellett a felekezeti, illetve az egyházi közösségekbe való tartozás is nagymértékben befolyásolja az önkéntességet, illetve a szülők vallásossága is pozitívan hat az egyén önkéntességére.

Fényes (2015) azt mondja, hogy a vallásosság hatása kettős. Egyrészt növeli a társadalmi tőkét, és emiatt is nagyobb az önkéntesség, másrészt a morális kötelezettség miatt is inkább önkénteskednek az egyének.

Felekezeti hovatartozásukat illetően a csíki egyetemisták majdnem háromnegyede (72%) római katolikus, közel egyötöde (22%) református, 3%-ka unitárius. A fennmaradt 3% közül négy fő baptista, egy fő keresztény, egy fő Jehova tanúja és egy fő ateista (14. ábra). Mivel Székelyföld egy római katolikus többségű térség felekezeti szempontból, ezért nem meglepő, hogy a csíki fiatalok többsége is ehhez a felekezethez tartozik.

14. ábra: A csíki egyetemisták felekezeti hovatartozása (% , N=234)



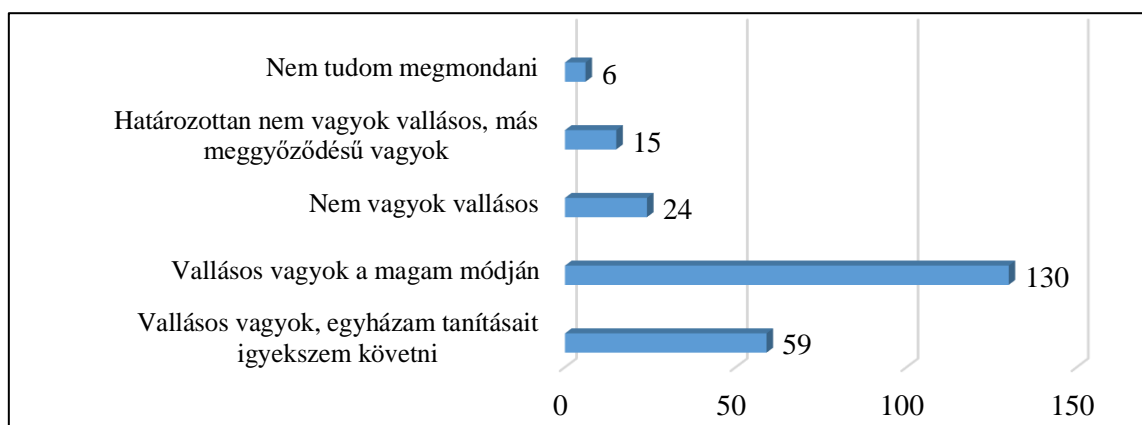
Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A felekezeti hovatartozás és az önkéntesség között a csíki egyetemisták esetében nem találtam szignifikáns összefüggést, ugyanis Chi-négyzet 1,258 értéke nem szignifikáns ($p=0$,

739), illetve a Cramer V féle asszociációs együttható 0,088 értéke sem utal szoros kapcsolatra a két változó között. Ezek függvényében az mondható el, hogy a csíki egyetemisták önkéntességét nem befolyásolja a felekezeti hovatartozásuk.

A szubjektív megítélés szerinti vallásosságnál azt látjuk a 15. ábrán, hogy a csíki egyetemisták többsége (130 fő) vallásosnak tartja magát a maga módján, 59 fő igyekszik követni az egyház tanításait, 24 fő nem tartja magát vallásosnak, 15 fő határozottan nem tartja magát vallásosnak (15. ábra).

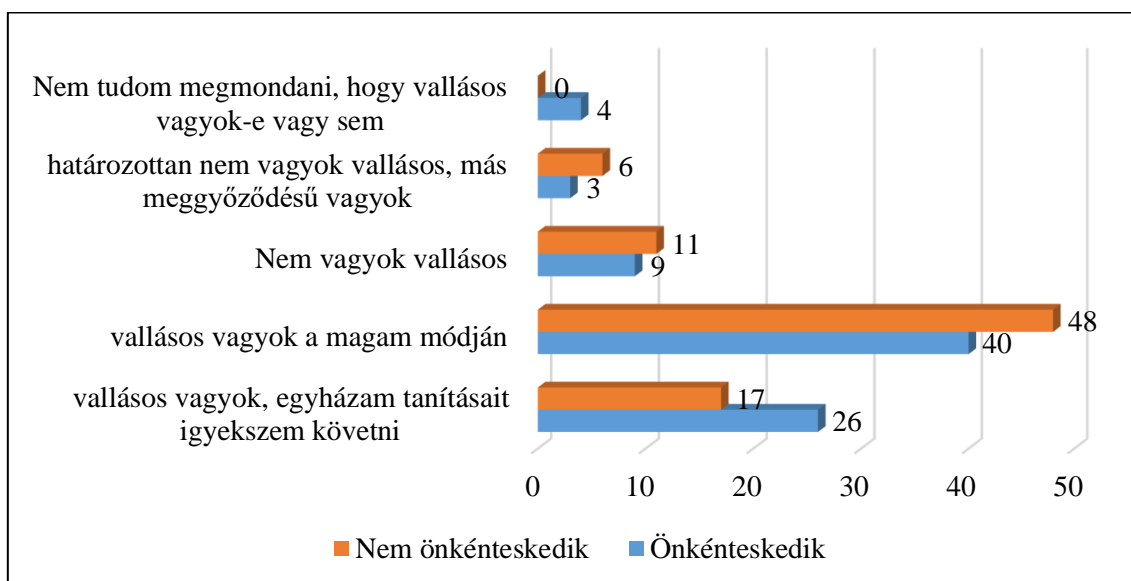
15. ábra: Csíki egyetemisták saját megítélés szerinti vallásossága (N=234)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A következő lépésben megvizsgáltam azt, hogy a vallásosságra vonatkozó változó milyen összefüggésben van az egyetem alatt végzett önkéntesség változóval. A kereszttábla azt mutatja, hogy többen önkénteskednek azok közül, akik az egyház tanításai szerint vallásosak. Azok közül, akik a maguk módján vallásosak, kevesebb azok száma, akik önkénteskednek. Azok, akik nem vallásosak, és azok, akik határozottan nem vallásosak, többnyire nem önkénteskednek (16. ábra). Ha a szignifikancia szintet is megvizsgáljuk a két változó között, akkor viszont nincs kapcsolat a két változó között, azaz az egyetemistát nem befolyásolja az önkéntességben az, hogy mennyire vallásos.

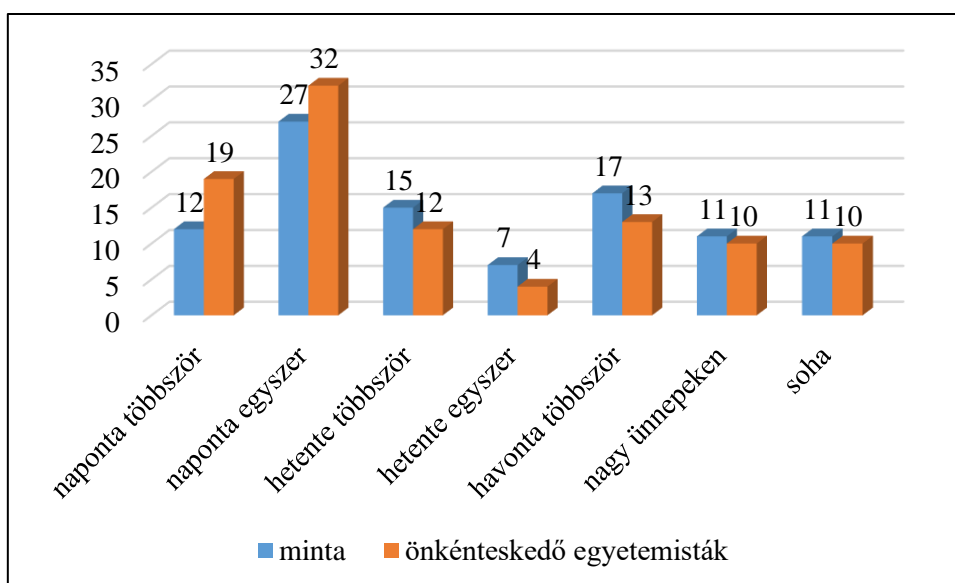
16. ábra: Csíki egyetemisták vallásossága az önkénteskedés függvényében (N=164)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az imádkozási szokások a kérdőíves kutatás alapján a következőképpen alakultak: kevesebb, mint egyharmada (27%) napi rendszerességgel imádkozik. Őket követik a havonta többször (17%) és a naponta többször (15%) imádkozók. A legkevesebb azok aránya, akik hetente egyszer imádkoznak (7%). Az önkénteskedő egyetemisták picivel nagyobb arányban (32%) imádkoznak napi rendszerességgel, őket követik azok, akik naponta többször (19%), illetve havonta többször (13%) imádkoznak. Az önkénteskedő egyetemisták közül szintén azok vannak a legkisebb arányban, akik hetente egyszer imádkoznak (4%) (17. ábra).

17. ábra: A csíki egyetemisták imádkozási szokásai (% , N=233)

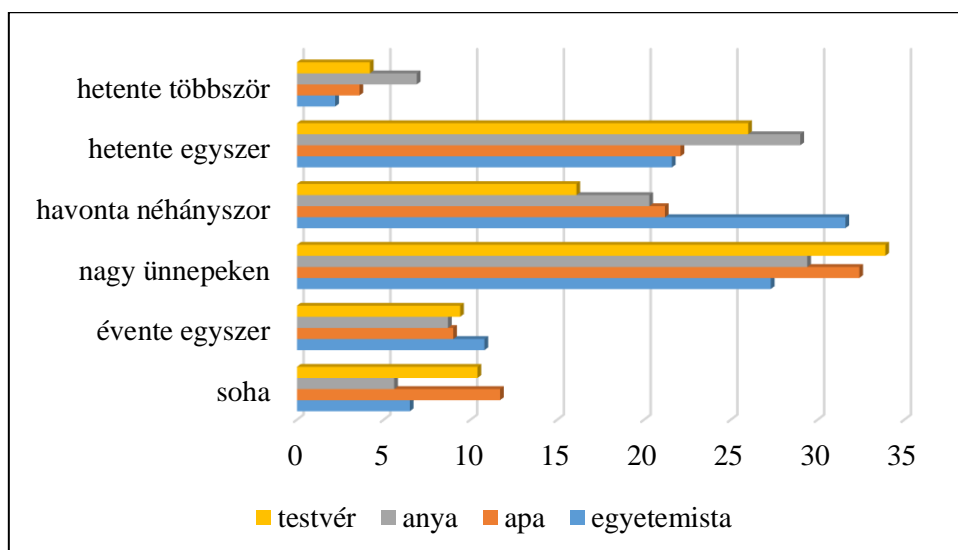


Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Az imádkozási szokások és az egyetemen gyakorolt önkéntesség közötti kapcsolatról elmondhatjuk, hogy szignifikáns az összefüggés, hiszen a Pearson féle Chi-négyzet 13,033 értéke $p=0,043$ szignifikancia szintű, azaz az önkéntesség és az imádkozási szokások között szignifikáns összefüggés van. A Cramer V féle asszociációs együttható értéke 0,283, tehát a két változó között közepesenél gyengébb kapcsolat áll fenn: nemcsak az imádkozási szokás befolyásolja azt, hogy valaki önkénteskedik vagy sem a csíki egyetemisták között.

A következő ábra az egyetemisták és családtagjaik templomba járási szokásait mutatja be. Ez alapján a legtöbb egyetemista, azaz közel egyharmada (32%) havonta néhányszor jár templomba, több, mint egynegyede (27%) nagy ünnepeken, egyötöde (22%) hetente egyszer, egytizede (11%) évente egyszer jár templomba. A legkevesebben, vagyis az egyetemisták 2%-ka jár hetente többször templomba, míg 6,5%-ka soha nem jár. A csíki egyetemisták szüleinek többsége nagy ünnepeken (anya: 29%, apa: 32%), hetente egyszer (anya: 29%, apa: 22%), illetve havonta néhányszor (anya: 20%, apa: 21%) jár templomba. Őket követik azok, akik évente egyszer járnak templomba (anya: 9%, apa: 9%). A szülők templomba járási szokásaival kapcsolatban még azt figyelhetjük meg, hogy az anyák gyakrabban járnak templomba: magasabb az arányuk a hetente többször (anya: 7%, apa: 4%), illetve hetente egyszer válaszlehetőségek esetében. Az apák pedig magasabb arányban nem járnak soha templomba (anya: 6%, apa: 12%). A csíki egyetemisták testvérei magasabb arányban (34%) csak nagy ünnepeken járnak templomba, majd őket követik a hetente egyszer (26%), a havonta néhányszor (16%), az évente egyszer (9%), és a hetente többször (4%) templomba járók. Az egyetemisták testvéreinek egytizede (10%) soha nem jár templomba (18. ábra).

18. ábra: Család templomba/imaházba járási szokása (%)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

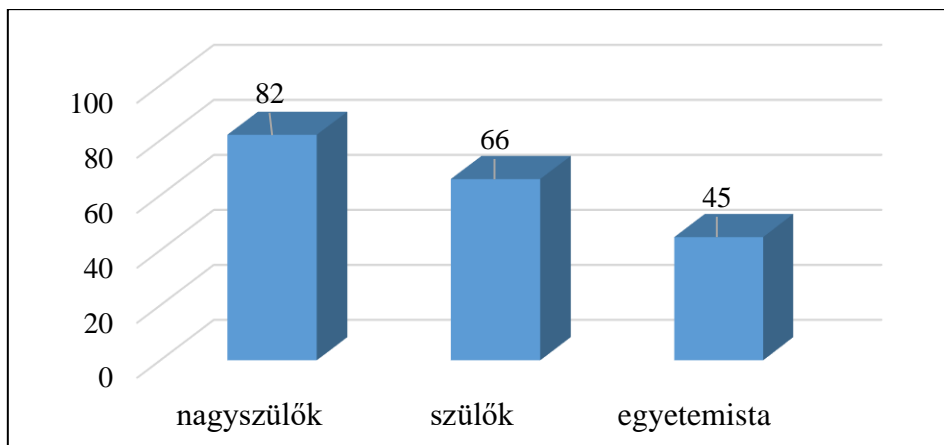
A következő lépésben azt vizsgáltam meg, hogy a családtagok, illetve az egyetemista templomba járási szokásai, mennyire befolyásolják az egyetemista önkéntességét. Egyik esetben sem szignifikáns a kapcsolat a templomba járási szokások és az egyetemista önkéntessége között, azaz egyik családtag, de még az egyetemista templomba járási szokása sem befolyásolja az egyetemista önkéntességi tevékenységeit.

A vallás és az önkéntesség tekintetében összességében azt láthatjuk az eredményeken, hogy a szakirodalom ellenére, ahol a templomba járás, a felekezeti hovatartozás, illetve a szülők vallásossága növeli az egyén önkéntességre való hajlandóságát (lásd Voicu – Voicu 2003, Wilson – Musick 1997, Wilson és Janoski 1995), nem igazolódik be a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak esetében. Ami fontos eredmény, hogy az imádkozás gyakorisága befolyásolja az önkéntességet, de a korrelációs együttható értéke szerint csak gyenge mértékben.

4.9. Az önkéntesség, a kaláka és az egyéb segítő tevékenységek kapcsolata a csíki egyetemisták körében

A szakirodalomban nincsenek arra vonatkozó adatok, hogy az önkéntesség és a kaláka milyen kapcsolatban állnak egymással, viszont én ezt fel szerettem volna tárni. Úgy gondolom, hogy a kaláka, amellett, hogy egy kölcsön munka, segítő szándékú tevékenység, a székelyföldi fiatalok esetében hatást gyakorolhat az önkéntességre. Meg is fogalmaztam kutatási kérdésként azt, hogy a kaláka hagyománya ösztönözní tudja az önkéntességre való hajlandóságot? Ennek a kérdésnek a megválaszolására a kérdőíves kutatás ad lehetőséget. Első körben megvizsgáltam azt, hogy a nagyszülők és a szülők, majd az egyetemisták milyen mértékben vettek részt a kalákában. Ezek az információk az egyetemisták vélekedésén alapulnak, mert nem volt lehetőségem arra, hogy felkeressem a szülőket és a nagyszülőket, de úgy gondolom, hogy az egyetemisták által adott válaszok mindenképp kiindulópontot jelentenek a kérdés megválaszolásában. Ezek alapján a kaláka legmagasabb aránya a nagyszülőknél (82%) figyelhető meg, majd őket követik a szülők kétharmad aránnyal, illetve az egyetemisták (45%), akik esetében a legkisebb a kalákában való részvétel aránya (19. ábra).

19. ábra: Kalákában való részvétel generáció szerint (%)

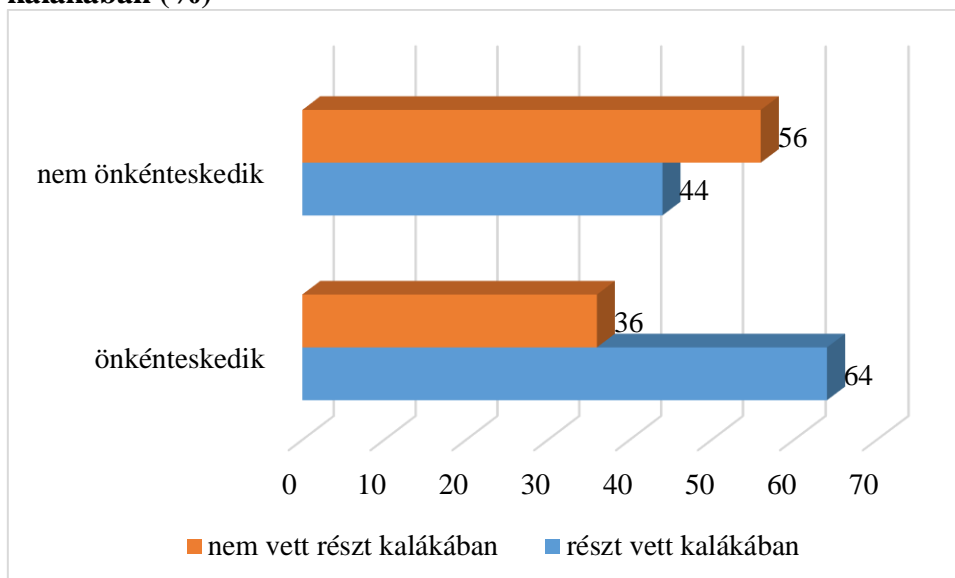


Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A következő lépésben megvizsgáltam az egyetemista önkéntessége és a különböző generációk kalákázása közötti összefüggést. A nagyszülők és a szülők kalákázása esetében nem találtam szignifikáns összefüggést az egyetemisták önkéntességére vonatkozóan. Az egyetemista kalákázása és önkéntessége között viszont szignifikáns az összefüggés, hiszen a Pearson féle Chi-négyzet 6,436 értéke $p=0,011$ szignifikancia szintű, azaz az egyetemista önkéntessége és kalákázása között szignifikáns összefüggés van. A Cramer féle asszociációs együttható értéke 0,201 és szintén szignifikáns ($p=0,011$), tehát a két változó között közepesenél gyengébb kapcsolat áll fenn, azaz nemcsak az egyetemista kalákázása befolyásolja azt, hogy önkénteskedik vagy sem a csíki egyetemista.

Megvizsgálva az önkénteskedő és nem önkénteskedő egyetemisták kalákában való részvételét, a kereszttábla adatai szerint jól látható a különbség az önkénteskedő és nem önkénteskedő egyetemisták kaláka gyakorlatában: az önkénteskedők közel kétharmada (65%) kalákázott is, míg a nem önkénteskedő egyetemisták kevesebb, mint fele (44%) vett részt kalákában (20. ábra).

20. ábra: Önkénteskedő egyetemisták és nem önkénteskedő egyetemisták részvétele kalákában (%)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A fenti eredmények tehát arra utalnak, hogy a kaláka és az önkéntesség összefüggésbe hozható egymással: aki kalákában részt vesz, az valószínűleg önkénteskedik is, illetve fordítva. A kaláka intézménye magával hozza, akár a családon belül, azt az értékrendet, ahol fontos helyet foglal el a mások segítése, amely pedig hajlamosabbá teszi az egyéneket az önkéntesség vállalására is, amelynek szintén egyik alappillére a segítség.

A továbbiakban arra is kíváncsi voltam, hogy a csíki egyetemisták a kalákán kívül még milyen más segítő tevékenységekben vesznek részt? Erre a kvantitatív kutatás adott lehetőséget. Az eredmények azt mutatják, hogy a csíki egyetemisták körében a legnépszerűbb a tanácsadás, valamilyen ügyintézésben való segítségnyújtás. Az egyetemisták közel kétharmada (65%) vett részt ebben a segítségnyújtási tevékenységben. Az egyetemisták fele (51%) gondoskodott valakiról, illetve közel fele (47%) segített valamiben lakóhelyén, illetve településén. A középmezőben található az egyházi közösségben való segítség (26%), szervezetben/egyesületben/klubban való segítség (26%), szociális, művelődési, sport intézményben való segítség (22%). A csíki egyetemisták legkevésbé vesznek részt adománygyűjtésben (17%), illetve jótékonysági rendezvényeken (6%), ugyanakkor közel egytizede (9%) nem vesz részt a felsorolt segítségnyújtási tevékenységek egyikében sem (27. táblázat).

27. táblázat: Az egyetemisták segítségnyújtási tevékenységei (% , N=227)

Tevékenység	Arány
Tanácsot adott valakinek, segítettél elintézni egy ügyet (pl. postán, kérvény kitöltése)	65
Gondoskodtál valakiről (gyógyszerkiváltás, bevásárlás, felolvasás, állatgondozás)	51
Lakóhelyeden, településeden segítettél valamiben (pl. szemétszedés, parkrendezés)	47
Egyházi közösségben segítettél	26
Valamilyen szervezetben, klubban, egyesületben segítettél	26
Szociális, művelődési, sport intézményben segítettél	22
Adománygyűjtésben vettél részt	17
Nem végeztem semmilyen hasonló tevékenységet önként	9
Jótékonysági rendezvényen léptél fel	6

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

Megvizsgálva az összefüggéseket a különböző segítő tevékenységek és az önkéntesség között, négy esetben figyelhetünk meg szignifikáns kapcsolatot, és négy esetben nem. Nem szignifikáns a kapcsolat tanácsadás ($p=0,514$), lakóhelyen/településen való segítség ($p=0,057$), adománygyűjtésben való részvétel ($p=0,429$), illetve jótékonysági rendezvényen való fellépés ($p=0,118$) esetében. Szignifikáns az összefüggés a gondoskodási tevékenység és az önkéntesség között ($p=0,017$). Az egyházi közösségekben való segítség 99%-os szignifikancia szint ($p=0,001$) mellett, míg a szociális, művelődési, sport intézményben való segítség 97%-os valószínűségi szint ($p=0,003$) mellett szoros összefüggésben van a csíki egyetemista önkéntességével. A Cramer féle asszociációs együtthatók mind a fent említett három esetben laza kapcsolatot jeleznek előre az önkéntességgel, azaz más tényezők is befolyásolják az önkéntességet.

A legszignifikánsabb összefüggést a valamilyen szervezetben, klubban, egyesületben való segítség kapcsán figyelhetünk meg ($p=0,000$). Ebben az esetben a Cramer féle asszociációs együttható értéke is magasabb, amely egy közepes erősségű kapcsolatot jelez a változók között. Ebben az esetben nyugodtan kijelenthetjük, hogy egy szervezet/egyesület/klub tevékenységeiben való részvétel nagy valószínűséggel maga után vonja az önkénteskedést is a Csíkszeredai Sapientia EMTE diákjainak körében (28. táblázat).

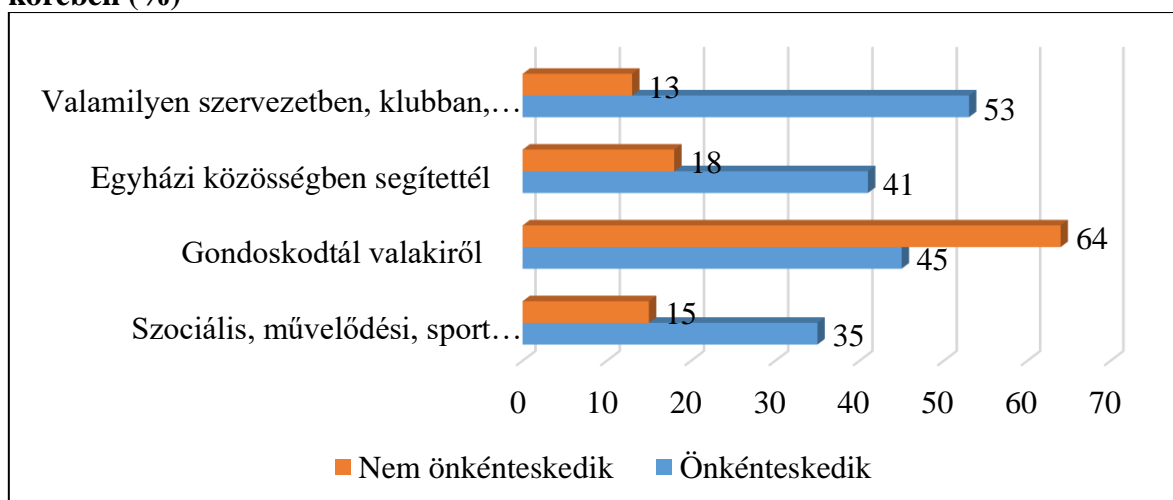
28. táblázat: Az egyetemisták önkéntessége és segítségnyújtási tevékenységeinek összefüggései Chi-négyzet teszt alapján

	Chi-négyzet	Cramer együttható	Szignifikancia szint
Gondskodtál valakiről (gyógyszerkiváltás, bevásárlás, felolvasás, állatgondozás)	5,668	0,188	p < 0,05
Egyházi közösségben segítettél	10,876	0,261	p < 0,05
Valamilyen szervezetben, klubban, egyesületben segítettél	29,174	0,427	p < 0,05
Szociális, művelődési, sport intézményben segítettél	8,533	0,231	p < 0,05

Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

A négy szignifikáns esetet megvizsgálva, közelebbről azt látjuk (21. ábra), hogy az önkénteskedő egyetemisták fele (53%) besegít valamilyen szervezetbe/klubba/egyesületbe, míg a nem önkénteskedő egyetemisták 13%-ka. Az önkénteskedő egyetemisták 41%-ka besegít egyházi közösségbe, míg a nem önkénteskedő egyetemisták 18%-ka. Az önkénteskedő egyetemisták egyharmada (35%) besegít szociális/művelődési/sport intézményekbe, míg a nem önkénteskedő egyetemisták 15%-ka. Ebben a három segítő tevékenységben magasabb az önkénteskedő egyetemisták aránya, nem önkénteskedő társaikhoz képest. Egyetlen kiugró eset van, a gondoskodási tevékenység. Ebben az esetben magasabb a nem önkénteskedő egyetemisták aránya (64%) az önkénteskedő egyetemistákénál (45%).

21. ábra: Segítő tevékenységek a nem önkénteskedő és önkénteskedő egyetemisták körében (%)



Forrás: saját szerkesztés, saját vizsgálat

4.10. Önkéntes tipológiák a csíki fiatalok körében a kvalitatív kutatás alapján

A szakirodalomban igyekeztek többen is felállítani önkéntes és önkéntesség tipológiákat (lásd Stebbins 2007, Maki – Snyder 2015), amelyek fő szempontját az önkéntesség érdeklődési köre jelentette. Stebbins (2007) második dimenzióként használja az általa megalkotott szabadidő tipológiákat (bővebben Szabadidős önkéntesség fejezetben), illetve Maki és Snyder (2015) pedig több dimenziót is bevesz az érdeklődési kör mellé, mint motivációkat, önkéntes attitűdöket, proszociális viselkedési formákat. Nyolc önkéntes típust alkottak meg: adminisztrációs önkéntes, állatokat segítő önkéntes, interperszonális segítő, adományozó, fizikai munkát végző önkéntes és politikai önkéntes (Maki – Snyder 2015).

A fenti tipológiákból kiindulva, igyekeztem megalkotni egy saját tipológia rendszert, amely alapján besorolhatom a kvalitatív kutatás csíki alanyait. A külföldi önkénteseket nem vettem be a tipológia analízisbe, hiszen ők az önkéntes turista kategóriába sorolhatók, amely egy sajátos önkéntes típust jelent, sajátos jegyekkel a helyi önkéntesekhez képest. Róluk számos tipológia készült a csíki önkéntesekkel ellentétben, akik kutatásom fő kutatási csoportját képezik.

A tipológia rendszerben a fő dimenziót képezi az önkéntes érdeklődési köre, amely mellé olyan dimenziókat csatoltam, mint az önkéntesség helyszíne, elvégzett feladatok, motivációk, személyiségjegyek, önkéntesség célja, illetve Stebbins (2007) időtipológiája. Ezek alapján a következő önkéntes tipológiákat hoztam létre: fesztiválózó önkéntes, embercentrikus önkéntes, szervezeti munkatárs, patrióta önkéntes, kísérletező és vegyes típusú önkéntes.

1. Fesztiválózó önkéntes: Ennek a típusú önkéntesnek az érdeklődési körében a fesztiválokon, illetve nagyobb volumenű rendezvényeken való részvétel van. Az önkéntességük helyszínét képezik zenei (pl. ÓlomFest, Mercurius, Csíkszeredai Régizene Fesztivál), film (pl. TIFFszereda, Filmszereda), ifjúsági (pl. EMI Tábor, Tusványos) fesztiválok, illetve nagyobb városi rendezvények (pl. Operett Gála, rockopera). Ezek a fiatalok általában spontán módon kapcsolódnak be ezekbe a fesztiválokba, elmondásuk szerint adódott a lehetőség erre az önkéntes munkára, és spontán módon elvállalták, nem tervezték meg előre. Úgy gondolták, hogy ebben a formában hasznosan fogják tölteni a szabadidejüket. A feladataik közé tartozik általában a térrendezés a fesztivál helyszínén (pl. padok, székek elhelyezése), arculati elemek elhelyezése (pl. plakátok kiragasztása, logók elhelyezése a helyszínen), a helyszín rendben tartása (pl. szemétygyűjtés), illetve protokoll feladatok ellátása (pl. kávé, víz felszolgálása a fellépők számára). Ezek a feladatok mind olyanok, amelyeket az egyén utasításokra végez el, egyszerűek és nem igényelnek sok kreativitást. Személyiségüket tekintve ezek az önkéntesek

dinamikusak, spontánok, rugalmasak és tudnak hallgatni arra a személyre, akitől az utasításokat kapják a különböző feladatok elvégzésére. Önkéntességük célja élményeket gyűjteni és szórakozni. Az idő dimenzió szerint ez egy alkalmi szabadidős tevékenység, mivel az önkéntesség a fesztivál idejére korlátozódik, illetve az előkészületi egy-két hétre, és a feladatok elvégzéséhez az önkéntesnek nincs szüksége különösebb kompetenciákra.

2. *Ember centrikus önkéntes.* Ennek az önkéntesnek a legfőbb érdeke az önkéntesség kapcsán, hogy másokon segítsen, de legfőképpen a hátrányos helyzetű egyéneken, gyerekeken. Önkéntességük helyszínét képezik olyan intézmények, amelyek ezeknek a csoportoknak a megsegítését tűzte ki célul: gyermekotthon, gyermekkorház, idősek otthona, napközi otthon, stb. Ezek az önkéntesek többnyire megkeresik azokat a lehetőségeket, ahol segíteni tudnak másokon, azaz tudatosabban keresik ezeket az önkéntes munkákat. Feladataik általában kreativitást igénylő feladatok ellátása, mint pl. gyermekfoglalkozások tartása (pl. gyurmázás, karácsonyi díszek készítése, gyermekjátékok), akár angol nyelvű foglalkozások tartása is, illetve idősek foglalkoztatása idősek otthonában. Ezek az önkéntesek személyiségüket tekintve kedvesek, gondoskodóak, empatikusak és kreatívak. Önkéntességük célja egyrészt segíteni másokon, mert ez jól esik a segített személynek, másrészt boldogságot, örömet érezni az önkéntesség által. Az idő dimenzió mentén ez a típusú önkéntes egy komoly szabadidős önkéntes, aki hosszú távra (több hónap, több év) köteleződött el az önkéntes tevékenység mellett, emellett feladatainak elvégzéséhez szüksége van már néhány meglévő tudására és tapasztalatára.

3. *Szervezeti/intézményi munkatárs.* Ennek a típusú önkéntesnek a legfőbb érdeklődési köre besegíteni egy civil szervezet, illetve intézmény működésébe, amely által meg akarja ismerni azt, hogyan működik egy szervezet. Ennek érdekében ez az önkéntes céltudatosan kiválasztja azt a szervezetet/intézményt (pl. egyesületek, állami intézmények), amelyet meg szeretne ismerni. Önkéntességének legfőbb célja a szakmai tapasztalatszerzés, a szakmai kapcsolati háló bővítése, illetve elhelyezkedés a munkaerőpiacon. Általában azért is választ ki önkéntessége helyszínéül egy megcélzott szervezetet/intézményt, mert ott szeretne a későbbiekben elhelyezkedni. Feladatai általában nagyon hasonlítanak a szervezet/intézmény alkalmazottainak feladataihoz, ezért is többnyire úgy tekintenek az önkéntesekre, mint állandó munkatársakra, és az önkéntes is eképpen érzi magát, és viselkedik önkéntessége során. Feladatköréhez tartozik rendezvények szervezésében és lebonyolításában való részvétel, irodai feladatok elvégzése (pl. szövegszerkesztés, adatbázisok ellenőrzése, honlap kezelése), vagy szakmai feladatok (pl. gyerekek fejlesztése). Feladatai mellett az önkéntesnek lehetősége van saját ötleteinek megvalósítására is. Személyisége szerint karriertudatos egyénről van szó, aki

nagyon kreatív, felelősségteljes, és hajlamos a tanulásra, a fejlődésre. Az idő dimenzió szerint ez egy komoly szabadidős tevékenység, ahol az önkéntesek hosszabb időre (több hónap, több év) köteleződnek el egy szervezet/intézmény mellett, illetve önkéntes munkájukhoz szükségük van már meglévő kompetenciákra (pl. számítógépes ismeretek, román vagy angol nyelvismeretek).

4. Patrióta önkéntes: Ennek a típusú önkéntesnek a legfőbb érdeke, hogy a saját közösségét fejlessze, segítse, és szabadidős tevékenységeket biztosítson a számára. Önkéntességük helyszíne ezért legfőképpen a saját településük, ahol élnek, illetve annak szűkebb határai. Ezeknek a fiataloknak a legfőbb céljuk, hogy jót tegyenek saját közösségük számára, hogy a közösség tagjai jól érezzék magukat saját településükön. Ennek eléréséért pedig készek fáradtságosan, hosszabb időt feláldozva dolgozni. Személyiségük pedig ennek kedvez, ugyanis kreatívak, lelkesek, elszántak, kitartóak, és szeretnek másokért tenni. Motivációjuk a csoporthoz, közösséghez tartozás, ahol jól érzik magukat. Feladataik közé tartozik különböző közösségi programok (pl. falunapok, találkozók, konferenciák, filmestek) szervezése. Ezek a rendezvények többségükben ifjúsági, sport és művelődési programok. A rendezvények szervezése kapcsán sokszor együttműködnek a helyi önkormányzattal. Emellett a rendezvényeket le is bonyolítják, illetve kulturális pályázatokat írnak, és adminisztrálnak. Az idő dimenzió szerint ez is egy komoly szabadidős tevékenység, amely hosszú távra szól, és amely meglévő kompetenciákat igényel, mint pl. együttműködési és kommunikációs készségek, pályázat írási és lebonyolítási kompetenciák.

5. Kísérletező önkéntes: Ez az önkéntes nagyon szereti a változatosságot, kipróbálni magát különböző helyzetekben, ezért számára érdekes helyszíneket választ, mint pl. színház, levéltár, kulturális központ. Legfőbb motivációja, hogy kipróbálhassa magát új helyzetekben, miközben másoknak segít, és szabadidejét hasznosan tölti el. Az új tapasztalatok megszerzése érdekében elvállal minden olyan feladatot, ami adódik a szervezetnél, pl. levéltárban iratokat rendez, színházban ruhatáros, de ha kell, részt vesz közösségi programok szervezésében, vagy irodai munkákat vállal el (pl. hírlevél szerkesztése, Facebook oldal kezelése). Ez a típusú személyiség nyitott a kihívásokra, nagyon kíváncsi, lelkes és jól tud alkalmazkodni a különböző helyzetekhez. Önkéntességének legfőbb célja, hogy kipróbálja magát új helyzetekben, és élményeket gyűjtsön ez által. Az idő dimenzió szerint ez egy alkalmi szabadidős tevékenység, hiszen az egyén nem vesz részt szervesen a szervezet életében, hanem csak a számára kijelölt feladatokat végzi el, amelyek időszakosak a szervezet életében. Feladataik elvégzése érdekében nincs szükségük speciális kompetenciákra.

6. *Vegyes típus*: Ebbe a kategóriába azok az önkéntesek tartoznak, akiknél keveredik valamelyik két fenti önkéntesség típus. Ez a két típus általában egyforma súlyban jelenik meg az önkénteseknél, általában az ember központú típus keveredik valamelyik másik típussal (pl. fesztiválózó típus, szervezeti munkatárs). Ennek függvényében ezeknek az önkénteseknek két főbb érdeklődési köre van, motivációjuk is két féle, személyiségük is összetettebb, ugyanis mindkét típus személyiségjegyei megtalálhatók bennük. Az idő dimenzió is keveredik esetükben: egyes önkéntes munkáik komoly szabadidős tevékenységek, míg mások alkalmiak.

V. A kutatás összegzése és következtetések

Doktori kutatásom során az intézményes keretek között zajló önkéntesség jellemvonásait igyekeztem feltárni egy székelyföldi társadalmi csoportban, fókuszba helyezve a fiatal felsőfokú végzettséggel rendelkezőket, illetve egyetemistákat. Emellett igyekeztem párhuzamba állítani a feltárt jellemvonásokat a Székelyföldön önkénteskedő külföldi fiatalok önkéntes jellemvonásaival.

A témához kapcsolódó empirikus munka megalapozásaként áttanulmányoztam a formális önkéntességgel foglalkozó szakirodalmat. Ennek következtében az elméleti részben bemutattam azokat a megközelítéseket, amelyeket fontosnak találtam kutatásom megvalósításához és az eredmények bemutatásához. Így bemutatásra kerültek az önkéntesség meghatározásai, a posztkommunista, illetve a modern társadalmakban zajló önkéntesség jellemzői, majd részleteztem a romániai önkéntesség jellemvonásait a témában készült eddigi tanulmányok alapján. Ugyanakkor igyekeztem bemutatni a székely társadalom jellemvonásait is az önkéntesség megközelítésében. Ezt követően az önkéntesség motivációit mutattam be szociológiai, pszichológiai, marketing és közgazdaságtani megközelítésben. További lépésben az önkéntesség típusait térképeztem fel, illetve a tőkefajták kapcsolatát az önkéntességgel. Fontosnak tartottam továbbá bemutatni az önkéntesség munka- és szervezetszociológiai megközelítését. Végül igyekeztem feltérképezni az ifjúság önkéntességével kapcsolatos megközelítéseket is, összefüggésbe hozva az ifjúsági korszakváltás folyamatával, illetve az önkéntes turizmussal.

Az önkéntesség témája igencsak gazdag nemzetközi szakirodalommal rendelkezik, amely alátámasztja a téma jelentőségét. A továbbiakban kiemelek néhány elméleti megközelítést, amelyeket a legalkalmasabbnak találtam kutatásom megalapozásához. A nemzetközi szakirodalomból fontosnak tartom kiemelni Inglehart, Putnam, Hustinx nevét. Kutatásaikról készült tanulmányaik nagymértékben meghatározták a saját kutatásom elméleti kereteit. Putnam az Egyesült Államokban kutatta az önkéntességet, ahol azt figyelte meg, hogy az önkéntesség aránya csökkenőben van, amelyet a társadalmi részvétel arányának csökkenésével hoz összefüggésbe. A társadalmi részvétel arányának csökkenését pedig a posztindusztriális korszak egyik következményének tekinti, amely az életmódváltással magyarázható (a nők belépése a munkaerőpiacra, megnövekedett ingázási idő a munkahely és az otthon között, stb.) (Putnam 2000). Inglehart viszont nemzetközi szintű kutatásából (mintegy 50 országot átívelő kutatás) azt a következtetést vonja le, hogy az önkéntesség nem csökkenőben van, hanem átalakulóban, azaz a korábbi időszakokhoz képest egyre több fiatal

kapcsolódik be az önkéntességbe. Az önkéntesség azonban már nem feltétlenül jár együtt a civil szervezeti tagsággal, mint korábban. A mai fiatalok egy olyan típusú önkéntességet alakítottak ki, amelynek nem feltétele a szervezeti tagság, és amely a rugalmasságon alapszik, azaz az önkéntes dönti el, hogy mennyi ideig önkénteskedik egy szervezetnél, illetve egyidőben hány szervezetnél vállal önkéntes feladatokat (Inglehart 2003). A szakirodalom ezt a típusú önkéntességet új típusú vagy modern önkéntességnek nevezi. Nemzetközi téren még Hustinx az egyik olyan kutató, aki vizsgálataiban a modern önkéntességet, illetve annak jellemvonásait írja le. Eszerint az egyén maga dönti el, hogyan önkénteskedik, és ez személyes meggyőződésén alapszik (Hustinx – Lammertyn 2003). Emellett intézményesen egyénre szabott önkéntességről beszélhetünk napjainkban, ahol az önkéntesnek egyéni elvárásai, elképzelései és szükségletei vannak, amelyekre a szervezeteknek egyénre szabott feladatokkal kell válaszolniuk (Hustinx 2010).

Magyarországi viszonylatban kiemelkedő a témában Czike Klára és Fényes Hajnalka munkája. Czike Klára kutatásaiban országos szinten vizsgálta az önkéntességet, a nonprofit szervezeteket és az önkéntes motivációkat. Fényes Hajnalka több kollégájával pedig az egyetemisták önkéntességének jellemvonásait befolyásoló tényezőit, illetve motivációit tárta fel kutatásaiban, amelyek esetenként több országot is érintettek. Eredményeiket pedig mindig nemzetközi kontextusba helyezik, amelyek arra világítanak rá, hogy növekvőben van Magyarországon is az önkéntesség aránya a felsőoktatásban résztvevők esetében. Továbbá megfigyelhetjük körükben az új típusú önkéntesség jelenlétét, a motivációk vizsgálata pedig azt mutatja, hogy a magyarországi egyetemisták körében három típusú motivációs készletet figyelhetünk meg: tradicionális, modern és vegyes típus (Fényes 2015).

A hazai szakirodalomban kiemelem Bogdan Voicu és Mălina Voicu szerzőpáros munkásságát, akik több nemzetközi szaklapban publikálták írásaikat a romániai önkéntesség helyzetéről. Írásaik segítettek értelmezni a romániai önkéntesség helyzetét a posztkommunizmus kontextusában is, mely szerint Közép-Kelet Európában, Romániában az egyik legalacsonyabb az önkéntesség aránya. Tanulmányaikból emellett megtudhatjuk, hogy ennek okai egyrészt a romániai társadalmi sajátosságokra, másrészt a kommunista diktatúra negatív hatásaira vezethetők vissza (Voicu-Voicu 2003, 2009).

Kutatásom során fő célom volt megvizsgálni, hogy Székelyföld sajátos helyzete, története milyen eltérő jellemvonásokat hozhat az önkéntességben.

A szakirodalom tanulmányozása után hat kutatási kérdést fogalmaztam meg, amelyekre a szakirodalom tanulmányozása és az elemzés során igyekeztem feltárni a válaszokat:

1. Az első kutatási kérdés az új típusú és a régi típusú önkéntesség jelenségére figyel, ahol jól elkülöníthetők egymástól a két típusú önkéntesség motivációi és értékvilága. Ezért azt vizsgáltam meg, hogy *a csíki önkéntesek, illetve a Csíkszeredai Sapientia EMTE-én tanuló diákok mennyiben sorolhatók a régi, illetve új típusú önkéntességbe.* Ennek feltárására az elemzés során megvizsgáltam a kutatás alanyainak az önkéntességről alkotott képét, illetve az önkéntes motivációit. Az önkéntességről alkotott kép azt mutatja, hogy a csíki egyetemisták úgy gondolják, hogy az önkéntességgel kapcsolatos legfontosabb három tényező a mások segítése, szakmai tapasztalat szerzése és a képességek kipróbálása. A faktorelemzés szerint öt csoportba sorolható a diákok képe az önkéntességről: elhivatott, egocentrikus, kihívásos, közösségcentrikus és trendi önkéntesség. Az önkéntes motivációk vizsgálata szerint a csíki egyetemistákat a következő három tényező motiválja leginkább: mások segítése, új ismeretek szerzése/szakmai fejlődés és munkatapasztalat szerzése. A faktorelemzés szerint a következő motivációs kategóriák lelhetők fel a diákok körében: instrumentális, önvédelmi, karrierorientált, társadalmi ügyek, társas és vegyes motivációk. Mind az önkéntességről alkotott kép, mind a motivációk arról árulkodnak, hogy a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói, illetve az interjúalanyaim körében egyaránt megtalálhatók az új típusú és a régi típusú önkéntesség elemei, amelyek keverednek. Nem tekinthető egyértelműen sem új típusú, sem régi típusú önkéntesnek a csíki fiatal, hanem inkább egy vegyes típusúnak, akinek egyaránt fontos a mások segítése és a saját karrier fejlesztése.

2. A második kutatási kérdés: *A csíki fiatalok a Rokeach értékskálán milyen értékeket vallanak, illetve ezek az értékek mennyire befolyásolják a csíki fiatalok önkéntességét és önkéntes motivációit?* Az értékek befolyásolják az önkéntességet és a tradicionális közösségi értékeken alapuló önkéntességet felváltotta a racionális értékeken alapuló individualista önkéntesség. Ennek felmérésére igyekeztem feltárni a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak értékvilágát a Rokeach érték-skála segítségével. Majd megvizsgáltam, hogy a feltárt értékek milyen befolyással vannak az önkéntességre és az önkéntes motivációkra. Az empirikus kutatás eredményei szerint az egyetemisták értékvilága a célértékek mentén négy csoportba sorolható: hedonista, materialista-intellektuális, pacifista és szocialista, az eszközértékek mentén pedig öt csoportba: kreatív, művelt, kedves, okos és megbízható jellem. A célértékek közül a társadalmi megbecsülés, az eszközértékek közül pedig a felelősségteljes magatartás befolyásolja a vizsgált célcsoport önkéntességét, a többi értéknek nincs hatása az önkéntességre. Az érték kategóriák közül több is hatással van az önkéntes motivációkra: a hedonista értékrend hatással van az instrumentális motivációk kialakulására, a pacifista és kedves értékrend az önvédelmi és vegyes típusú motivációkra, míg a művelt értékpreferencia a

társas kapcsolatok motivációt befolyásolja. Mindebből tehát azt látjuk, hogy a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgató körében egyaránt találunk hagyományos és modern értékeket valló csoportokat, amely értékpreferenciák egyértelműen befolyásolják az önkéntességet és azok motivációit. Továbbra is mondhatjuk azt, hogy egy vegyes, azaz modern és hagyományos jegyeket hordozó önkéntességet fedezhetünk fel az értékek vizsgálatában is.

3. A harmadik kutatási kérdés során az önkéntesség és a tőkefajták kapcsolatát igyekeztem feltárni a Csíkszeredai Sapientia EMTE tanulóinak körében: *A kulturális tőke, az emberi tőke (vallásosság, iskolai végzettség) és a társadalmi tőke mértéke hogyan befolyásolja az önkéntességet és az önkéntesség hogyan befolyásolja ezeket a tőkefajtákat?* Megvizsgáltam a társadalmi tőke, a kulturális tőke és a vallásosság hatásait az egyetemisták önkéntességére vonatkozóan. A társadalmi tőke kapcsán a vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az önkénteskedő barát és családtag befolyással tud lenni arra, hogy az egyén önkénteskedjen. Emellett a szervezeti tagság is serkenti az önkéntességre való hajlandóságot. A kulturális tőke nem befolyásolja az egyetemisták önkéntességét, hiszen nem szignifikáns az összefüggés az önkéntesség és a klasszikus kultúra fogyasztása között, illetve más kulturális fogyasztással. Kivételt képez a tudományos előadásokon való részvétel, de az szorosan összefügg az egyetemi tanulmányokkal. Így akár az egyetemi tanulmányok is befolyásoló tényezőként hathatnak az önkéntességre. A vallásosság esetében a kutatásból az derült ki, hogy a felekezeti hovatartozás, a templomba járási szokások, az egyén vallásossága nem befolyásolja az egyetemistát az önkéntességben, ellenben az imádkozási szokások viszont igen.

4. A negyedik kutatási kérdés a kalácska intézménye és az önkéntesség kapcsolatára vonatkozik: *Az egyetemisták önkéntességét mennyire befolyásolja a kalácska gyakorlata?* Az derült ki az eredmények vizsgálata során, hogy a kalácska befolyásolja az önkéntességre való hajlandóságot: az az egyetemista, aki részt vesz kalácskában, nagy valószínűséggel önkénteskedik is.

5. Az ötödik kutatási kérdés során arra kerestem a választ, hogy *az önkéntesség a munka megváltozott világában hol helyezkedik el, esetleg milyen szerepet tölthet be a jövőben.* A munka változó világában az önkéntesség egy atipikus munkaforma lehetne, hiszen nem csak egy hobbitevékenység, vagy szabadidős tevékenység, hanem fontos hasznosulása van mind a társadalomra, mind annak gyakorlójára nézve. Az önkéntesség hozzájárul az egyének munkaerőpiaci helyzetének, életszínvonalának és életminőségének javulásához, illetve a társadalmi jólét fenntartásához. Emellett egy olyan tevékenység, amelyben az egyén kifejezheti önmagát, amely érték egyre fontosabb lesz az új munkaszemlélet során. Az önkéntesség továbbá több olyan funkciót is képes betölteni, mint a fizetett munka: képes a társadalmi

integrációra, a státusz megteremtésére és fejlesztésére, szakmai fejlődés elérésére, fizetett munkára való szocializációra, de akár a megélhetéshez is hozzá tud járulni a cserébe kapott javak, illetve szolgáltatások által. Összességében azt mondhatjuk, hogy az önkéntességnek helye van az új munkaszemléletben, mint atipikus munkaforma, kiegészítve más pénzkereső tevékenységek halmazát.

6. A hatodik kutatási kérdés arra irányul, hogy *a történeti és a társadalmi háttér mennyire tudja befolyásolni az önkéntesség kultúrájának alakulását egy-egy társadalomban, legfőképpen ez hogyan csapódik le a romániai társadalomban és a székelyföldi közösségben.* Erre a kérdésre szintén a szakirodalomban igyekeztem megtalálni a választ. Összegezve az olvasottakat, azt látjuk, hogy Közép-Kelet-Európában, Romániában az egyik legalacsonyabb az önkéntesség aránya. Ennek okaira a Voicu szerzőpáros (2003) világít rá: az ország rurális jellege, a kommunizmus okozta társadalmi változások, a szegény társadalom, illetve a vallási diverzitás alacsony foka a főbb okok. Emellett Rebeleanu és Nicoară (2011) azt mutatja be, hogy az önkéntesség jogi háttere is még kiforratlan: a 2000-es évek elején kezdtek foglalkozni a jogi háttérrel, amelyet folyamatosan alakítanak azóta is. Mindezek arra világítanak rá, hogy a társadalmi folyamatok, illetve a történelmi események okozta következmények igenis befolyásolják az önkéntesség alakulását, adott esetben, mint például Románia, lassítani tudják azt.

Empirikus munkám során azt a célt tűztem ki, hogy csíki és külföldi fiatal önkénteseket keressek fel, és az ő tapasztalataik által feltárjam a csíki fiatalok önkéntességének jellemvonásait.

A kutatás során két módszert alkalmaztam az adatok gyűjtésére: kvalitatív módszerként a félig strukturált interjút és a fókuszcsoportot, míg kvantitatív módszerként a papíralapú önkitöltős kérdőívet.

A kérdőíves kutatás adataiból az derült ki, hogy a Csíkszeredai Sapientia EMTE másod- és harmad évesek hallgatóinak körében, a fiatalok 35%-ka önkénteskedik. A szakirodalmi eredményeket figyelembe véve, ez az arány magasnak számít. Egyrészt az országos értékekhez hasonlítva is magas, hiszen Románia egyik olyan ország Közép-Kelet Európában, ahol a legalacsonyabb az önkéntesség aránya, pl. 2010-ben 7% volt (Andronic-andronic 2010). Másrészt más egyetemi kutatások fényében is magas ez az arány: egy 2012-es kutatás szerint, amelyet a jászvásári egyetemen végeztek, az önkéntesek aránya nem érte el a 25%-ot (Blaj-Netedu 2012). Ugyanakkor fontos megemlítenem, hogy ezek az értékek messze elmaradnak a nyugati országokban mért átlagoktól, ahol az egyetemisták kétharmada önkénteskedik (lásd Smith et al. 2010). Azok az egyetemisták, akik nem önkénteskednek, két fő okot határoztak

meg: nincs idejük önkénteskedni, illetve nem hallottak még olyan önkéntes lehetőségről, amely felkeltette volna érdeklődésüket.

Az új típusú és a hagyományos önkéntesség perspektívájából vizsgálva a kutatás eredményeit, azt látjuk, hogy a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói és az egyetemet végzett csíki önkéntesek körében egyszerre van jelen a hagyományos és a modern önkéntesség, mint vegyes típusú önkéntesség. Ez egyrészt látszik az önkéntességről alkotott képükön, másrészt a motivációkon. Mindkét esetben fellelhetünk olyan jegyeket, amelyek vagy a hagyományos vagy a modern önkéntességhez kapcsolódnak. A kutatás alanyainak önkéntesség képéhez hozzatarozik a mások segítése (ami a tradicionális önkéntesség sajátossága), a szakmai tapasztalatok szerzése és a képességek kipróbálása (amelyek a modern önkéntesség jegyei). Az önkéntesség motivációi szintén összetettek, ahogyan azt a szakirodalom is jelzi a nemzetközi kutatások kapcsán. A fiatalok önkéntes motivációiban keveredik az altruista és az egoista jelleg (Haski-Leventhal 2008). A csíki önkéntesek esetében a három legfontosabb motívum a mások segítése, új ismeretek szerzése/szakmai fejlődés, illetve munkatapasztalat szerzése. Ezek a motívumok egyaránt kapcsolódnak a hagyományos önkéntességhez, illetve a modern önkéntességhez. Az összetett motivációs készlet a következő hat kategóriába sorolható: *instrumentális motiváció, önvédelmi motiváció, vegyes motiváció, karrierorientált motiváció, társadalmi ügyek ösztönözte motiváció, társas motiváció*. Ezek a kategóriák a csíki fiatalok motivációinak színes palettáját tárják elénk, amelyből egyértelműen látszik, hogy a Csíki-medencében megtalálható az önkéntesség modern és hagyományos formája egyaránt.

A Csíkszeredai Sapientia EMTE önkénteseinek gyakorlatai szerint, többségük ifjúsági szervezeteknél, jótékonyági szervezeteknél és kulturális intézményeknél önkénteskedik. Az utóbbi években a székelyföldi térségben elindult egyfajta mozgalom, amely az ifjúsági civil szervezetek újraélesztésére irányul. Ez megfigyelhető az önkéntességben is, ugyanis ennek a mozgalomnak a következtében sok fiatal kezdett aktívan részt venni a helyi ifjúsági szervezetek életében. Az ifjúság területén való önkéntesség növekedése igazodik a nemzetközi mintákhoz, amelyet Inglehart (2003) tanulmányában olvashatunk, hogy a fiatalok által gyakorolt önkéntesség áttevődött az ifjúság és a sport területeire.

Egyéni szinten az önkéntességet serkenti a magas iskolai végzettség, a vallás gyakorlása, a társadalmi hálózat, a jövedelem szintje, és a fiatal életkor (Voicu – Voicu 2009). A kérdőíves kutatás eredményei alapján az apa iskolai végzettsége, az anya iskolai végzettsége, a szubjektív anyagi biztonság, a család átlag havi jövedelme nem befolyásolja a csíki egyetemistákat abban, hogy önkénteskednek vagy sem. Az interjúkutatás eredményei is azt igazolják, hogy a csíki egyetemisták vagy felsőfokú diplomával rendelkező önkéntesek

szüleinek a többsége középfokú diplomával rendelkezik, azaz egy alacsonyabban iskolázott társadalmi környezetből származnak. A szülők foglalkozása, illetve a család átlag havi jövedelme is egy alacsonyabb társadalmi státust jelez előre, ami azért érdekes, mert a szakirodalom a domináns (magas iskolai végzettség, magas jövedelem) státust emeli ki, mint önkéntességet serkentő tényezőt a fiatalok esetében (Haski-Leventhal et al. 2008). A Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói esetében azonban a domináns társadalmi státus nem játszik szerepet abban, hogy önkénteskednek vagy sem, hiszen a legtöbben nem rendelkeznek domináns társadalmi háttérrel. Ez az eredmény nem igazodik a nemzetközi eredményekhez.

Az önkéntesség és az értékpreferenciák kapcsolatának vizsgálata szerint az értékeknek hatása van az önkéntes motivációkra és az önkéntességről alkotott képre a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak esetében. Az eszköz- és célértékeket külön-külön összevetve az önkéntességgel, azt láthatjuk, hogy az önkénteskedő, illetve nem önkénteskedő csíki fiatalok hasonló értékek mentén jellemezhetők. Ugyanakkor a létrehozott különböző érték kategóriák esetében figyelhetünk meg némi befolyást az önkéntességre. A motivációk esetében négy motiváció típust befolyásolnak az értékpreferenciák: Az instrumentális motivációkra hatással vannak a hedonista és a kreatív értékpreferenciák, az önvédelmi típusú motivációkra a pacifista és a kedves értékpreferenciák, a vegyes típusú motivációkra a pacifista és a kedves értékpreferenciák, míg a társas kapcsolatok motivációira a művelt értékpreferenciák. Az önkéntesség típusok esetében az értékpreferenciák szintén befolyásoló tényezőként működnek néhány esetben. Az elhivatott önkéntesség kialakulásában hatást gyakorolnak a pacifista, a művelt, a kedves és a megbízható értékpreferenciák, az egocentrikus önkéntesség kialakulásában a kedves értékpreferencia, a kihívásos önkéntesség kialakulásában a hedonista, a kreatív és a megbízható értékpreferenciák, a közösségcentrikus önkéntesség kialakulásában a művelt és a kedves értékpreferenciák, a trendi önkéntesség kialakulásában pedig a kedves értékpreferencia. Ezekből az eredményekből azt látjuk, amit a szakirodalom is hangsúlyoz, hogy az értékek befolyással vannak az önkéntességre, tehát ez az eredmény igazodik a nemzetközi tanulmányokhoz.

Az önkéntesség és a társadalmi tőke kapcsolatának vizsgálata azt eredményezte, hogy a társadalmi kapcsolatok fontos tényezőt jelentenek a Csíkszeredai Sapientia EMTE diákjainak önkéntességében, ugyanis nagyobb valószínűséggel önkénteskednek azok az egyetemisták, akiknek a barátai vagy valamelyik családtagjuk is rendelkezik önkéntes tapasztalatokkal. Az interjúkból az is kiderült, hogy az önkéntesek egy része barátjuk vagy tanáruk által került kapcsolatba az önkéntességgel, de olyanra is van példa, aki barátjával önkénteskedik. Ez az

eredmény megegyezik más fiatal önkénteseket vizsgáló nemzetközi kutatások eredményeivel (pl. Haski-Leventhal et al. 2008)

A kulturális tőke és az önkéntesség kapcsolatának vizsgálata arra világított rá, hogy a klasszikusnak számító kultúra fogyasztása nem befolyásolja a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóit az önkéntesség gyakorlásában. Míg külön vizsgálva meg a kapcsolatot a különböző kulturális tevékenységek és az önkéntesség között, arra az eredményre jutottam, hogy csak a tudományos előadások hallgatása gyakorol hatást az önkéntességre. A diákok kulturális fogyasztása viszonylag a középmezőnyben (50-60% közötti) helyezkedik el, illetve az önkéntesség aránya is egyharmad, amelyek igazodnak a nemzetközi eredményekhez, amelyek szerint a kulturális tőke mértéke befolyásolja az önkéntesség mértékét. Akinek magas a kulturális tőkéje, az nagyobb arányban önkénteskedik (Lee – Brudney 2012).

A kutatási adatok elemzése a vallásosság szempontjából, azt eredményezte a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóit illetően, hogy a felekezeti hovatartozás, illetve a templomba járás nem befolyásolja őket az önkéntesség gyakorlásában. Az imádkozási szokások viszont befolyásolják az önkéntességet. Fényes (2015) is erre az eredményre jutott, aki ezt azzal magyarázta, hogy napjainkban a fiatalok körében egyre elterjedtebb az, amikor az egyén a saját maga módján vallásos, és egyre csökken a templomba járók aránya (Fényes 2015). A nemzetközi kutatások szerint pedig a templomba járásnak van pozitív hatása az önkéntességre (pl. Voicu – Voicu 2009, Wilson – Musick 1997, Wilson – Janoski 1995). Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy az imádkozás egy belülről jövő készítés, ezért az önkéntességet is - a vallásosság és az imádkozás szemszögéből vizsgálva – belső motivációk, vallásos értékekbeli meggyőződések vezérlik. Ezt fedezhetjük fel a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak körében is. A templomba járás pedig együtt jár egy közösséghez való tartozással is, ahol az egyént befolyásolhatják a közösség tagjai és a közösség életének történései. Így a templomba járók önkéntességét is leginkább külső tényezők motiválják, mint pl. a templomba járók közössége vagy esetleg azok véleménye az önkéntességről.

A kaláka és az önkéntesség kapcsolata azt árulja el, hogy az a hallgató, aki szokott részt venni kalákában, nagy valószínűséggel önkénteskedik is, azaz a kaláka befolyásolja az önkéntességet a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatóinak körében. Erre vonatkozóan nincsenek nemzetközi adatok, de mindenképp fontos eredmény, hogy a kaláka intézménye hatást tud gyakorolni az önkéntességre. Más segítő jellegű tevékenységek is hatással bírnak a kutatás alanyainak önkéntességére, ilyenek pl. az egyházi közösségek segítése, szociális, művelődési, sport intézményben való segítés, gondoskodás, illetve, szervezet, klub, egyesület segítése.

A kvalitatív kutatásban résztvevő helyi interjúalanyok önkéntes tapasztalatait vizsgálva, típusanalízist végeztem, amelynek eredményeként hat típust hoztam létre: fesztiválózó önkéntes, embercentrikus önkéntes, szervezeti munkatárs, patrióta önkéntes, kísérletező és vegyes típusú önkéntes. A típusok megalkotásához fő dimenzióként használtam az önkéntes érdeklődési körét, amely mellé olyan dimenziókat csatoltam, mint az önkéntesség helyszíne, elvégzett feladatok, motivációk, személyiségjegyek, önkéntesség célja, illetve Stebbins (2007) időtipológiája. Ezt is a kutatás fontos eredményének tartom, hiszen ez által egy kisebb önkéntes térképet sikerült alkotnom, ahová majd elhelyezhetők lesznek a többi székelyföldi régiók önkéntesei is.

A kutatás és az eredmények újszerűsége

Elsősorban újszerűnek számít a kutatás menete: úgy vizsgáltam meg a csíki felsőfokú végzettségűek, illetve egyetemisták önkéntességét, hogy egyazon kutatás keretében szereztem empirikus tapasztalatokat a helyi és a külföldi önkéntesekről. Ez lehetőséget biztosított arra, hogy összehasonlítsam a két csoportot, amellett, hogy az eredményeket igyekeztem nemzetközi kontextusba helyezni. A nemzetközi szakirodalom mellett, ott volt a külföldi önkéntesek csoportja, amely mintegy kontrollcsoportot képezett a helyi önkéntesek számára.

Másodsorban a kutatás eredményei is hoztak újdonságot az önkéntesség terén. Amíg a nemzetközi szakirodalom és a külföldi önkéntesek azt hangsúlyozzák, hogy a felsőfokú végzettségűek, illetve egyetemisták a tudatos szakmai karrierépítés érdekében érdemes önkénteskedni, addig ezt a Csíkszeredai Sapientia EMTE hallgatói és a csíki önkéntes interjúalanyok megcáfolják. A kutatás alanyai számára a legfontosabb motiváló tényezők az önkéntességre a mások segítése, szakmai fejlődés és munkatapasztalat szerzése. Azaz egy vegyes motivációhalmaz ösztönzi őket az önkéntességre, de a kezdő lépést mindenképpen a segítő szándék adja, amely az önkéntesség során maga után vonja a szakmai jellegű motivációkat is.

Harmadsorban az önkéntességet még nem vizsgálták a székelyföldi kaláka összefüggésében. Az eredmények azt mutatják, hogy érdemes ezt a témát tovább gondolni, hiszen a kalákahagyományának hatása van az önkéntességre.

Negyedsorban a csíki önkéntesekről még nem készült egy tipológia elemzés, amelyből jelen esetben megtudjuk, hogy milyen típusú önkéntesek vannak a térségben: fesztiválózó, embercentrikus, szervezeti munkatárs, patrióta, kísérletező és vegyes típusú önkéntes.

Összességében pedig innovatívnak számít ez a kutatás, hiszen ezt a kérdést, Székelyföldön még nem vizsgálták tudományos igényvel.

A kutatás tanulságai, következtetések

Romániában a Voicu szerzőpáros az, akik a legtöbbet írnak nemzetközi folyóiratokba a romániai önkéntesség helyzetéről, illetve annak posztkommunista vetületeiről. Az írásaikból megtudjuk azt, hogy a kommunizmus idején hogyan működött az önkéntesség, illetve milyen tényezők befolyásolták annak változásait. Emellett megpróbálnak választ adni arra, hogy Romániában a rendszerváltás után, miért az egyik legalacsonyabb az önkéntesség aránya Kelet-Európában. Négy fontosabb tényezőt említenek meg: a kommunizmus negatív hatásait, 1945 előtt Románia egy tradicionálisan rurális térség volt, az alacsony jövedelmeket, illetve az alacsony vallási diverzitást (Voicu – Voicu 2003). A rendszerváltás után az önkéntesség jogi háttere is nehézkesen alakult. 2001-ből származik az a 195-ös törvény, amely definiálja az önkéntes fogalmát. Ezt a törvényt azóta többször is módosították: 2002-ben, 2006-ban, 2007-ben (Rebeleanu – Nicoara 2011). 2014-ben pedig érvénybe lépett a 78/2014-es számú *A romániai önkéntes tevékenységekről* szóló törvény, amelyet 2016-ban szintén módosítottak. Jelenleg Romániában, a törvény értelmében a tanulmányi szakterületen végzett önkéntesség szakmai tapasztalatnak minősül, az önkéntessel önkéntes szerződést kell kötni, amely magába foglalja, hogy az önkéntest koordinátor irányítja, illetve a fogadó szervezetnek biztosítania kell azokat a költségeket, amelyek felmerülnek az önkéntes foglalkoztatása során (78/2014-es számú törvény alapján). Ezek alapján is láthatjuk, hogy az önkéntesség egy új jelenségnek számít Romániában, legfőképpen a fiatal önkéntesek foglalkoztatása. Az előbb bemutatott önkéntes törvények is mind a fiatalok önkéntességét igyekeznek serkenteni, amely szintén egy új jelenség az országban. A kvalitatív kutatásból az derült ki, hogy a csíki fiatalok jelentős része nem hallott a Romániai önkéntes törvényről, illetve nem ismeri annak tartalmát (önkéntes szerződés kötése, elismerhető szakmai tapasztalat). Ez egyrészt annak az eredménye, hogy az oktatási intézményekben nem tájékoztatják a diákokat, másrészt pedig maguk a civil szervezetek sem tájékozottak az önkéntesek foglalkoztatásáról. A csíki önkéntesekkel készített interjúk erre engednek következtetni.

A csíki fiatalokat legfőképpen a mások segítése motiválja az önkéntességre, ezt követi az új ismeretek és a munkatapasztalat szerzése. A mások segítése motívum a régi típusú önkéntességre utal, ahol a legfontosabb motívum a mások, legfőképpen a rászorulóknak segítése. A szakmai fejlődés és tapasztalatszerzés viszont az új típusú önkéntességre utalnak. Emellett

az új típusú önkéntesség jelenlétére utal a térségben még a rövidtávú, projektalapú önkéntesség jelenléte is, amikor a fiatalok egy része arról számol be, hogy bizonyos rendezvények, fesztiválok lebonyolításában vesz részt. Ugyanakkor további szegmensekben is megfigyelhetjük a hagyományos önkéntesség jelenlétét, amikor a csíki fiatalok arról számolnak be, hogy hosszabb ideje (több hónapja, több éve) önkénteskednek egy szervezetnél, ahol tagsággal is rendelkeznek. A tudatos karrierépítés az önkéntesség kapcsán még nem alakult ki a térség fiataljai körében, mint ahogyan azt megfigyelhettük a külföldi önkéntesek kapcsán. Ennek következtében nem is tekintenek úgy az önkéntességre, mint különböző kompetenciák megszerzésének, illetve érvényesítésének a lehetőségére, mint ahogyan azt a szakirodalom megjegyzi az egyetemista önkéntesek kapcsán (lásd Smith et al. 2010).

A külföldi fiatalok esete teljes mértékben beleilleszkedik az eddigi nemzetközi kutatások eredményeibe. Ezek a fiatalok befizetnek egy önkéntes csomagra, amelyet egy helyi civil szervezet kínál számukra. Motivációikat tekintve vegyesek: segíteni szeretnének, új kultúrát megismerni, kirándulni, kalandokban részesülni. Profiljukat illetően magas státuszú családokból származnak, azaz a szülők többnyire magas presztízsű állásokat töltenek be, mint pl. orvos, nagykövet, ügyvéd, üzletember. Akárcsak a szakirodalomból levonható következtetések szerint, ezek a fiatalok is úgy gondolják, hogy azáltal, hogy külföldön önkénteskednek, megváltoztathatják a világot. Az őket fogadó civil szervezet a szociális szférában tevékenykedik, ezen belül az árva gyerekek számára szerveznek programokat. Ebből kifolyólag többnyire olyan fiatalok jönnek ide külföldről, akik érdekeltek a rászorulóknak a segítségében.

Ugyanakkor fontos kihangsúlyoznom, hogy ez a térségben eddig egy egyedülálló esetben számít, ugyanis, ez eddig az egyetlen olyan civil szervezet, amely azzal foglalkozik, hogy külföldi önkénteseket fogad a térségben, ráépítve ezt az árva gyermekek megsegítésére. Továbbá a szervezet nemzetközi beágyazódását az is segíti, hogy a szervezet vezetője és alapítója szintén egy külföldi személy, aki rendelkezik önkéntes turista tapasztalatokkal. Kiemelhetjük, hogy a térségben jelen van az önkéntes turizmus jelensége, még ha gyerekcipőben is jár, és eddig egyetlen szervezet működteti. A szakirodalom megjeleníti viszont az önkéntes turizmusnak úgy a pozitív, mint a negatív vetületeit is. Érdemes lenne figyelembe venni ezeket is.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a Csíki-medencében az utóbbi években sokat fejlődött az önkéntesség, ezen belül is a fiataalkori önkéntesség. A civil szervezeteknél zajló formális önkéntesség még kezdeti fázisban van, akárcsak az önkéntes turizmus, de van a

térségben potenciál arra, hogy kialakuljon és működőképpé váljon mindkét önkéntességforma.

Az elemzés korlátai és további kutatási tervek

Az önkéntesség kultúrájának kezdetlegessége nemcsak az önkéntes tevékenységek nemrég elkezdett voltában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy nincs olyan intézmény, amely összefogná a térségben a formális önkéntesség szereplőit: a fogadó civil szervezeteket és az önkénteseket. Ennek következtében nincs egy elérhető nyilvántartás az önkénteseket fogadó civil szervezetekről és az önkéntesekről. A romániai országos ONG regiszterben megtalálható az összes Hargita megyei, illetve a Csíki-medence valamelyik településére bejegyzett civil szervezet, de ebből az adatbázisból nem derül ki, hogy kik foglalkoztatnak önkénteseket, melyek a magyar nyelvű civil szervezetek, illetve egyáltalán, melyek aktívak még napjainkban is. Ahhoz, hogy a magyar nyelvű és aktív civil szervezeteket elérhessük, Hargita Megye Tanácsának adatbázisát lehet felhasználni, amely töredékét képezi az országos regiszterben nyilvántartott helyi civil szervezeteknek.

A helyi önkéntesek felkutatásával kapcsolatosan is nehézségekbe ütköztem az adatbázis hiányának következtében. A hólabda módszert alkalmazva sikerült elérnem néhányat az önkéntesek közül, de a terepmunka így is lassabban haladt.

Kutatásom folytatásaként el szeretnék mélyülni az önkéntesség szervezeti szintű vizsgálatában. Tovább szeretném folytatni a civil szervezetek önkéntes foglalkoztatási gyakorlatának vizsgálatával interjúkat készítve a civil szervezetek vezetőivel, illetve önkéntes koordinátorokkal ott, ahol vannak.

Felhasznált irodalom

- Aleksynska, Mariya (2011): Civic participation of immigrants in Europe: Assimilation, origin, and destination country effects. *European Journal of Political Economy* 27: 566–585.
- Andronic Razvan-Lucian (2014): *Volunteering: Theoretical Approaches and Personal Characteristics*. International Conference of Scientific Paper. http://www.afahc.ro/ro/afases/2014/socio/Andronic,%20Razvan-Lucian_%20Volunteering.pdf (Utolsó letöltés: 2017.03.22.)
- Andronic, Răzvan-Lucian – Andronic, Anca-Olga (2010): *Voluntariat și învățare continuă în România*. A “The 3rd International Conference on Adult Education” konferencián, 2010. április 25-29-én bemutatott írás, amelyet a konferencia kötetben publikáltak. 294-304. <http://iec.psih.uaic.ro/ciea/> (Utolsó letöltés: 2016.04.02.)
- Andronic, Răzvan-Lucian – Andronic, Anca-Olga (2011): Counselling and Guidance of Volunteer in Romania – a psychological approach. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Nr 30. 1852-1856
- Anheier, Helmu K. – Salamon, Lester M. (2001): Volunteering in cross-national perspective: Initial comparison. *Law and Contemporary Problems*. Nr 62. 43-65
- Antalovits, Miklós (1999): *Munkahelyi szocializáció*. Egyetemi jegyzet. BME. 1999
- Ashley, Caroline, Roe, Dilys and Goodwin, Harold (2001): Pro-poor tourism strategies: Making tourism work for the poor. Pro-Poor Tourism Report No. 1. Nottingham: Overseas Development Institute.
- Asztalos, Sándor – Czibere Ibolya – Feki-Kiss Anita – Geskó Sándor – György Attila – Gyulavári Tamás – Kártyás Gábor – Kovács Katalin – Lebovits Ágnes – Németh László (2011): Az atipikus formában szervezhető munkalehetőségek feltárása és elterjesztésének lehetőségei. Budapest. Konszenzus Alapítvány
- Auld, Christopher (2004): Behavioural characteristics of student volunteers. *Australian Journal on Volunteering*. Vol.9. No.2. 8-17
- Bálint, Blanka – Demeter Gyöngyvér (2002): MOZAIK2001. Gyorsjelentés. Székelyföld.
- Bárdi, Nándor – Pál, Judit (2016): *Székelyföld története*. I.-III. Székelyudvarhely. MTA BTK-EME-HRM
- Băltescu Codruța Adina – Dana Boșcor (2016): Motivation and benefits of voluntary activities. Case study: EYOF 2013 Brașov. *Bulletin of the Transilvania University of Brașov*. Series V: Economic Sciences. Vol. 9 (58). No. 1. 59-64
- Barron, Paul – Knoll, Amanda (2009): Towards and understanding of volunteer motivations: A case study of volunteers at Edinburgh’s fringe Sunday. In: Allen, J. (szerk.): *The international event management summit: Conference proceedings and book of abstracts*. Sydney. Australia. 87-97

- Bartal, Anna Mária (2010): Mit mutat a Kaleidoszkóp? — Az Önkéntes Motivációs Leltár (Volunteer Motivation Inventory) adaptálása, fejlesztése és kipróbálása a magyar önkéntesek körében. *Civil Szemle*. Vol 7. 5-35
- Beck, Ulrich (2009): *A munka szép új világa*. Szeged. Belvedere Kiadó
- Becker, S. Gary – Murphy, M. Kevin – Tamura, Robert (1990): Human Capital, Fertility and Economic Growth. *Journal of Political Economy*. Vol. 98. No. 5. 12-37
- Bekker, René (2004): *Giving and Volunteering in the Netherlands. Sociological and Psychological Perspectives*. Dissertation. Universiteit Utrecht. https://renebekkers.files.wordpress.com/2011/08/bekkers_phd_dissertation_04.pdf. (Utolsó letöltés: 2017.02.29.)
- Bendle, Lawrence –Patterson, Ian (2008): Serious Leisure, Career Volunteers and the Organisation of Arts Events in a Regional Australian City. *International Journal of Event Management Research*. Vol. 4. Nr. 1. 1–11
- Biró, A. Zoltán (1994): Adalékok a vándorló ember ikonográfiájához. Migrációs folyamatok a Székelyföldön 1985—1989. In Sik Endre-Tóth Judit (szerk.): *Jönnek? Mennek? Maradnak? A Nemzetközi Migráció Kutatócsoport évkönyve*. Budapest. MTA PTI. 19-39
- Bodó, Márton (2015): Gyakorlati útmutató a közösségi szolgálat megszervezéséhez. In: Bodó Márton (szerk.): *Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetésének tapasztalatai 2015*. Budapest. Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet. 75-96
- Bourdieu, Pierre (1999): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest. Új Mandátum Könyvkiadó. 156-177
- Brown, Sally – Morrison, Alastair. M. (2003): Expanding volunteer vacation participation: an exploratory study on the mini-mission concept. *Tourism Recreation Research*. Vol. 28. Nr. 3. 73–82
- Bussell, H. – Forbes, D. (2002): Understanding the volunteer market: The what, where, who and why of volunteering. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*. Vol. 7. Nr. 3. 244-257
- Bussell, H. – Forbes, D. (2003): The volunteer life cycle: a marketing model for volunteering. *Voluntary Action*. Vol. 5. Nr. 3. 61-79
- Bussell, H. – Forbes, D. (2006): Developing relationship marketing in the voluntary sector. *Journal of Nonprofit and Public Sector Marketing*. Vol. 15. Nr. 1/2. 151-174
- Callanan, Michelle – Thomas, Sarah (2005): Volunteer tourism: deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. In: Novelli M. (szerk.): *Niche Tourism: Contemporary issues, trends and cases*. Oxford. Butterworth-Heinemann. 183-200

- Chen, Li-Ju – Chen Joseph S. (2011): The motivations and expectations of international volunteer tourists: A case study of “Chinese Village Traditions”. *Tourism Management*. Nr. 32: 435–442
- Clary, E. Gil – Mark Snyder (1999): The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*. Vol. 8. No. 5. 156-159
- Clary, E. Gil – Ridge, Robert D. – Stukas, Arthur A. – Snyder, Mark – Copeland, John – Haugen, Julie – Miene, Peter (1998): Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 74. Nr. 6. 1516-1530
- Coleman, James S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*. 95-121.
- Coleman, James S. (1994): *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press. Cambridge. MA
- Connors, Tracy (1995): *The Volunteer Management Handbook: Leadership Strategies for Success*. Wiley Nonprofit Series
- Czarnecki, Dorothea – Hertwig, Friederike – Lukow, Maike – Maurer, Mechthild – Monshausen, Antje – Plüss, Christine – Rach, Corinna (2015): *From Volunteering to Voluntourism. Challenged for the Responsible Development of a Growing Travel Trend. Voluntourism Policy Paper*. Berlin. Bread for the World – Protestant Development Service Protestant Agency for Diakonia and Development –Working Group Tourism & Development – ECPAT Germany
- Czike, Klára – Kuti, Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció*. Budapest. Nonprofit Kutatócsoport Egyesület és az Önkéntes Központ Alapítvány
- Czike, Klára – Bartal, Anna Mária (2005): Önkéntesek és nonprofit szervezetek – az önkéntes tevékenységet végzők motivációi és szervezeti típusok az önkéntesek foglalkoztatásában. In: Sebestyén István (szerk.): *Acta Civitalis 4*. Budapest. Civitalis Egyesület
- Csata, Zsombor (2000): Ifjúságcentrizmus és politikai attitűdök az erdélyi középiskolások körében. In: Keres Valér (szerk.): *Nemzeti vagy nemzetközi integráció? Erdélyi középiskolások átalakulásban. Új Mandátum–Linus*. Budapest–Kolozsvár. 143–159.
- Csata, Zsombor – Dániel Botond – Kiss Dénes – Ruzsuly Emese – Sólyom Zsuzsa (2009): Diplomás karrierpályák az erdélyi magyar fiatalok körében. *Erdélyi Társadalom*. VII. évfolyam. 1. szám. 31-68
- Csoba, Judit (2010): *Tisztes munka. A teljes foglalkoztatás: a 21. század esélye vagy utópiája?* Budapest. L’Harmattan Kiadó
- Dahrendorf, R. (1983): *Die Chancen der Krise. Über der Zukunft des Liberalismus*. Stuttgart. Deutsche Verlag

- Dean, Jonathan (2015). Class diversity and youth volunteering in the UK: applying Bourdieu's habitus and cultural capital. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 45 (1). 95-113
- Dorner, László (2013): Az önkéntesség pszichológiai vonatkozásainak szakirodalmi áttekintése. *Magyar Pszichológiai Szemle*. 68 évfolyam. 2. szám. 329-355
- Dragan, Alexandru – Popa, Nicolae (2017): Social Economy in Post-communist Romania: What Kind of Volunteering for What Type of NGOs?. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. Vol. 19. Nr. 3. 330-350
- Ellis, Claire (2003): Participatory Environmental Research in Tourism: A Global View. *Journal Tourism Recreation Research*. Volume 28. Issue 3. 45-55
- Evans, Elisha – Saxton, Joe (2005): *The 21st Century volunteer. A report on the changing face of volunteering in the 21st Century*. http://moodle.unitec.ac.nz/pluginfile.php/127885/mod_resource/content/0/21st_century_volunteer.pdf. (Utolsó letöltés: 2015.05.10.)
- Fényes, Hajnalka – Kiss Gabriella (2011): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és közösség*. IV. folyam. II. évfolyam. I. szám. 35-47
- Fényes, Hajnalka – Pusztai, Gabriella (2015): Religiosity and volunteering among higher education students in the Partium Region. In: Fényes Hajnalka (szerk.): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debreceni Egyetemi Kiadó. 77-108.
- Fényes, Hajnalka – Pusztai, Gabriella (2012): Volunteering among Higher Education Students, Focusing on the Micro-level Effects on Volunteering. *Journal of Social Research & Policy*. Vol. 3. No. 1. 73-95.
- Fényes, Hajnalka (2015): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debrecen. Debrecen University Press
- Fényes, Hajnalka (2015): Effect of Religiosity on Volunteering and on types of Volunteering among Higher Education Students in a cross-border Central-Eastern-European Region. In: Fényes Hajnalka (szerk.): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debrecen. Debrecen University Press. 165-191
- Fukuyama Francis (1997): Social Capital. *The Tanner Lectures on Human Values*. Oxford. Brasenose College. 376-483
- Gábor, Kálmán - Veres Valér (2011): Ifjúsági korszakváltás Kelet-Európába. Az erdélyi magyar fiatalok helyzete. In: Kiss Tamás – Barna Gergő (szerk.): *Erdélyi magyar fiatalok. Összehasonlító elemzés*. Kolozsvár. Kriterion Könyvkiadó. 37-54.
- Gábor, Kálmán (1993): Ifjúsági korszakváltás, ifjúság és politikai kultúra a kelet- és a nyugat-európai fiatalok körében. *INFO-Társadalomtudomány*. 26. szám. 5-21
- Gábor, Kálmán (1996): Rendszerváltás – ifjúsági korszakváltás. *Korunk*. III. folyam. VII. 5. 542-563.

- Gábor, Kálmán (2004): Globalizáció és ifjúsági korszakváltás. In: Gábor Kálmán – Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúsági korszakváltás. Ifjúság az új évezredben*. Szeged. Belvedere Meridionale Kiadó. 28-71
- Granovetter, Mark (1991): A gyenge kötések ereje. In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert (szerk.): *Társadalmak rejtett hálózata*. Budapest. Magyar Közvéleménykutató Intézet. 371–400
- Gregorová, Alžbeta Brozmanová (2011): Önkéntesség Szlovákiában. *Civil Szemle*. 4 szám. 93-103
- Hajdú, Farkas Zoltán (1995): A csíki kaláka: intézmény és jelkép. *Ökotáj*. 10. szám. 20–31
- Hall, C. Michael (2007a): Pro-poor tourism: Do ‘tourism exchanges benefit primarily the countries of the south’?. *Current Issues in Tourism*. 10: 111-118
- Halman, Loek (2003): Volunteering, Democracy, and Democratic Attitudes. In: Paul Dekker – Loek Halman (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York. Kluwer Academic/Plenum Publishers. 179-198
- Handy, Charles B. (1985): *Understanding organizations*. Penguin
- Hámori, Balázs (2002): *Érzelemgazdaságtan – a közgazdasági elemzés kiterjedése*. Budapest. Kossuth Kiadó.
- Haski-Leventhal, Debbie – Ronel, Natti – York, Alan S. – Ben-David, Boaz M. (2008): Youth volunteering: Who are they serving? How are they being served? *Children and Youth Services Review*. no 30. 834-846
- Henderson, Karla A. (1981): Motivating the adult 4-H volunteer. *Journal of Extension*. Vol 19. No 1. 19-27
- Hustinx, Lesley – Handy, Femida – Cnaan, Ram A. (2010): Volunteering. In: Taylor R. (Eds.): *Third Sector Research*. New York. Springer. 73-89
- Hustinx, Lesley – Lammertyn, Frans (2003): Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*. Vol. 14. Nr. 2. 167-187
- Hustinx, Lesley (2010): The Organizational Behaviour of Volunteers Revisited? Explaining Differences in Styles of Volunteering in the Red Cross in Flanders. In M. Freise – M. Lyykkonen – E. Vaidelyte (Eds): *A panacea for all seasons? Civil society and governance in Europe*. Baden-Baden. Germany. Nomos. 239-260
- Hustinx, Lesley (2010): Institutionally Individualized Volunteering: Towards a Late Modern Re-Construction. *Journal of Civil Society*. Vol. 6. Nr. 2. 165-179
- Imreh, István (1973): *A rendtartó székely falu*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest
- Inglehart, Ronald (1997): *Modernization and postmodernization: cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton University Press. Chichester

- Inglehart, Ronald – Baker, Wayne E. (2000): Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*. No. 65. 19-51
- Inglehart, Ronald (2003): Modernization and Volunteering. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York. Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55-70
- Jones, Frank (2000): Youth volunteering on the rise. *Perspectives on Labour and Income*. Nr. 12. 36-42
- József, István (2002): A sikeres munkahelyi szocializáció elősegítése. In: *Acta Scientiarum Socialium. Tomus. XII. folyam.* 61-67
- Juknevičius, Stanislovas – Savicka, Aida (2003): From Restitution to Innovation. Volunteering in Postcommunist Countries. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York. Kluwer Academic/Plenum Publishers. 217-142
- Kass, Jessye (2013): *Voluntourism. Exploring Ethical Challenges and Critical Tensions within the Pay-to-Volunteer Industry*. (Senior Thesis.) Waltham, MA: Brandeis University. (<https://bir.brandeis.edu/bitstream/handle/10192/25162/KassThesis2013.pdf> – last visit on November 19, 2016.)
- Kis, Krisztián (2006): A társadalmi tőke mint a társadalomban fellelhető nem anyagi erőforrás. *Parola folyóirat*. 1. szám. 1-2
- Kontogeorgopoulos, Nick (2016): Forays into the backstage: volunteer tourism and the pursuit of object authenticity. *Journal of Tourism and Cultural Change*. 1-21. <https://www.pugetsound.edu/files/resources/journal-of-tourism-and-cultural-change-2016.pdf>. (Utolsó letöltés: 2017.03.20)
- Kraus, Richard (1997): *Recreation and leisure in modern society*. Inc. California. Addison Wesley Longman
- Laki, László (2006): Az ifjúság a magyar társadalomban. In: Kovách Imre (szerk.): *Társadalmi metszetek*. Budapest. Napvilág Kiadó. 177-206
- Lee, Young-joo – Brudney, Jeffrey L. (2012): Participation in Formal and Informal Volunteering. Implications for Volunteer Recruitment. *Nonprofit Management and Leadership*. vol. 23. no. 2. 159-180
- Lengyel, György – Szántó, Zoltán (2005): *A gazdasági élet szociológiája*. Budapest. Jász Nyomda és Kiadó
- Lewis, David (2006): Globalization and International Service: a Development Perspective. *Voluntary Action*. Vol. 7 Nr. 2. 13-26
- Lockstone-Binney, Leonie et al. (2010): Volunteers and volunteering in leisure: social science perspectives. *Leisure Studies*. 29 (4). 435-455

- Maki, Alexander – Snyder, Mark (2015). Investigating Similarities and Differences Between Volunteer Behaviors. Development of a Volunteer Interest Typology. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Volume 46. Issue 1. 5–28
- McMillon, Bill, Cutchins, Doug, and Geissinger, Anne: (2006): *Volunteer Vacations* (9th ed). Chicago: IL: Chicago Review Press
- Mlčák, Zdeněk (2011): Psychological Issues of Volunteering in the Context of School Education. *School and Health*. Nr 21. 239-249
- Nagy, Mária, Keller, Magdolna, Mogyorósi, Zsolt, Tóth, Tibor (2008): A nevelés társadalmi alapjai. Eger: EKF, (elektronikus dokumentum)
<http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/nevtars/index.html> (Utolsó letöltés: 2018.04.19.)
- Nagyová, Adriana (2012): *A fenntartható fejlődés és turizmus. Az önkéntes szolgálatokkal társuló turizmus piaci lehetőségeinek vizsgálata Magyarországon.* (BA-dolgozat.) Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem.
- Nestora, A., Yeung, P., & Calderon, H. (2009): *Volunteer travel insights 2009*. Bradt travel guides, Lasso communications. GeckoGo. Report.
<http://www.geckogo.com/volunteer/report2009>
- Netedu, Adrian – Blaj Andrea (2012): Acțiunile voluntare. Câteva observații privind reprezentările sociale și opiniile studenților despre voluntariat. *Revista de Economie Socială*. Vol. II., Nr. 3. 141-152
- Newton, Kenneth (1999): Social capital and democracy in modern Europe. In: van Deth, J. W. et al (eds.): *Social capital and European democracy*. London-New York. Routledge. 3-24
- Novák, Csaba Zoltán (2016): Az átmenet és a szocializmus évei, 1944-1989. In: Bárdi Nándor – Pál Judit (szerk.): *Székelyföld története*. III. kötet. Székelyudvarhely. MTA BTK-EME-HRM. 675-800
- Ochman, Malgorzata – Pawel Jordan (1997): *Az önkéntesség, mint értékes szervezeti erőforrás. (Volunteers: A Valuable Resource)*. Johns Hopkins University Institute for Policy Studies. Baltimore.
- Oláh, Sándor (2016): A „KIS MAGYAR VILÁG”, 1940-1944. Társadalmi és gazdasági átalakulás. In: Bárdi Nándor – Pál Judit (szerk.): *Székelyföld története*. III. kötet. Székelyudvarhely. MTA BTK-EME-HRM.
- Otoo, Felix Elvis (2013): Motivations of American volunteer tourists to Ghana. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*. Vol. 2. Nr. 4. 1-12
- Perpék, Éva (2012): Formal and Informal Volunteering in Hungary: Similarities and Differences. *Corvinus Journal Of Sociology And Social Policy*. Vol 3. No 1. 59-80
- Polusa, Reni Cacillia – Bidderb, Christy (2016): Volunteer Tourists' Motivation and Satisfaction: A Case of Batu Puteh Village Kinabatangan Borneo. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Nr. 224. 308 – 316

- Putnam, Robert (2000): *Bowling Alone*. New York. Simon and Schuster
- Putnam, Robert (2001): Social Capital: Measurement and Consequences. *Isuma: Canadian Journal of Policy Research*. 41-51. http://hbanaszak.mjr.uw.edu.pl/TempTxt/Putnam_XXXX_SocialCapitalMeasurementAndConsequences.pdf. (Utolsó letöltés dátuma: 2016. 10.15.)
- Rebeleanu, Adina Daniela – Nicoara, Paula Cristina (2011): Legislative Retrospect of Volunteering in Romania. *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza «din Iași. Sociologie și Asistență Socială*. Vol. 04. No. 1. 27-37
- Reed, Paul B. and L. Kevin Selbee (2001). The Civic Core in Canada: Disproportionality in Charitable Giving, Volunteering, and Civic Participation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol 30. 761-780
- Rimac, Ivan – Zrinščsk, Siniška (2010): Social legacy and social values: a post communist experience. In Halman, Loek – Voicu, Malina (eds.): *Mapping Value Orientation in Central and Eastern Europe*. Leiden-Boston. Brill Press. 107-137
- Rimler, Judit (1999): A munka jövője. Új fogalmak, feltételek, forgatókönyvek. *Közgazdasági Szemle*. XLVI. évf. 772–788
- Rokeach, Milton (1973): *The Nature of Human Values*. New York. Free Press
- Roy, Kakoli – Ziemek, Suzanne (2000): On the Economics of Volunteering. ZEF Discussion Papers on Development Policy. No. 31. 1-47
- Rusu, Szidónia (2015): Önkéntesség mintázatok az észak-erdélyi és székelyföldi középiskolások körében. *Erdélyi Társadalom*. 13. évf. 2. szám. 107-124
- Salamon, Lester M. – Sokolowski, S. Wjciech (2003): Institutional Rotts of Volunteering. Toward a Macro-Structural Theory of Individual Voluntary Action. In Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 71-90
- Samuelson, Paul A., Nordhaus, William D. (2005): *Közgazdaságtan*. Akadémia Kiadó. Budapest
- Sheard, Jos (1995): From Lady Bountiful to Active Citizens – Volunteering and the Voluntary Sector. In: D. J. Smith, C. Rochester, R. Hedley, R. (eds.): *An Introduction to Voluntary Sector*. London and New York: Routledge. 115-122
- Sherr, Michael E. (2008): *Social work with volunteers*. Chicago. Lyceum Books
- Sik, Endre (1988): *Az „örök” kaláka*. Kecskemét. Gondolat Könyvkiadó
- Sik, Endre (2012): *A társadalmi tőke szociológiája*. Budapest. Eötvös Kiadó
- Singh, Ranbir (2014): Volunteer Tourism and Host Community. *International Journal of scientific research and management (IJSRM)*. Volume 2. Issue 10. 1480-1487

- Širca, Nada Trunk – Dermol, Valerij – Novak, Anica – Trunk, Aleš (2016): *Volunteering as a Vehicle for Solidarity*. Social Inclusion and Active EU Citizenship of Youth. Conference Paper. 1239-1244
- Smith, Karen A. – Holmes, Kirsten – Haski-Leventhal, Debbie – Cnaan, Ram A. – Handy, Femida – Brudney, Jeffrey L. (2010): Motivations and Benefits of Student Volunteering: Comparing Regular, Occasional and Non-Volunteers in Five Countries. *Canadian Journal of Nonprofit and Social Economy Research*. Vol. 1. No 1. 65-81
- Snyder, Mark – Omoto, Allen M. (2009): *Who Gets Involved and Why? The Psychology of Volunteerism*. City University of Hong Kong
- Somlai, Péter (1997): *Szocializáció*. Gyula. Corvina Kiadó
- Stebbins, Robert A. (2007): Leisure Reflections. A Leisure-Based, Theoretic Typology of Volunteers and Volunteering. *LSA Newsletter* (78): 9–12
- Stumpf István (1994): *Politikai szocializáció – generációs kihívás – választói magatartás*. Budapest. Századvég Kiadó
- Szabó, A. Töhötöm (2002): *Közösség és intézmény. Stratégiák a lónai hagyományos gazdálkodásban*. Kolozsvár. Kríza Könyvek. 11.
- Szabó, Katalin – Négyesi, Áron (2004): Az atipikus munka térnyerésének okai a tudásgazdaságban. *Közgazdasági Szemle*. LI. évf. 46–65
- Szeder, Dóra Valéria (2013): Az önkéntesség önkéntelen oldalai. Munkahelyi konfliktusok civil szervezeteknél végzett önkéntes munka során. *Metszetek*. 2-3 szám. 276-298
- Szigeti, Ferenc Albert (2003): *Az önkéntesség szerepe a fejlett piacgazdaságban*. Szakmai dolgozat az ELTE-BTK Kulturális menedzserképző program számára. Budapest. http://www.onkenteszala.hu/files/Az_onkentesseg_szerepe_a_fejlett_piacgazdasagban.pdf. (Utolsó letöltés: 2017.04.13.)
- Toca Torres, Claudia Eugenia (2013): Dining and Volunteering as Social Capital in Bogotá. *Bulletin of Latin American Research – Journal of the Society for Latin American Studies*. Vol. 32. No. 2. 133-148
- Török, Emőke (2014): *Munka és társadalom. A munka jelentésváltozásai a bér munkán innen és túl*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest L'Harmattan Kiadó
- Verardi, Cassandra (2013): Perception of Voluntourism. Ottawa: Carleton University. (Thesis) (https://curve.carleton.ca/system/files/etd/9555f4e4-156e-471a-a60b-b8267f599005/etd_pdf/37fa-c09309ec38cf36a562712b9ff7a1/verardi-perceptionsofvoluntourism.pdf. Utolsó letöltés dátuma: 2016. november 19.)
- Voicu, Bogdan (2005): Voluntariatul. *Penuria pseudo-modernă a postcomunismului românesc*. Volumul I. Schimbarea socială și acțiunile indivizilor. Iași: Editura Expert Projects. 121-136

- Voicu, Bogdan (2014): Participative immigrants or participative cultures? The importance of cultural heritage in determining involvement in associations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. No 25. 612-635
- Voicu, Mălina – Voicu, Bogdan (2003): Volunteering in Romania. A Rara Avis. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The value of volunteering. Cross-cultural perspectives. Nonprofit and civil society studies*. New York. Kluwer Academic Press/ Plenum Publishers. 143-160
- Voicu, Mălina – Voicu, Bogdan (2009): Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe. *Slovak Journal of Sociology*. No 41: 539-563
- Walker, Charles – Stephenson, Svetlana (2010): Youth and social changes in Eastern Europe and the former Soviet Union. *Journal of Youth Studies*. Vol. 13. No. 5. 521-532
- Watts, Meredith – Zinnecker, Jürgen (1992): Ifjúsági kultúra és politika a német fiatalok körében: az ifjúságcentrizmus hatásai. In: Gábor Kálmán (szerk.): *Civilizációs korszakváltás és az ifjúság*. Szeged. Szociológiai Műhely.
- Wearing, Stephen (2001): *Volunteer Tourism: Experiences That Make a Difference*. CABI Publishing. Wallingford
- Wearing, Stephen – McGehee, Nancy Gard (2013): Volunteer Tourism: A Review. *Tourism Management*. No. 38. 120-130
- Wilson, John – Janoski, Thomas (1995): The Contribution of Religion to Volunteer Work. *Sociology of Religion*, 56(2). 137-152
- Wilson, John – Musick, Marc (1997): Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work. *American Sociological Review* Vol. 62. 694-713
- Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*. Vol. 26. 215-239
- Wilson, John (2012): Volunteerism Research: A Review Essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol 41. Nr. 2. 176-212
- Wollebak, Dag – Selle, Per (2003): Generations and Organizational Change. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 161-178
- Zalai, Noémi (2012): *A humánerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál*. Doktori értekezés. Budapest. http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/zalai_noemi.pdf. (Utolsó letöltés dátuma: 2015.01.17.)
- Zinnecker, Jürgen (1992): Gyermekkor, ifjúság és szociokulturális változások a Német Szövetségi Köztársaságban. In: Gábor Kálmán (szerk.): *Civilizációs korszakváltás és az ifjúság. A kelet- és nyugat-európai ifjúság kulturális mintái*. Szeged.

Internetes források

www.care2travel.org

<http://www.civilszervezetek.ro>

<http://www.just.ro/registrul-national-ong/>

<http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>

<http://csik.sapientia.ro/hu>

<http://www.sapientia.ro/hu/csik>

<http://www.szereda.ro/#!hu/h/18/varosbemutato.html>

<http://csikleader.ro/0713/index.php/hu/rolunk/tersegunk/tersegunk-bemutatas/>

<https://www.harghita.ro/hun/1/13/1303alcsik.html>

<http://www.cseke.ro/kozepcsik-honismeret/>

<https://www.harghita.ro/hun/1/13/1304felcsik.html>

<http://lege5.ro/Gratuit/gm4tsojsgi/legea-nr-78-2014-privind-reglementarea-activitatii-de-voluntariat-in-romania/2>

<http://lege5.ro/Gratuit/geztcmrvgqzq/legea-nr-175-2016-pentru-modificarea-art-15-din-legea-nr-78-2014-privind-reglementarea-activitatii-de-voluntariat-in-romania>

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A 15-30 év közötti fiatalok formális önkéntessége az EU-ban, 2011 és 2014-ben.....	93
2. ábra: A kutatás alanyai csoportokra bontva.....	100
3. ábra: A Csíki-medencében bejegyzett civil szervezetek jellemzői (%).....	110
4. ábra: Szülők iskolai végzettsége (%) (apa: N=235, anya: N=231).....	113
5. ábra: A család átlag havi összjövedelme %-ban (N=194).....	116
6. ábra: Azon egyetemisták nemek szerinti aránya, akik valaha önkénteskedtek (% N=232).....	132
7. ábra: Önkéntesség időtartama abszolút értékben (N=79).....	139
8. ábra: Az önkénteskedő egyetemisták tervei arról, hogy meddig önkénteskednek (fő, N=64).....	140
9. ábra: Milyen gyakran tartod a kapcsolatot a barátaiddal? (N=229).....	168
10. ábra: Önkénteskedik valaki a barátaid közül? (% N=78).....	169
11. ábra: A csíki egyetemisták önkénteskedő családtagjai (%).....	171
12. ábra: Civil szervezeti tagság (%).....	172
13. ábra: Szépirodalmi könyv olvasása.....	175
14. ábra: A csíki egyetemisták felekezeti hovatartozása (% N=234).....	178
15. ábra: Csíki egyetemisták saját megítélés szerinti vallásossága (N=234).....	179
16. ábra: Csíki egyetemisták vallásossága az önkénteskedés függvényében (N=164).....	180
17. ábra: A csíki egyetemisták imádkozási szokásai (% N=233).....	180
18. ábra: Család templomba/imaházba járási szokása (%).....	181
19. ábra: Kalákában való részvétel generáció szerint (%).....	183
20. ábra: Önkénteskedő egyetemisták és nem önkénteskedő egyetemisták részvétele kalákában (%).....	184
21. ábra: Segítő tevékenységek a nem önkénteskedő és önkénteskedő egyetemisták körében (%).....	186

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az önkéntesség meghatározásainak tipizálása.....	14
2. táblázat: A tipikus román önkéntes jellemzői a 2000-es évek előtti időszakban önkéntesség kutatások tükrében.....	35
3. táblázat: A tipikus román önkéntes jellemzői a 2000-es évek utáni időszakban önkéntesség kutatások tükrében.....	36
4. táblázat: Az önkéntesség típusainak összefoglaló táblázata.....	56
5. táblázat: A mintába került külföldi önkéntesek jellemzői.....	103
6. táblázat: A megkérdezettek szakok szerinti eloszlása, N=235.....	111
7. táblázat: Háztartások infrastrukturális felszereltsége.....	115
8. táblázat: Önkéntességgel kapcsolatos tényezők fontossága.....	123
9. táblázat: A csíki egyetemisták önkéntesség meghatározásainak kategóriái (faktorsúlyok)	125
10. táblázat: A külföldi és helyi fiatalok önkéntesség képe (összefoglaló táblázat).....	131
11. táblázat: Önkéntesség területe egyetemistaként.....	135
12. táblázat: Önkéntes feladatok egyetemistaként.....	138
13. táblázat: A csíki és külföldi önkéntesek összehasonlítása az önkéntesség előzményei és jellemzői szerint a kvalitatív kutatás tükrében.....	145
14. táblázat: Az önkénteskedő egyetemisták motivációi a kvantitatív kutatás tükrében.....	148
15. Táblázat: Az egyetemisták önkéntességének motivációs kategóriái.....	149
16. táblázat: Motiváció típusok és önkéntesség kategóriák kapcsolatának szignifikancia szintje, korrelációelemzés segítségével.....	151
17. táblázat: A csíki egyetemisták célérték vizsgálata.....	161
18. táblázat: A csíki egyetemisták eszközérték vizsgálata.....	162
19. táblázat: A csíki egyetemisták csoportjai a célértékek fényében (faktorsúlyok).....	164
20. táblázat: A csíki egyetemisták csoportjai az eszközértékek fényében (faktorsúlyok).....	165
21. táblázat: Értékpreferenciák és motiváció típusok kapcsolata, korrelációs számítással.....	166
22. táblázat: Az értékpreferenciák és az önkéntesség típusok kapcsolata, korrelációs számítással.....	167
23. táblázat: Önkénteskedő családtagok és valaha önkénteskedő egyetemista korrelációs mutatói.....	171
24. táblázat: Egyetemisták szüleinek klasszikus kulturális fogyasztása.....	175
25. táblázat: Egyetemisták klasszikus kulturális fogyasztása.....	176

26. táblázat: A kulturális tevékenységek és az egyetemi önkéntesség közötti összefüggések szignifikancia szintje a Chi-négyzet teszt alapján.....	177
27. táblázat: Az egyetemisták segítségnyújtási tevékenységei (% , N=227)	185
28. táblázat: Az egyetemisták önkéntessége és segítségnyújtási tevékenységeinek összefüggései Chi-négyzet teszt alapján.....	186

A szerző tudományos közleményei

2018

1. Silló Ágota (2018): International Volunteers as Strangers in Szeklerland. Acta Universitatis Sapientiae Social Analysis. 8 (1). 5-21. Interneten elérhető: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-social/C8/social8-01.pdf>

2017

2. Silló Ágota (2017): Egy csíkszeredai önkéntes akció résztvevőinek helyzetképe. In: Novák Anikó (szerk.): Kölcsönös átszövődések: A Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégiuma 2016. évi PhD-konferenciájának tanulmányaiból. Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest, 452-466. Interneten elérhető: <http://www.balassiintezet.hu/images/institutes/budapest/Kiadvanyok/Klcsns%20tszvdsekBORTVVAL.pdf>

3. Sárosi-Blága Ágnes, Silló Ágota (2017): Önkéntesség és közösségfejlesztés a székelyföldi térségben. Kultúra és Közösség. 3. 61-71. Interneten elérhető: <http://www.kulturaeskozosseg.hu/pdf/2017/3/06.pdf>

4. Silló Ágota (2017): Fényes Hajnalka: Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében. Debreceni Szemle. 25 (2). 266-270. Interneten elérhető: <http://szemle.unideb.hu/wordpress/wp-content/uploads/12-Konyvszemle.pdf>

5. Silló Ágota (2017): Székelyföldi fiatalok szabadidős szokásai. In: Biró A zoltán, Bodó Julianna (szerk.): Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. Státus Kiadó. Csíkszereda. 158-164.

2016

6. Silló Ágota (2016): Az önkéntesség modern formái. In: Berger Viktor (szerk.): Útközben: Az I. Demográfia és Szociológia Doktoranduszkonferencia anyagai, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Demográfia és Szociológia Doktori Iskola, Pécs, 71-81. Interneten elérhető: http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/Doktori_Iskola/07_sillo.pdf

7. Silló Ágota (2016): The Development of Volunteering in Post-Communist Societies. A Review. Acta Universitatis Sapientiae Social Analysis. 6 (1). 93-110. Interneten elérhető: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-social/C6-1/social61-06.pdf>

8. Silló Ágota (2016): Helyi fejlesztés és társadalmi részvétel. In: Biró A. Zoltán, Magyar Ferenc (szerk.): Fiatal gazdák a székelyföldi térségben. Státus Kiadó. Csíkszereda. 66-75.

2015

9. Silló Ágota (2015): Egyetemista fiatalok önkéntessége. Metszetek. 4 (1), 118-127. Interneten elérhető: http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek%202015_1_sillo.pdf

10. Silló Ágota (2015): A tárgyak életrajza, helytörténet, helyi fejlesztés. In: Biró A. Zoltán, Blága Ágnes (szerk.): Társadalomtörténet és helyi fejlesztés. Státus Kiadó. Szépvíz. 59-60.

2014

11. Silló Ágota (2014): Külföldi önkéntesek egy kolozsvári civil szervezetnél. Metszetek. 3. 171-182. Interneten elérhető: http://metszetek.unideb.hu/files/201403_12_sillo_agota.pdf

12. Silló Ágota (2014): Az önkéntes munka társadalmi szerepe. In: Biró A. Zoltán, Magyar Ferenc (szerk.): Település, innováció, identitás: Vidékfejlesztési esettanulmányok a székelyföldi térségről. Státus Kiadó. Csíkszereda. 162-163.

2011

13. Silló Ágota (2011): A külföldre járó kamionosok életmódja. In: Biró A. Zoltán, Kiss Adél (szerk.): Térség-Fejlesztés-Tudomány. Státus Kiadó. Csíkszereda. 149-158.

2009

14. Silló Ágota (2009): Ott rengeteg lehetőségem volt, nem mint itthon. Antropológiai Műhely. 15. 57-65.

Tartalmi kivonat

Önkéntesség a Csíki-medence fiataljai körében

Kutatásom témája az intézményes keretek között zajló önkéntesség jellemvonásainak feltárása egy székelyföldi társadalmi csoportba, fókuszba helyezve a fiatal felsőfokú végzettséggel rendelkezőket, illetve egyetemistákat. Emellett igyekeztem párhuzamba állítani a feltárt jellemvonásokat a Székelyföldön önkénteskedő külföldi fiatalok önkéntes jellemvonásával.

Nemzetközi szinten egyre több felsőfokú végzettségű, illetve egyetemista vesz részt az intézményes keretek között zajló önkéntességben (a kötelező önkéntességen túl). A civil szervezetek részéről is megnőtt az igény a szakképzett önkéntesek iránt. Emellett megváltoztak az önkéntes motivációk is a különböző modernizációs folyamatok (pl. individualizmus, szekularizáció) hatására: megjelentek az individualista és világi motívumok, megjelent az egyénorientált önkéntesség, amelyet a szakirodalom új típusú önkéntességnek nevez. Kutatásom során fő célom volt megvizsgálni, hogy Székelyföld sajátos helyzete, történelmi múltja milyen eltérő jellemvonásokat hozhat az önkéntességben.

A kutatási téma minél szélesebb körű feltárása érdekében ötvöztem a kvalitatív és a kvantitatív kutatási módszereket. A kvantitatív módszerek közül a kérdőíves felmérést választottam, amelyet önkitöltős formában alkalmaztam. A kérdőívet 237 hallgató töltötte ki a Csíkszeredai Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemről, másod- és harmadévesek. A kvalitatív kutatási módszerek közül a fókuszcsoportos interjút és a félig strukturált interjút használtam. A fókuszcsoportban összesen húsz diák vett részt szintén a Csíkszeredai Sapientia EMTE-ről. Az interjúk kutatásban 25 olyan 18-30 év közötti fiatal vett részt a Csíki-medencéből, aki rendelkezik önkéntes tapasztalatokkal, illetve 12 Székelyföldre érkező külföldi önkéntest is felkerestem. Velük angol nyelven zajlott a beszélgetés.

Az eredmények azt mutatják, hogy mind az önkéntességről alkotott kép, mind a motivációk arról árulkodnak, hogy az átlag csíki egyetemista fiatal nem tekinthető egyértelműen sem új típusú, sem régi típusú önkéntesnek, hanem inkább egy vegyes típusnak, akinek egyaránt fontos a mások segítése, és a saját karrier fejlesztése.

Az interjúkból az is kirajzolódik, hogy a helyiek zömmel nem is tekintenek úgy az önkéntességre, mint különböző kompetenciák megszerzésének, illetve érvényesítésének a lehetőségére, mint ahogyan azt a nemzetközi szakirodalom is megjegyzi az egyetemista önkéntesek kapcsán. Ugyanakkor ezt igazolja a külföldi önkéntesekkel készített interjúk kutatás

is. Székelyföld sajátos helyzete, tehát sajátos jellemvonásokkal rendelkező önkéntességet eredményez a helyi fiatalok körében.

A kutatás ugyanakkor arra is rávilágított, hogy a Csíki-medencében az utóbbi években sokat fejlődött az önkéntesség, ezen belül is a fiatalkori önkéntesség: sok fiatal bekapcsolódik az önkéntességbe, a jogi háttérrel is folyamatosan fejleszti az állam, stb. A civil szervezeteknél zajló, formális önkéntesség viszont még kezdeti fázisban van, akárcsak a külföldi önkéntesek fogadása, de a térségben van potenciál arra, hogy kialakuljon és működőképessé váljon mindkét önkéntességforma.

Kutatásom egyben egy feltáró jellegű felmérés is, hiszen egy olyan társadalmi milióban végeztem, ahol még tudományos igényvel nem vizsgálták az önkéntességet.

Kulcsszavak: formális önkéntesség, Székelyföld, önkéntes motivációk, egyetemisták, Csíkszeredai Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, új típusú önkéntesség

Abstract

Volunteering among youth generation in the Ciuc Basin

The objective of my research is the description of the characteristics of formal volunteering in the Szekler region in a social group, focusing mainly on the students and on the young generation with higher education. Besides this, I try to set a parallel among these characteristics with the traits of volunteers from abroad, completing their volunteering in Szeklerland.

At international level, more and more graduates and students are taking part in institutional volunteering (besides compulsory volunteering). In recent times the civil organization has shown increased demand for the skilled volunteers. Additionally the patterns of voluntary motivations got changed in the processes of modernization (such as individualism, secularization), and this has caused the appearance of individualistic and civic voluntary motivations. Also has developed the individualistic volunteering, named the new type of volunteering by the special literature.

During my research, my main goal it was to examine what kind of characteristics of the volunteering could be resulted from the particular situation and history of Szeklerland. In order to expand my research topic, I have applied both qualitative and quantitative methods. From the quantitative methods, I have applied the self-completed questionnaire. The questionnaire it was completed by 237 students from the Sapientia Hungarian University of Transylvania in Miercurea Ciuc, both sophomore and third year students. From the qualitative methods, I have applied the focus group and the semi-structured interview types. Twenty students from the Sapientia University has participated in the focus group interviews. I have also made individual interviews with 25 volunteers, who were graduated and students aged 18-30 from the Ciuc Basin. During my research I have also made individual interviews in English with 12 foreign volunteers, who came to Szeklerland to volunteer.

The results of the research show that both the image and motivations of volunteering reveal that the common graduated and student in the Ciuc Basin is clearly not a new type or an old type volunteer, but rather a mixed type. It is equally important for him or her to help others and to develop his or her own career by volunteering.

The individual interviews also reveal that local volunteers do not consider volunteering as an opportunity to acquire or validate different competencies, as noted in international literature about student volunteers. However, in the case of foreign volunteers is confirmed by

the interviews the importance of career-building by volunteering. Therefore the particular situation of Szeklerland results in specific characteristics of volunteering among the local youth.

The results also reflect that volunteering, including youth volunteerism, in the Ciuc Basin has developed significantly in recent years: many students get involved in volunteering, the legal background is constantly being developed by the state, etc. Although the formal volunteering among NGOs is still in its infancy phase, also volunteer tourism, but there is a potential in the Szekler region to develop and become operational both forms of volunteering.

My research is also an exploratory survey, as I have done in a social milieu where volunteering has not yet been studied scientifically.

Keywords: formal volunteering, Szeklerland, volunteer motivations, students, Sapientia Hungarian University of Transylvania in Miercurea Ciuc, the new type of volunteering

Függelék

i. Függelék: A csíki egyetemistáknak szóló kérdőív

Önkéntes Kérdőív

Kedves Egyetemi Hallgató! Doktori kutatásom során ezzel a kérdőívvel azt szeretném felmérni, hogy mi a véleményetek az önkéntességről. A válaszadás önkéntes és névtelen. Köszönöm, hogy válaszaiddal segíted a kutatásom!

1.

1.1. Szak neve:

1.2. Évfolyam:

1.3. Képzési forma:

a. alap b. mester

1.4. Finanszírozás

a. Állami b. Költségtérítéses

1.5. Nemed:

a. férfi b. nő

1.6. Állandó lakhely:

a. város b. falu

1.7. Születési év

.....

2.

2.1. Mi édesapád/nevelőapád legmagasabb iskolai végzettsége?

- a. Kevesebb, mint 8 osztály
- b. Befejezett 8. Osztály
- c. Szakmunkásképző/szakiskola érettségi nélkül
- d. Szakközépiskolai érettségi
- e. Gimnázium vagy líceum érettségivel
- f. Technikum
- g. Egyetem, főiskola

2.2. Mi édesanyád/nevelőanyád legmagasabb iskolai végzettsége?

- a. Kevesebb, mint 8 osztály
- b. Befejezett 8. Osztály
- c. Szakmunkásképző/szakiskola érettségi nélkül
- d. Szakközépiskolai érettségi
- e. Gimnázium vagy líceum érettségivel
- f. Technikum
- g. Egyetem, főiskola

2.3. Édesapád/nevelőapád jelenleg dolgozik?

- a. igen
- b. nem

2.4. Mi a jelenlegi (utolsó) foglalkozása?

.....

2.5. Édesanyád/nevelőanyád jelenleg dolgozik?

- a. igen
- b. nem

2.6. Mi a jelenlegi (utolsó) foglalkozása?

.....

2.7. Amennyiben nem dolgozik édesapád/nevelőapád, miért?

- a. a háztartásban van rá szükség
- b. munkanélküli
- c. rokkant nyugdíjas
- d. öregségi nyugdíjas
- e. gyermeket gondoz
- f. meghalt
- g. egyéb, éspedig.....

2.8. Amennyiben nem dolgozik édesanyád/nevelőanyád, miért?

- a. a háztartásban van rá szükség
- b. munkanélküli
- c. rokkant nyugdíjas
- d. öregségi nyugdíjas
- e. gyermeket gondoz
- f. meghalt

- a. Soha
- b. Ritkán

- c. Gyakran
- d. Mindig

4.

4.1. Mit értesz önkéntesség alatt?

.....

.....

.....

4.2. Mennyire tartod fontosnak a következőket az önkéntes munka kapcsán?

	Nagyon fontos	Fontos	Fontos is meg, nem is	Nem fontos	Egyáltalán nem fontos
Másokon segíteni	4	3	2	1	0
Egy trendi ügyért tenni (pl. állatvédelem, emberi jogok)	4	3	2	1	0
Szakmai tapasztalatot szerezni	4	3	2	1	0
Új barátokat szerezni	4	3	2	1	0
Képességeim kipróbálása	4	3	2	1	0
Szabadidő hasznos eltöltése	4	3	2	1	0
Erkölcsei elkötelezettség	4	3	2	1	0
Vallásos értékek gyakorlása	4	3	2	1	0
Kaláka	4	3	2	1	0
Közösséget fejleszteni	4	3	2	1	0
Kreatív lenni	4	3	2	1	0
Innovatív lenni	4	3	2	1	0
Egy közösséghez tartozni	4	3	2	1	0
Ingyen munka	4	3	2	1	0
Önismeret	4	3	2	1	0
Lehetőség az önmegvalósításra	4	3	2	1	0
Életforma	4	3	2	1	0
Tudatosan választott tevékenység	4	3	2	1	0

5.

6.2. Kapcsolódott-e önkéntes munka a tanulmányaidhoz?

a. igen, mindig b. igen, többnyire c. nem

6.3. Honnan értesültél az önkéntes tevékenységről?

- a. Plakát, szórólap
 b. Személyes kapcsolat útján
 c. Internetről
 d. Máshonnan, éspedig

6.4. Milyen területeken önkénteskedtél egyetemista éveid alatt? Karikázd be a megfelelő választ minden sorban!

	Igen	Nem
a. Sport	1	2
b. Szabadidő, hobbi	1	2
c. Szociális ellátás	1	2
d. Környezet-, és természetvédelem	1	2
e. Ifjúság	1	2
f. Idősek	1	2
g. Művészet	1	2
h. Hagyományápolás	1	2
i. Rendezvényszervezés	1	2
j. Irodalom	1	2
k. Turizmus	1	2
l. Mezőgazdaság	1	2
m. Oktatás és nevelés	1	2
n. Egyéb, éspedig:	1	2

6.5. Milyen önkéntes tevékenységeket végeztél egyetemista éveid alatt? Karikázd be a megfelelő választ minden sorban!

	Igen	Nem
a. Adományozás(pl. ruhaosztás, ételosztás)	1	2
b. Jótékonyági munka	1	2
c. Rendezvényszervezés (pl. szervezési feladatok, segítség kivitelezésnél)	1	2
d. Akciók(pl. szervezés, felvilágosítás)	1	2
e. Könyvelésben való segítség (pl. árajánlatok előkészítése)	1	2
f. Szolgáltatások nyújtása (pl. egészségügyi, oktatási, szociális szolgáltatás)	1	2
g. önkéntes szakmai végzettségének megfelelő tevékenység	1	2
h. Marketing feladatok elvégzése (pl. reklámanyagok tervezése)	1	2
i. Forrásbevonás (pl. pályázatírás)	1	2

6.6. Összességében mennyire tetszett számodra az önkéntes tevékenység? Karikázd be a megfelelő választ!

5	Nagyon tetszett
4	Inkább tetszett
3	Tetszett is, meg nem is
2	Inkább nem tetszett
1	Egyáltalán nem tetszett
0	Nem tudom megmondani

6.7. Civil szervezet keretében önkénteskedtél?

a. Nem b. Igen, éspedig

6.9. Egyetemi éveid alatt ugyanannál a szervezetenél önkénteskedtél?

a. Igen b. nem

6.10. Egyetemi éveid alatt hány civil szervezetenél önkénteskedtél?

.....

6.11. Meddig tartott általában egy önkéntes munkád?

- a. Egy-két hét
- b. Három hét-egy hónap
- d. Több, mint egy hónap
- e. Több, mint hat hónap
- f. Több, mint egy évet

6.12. Heti hány órát töltesz önkéntességgel?

.....óra

6.13. Az önkéntesség során szereztél új barátokat?

a. Igen b. Nem

6.14. Ha igen, hány új barátot szereztél az önkéntesség során?

.....

6.15. Meddig tervezel önkénteskedni?

- a. Egyetem végéig
- b. Fizetett munkám mellett is

- c. Amíg családom lesz
- d. A családom mellett is
- e. Nyugdíjas koromban is
- f. Nem tervezem

7.

7.1. Miért nem önkénteskedtél? A megfelelő válaszokat karikázd be!

- a. Nem volt rá időm
- b. A szüleim nem engedték
- c. Nem tartottam fontosnak
- d. Nem hallottam olyan lehetőségről, ahol önkénteskedhettem volna
- e. Anyagi okok miatt
- f. Civil szektor fejletlensége miatt
- g. Az iskola nem kötelezte
- h. Egyéb, éspedig

7.2. Tervezed, hogy a jövőben önkénteskedsz?

- a. igen
- b. nem

8.

8.1. Heti hány óra szabadidőd van?

..... óra

8.2. Általában mivel töltöd a szabadidőd? Karikázd be a megfelelő válaszokat!

- a. Zene hallgatás
- b. Filmnézés
- c. Bulizás
- d. Sportolás
- e. Önkéntesség
- f. Internetezés
- g. Olvasás
- h. Diákmunka
- i. Egyéb, éspedig

9.

9.1. Mennyire fontosak számodra a következő értékek? Kérlek jelöld be minden sorban a megfelelő választ!

	Nagyon fontos	Fontos	Fontos is meg, nem is	Nem fontos	Egyáltalán nem fontos
Családi biztonság	4	3	2	1	0
Boldogság	4	3	2	1	0
Béke	4	3	2	1	0
Belső harmónia	4	3	2	1	0
Anyagi jólét	4	3	2	1	0

Igaz barátság	4	3	2	1	0
Igaz szerelem	4	3	2	1	0
Bölcsesség	4	3	2	1	0
Emberi önérték	4	3	2	1	0
Szabadság	4	3	2	1	0
Haza biztonsága	4	3	2	1	0
Az elvégzett munka öröme	4	3	2	1	0
Egyenlőség	4	3	2	1	0
Társadalmi megbecsülés	4	3	2	1	0
Érdekes, változatos élet	4	3	2	1	0
Kellemes, élvezetes élet	4	3	2	1	0
A szépség világa	4	3	2	1	0
Üdvözülés	4	3	2	1	0

9.2. Mennyire fontosak számodra a következő belső tulajdonságok? Kérlek jelöld be minden sorba a megfelelő választ!

	Nagyon fontos	Fontos	Fontos is meg, nem is	Nem fontos	Egyáltalán nem fontos
Felelősségteljes	4	3	2	1	0
Szavahihető	4	3	2	1	0
Bátor	4	3	2	1	0
Szeretetteljes	4	3	2	1	0
Értelmes	4	3	2	1	0
Önálló	4	3	2	1	0
Segítőképz	4	3	2	1	0
Jókedvű	4	3	2	1	0
Fegyelmezt	4	3	2	1	0
Tiszta	4	3	2	1	0
Megbocsájtó	4	3	2	1	0
Udvarias	4	3	2	1	0
Előítéletektől mentes	4	3	2	1	0
Engedelmes	4	3	2	1	0
Logikus gondolkodású	4	3	2	1	0
Alkotó szellemű	4	3	2	1	0
Hatékony	4	3	2	1	0
Törekvő	4	3	2	1	0

10.

10.1. Melyik állítással tudnád magad a legjobban jellemezni?

a. vallásos vagyok, egyházam tanításait igyekszem követni

- b. vallásos vagyok a magam módján
- c. Nem vagyok vallásos
- d. határozottan nem vagyok vallásos, más meggyőződésű vagyok
- e. Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem?

10.2. Milyen gyakran szoktál imádkozni?

- a. naponta többször
- b. naponta egyszer
- c. hetente többször
- d. hetente egyszer
- e. havonta többször
- f. nagy ünnepeken
- g. soha

10.3. Milyen gyakran jársz templomba, imaházba?

- a. soha
- b. évente egyszer
- c. nagy ünnepeken
- d. havonta néhányszor
- e. hetente egyszer
- f. hetente többször

10.4. Milyen gyakran jár édesapád/nevelő apád templomba, imaházba?

- a. soha
- b. évente egyszer
- c. nagy ünnepeken
- d. havonta néhányszor
- e. hetente egyszer
- f. hetente többször

10.5. Milyen gyakran jár édesanyád/nevelő anyád templomba, imaházba?

- a. soha
- b. évente egyszer
- c. nagy ünnepeken
- d. havonta néhányszor
- e. hetente egyszer
- f. hetente többször

10.6. Milyen gyakran jár(nak) testvére(i)d (többsége) templomba, imaházba?

- a. soha
- b. évente egyszer
- c. nagy ünnepeken
- d. havonta néhányszor
- e. hetente egyszer
- f. hetente többször

10.7. Milyen vallásfelekezethez tartozol?

- a. Római katolikus
- b. Görög katolikus
- c. Református
- d. Unitárius
- e. Ortodox
- f. Egyéb, éspedig.....

11.

11.1. A szüleid olvasnak szépirodalmi könyveket?

- a. igen
- b. nem

11.2. Te olvasol szépirodalmi könyveket (a kötelező olvasmányokon kívül)?

a. igen

b. nem

11.3. A szüleid látogatják a következő helyeket? X-szel jelöld minden sorban a megfelelő választ!

	Igen	Nem
Színház		
Múzeum		
Hangverseny		
Művészeti kiállítás		
Tudományos előadás		
Könyvtár		

11.4. Te látogatsz a következő helyeket? X-szel jelöld minden sorban a megfelelő választ!

	Igen	Nem
Színház		
Múzeum		
Hangverseny		
Művészeti kiállítás		
Tudományos előadás		
Könyvtár		

12.

12.1 Hány embert tartasz közeli barátodnak?

a. egy

b. kettő

c. három

d. négy

e. öt

f. ötnél több

12.2. Milyen gyakran tartod a kapcsolatot a barátaiddal?

- a. Napi rendszerességgel
- b. Hetente többször
- c. Hetente egyszer
- d. Havonta többször

12.3. Általában milyen a kapcsolatod a barátaiddal?

- a. Nagyon jó
- b. Inkább jó
- c. Inkább rossz
- d. Nagyon rossz

13.

13.1. Tagja vagy valamilyen civil szervezetnek?

- a. Igen
- b. Nem **Ugrás a 13.3. kérdéssel!**

13.2. Milyen szerepet töltesz be a civil szervezet életében?

- a. benne vagyok a vezető tanácsban
- b. Csak tagja vagyok

13.3. Édesanyád valaha önkénteskedett?

- a. Igen
- b. Nem

13.4. Édesapád valaha önkénteskedett?

- a. Igen
- b. nem

13.5. Testvéred valaha önkénteskedett?

- a. Igen
- b. Nem
- c. Nincs testvérem

13.6. A barátaid közül valaki önkénteskedik?

- a. Igen
- b. nem

13.7. Az elmúlt egy évben bekapcsolódtál-e saját elhatározásodból az alábbi tevékenységek valamelyikébe? Több választ is bejelölhetsz!

1. Lakóhelyeden, településeden segítettél valamiben (pl. szemétszedés, parkrendezés)
2. Szociális, művelődési, sport intézményben segítettél
3. Gondoskodtál valakiről (gyógyszerkiváltás, bevásárlás, felolvasás, állatgondozás)
4. Tanácsot adtál valakinek, segítettél elintézni egy ügyet (pl. postán, kérvény kitöltése)
5. Egyházi közösségben segítettél
6. Valamilyen szervezetben, klubban, egyesületben segítettél
7. Adománygyűjtésben vettél részt

8. Jótékonyági rendezvényen léptél fel

9. Nem végeztem semmilyen hasonló tevékenységet önként

14.

14.1. Nagyszüleid jártak kalákázni?

a. Igen

b. Nem

14.2. Szüleid jártak kalákázni?

a. Igen

b. Nem

14.3. Te jártál kalákázni?

a. Igen

b. Nem

14.4 Mennyi a családotok összes havi átlag jövedelme?

a. 0-1.000 lej

b. 1.001-2.000 lej

c. 2.001.-3.000 lej

d. 3.001-4.000 lej

e. 4.001-5.000 lej

f. 5.000 lejnél több

g. Nem tudom

Köszönöm, hogy válaszaidal segítted kutatásomat!

ii. Függelék: Egyetemistáknak szóló fókuszcsoportos interjúvázlat

Definíció

Mindenki mondjon magáról néhány szót (névtelenül)!

Mit értetek önkéntesség alatt?

Hogy határoznátok meg az önkéntességet?

Szerintetek mi jellemzi az önkéntességet?

Kiből lehet önkéntes?

Milyen tulajdonságokkal rendelkezhet egy ideális önkéntes?

Hallottál a román önkéntes törvényről?

Mit szóltok ahhoz, hogy szerződést lehet kötni az önkéntessel?

Szerintetek milyen hozadéka van ennek?

Általában honnan hallotok önkénteskedési lehetőségekről?

Önkénteskedtek? Hol?

Szeretitek?

Aki nem önkénteskedik az szeretne a jövőben önkénteskedni? Hol szeretnétek önkénteskedni?

Milyen területen?

Külföld

Hallottak a külföldi önkéntesség lehetőségéről?

Melyik program biztosítja? Mit tudtok róla?

Szeretnétek külföldön is önkénteskedni?

Milyen területen?

Melyik országban?

Miért?

Motiváció

Miért jó önkénteskedni?

Miért önkénteskedtek?

Aki nem önkénteskedik, az miért önkénteskedne?

Hallottatok az az új típusú önkéntességről?

Szerintetek mi az új típusú önkéntesség?

Tapasztalatok

Mit önkénteskedtetek? Milyen feladatokat végeztetek?

Mit szeretnétek önkénteskedni?

Önkéntesség haszna és költségei

Milyen haszna, megtérülése van az önkéntességnek (általában)?

Milyen befektetéssel, költséggel jár szerinted az önkéntesség?

Általában miről kell lemondani?

Önkénteskedik valaki a baráti körötökből?

Önkénteskedik valaki a családtagokból?

iii. Függelék: Csíki fiataloknak szóló interjúvázlat

Bemutakozás

Mesélj magadról röviden (kor, település és amit még fontosnak tart)

Családi háttér

Mesélj szüleidről (iskolai végzettség, foglalkozás, stb)

Milyen velük a kapcsolatod?

Milyen a családod anyagi helyzete, hogyan éltek a mindennapokban?

Mesélj a gyerekkorodról?

Iskolás évek

Mesélj középiskolás éveidről (hol tanultál, milyen volt a kapcsolatod tanáriddal, osztálytársaiddal, vettél részt versenyeken, stb)

Milyen iskolán kívüli tevékenységekben vettél részt?

Vettél-e részt iskolai eseményeken? (rendezvényszervezés, udvartakarítás, stb)

Önkénteskedtél-e a középiskolás korodban?

Szerette-e az önkéntességet?

Egyetemista évek

Hol tanulsz? Mit tanulsz?

Milyen egyetemi tevékenységekben veszel részt? (diáktanács, rendezvényszervezés, közmunka, stb)

Önkénteskedsz?

Szereted-e?

Definíció

Hogy határoznád meg az önkéntes munkát?

Melyek az önkéntes munka jellemzői?

Kiből lehet önkéntes?

Milyen tulajdonságokkal rendelkezhet egy ideális önkéntes?

Hallottál a román önkéntes törvényről?

Hallottál a Csíkszeredában működő Önkéntes Központról?

Fizetett munka, önkéntes munka tapasztalatok

Volt-e fizetett munkád?

Hol dolgoztál? Mit dolgoztál? Meddig?

Melyek voltak a feladataid?

Milyen volt a kapcsolatod a munkatársakkal?

Milyen volt a kapcsolatod a főnököddel?

Merültek-e fel konfliktusok a munkád során? Melyek voltak ezek?

Szeretted-e a munkádat?

Mesélj egy pozitív tapasztalatról munkád során!

Mesélj egy negatív tapasztalatról munkád során!

Hogyan kerültél kapcsolatba először az önkéntességgel?

Hol önkénteskedtél?

Honnan hallottál erről a lehetőségről?

Mennyi ideje vagy önkéntes ennél a szervezetnél?

Hetente hány órát töltesz önkéntességgel?

Mesélj a feladataidról, amelyekkel megbíznak!

Meséld el hogyan épül fel egy napod a szervezetnél?

Milyen a kapcsolatod az alkalmazottakkal?

Milyen a kapcsolatod a vezetővel?

Van-e önkéntes koordinátora a szervezetnek?

Kivel tartod folyamatosan a kapcsolatot munkád során?

Merültek-e fel konfliktusok a munkád során? Melyek voltak ezek?

Hogyan oldották meg a konfliktusokat?
Részesültél-e jutalomban az önkéntes munkád során?
Mesélj egy pozitív tapasztalatról önkéntes munkád során!
Mesélj egy negatív tapasztalatról önkéntes munkád során!
Volt-e más önkéntes is a szervezetnél?

Motivációk

Mi motivál arra, hogy önkéntes munkát vállalj? Fejtsd ki! Több is lehet
Hallottál-e az új típusú önkéntességről?
Te mennyiben tekinted magad annak?

Önkéntesség haszna és költségei

Milyen befektetéssel, költséggel jár szerinted az önkéntesség?
Általában miről kell lemondani?
Milyen haszna megtérülése van az önkéntességnek (általában)?
Számodra milyen haszna volt?
Mely kompetenciáidat fejlesztetted az önkéntes munkád során?
Milyen új kompetenciákat szereztél az önkéntesség során?
Számodra milyen költsége volt?

Kapcsolati háló

Fejlődött-e a kapcsolati hálód az önkéntesség által?
Milyen kapcsolatok kellene ahhoz, hogy valaki önkéntes lehessen?
Hány embert tartasz a barátodnak?
Milyen gyakran tartod velük a kapcsolatot?
Milyen kommunikációs eszközöket használsz a kapcsolattartásra?
Önkénteskedik még valaki a baráti körödből?
Önkénteskedik még valaki a családobdól?
Az önkéntességgel kapcsolatosan honnan szereztél információkat?
Mit szólnak a barátaid ahhoz, hogy önkénteskedsz?
Mit gondol a családod arról, hogy önkénteskedsz?
Az önkéntes munkád során szereztél-e új barátokat?
Hány új barátot szereztél?

Jövő tervek

Továbbra is szeretnél önkénteskedni?

Van elképzelésed, hogy milyen területen?

Az életed során meddig tervezel önkénteskedni?

Milyen állásban szeretnél dolgozni?

Melyek a terveid munka terén?

Melyek a terveid a magánéletben?

iii. Függelék: A Csíki-medencében önkénteskedő külföldi fiataloknak szóló interjúvázlat

Bemutakozás

Please introduce yourself! (age, country, when did you arrive here)

Családi háttér

Please, talk about your parents occupation and educational attainmant. (high-school graduation, university degree)

How is your relationship with them?

Please talk about your childhood?

Iskolás évek

Please talk about your high school years? (what did you study, relationship with your teachers, classmates, school competition you took part)

Talk about your after school tasks?

Did you take part in school events? Which were that?

Did you were volunteer at high school?

Did you love it?

Egyetemista évek - University

Where do you learn at university? What is your specialization?

Did you take part in some university activities, like (organizing, common work)?

Did you volunteer at univerity?

Did you love it?

Definíció

In your terms what does it mean volunteering?

Which are the volunteering characteristics?

Who can be a volunteer?

Which are the characteristics of the perfect volunteer?

In your country is there a law about volunteering? What is about? Is somebody practicing?

In your country are there volunteer centers? Which are their tasks, obligations?

Önkéntes munka tapasztalatok

How old were you when you first did voluntary work?

Where were you a volunteer then?

From where did you hear about it?

How many were there volunteers?

Hazai önkéntes munkák

How many times were you a volunteer? Where?

What was your motivation?

In a week how many hours do you volunteer?

Which were/are your tasks?

How did it look like a day of volunteering?

How did you get on with the organizations' stuff?

How was your relationship with the leader?

Was there a voluntary coordinator at the organization?

Whom did you keep in contact meanwhile your work?

Did you have conflicts meanwhile your work? Which were?

How was the conflict resolved?

Were you rewarded meanwhile your volunteering work?

Please talk about a positive experience meanwhile your volunteering life?

Please talk about a bad experience meanwhile your volunteering life?

Were there other volunteers, too?

Romániai önkéntesség

Now please talk about, why did you choose Romania/Transilvania for volunteering?

From where did you hear about it?

What was your motivation for this voluntary work?

Until when will you be here?

What are your tasks?

How much hours do you have to work in a week?

How do you get on with the organizations stuff?

How is your relationship with the leader?

Is there a voluntary coordinator at the organization?

With who do you keep the contact meanwhile your work?

Did you have conflicts meanwhile your work? Which were?

How was resolved the conflict?

Were you rewarded meanwhile your volunteering work?

Please talk about a positive experience meanwhile your volunteering in Transilvania?

Please talk about a bad experience meanwhile your volunteering in Transilvania?

Különbségek

What kind of differences did you observed in romanian volunteering in compare with your country volunteering? (civil sphere, the organization of the work, voluntary centers, receiving organization)

Motivációk

Mi motivál arra, hogy önkéntes munkát vállalj? Fejtsd ki! Több is lehet

Did you hear about the the new type of volunteering?

Are you a new type of volunteer? Do you feel like that?

Önkéntesség haszna és költségei

After your opinion which are the investments (costs) of volunteering?

What do you had to put away in your case?

After your oppinion which are the benefits of volunteering?

For you which were the benefits?

Did you developed yourself? Which skills?

Did you learnt something new?

Kapcsolati háló

Has developed your connection network?

Do you need connections to volunteer?

Did you make friends here in Transilvania?

Will you keep the contact with them?

Do you keep the contact while are you here with your friend from home?

How often?

In which kind of communication tool?

Do you have friend who are volunteers?

In your family is somebody volunteering?

What is your friend opinion about your voluntary work?

What is your family opinion about your voluntary work?

Jövő tervek

What are your voluntary plans for the future?

Where do you want to volunteer?

In which area?

For how long in your life do you plan to volunteer?

Plans about learning

Plans about job